Danske Folkebøger

MED UNDERSTØTTELSE AF CARLSBERGFONDEN
UDGIVNE AF
DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

Danske Folkebøger

FRA 16. OG 17. AARHUNDREDE

UDGIVNE AF

† J. P. JACOBSEN
JØRGEN OLRIK OG R. PAULLI

OTTENDE BIND

KØBENHAVN 1920
GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK FORLAG

DANSKE FOLKEBØGER

VIII

Helena
Griseldis, En Doctors Datter

UDGIVNE AF R. PAULLI

PLAN FOR UDGAVEN

»Danske Folkebøger fra 16. og 17. Aarh.« udgives i en Række Bind, i hvilke de forskellige Bøger er ordnede dels efter Emne, dels efter litterær Emnetid (Apokryfe Bibelhistorier — Romaner med antike, byzantinske eller orientalske Emner — Romaner med Emner fra den middelalderlige Epik — Eventyr- og Elskovsromaner fra Middelalderen og Renaissancen — Skæmtebøger — Magiske, moralske og apokalyptiske Romaner).

Udgavens Tekstgrundlag er det ældste bevarede Tryk eller Haandskrift, der gengives med de i det tekstkritiske Tillæg anførte Rettelser. Ord- og Stilvarianter fra senere Tryk ældre end 1700 meddeles, men ikke ortografiske Varianter.

Tilsyn med Udgaven føres af Bibliotekar Carl S. Petersen. Udgiveren skylder Hr. Docent, Dr. phil. Johs. Brøndum-Nielsen megen Tak for velvillig Bistand med Raad i talrige sproglige Spørgsmaal.

INDHOLD

INDLEDNING

HELENA

DEN taalmodige Hustru, der uskyldig fordrives hjemmefra og først efter mange udstaaede Lidelser vender tilbage, har fra gammel Tid været en yndet digterisk Figur. Inden for de meget elastiske Rammer, hvori Fortællingen herom kunde bevæge sig, havde Fantasien et frit Spillerum, og Resultatet er blevet en uoverskuelig Række Frembringelser baade i Kunstdigtning og i Folketradition.

Forlængst har man inden for denne Mangfoldighed opdaget Grupper af Fortællinger med indbyrdes Afhængighedsforhold, eller i al Fald paafaldende Ligheder, og har da for Nemheds Skyld givet disse Grupper Navne og opkaldt dem efter en særlig udpræget eller bekendt Repræsentant. Et saadant Grupperings-Navn er »Konstance- (eller Constantia-) Cyklus«, og hertil er det, at den fra Frankrig stammende Historie om den skønne og taalmodige Helena hører.

Denne Cyklus bestaar af henved en Snes litterære Værker fra det 13.—15. Aarhundrede og i Tilknytning dertil en righoldig Samling Eventyr, optegnede i nyere Tid fra forskellige Folkeslags mundtlige Overlevering, eventyr-typologisk betegnet med Navnet »Pigen uden Hænder«.

Navnet paa Konstance-Cyklus stammer fra en

af de litterære Versioner af Emnet fra Midten af det 14. Aarhundrede, nemlig den Beretning om Kong Ælla af Northumberlands Dronning Constance, som findes i Nicholas Trivets anglo-normanniske Krønike[1]). Naar Navnet er valgt herfra, skyldes det dels, at der her findes Tilknytning til virkelige historiske Personer, dels at Gower og Chaucer i deres Versifikationer heraf, henholdsvis i Confessio amantis og i Canterbury tales, har bevaret Navnet og derved gjort det særlig bekendt[2]). Men Trivets Tekst hører ikke til de ældste inden for den Cyklus, den har givet Navn, ej heller viser den os Typen i særlig ren eller fuldstændig Form.

Saaledes som Konstance-Typen har fundet Udtryk i »Helena«, bestaar den af følgende Hovedmomenter:

En Konge nærer utugtig Elskov til sin egen Datter; hun flygter og kommer ad Søvejen til et fremmed Land, hvis Konge finder hende og ægter hende. Medens hendes Ægtefælle engang er borte i Krig, føder hun ham to Sønner; men hen-

1) Det paagældende Afsnit af Trivets Krønike er udgivet med engelsk Oversættelse i: Originals and analogues of some of Chaucer's Canterbury tales. Ed. by F. J. Furnivall, Edmund Brock and W. A. Clouston. (= Chaucer Society, 2. series VII.) London 1872, reprinted 1887, S. 1—53.

2) Se Emil Lücke: Das Leben der Constanze bei Trivet, Gower und Chaucer, i: Anglia. XIV. Halle 1892 S. 77—122 og 147—185.

des onde Svigermoder ombytter Brevet, der skal meddele Kongen den glædelige Begivenhed, med et andet, hvori der staar, at hun har bragt to Misfostre til Verden. Da Svaret kommer fra Kongen, at der intet skal foretages før hans Hjemkomst, ombyttes dette ligeledes med et andet Brev, hvori der gives Befaling til at dræbe Børnene tilligemed deres Moder. Ved denne Lejlighed mister Heltinden sin ene Haand, men undgaar Døden og flygter atter bort til Søs med Sønnerne, fra hvem hun snart bliver adskilt. Da hendes Ægtefælle kommer hjem og opdager Forræderiet, lader han sin Moder aflive og drager derpaa sammen med sin Svigerfader, der har sluttet sig til ham, ud for at søge efter Hustru og Børn. Han finder først Sønnerne, der er blevet opfostret hos en Eremit og senere kommet i Tjeneste hos en Biskop. Genkendelsen sker ved Hjælp af Moderens afhugne Haand, som den ene Søn har beholdt i sit Værge. Langt om længe findes ogsaa Moderen, der har flakket vide om, og som tilsidst ved et Mirakel faar sin Haand paasat igen.

De Episoder, hvorover denne Fortælling er bygget, genfinder vi nu rundt omkring i hele Konstance-Cyklus'en, frit kombineret paa forskellig Maade, med mange Variationer og Modifikationer, snart med Udeladelse af et og andet Motiv, snart med Tilføjelse af Stof af fremmed Oprindelse eller af fri Opfindelse, — men ellers i det

hele med en vis Ensartethed i den væsentlige Hovedhandling.

En Sammenstilling af hele denne Cyklus med Redegørelse for alle de forskellige Motiv-Kombinationer skal vi her ikke indlade os paa. En saadan Sammenstilling er foretaget flere Gange før af forskellige Forskere, Herman Suchier[1]), A. B. Gough[2]) og, for et enkelt Motivs Vedkommende, Heinrich Däumling[3]) samt Johannes Bolte & Georg Polívka[4]), uden at det dog kan siges, at man er naaet til virkelig positive, endelige Resultater angaaende Typens Opstaaen og Udvikling og alle de enkelte Versioners indbyrdes Afhængighedsforhold.

Vi maa her tage noget ensidigt Hensyn til »Helena«, uden at vi dog bliver i Stand til nøje at bestemme dens Stilling inden for denne Cyklus, en Opgave, som vel heller ikke vil blive løst, saalænge den oprindelige »Helena«-Tekst stadig er utrykt. Vi vil blot forsøge at kaste enkelte Strejf-

1) Oeuvres poétiques de Philippe de Remi Sire de Beaumanoir. Publ. par Hermann Suchier. (Société des anciens textes français.) I. Paris 1884 S. xxiij ff.

2) A. B. Gough: The Constance Saga. (= Palaestra XXIII.) Berlin 1902.

3) Heinrich Däumling: Studie über den Typus des »Mädchens ohne Hände« innerhalb des Konstanze-Zyklus. Dissertation. München 1912.

4) Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm. Neu bearbeitet von Johannes Bolte und Georg Polívka. I. Lpz. 1913 S. 298 ff.

lys over »Helena« gennem en Sammenligning med nogle af de Tekster, der synes at repræsentere Konstance-Typen (eller enkelte af dens Motiver) i mest oprindelig Form, og det bliver da ganske naturligt de ældste, vi kommer til at beskæftige os med.

Dateringen af »Helena« i den ældste, poetiske Form er ikke fikseret. De sproglige Kriterier viser tilbage til sidste Halvdel af det 13. eller lige Begyndelsen af det 14. Aarhundrede. Men om Placeringen inden for dette Tidsrum er de Lærde ikke enige; medens Suchier formoder, at Affattelses-Tidspunktet falder før 1270[1]), ansætter Gaston Paris det til efter Aar 1300[2]). Men hvem der nu end har Ret, saa er i hvert Tilfælde de Tekster, vi i det følgende beskæftiger os med, ældre end eller omtrent samtidige med »Helena« og altsaa de eneste, hvortil Digteren kunde tænkes at staa i Afhængighedsforhold.

Af de Tekster, der bliver Tale om, stammer de

1) Suchier's ovenfor anførte Udgave af Beaumanoir. I, S. xxvij; naar Suchier her skriver: »Je ne sais pas pourquoi J. Barrois, dans l'Index de sa Bibliothéque protypographique (Paris 1830) p. 20, l'attribue aux années 1271—73«, da gør han sig skyldig i en snurrig Misforstaaelse. 1271—73 er nemlig slet ikke nogen Tidsangivelse fra Barrois' Side, men derimod Henvisningstal til de Løbenumre i Bibliografien, hvor »Helena«-Haandskrifterne beskrives! Samme Misforstaaelse gør Rudolf Ruths sig skyldig i, se denne Forfatters nedenfor omtalte Skrift S. 5.

2) Gaston Paris: La littérature française au moyen âge. 3. éd. Paris 1905. S. 280.

to (foruden »Helena«) fra Frankrig, de to fra Tyskland og een fra England. Den betydeligste af de franske er »La Manekine«, en Roman paa Vers, digtet ca. 1270 af Philippe de Remi Sire de Beaumanoir[1]). Heri mister Heltinden, en ungarsk Kongedatter, sin Haand paa et tidligere Tidspunkt af Fortællingen end i »Helena«, idet hun selv afhugger den for derved at bringe sin Fader fra hans Forehavende. Hun bliver gift i Skotland og føder een Søn; ellers er Handlingen ganske som i »Helena«, indtil den anden Udjagelse. Efter at være sat ud paa Søen i en Baad kommer La Manekine direkte til Rom, hvor hun optages i en Senators Hus. Her finder hendes Ægtefælle hende efter 7 Aars Forløb, og her mødes hendes Fader ogsaa med dem, idet han er draget til Rom for at søge Tilgivelse for sine Synder. Ved et Mirakel faar La Manekine sin Haand igen.

Medens »La Manekine« er temmelig omfangsrig, ca. 8600 Vers, er den anden, ca. 30 Aar yngre Tekst, som stammer fra Frankrig, mere kortfattet; den fylder kun faa Sider i Johannes Gobii Junior: Scala celi. Af Begyndelsen ser man dens Kilde: »Legitur in quadam hystoria regum francie ...«[2]). Heri er der slet ikke Tale om nogen Haands-Af-

1) Trykt i første Bind af Hermann Suchier's ovenfor anførte Udgave af Beaumanoir.

2) Udgaven Lubecae 1476 S. 38 i Afsnittet: De castitate. — Tysk Oversættelse i Mitteilungen der Schlesischen Gesellschaft für Volkskunde. Bd. X, Heft 19. Breslau 1908 S. 39—43.

hugning. Da Margareta, en Komtesse af Poitou, gift med en burgundisk Kongesøn, anden Gang udjages, drager hun til Bologna, hvor hendes Broder er Biskop; denne tager sig af hendes Søn, men hun giver sig ikke til Kende for ham og lever i Fattigdom indtil hendes Mand finder hende her; Faderen er død i Mellemtiden.

Af de to tyske Tekster, vi nævner, er den ældste det bairisk-østerrigske Epos »Mai und Beaflor«, sandsynligvis skrevet mellem 1256 og 1258[1]). Beaflor er en romersk Prinsesse, gift med Mai, Greve af Mailand i Grækenland. Ingen Haands-Afhugning. Efter sin anden Udjagelse kommer hun med Sønnen direkte til sin Fødeby Rom, hvor hun skjuler sig for sin Fader, indtil hun er genforenet med sin Mand, der finder hende paa en Valfart til Rom.

Den anden tyske Tekst er det Afsnit i Wieneren Jansen Enikels Weltchronik (efter 1277)[2]), der handler om »Des Reussenkönigs Tochter«. Man finder heri ligesom en Reminiscens fra »La Manekine«, idet det fortælles, at da Faderen attraar

1) O. Wächter: Untersuchungen über das Gedicht »Mai und Bêaflôr«. Jenaer-Dissertation. Erfurt 1889 S. 57. — Udgave: Mai und Beaflor [hrsg. von F. Pfeiffer]. Lpz. 1848.

2) Jansen Enikels Werke hrsg. von Philipp Strauch (= Monumenta Germaniae historica. Script. vern. ling. III). Hannov. & Lips. 1900. Det paagældende Afsnit findes S. 520—532 og udgør Vers 26 677—27 356. Angaaende Værkets Datering se Strauchs Indledning S. LXXIV.

Datteren, afklipper hun sit Haar og vansirer sit Ansigt. I sit Ægteskab i Grækenland føder hun en Søn. Kun den første Brevforfalskning finder Sted; i sit Svar forstøder Manden hende. Slutningen i Rom, hvor hun mødes med Mand og Fader.

Alleræld st inden for den bevarede Del af Konstance-Cyklus er maaske nok det gamle engelske Sagn om Kong Offa I's Ægteskab, der findes i »Vitæ duorum Offarum«, et Skrift, som af nogle menes nedskrevet ca. 1255 af Matheus Parisiensis († 1259)[1]), af andre sættes tidligere, til Slutningen af det 12. Aarhundrede[2]), men som i hvert Tilfælde stammer fra Abbey of St. Albans ved London. I dette Sagn foregaar alle Handlingens Episoder i England. Hertugen af Yorks Datter er blevet gift med Offa I, der er Hersker over »Angli occidentales«, og hvem hun i Aarenes Løb har født baade Sønner og Døtre. Svigermoderen optræder slet ikke, og den første Brevforfalskning

1) Se saaledes Hans Grüner: Mathei Parisiensis Vitae duorum Offarum. Münchener-Dissertation. Kaiserslautern 1907, og samme Forf.: Die Riganus-Schlacht in den Vitae duorum Offarum. Wissenschaftliche Beilage zum Jahresbericht der Oberrealschule in Eimsbüttel. Hamburg 1914.

2) H. Suchier: Ueber die Sage von Offa und þryðo, i: Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur hrsg. von H. Paul und W. Braune. IV. Halle 1877 S. 506—507. — Om »Offa« se endvidere Edith Rickert: The old English Offa saga, i: Modern Philology. II. Chicago 1904—05. »Offa«-Teksten findes trykt i det ovf. S. IV Note 1 nævnte Værk S. 71—84; cf. nedenfor S. XVII, Note 2.

er bortfaldet; men et Brev til Hjemmet fra Offa om hans heldige Krigstogt opsnappes undervejs af hans Svigerfader og ombyttes med et andet, hvori der gives Befaling til, at Offas Hustru og Børn skal udsættes. De føres ud i Skoven; Moderens Liv spares; men paa Børnene bliver efter det falske Brevs Ordre Hænder og Fødder afhugget, hvorved de lider en ynkelig Død. En from Eremit, der kommer til, hidkaldt af Klageskrigene, vækker Børnene til Live, giver dem deres fulde Førlighed igen og optager dem tillige med deres Moder i sin Bolig, hvor Offa senere finder dem.

Naar vi nu vil prøve paa at stille »Helena« i Relation til de her refererede Variationer over samme Tema, er det naturligt ganske kort at betragte enkelte af de fælles Eventyr-Træk.

Indlednings-Motivet: Faderen der forfølger Datteren med sin Attraa, er velkendt i Folketradition, f. Eks. Grimms »Allerleirauh«[1]), og har som litterært Motiv allerede været yndet i Antiken[2]); mest kendt blev det gennem den latinske Apollonius-Roman, der kan føres tilbage til første Halvdel af det 3. Aarhundrede e. Kr.[3]), og som dels

1) Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm. Neu bearbeitet von J. Bolte und G. Polívka. I. Lpz. 1913 S. 19, 301. II. 1915 S. 56.

2) Erwin Rohde: Der griechische Roman. 2. Aufl. Lpz. 1900 S. 448.

3) Se Danske Folkebøger. III. 1917 S. XI.

i Grundsproget, dels i Oversættelser opnaaede stor Popularitet hele Europa over. Men er det Apollonius-Motivet, der gaar igen her, da er det i hvert Fald i varieret Form; thi medens det i »Apollonius« lykkes Faderen at gennemføre sit Forsæt, og dette bliver Foranledningen til de senere Begivenheder, saa undgaar Datteren altid sin Skæbne i hele Konstance-Cyklus, og netop hendes Flugt bliver det afgørende. Det er derfor ikke absolut nødvendigt at antage en Paavirkning; Trækket er saa elementært, at man godt kan tro paa Polygenesi. Saaledes ser vi det ogsaa gentaget senere hen i »Helena« i en af Bihandlingerne[1]), hvor det er Helenas Fader selv, der optræder som Kyskhedens Frelser, tilskyndet af Anger over sin egen tidligere Syndighed i samme Retning.

I »Manekine« og i en Prosavariant af »Reussenkönig«[2]) finder vi den Motivering af dette Træk, som vistnok er den oprindelige poetisk-psykologiske, nemlig at Faderen hos Datteren ser Moderens Skønhed genopstaa, og at hun derfor bliver den eneste, der for ham kan udfylde Savnet af den afdøde Hustru, ja i »Manekine« har han ligefrem givet den døende det Løfte kun at gifte sig med en Kvinde, der ligner hende fuldstændig.

1) Denne Episode er udeladt i den danske Oversættelse, se Kommentaren til 33, 9-26.

2) Trykt S. IX—XV i Pfeiffers Indledning til Mai und Beaflor, Lpz. 1848.

Men nærmere psykologisk Motivering mangler i de andre nævnte Versioner, ogsaa i »Helena«.

Med Hensyn til den Rolle, Faderen spiller i Fortællingens Gang, indtager »Offa« en Særstilling; thi her er det ham, der stadig forfølger Datteren med sin Hævn og foranlediger hendes anden Udjagelse. Der kommer herved en logisk Konsekvens i Handlingen, den Maade, hvorpaa Begyndelsen faar Betydning for den senere Konflikt, giver hele Kompositionen en Sluttethed, hvorved »Offa« manifesterer sig som en utvivlsomt primær Type i Sammenligning med den øvrige Cyklus. I de andre Versioner hidføres Katastrofen paa lignende Maade som i »Offa«, nemlig ved Brevombytning, et Motiv, der bliver yderligere uddybet; men som agerende Person indfører de næsten alle paa dette Sted en yndet Eventyr-Figur: den onde Svigermoder, og Katastrofen sættes i Forbindelse med Dronningens Barnefødsel. Som underste Grundlag for denne Intrige genkender vi atter et udbredt Eventyr-Motiv, velkendt f. Eks. fra Tusind og en Nat »De misundelige Søstre«, fra det danske Folkeeventyr »Den stumme Dronning« [1]): misundelige Slægtninge udsætter de nyfødte Børn og erstatter dem med Hundehvalpe e.

1) Se Danske Folkebøger. IV. 1919 S. XVI. — Anmerkungen zu den Kinder- und Hausmärchen der Brüder Grimm. Neu bearb. von J. Bolte und G. Polívka. I. Lpz. 1913 S. 13 ff.: »Marienkind«.

1. Men i Konstance-Typen fremtræder dette Motiv i modificeret Form: Misfostrene bliver ikke underskudt i Virkeligheden, men ved Brevombytningen bliver Fødselen af et Monstrum meddelt den fraværende Ægtemand; i »Reussenkönig« virker allerede dette Forræderi efter Ønske, men ellers fører det endnu ikke til det forønskede Resultat, thi Manden, »victus amore uxoris« (som det hedder i »Scala celi«), vil, at Sagen skal bero til hans Hjemkomst, og der maa da yderligere en Brevforfalskning til, hvorved vi faar det for de fleste af Konstance-Typens Repræsentanter saa karakteristiske dobbelte Bedrag; men der er vel næppe Tvivl om, at baade »Offa« og »Reussenkönig« hver paa sin Vis her har noget oprindeligere.

Naar vi derimod vender os til Motivet »den afhugne Haand«, da repræsenterer »Offa« næppe paa dette Punkt en oprindelig Form. I »Mai« og »Scala celi« mangler dette Motiv ganske, i »Reussenkönig« har vi som sagt kun en meget svag Reminiscens deraf; i »Offa« derimod er der snarest sket en Forskydning, idet det ikke er Heltinden, der lemlæstes, men derimod Børnene, der faar Hænder og Fødder afhugget. Paa dette Punkt staar »Offa« ene inden for den hele Cyklus, og at de andre her har en oprindeligere Form, er der vel næppe Tvivl om. Den egentlige Grundform er snarest den, vi finder f. Eks. i »Manekine«, hvor Heltinden selv afhugger Haanden som et Modtræk

mod Faderens Efterstræbelser. Men i »Helena« er dette Træk henlagt til et senere Punkt i Fortællingen, og endnu senere bliver den afhugne Haand brugt som et Genkendelsesmiddel. At den først skulde bruges som et Bevis for, at Ordren om Helenas Drab er efterkommet, minder om et Eventyr-Træk, der kendes f. Eks. fra »Snehvide« og det gamle Bertha-Sagn, og som findes i sin rene Form andetsteds i »Helena« [1]), hvor det fortælles, at en romersk Senator vil lade Plaisances Barn ombringe og befaler, at dets Hjerte skal bringes ham som Tegn paa Fuldbyrdelsen.

Den underfulde Helbredelse skyldes baade i »Offa« og i »Helena« en Eremit, en Figur, som kun disse to Versioner (foruden en enkelt af de senere) kender. Men samtidig med at være knyttet til »Offa« med dette Motiv nærmer »Helena« sig desuden de andre Versioners Slutningsredaktion, hvor Heltinden i en Aarrække lever ukendt i Rom, blot at dette for Helenas Vedkommende kun bliver en enkelt Episode blandt hendes mange senere Omskiftelser.

»Helena« staar i det hele taget som en Blandingstype inden for Konstance-Cyklus, og af ovenstaaende Sammenstilling vil man kunne se, at paa den ene Side indeholdes deri ikke noget væsentligt Træk i en primær Form, som ikke ogsaa kendes fra de andre nævnte Versioner, men paa

1) I et Afsnit, der er udeladt i den danske Oversættelse.

den anden Side, at ingen af disse kunde udpeges som eneste Kilde til »Helena«, selv om det var fastslaaet, at de alle kronologisk set laa forud; thi ingen af dem indeholder alle de Træk, som vi finder i »Helena«, og den Maade, hvorpaa de forskellige Versioner er samhørige ved deres Motivkombination, gør det heller ikke muligt at anvise »Helena« en bestemt Plads i Udviklingens Række.

De to tyske Digte har ikke megen Sandsynlighed for sig som Forlæg for »Helena«, alene af den Grund, at de mangler Motivet »den afhugne Haand«. Og vilde man f. Eks. antage, at »Helena« efter at have faaet dette Motiv føjet til var blevet Gennemgangsled fra »Mai und Beaflor« til »Manekine«, saa modsiges dette dels af den nøjere Overensstemmelse mellem »Mai und Beaflor«s og »Manekine«s Slutning, dels af den Omstændighed, at »Manekine«, som omtalt, synes at have dette Motiv i oprindeligere Form end »Helena«. Denne sidste Indvending gælder ogsaa mod Antagelsen af »Helena« som Gennemgangsled fra den tabte »Historia regum Franciæ« til »Manekine«. Men tænker vi os nu »Manekine« som Kilde for »Helena«, da træder »Offa« hindrende i Vejen, thi ved at sætte Lemlæstelsen i Forbindelse med Heltindens anden Flugt og ved Eremitens Optræden har »Helena« Lighedspunkter med »Offa«, som mangler i »Manekine«.

Har »Helena«s Digter da kendt flere af de ek-

sisterende Versioner og kombineret sine Laan fra de forskellige Kilder? Man tør selvfølgelig ikke sige, at det var helt umuligt, men det er vel snarere sandsynligt, at der forud for de Tekster, der er os levnet, og som for os repræsenterer Konstance-Typen, har fundet en Udvikling Sted, som vi nu intet kender til, og at, hvis man kunde følge de overleverede Teksters Udviklingslinier tilbage, disse da vilde have et Skæringspunkt i en nu tabt Urform.

Dog her er vi inde paa rent hypotetisk Omraade. De Forsøg, der er gjort paa at bringe Klarhed i dette forhistoriske Mørke, f. Eks. af Gough[1]), synes ikke absolut overbevisende. Betragter man saaledes den grafiske Fremstilling, Gough har opstillet, vil man forbavses over den Dristighed, hvormed han anfører et Utal af hypotetisk konstruerede Former, hvis Eksistens maa betragtes som højst problematisk. Suchier er i sine Undersøgelser blevet hæmmet af sit Fejlsyn paa »Offa«, et Fejlsyn som skyldes en meget skæbnesvanger Oversætterfejl i den Tekst, han har benyttet[2]).

1) Den ovf. nævnte Afhandling i Palaestra XXIII. — Til den tidligere citerede Litteratur kan føjes Edith Rickerts Indledning til hendes Udgave af: The Romance of Emaré (= Early English Text Society, Extra Series, vol. 99). London 1906 (1908).

2) I det engelske Résumé, der som Marginaler ledsager den ovf. S. X sidst i Note 2 anførte Udgave af den latinske Tekst, er Ordene »illius Regis, cujus filiam Offæ [Trykfejl for *Offa*] sibi matrimonio copulaverat« blevet oversat ved »of that very prince,

Eet synes man dog at kunne betragte som nogenlunde sikkert, nemlig, at den første Urkilde maa søges i England. Ganske vist hævder f. Eks. J. Klapper[1]), at Frankrig er Landet, og han betragter Fortællingen fra »Historia regum Franciæ« i »Scala celi« som den oprindelige Form, hvorfra den hele Cyklus har sit Udspring. Men i al Fald »Offa« kan man dog ikke udlede deraf, og netop »Offa«s primitive Form er et vigtigt Argument for England som Konstance-Typens Hjemland; og da, som det jo ses af ovenstaaende Undersøgelse, de andre Versioner ikke synes at kunne stamme fra »Offa«, har det ogsaa Betydning, at i et forholdsvis stort Antal af disse er Handlingen ligeledes henlagt til Storbritannien. Især er Trivets »Constance«, der er nævnt ovenfor, værd at bemærke i denne Sammenhæng. Vi har hidtil kunnet se bort fra den, da den ikke umiddelbart gav noget særligt Bidrag til Belysning af »Helena« væsentlig paa Grund af sin forholdsvis sene Datering og den stærke Iblanding af fremmede Elementer[2]); men vi nævner »Constance« her, fordi ogsaa den peger i Retning af Cyklus'ens engelske Oprindelse, idet den synes at røbe et gammelt

who had wedded Offa's daughter«; herved er jo det vigtigste Punkt i »Offa« blevet forvansket.

1) Mitteilungen der Schlesischen Gesellschaft für Volkskunde. Bd. X, Heft 19. Breslau 1908 S. 43.

2) Saaledes Motivet »Den forsmaaede Bolers Hævn«, cf. Danske Folkebøger. IV. 1919 S. XV.

angelsaksisk Forlæg, som ikke er identisk med »Offa«.

Nok er det: af den oprindelige Rod, hvad enten den nu er angelsaksisk eller ej, udbredte der sig kraftige Skud til hele Europa, ja endog til Orienten[1]); dog om hele denne Forgrening maa vi indskrænke os til at henvise til den tidligere anførte Litteratur. Og det samme gælder om Spørgsmaalet, hvorledes Folke-Eventyrene forholder sig til de litterære Versioner; det er et Problem, som heller ikke kan drøftes her, hvor Maalet kun er saa vidt muligt at belyse »Helena«s Kildeforhold.

Og tilbage staar endnu at gøre Rede for et Par Laan, som »Helena«s Digter har foretaget andet Steds. Thi det maa jo stadigt erindres, at »Helena« ikke kan opfattes som blot en slavisk Gentagelse af Stof, som altsammen kendes fra Konstance-Typen, men at »Helena«s Digter, foruden at have fyldt den laante Form med nyt Indhold af sin egen digteriske Fantasi, ogsaa har modtaget litterær Paavirkning fra anden Side, nemlig fra den ældre Legende-Litteratur[2]).

1) Nemlig »Den gyldne Due« og »Tiggeren og den medlidende Kone« i Tusind og en Nat, som sikkert maa være delvis laant eller inspireret fra Occidenten; se Däumlings ovf. S. VI Note 3 cit. Diss. S. 53—88; V. Chauvin: Bibliographie des ouvrages arabes. V. Liège 1901 S. 138—141. — Sml. flgd. Note.

2) Man vilde maaske bemærke, at hele Konstance-Typen kunde eftervises i legendarisk Litteratur, nemlig i Legenden om den hellige Bartholomæus' Moder, der indeholdtes i et nu tabt

Fra Legenden om Placidas-Eustachius, som kan føres tilbage til det 5.—6. Aarhundrede[1]), kan saaledes Episoden, hvor de to Sønner røves henholdsvis af en Ulv og en Løve, være laant (nærv. Udg. 31,9 ff). I og for sig er det dog ikke noget egentlig legendarisk Træk; vi kender det ogsaa fra den profane Litteratur, f. Eks. hos Chrétien de Troies, hvor »Helena«s Digter kan have laant det[2]); et noget lignende Træk finder vi i »Octavian«[3]), men i en Form, der staar »Placidas-Eustachius« fjernere, end »Helena« gør det.

Men ogsaa absolut legendarisk Laan kan paavises. Fra Sulpicius Severus' Vita Sancti Martini

og ellers ganske ukendt Værk »Ortus Apostolorum« (se Scriptores Suecici ed. J. E. Rietz. II. Lundæ 1843 og G. Stephens: Ett fornsvensk legendarium (SFSS). I. Sth. 1847 S. 217 ff. II, 1858 S. 1089, 1226 ff. 1335); men vi staar her næppe overfor en oldkirkelig Legende, men snarere en sénmiddelalderlig Nydannelse, paavirket af de senere litterære Versioner i Konstance-Cyklus eller af Folketradition. Særlig interessant er en Sammenligning med de i foreg. Note nævnte Eventyr fra Tusind og en Nat, en Sammenligning, som vi imidlertid her maa renoncere paa at give os i Kast med.

1) Wilh. Meyer: Der Rythmus über den h. Placidas-Eustasius, i: Nachrichten von der Kgl. Gesellschaft der Wissenchaften zu Göttingen. Philol.-hist. Kl. 1915 S. 226—287. — Den senere Form i Legenda aurea, se: La Légende Dorée de Jacques de Voragine. Trad. en français par J.-B. M. Roze. III. Paris 1902 S. 235—246.

2) Se Christian von Troyes: Werke. Hrsg. von W. Foerster. IV. Halle 1899 S. CLXXVI.

3) Se Danske Folkebøger. IV. 1919 S. XII. 33. 43.

(cap. III)[1]), der er skrevet omkring Aar 400 om den historiske Person, Biskop Martin af Tours, med hvem Martinus i den franske Helena-Roman tilslut identificeres[2]), er der saaledes, foruden nogle mindre væsentlige Smaatræk, laant Fortællingen om Martinus, der deler sin Kjortel med en gammel, fattig Mand, som senere viser sig at være Kristus, der har aabenbaret sig for ham[3]). Formodentlig er det fra samme Forfatters Dialogi (III, cap. XV), at Navnet Brixius er hentet; den virkelige St. Bricio var imidlertid ikke som i Romanen Martins Broder, men derimod hans *diaconus*, og blev ifølge Gregor af Tours[4]) hans Efterfølger paa Bispestolen.

I Alexius-Legenden, hvis ældste græske Form stammer fra det 9. Aarhundredes anden Halvdel[5]), kan man muligvis ogsaa se en Parallel til Helenas Ophold hos hendes Morbroder, Pave Clemens i Rom; Alexius vender efter en lang Udlændighed tilbage til sit Hjem, lever ukendt i Forhallen

1) jf. Danske Folkebøger. III. 1917. S. XIII og J. P. Jacobsen: Manes. III. 1920 S. 103 ff. og S. XXXVII f.

2) Se Kommentaren til 77, 21-22 bag i nærværende Bind.

3) Nærværende Udgave 44, 9-20; sml. Bemærkningen hertil i Kommentaren.

4) Gregor af Tours: Frankerkrøniken, ved J. P. Jacobsen. I. Kbh. 1911—13 S. 76.

5) La légende syriaque de Saint Alexis, par A. Amiaud (= Bibliothèque de l'école des hautes études. Fasc. 79). Paris 1889 S. XXXI. — La Légende Dorée, anførte Udgave, II. S. 230.

til sin Faders Palads og giver sig først tilkende i et Brev, som han efterlader sig ved sin Død, og som læses af Paven. Her er jo en vis Lighed til Stede, uden at den dog er saa slaaende, at man absolut maa regne med direkte Paavirkning.

Om end Resultatet af ovenstaaende Undersøgelse paa væsentlige Punkter bliver ret negativt, saa er der dog ikke Tvivl om, at skal man inden for den franske Litteratur rubricere »Helena«, da bliver den i udpræget Grad en Repræsentant for det litterære Fænomen, som Gaston Paris har kaldt »l'épopée adventice, c'est-à-dire des recits venus de toutes parts, n'ayant pas leur source dans l'histoire nationale, mais que les jongleurs ont fait entrer dans le cadre de l'épopée française«[1]). Tidspunktet for Affattelsen af den versificerede Tekst, *cronique d'Elaine*, kender vi, som ovenfor nævnt, ikke nøjagtigt, men længere tilbage end til Slutningen af det 13. Aarhundrede kommer vi ikke med Sikkerhed; de ældste bevarede Haandskrifter er endda saa sene som fra det 15. Aarhundrede[2]). Teksten er aldrig udgivet i sin Helhed, kun enkelte Fragmenter af de indbyrdes noget af-

1) Gaston Paris: La littérature française au moyen âge. 3. éd. Paris 1905 S. 50.

2) Haandskrifterne beskrives af Rudolf Ruths i hans Dissertation: Die französischen Fassungen des Roman de la belle Helaine. Greifswald 1897.

vigende Tekster foreligger trykt[1]). Sprogformen deri viser hen til Picardiet, men udover dette giver de ingen Oplysning om Forfatteren. En Slutningsbemærkning i det ene Haandskrift: »Alexandry manu propria« er af flere Forskere blevet opfattet som en Forfatterangivelse, der enten skulde opfattes som Alexandre de Paris eller Alexandre de Bernay[2]), men det er tilstrækkeligt blevet godtgjort, at vi her kun har at gøre med en Sekretær-Signatur[3]).

Romanen er affattet i Alexandrinere, ialt 15—16,000 Vers, og er ligesom Octavian i høj Grad præget af sin Tidsalders store Begivenheder: de senere Korstog. Beretninger om uendelige Kampe mod Tyrker, Saracenere og andre Hedninger,

1) Hermann Suchier har under Titelen: Le siège de Castres aftrykt et Fragment fra det Bodleyanske Bibliotek i Oxford i: Romanische Studien hrsg. von Ed. Boehmer. I. Strassb. 1871—75 S. 589—593. — Werner Söderhjelm har udgivet et Tekstbrudstykke af et Haandskrift fra Bibliothèque Nationale i Paris i: Mémoires de la Société néo-philologique à Helsingfors. I. Helsingfors 1893 S. 32—64. — Endelig findes der en Dissertation af Henry Bussmann med Titel: Grammatische Studien über den »Roman de la belle Helaine«, nebst einer Textprobe aus Hs. A (Arraser Stadt-Bibl. No. 766) und Hs. L (Lyoner Bibl. No. 685). Greifswald 1907.

2) Mémoires de l'Académie des inscriptions. II. Paris 1717 S. 732. — Messager des sciences historiques. Gand 1846. S. 169 ff. — J. Barrois: Bibliothéque protypographique. Paris 1830 S. 20.

3) Arthur Dinaux: Les trouvères artésiens (= Trouvères, jongleurs et ménestrels du Nord de la France. III). Paris 1843 S. 59 ff.

om hvorledes disse udryddes eller omvendes til Kristendommen, optager en uforholdsmæssig stor Plads ved Siden af den egentlige Hovedhandling, hvis Oprindelse vi ovenfor har søgt at belyse.

Vidtløftighed er i det hele Forfatterens svage Side; undertiden gaar det saa vidt, at enkelte Motiver gentages. Det er ovenfor omtalt, hvorledes der i Romanen to Gange optræder en Fader, der brænder af ukysk Elskov til sin egen Datter. Og hele tre Gange lader Forfatteren os høre ganske ensartede Episoder om Martins overilede Uddelinger til de Fattige med paafølgende Mirakel, hvorved nye Forraad skaffes til Veje[1]).

Svarende til Vidtløftigheden i Indholdet staar i Formen Digterens Ordrigdom. Herpaa er der bødet endel ved Romanens Omskrivning til Prosa. Der er foretaget to saadanne Prosabearbejdelser: den ene blev til Brug for Hertug Philip den Gode af Bourgogne forfattet af Jehan Wauquelin[2]) i Aaret 1448; den anden, der er anonym, synes ligeledes at stamme fra det 15. Aarhundrede. Da det er af denne sidstnævnte, at Folkebogen er en Udløber, skal vi her alene beskæftige os med den[3]).

1) Nærværende Udgave S. 47—48. De to første Steder udeladte i den danske Oversættelse.

2) Om ham se Suchiers ovf. omtalte Udgave af Beaumanoir, I, S. xc ff.

3) Da baade den poetiske Version og de ældste Prosatekster er uudgivne, maa jeg i det følgende støtte mig til tidligere Forfatteres Kollationer, saaledes Ruths (anf. Skr. S. 25—147) og Al-

Ved Omskrivning til Prosa er Formen blevet mere knap, Personerne taler mindre, og endel af Digtets lange Udviklinger reduceres; Forkortelserne finder mest Sted i Romanens første Halvdel. Mellem den poetiske og prosaiske Version er der desuden adskillige Uoverensstemmelser i Navneformer og Stedsbetegnelser, ligesom i en Række uvæsentlige Enkeltheder; men i det store og hele maa det siges, at den prosaiske Transskription følger Digtet ret nøje.

Medens Wauquelin's Tekst aldrig er blevet udgivet, fandt denne anden Prosabearbejdelse senere Vej ud til det store Publikum gennem Bogtrykkerpressen. Den ældste trykte Udgave synes at være den, der er udkommet 1528 i Lyon, og hvoraf der i Bibliothèque de l'Arsenal i Paris skulde findes et Eksemplar, som imidlertid er forsvundet[1]); herefter følger hele det 16. Aarhundrede igennem, og endnu længere ned i Tiden, Optryk efter Optryk i lang Rækkefølge.

Af Folkebøgernes sædvanlige Vej, fra Frankrig gennem Tyskland til Danmark og det øvrige Norden, plejer den Strækning, der falder inden for Tysklands Grænser, at være den bedst belyste. Men i det Tilfælde, vi her har med at gøre, hol-

bert Léon: Une pastorale basque. Hélène de Constantinople. Thèse. Paris 1908 S. 180—194.

1) Baudrier: Bibliographie Lyonnaise. X. Lyon 1913 S. 57.

der denne Regel ikke Stik. Til den tyske Helena-Folkebogs Historie savner vi ganske bibliografisk Materiale. Et enkelt Sted[1]) meddeles det, at Oversættelsen skyldes Wilhelm Salzmann, som i 1535 oversatte Octavian (Danske Folkebøger IV. 1919 S. XXI); men denne Oplysning er fremsat uden nogen Begrundelse eller Kildeangivelse, og vi er hverken i Stand til at bekræfte eller benægte dens Rigtighed. Ellers anfører de Forfattere, der har beskæftiget sig med den tyske »Helena«, kun Udgaver uden Trykkeaar, tilsyneladende alle trykt i det 18. Aarhundrede[2]).

Der er dog ingen Grund til ikke at antage, at den danske Folkebog stammer fra den tyske, skønt der ikke for os foreligger nogen af de Udgaver, hvorefter den danske Oversættelse kan være foretaget.

At Folkebogen allerede har været trykt paa Dansk omkring det 17. Aarhundredes Midte, har vi Sikkerhed for gennem en Bogauktionskatalog fra 1665 (se Bibliografien Nr. 1), hvorimod det ældste bevarede Tryk, som er lagt til Grund for nærværende Udgave, er fra 1677.

Rimeligvis har den danske Folkebog allerede

1) Wolfgang von Wurzbach: Geschichte des französischen Romans. I. Heidelberg 1912 S. 122.

2) Felix Bobertag skriver saaledes i sin Bog: Geschichte des Romans in Deutschland. I, 1. Breslau 1876 S. 78: Datirte Ausgaben des deutschen Romans scheinen bis jetzt nicht bemerkt worden zu sein. — Sml. Kommentaren bag i nærv. Bd. S. 150.

eksisteret tidligere. Thi vi finder en islandsk Oversættelse, som følger den danske Tekst nøje, bevaret i Haandskrift fra det 17. Aarhundredes første Halvdel[1]), og at den danske Folkebog skulde være en Oversættelse fra Islandsk, kan man jo ikke antage.

Sammenligner man den danske Folkebog med den franske, ser man snart, at sidstnævntes Tekst har været Genstand for en gennemgribende Forkortelsesproces, førend den er naaet til den danske Læseverden.

Først og fremmest er det gaaet ud over de udførlige Skildringer af Heltenes Kampe med Hedningerne rundt om i de forskellige Lande. Meget er her helt udeladt, medens andet forkortes eller kun refereres i knappest mulige Form. Det samme gælder de lange Beretninger om Bipersonernes Hændelser og deres Forhistorie.

Ved alle disse Beskæringer har det imidlertid ikke kunnet undgaas, at der i Farten ogsaa er skaaret noget bort, som helst skulde være blevet staaende, og at der derved er sket Brud paa Sammenhængen, eller at i al Fald Forstaaelsen er noget

1) AM. 568 4to, se Kr. Kålund: Katalog over den Arnamagnæanske håndskriftsamling. I. 1889 S. 729—730, cf. S. 739 og 741 (AM. 578 a og f, 4to). Af en islandsk Oversættelse, der skyldes Jón Þorláksson († 1712) findes en Afskrift fra 1774 i British Museum, se H. L. D. Ward: Catalogue of romances in the department of manuscripts in the British Museum. I. London 1883 S. 865. — Se ogsaa Arne Magnussons Excerpta (AM 576 b 4to) Bl. 28 v.

vanskeliggjort. Eksempler herpaa kan man se omtalt i Kommentaren til 34, 27-28, 41, 18 ff. og til 43, 1 ff.; et enkelt Sted har Udeladelserne medført en ligefrem Omdigtning (se herom Kommentaren til 77,21-22).

Ogsaa Reduktion af mere formel Art har fundet Sted. Endel Gentagelser, hvor der refereres til tidligere Begivenheder med den oprindelige Udførlighed, er undgaaet ved stærk Sammentrængning, og ligeledes er Udbrud, som den franske Forfatter ikke har kunnet tilbageholde, og hvori han enten foregriber Begivenhedernes Gang eller forbander de slette Personer, der optræder, udeladt; og endelig er Dialoger ofte refereret kort i indirekte Tale.

Bortset fra Forkortelserne og hvad deraf følger, er der ellers ikke sket store Ændringer i den ældste danske Tekst; det mest iøjnefaldende er den sædvanlige Fordrejelse af de franske Navne, samt nogle Afvigelser i Tidsangivelserne (se saaledes Kommentaren til 4,9-10 og 33,7).

I Tidens Løb blev den danske Tekst efterhaanden yderligere ændret og omredigeret. Vi henviser desangaaende til Bemærkningerne i Bibliografien bag i nærværende Bind. Af denne vil man ligeledes faa Indtryk af den Yndest, hvori Bogen har staaet her i Landet; særlig bemærkelsesværdigt er det store Antal Udgaver, der har kunnet anføres fra Midten af det 19. Aarhundrede.

Af Bibliografien ser vi endvidere, at Titlerne paa nogle af de forsvundne Udgaver som sædvanlig er os bevaret gennem Samleres Auktionskataloger fra Slutningen af det 18. Aarhundrede. Men vi har ogsaa Beviser for, at i endnu ældre Tid havde lærde Mænd Folkebøger i deres Bibliotek. Saa tidlig som i 1709 finder vi »Helena« ikke blot iblandt Køge-Præsten Søren Ørsteds efterladte Bøger[1]), men ogsaa i den Bogsamling, som solgtes efter Aalborg-Bispen Jens Bircherod, der tidligere havde været Professor theologiæ ved Universitetet[2]).

Dog har de Højlærde sikkert haft adskilligt at indvende mod denne Folkebog; dels er den jo fuld af katolsk Overtro, og dels er geografiske og historiske Kendsgerninger behandlet med utøjlet digterisk Frihed. Det er Indvendinger af denne Art, Peder Syv tager Sigte paa, naar han i sin danske Boglade[3]) om »Helena« skriver: »Her findes som i andre deslige *Romancer* adskilligt urimeligt, hvilcket dog ikke saa nøje maa agtes, at mand derved skulle forderve en smuk løgn«. Med disse Ord stopper han Munden paa Kritiken. Og

1) Catalogus librorum Severini Ørsted. Hafn. 1709 (Universitetsbiblioteket), Bl. C 2 v.

2) Catalogus bibliothecæ Johannis Bircherodii. Hafn. 1709 S. 112.

3) Rostgaards Manuskriptsamling paa Universitetsbiblioteket, Nr. 151 4to. S. 114.

idet han fortsætter: »Ellers ere her adskillige lærdomme til Guds frykt, kydskhed, bestandig kierlighed, taalmodighed &c.«, har han tillige kort givet Udtryk for det, der har betinget Bogens Popularitet Aarhundreder igennem.

GRISELDIS

FORTÆLLINGEN om Griseldis har som litterært Emne en lang og indholdsrig Historie at opvise, der spænder over halvsjette Aarhundrede og indeholder en Række fremragende Digteres Navne lige fra Boccaccio til Gerhart Hauptmann. Som Folkeeventyr finder vi den udbredt til Tyrol, Danmark, Island og Rusland. Som Folkebog er den bleven trykt i de fleste af Europas Lande og findes repræsenteret i Udgaver lige fra Inkunabler til Strandbergske Tryk.

En udtømmende Redegørelse for Stoffets Historie i alle Enkeltheder kan der selvfølgelig ikke blive Tale om her, vi henviser desangaaende til Reinhold Köhler og Johannes Boltes udmærkede Oversigt[1]). Det hvorom det gælder for os, er blot

1) Köhlers Leksikonsartikel »Griselda« (Ersch und Gruber, Allgemeine Enzyklopädie. 1. Sektion, Bd. 91. 1871) og Afhandling »Die Griseldis-Novelle als Volksmärchen« (Archiv für Litteraturgeschichte. I. Lpz. 1870 S. 409—27) blev gennemarbejdet med supplerende Bemærkninger af Bolte og findes i dennes Udgave af Köhlers Kleinere Schriften. II. Berlin 1900 S. 501—555; citeres i det følgende som *Köhler-Bolte*. — Af andre monografiske Fremstillinger kan nævnes: Friedrich von Westenholz: Die Griseldis-Sage in der Literaturgeschichte. Heidelberg 1888. — Af specielle Afhandlinger skal fremhæves Gustav Widmann: Griseldis in der deutschen Literatur des 19. Jahrhunderts (Euphorion. XIII—XIV. Lpz. & Wien 1906—07). Richard Schuster: Griseldis in der französischen Literatur. Dissertation. Tübingen 1909. Franz Xaver Wannenmacher: Die Griseldissage auf der iberischen Halbinsel. Dissertation. Strassburg 1894

at finde Udspringet og derfra følge Udviklingen ned til den danske Folkebog, som her er udgivet.

I den Fortale, hvormed den danske Griseldis-Oversættelse indledes, faar man i korte Træk Historiens Genesis: den danske Folkebog er oversat fra Tysk, den tyske fra Petrarcas latinske Tekst, der atter er uddraget »aff Bocatij Valske Bøger«; med dette Udtryk menes Boccaccios Decameron, affattet ca. 1350[1]).

Men dermed kan man ikke paa Forhaand lade sig nøje. Det er bekendt nok, hvad Boccaccio ogsaa selv indrømmer, at Decameron ikke er noget originalt Arbejde. Formen, Udførelsen, Værkets Aand er ganske vist Boccaccios egen, men store Partier af Stoffet er laant mange Steds fra: direkte eller indirekte fra Folkeeventyr, fra orientalske, især indiske Fortællinger, fra Anekdoter om berømte Mænd eller Sladderhistorier om Boccaccios samtidige Landsmænd, og endelig fra litterære Kilder som den klassiske Litteratur, Legende-Litteraturen og Eksempelsamlingerne.

Studiet af dette Kildemateriale og Decamerons Forhold dertil er drevet med stor Flid. Af nyere Værker, der er Frugter af saadanne Undersøgelser kan her nævnes Marcus Landau: Die Quellen des Dekameron. 2. Aufl. Stuttg. 1884, A. C. Lee: The Decameron, its sources and analogues. Lon-

1) Om Affattelsen af Decameron se Henri Hauvette: Boccacce. Étude biographique et littéraire. Paris 1914.

don 1909 og Gustav Gröber: Über die Quellen von Boccaccios Dekameron. Strassb. 1913; alle tre, dog især Lee's Bog, maa imidlertid benyttes med Kritik. — Ældre Værker nævnes nedenfor; fra gammel Tid har Emnet nemlig interesseret de Lærde.

For »Griseldis'« Vedkommende koncentrerede Interessen sig til at begynde med om at finde en historisk Begivenhed som Grundlag og foretage en Tidsfæstning paa Basis heraf. Allerede tidligere har vi omtalt (Danske Folkebøger VII, Indledningen til »Melusine«), hvorledes Romanstof i gammel Tid opfattedes som historisk Virkelighed ikke blot af Menigmand, hvad der jo forresten kan nævnes Eksempler paa endnu helt op til vore Dage[1]), men ogsaa af de Lærde. Vi skal her anføre nogle faa Eksempler paa denne Betragtnings Anvendelse over for »Griseldis«[2]).

I Slutningen af det 15. Aarhundrede genfortæller saaledes en italiensk Prælat Jacobus Philippus Bergomensis (Giacomo Filippo Foresti) i to af sine Skrifter[3]) Petrarcas nedennævnte latinske Over-

1) I Nordisk tidskrift, utg. af Letterstedtska föreningen. Sth. 1917 S. 567—568 beretter saaledes Johan Mortensen: »Jag erinrar mig, huru jag som skolgosse en gång ute på landet bland bönder blifvit indragen i en lärd diskussion om man kunde anse, att händelserna i den heliga Genovevas historia verkligen tilldragit sig«.

2) Petrarcas Ord derom i 1374 vil nedenfor blive citeret.

3) Chronicarvm svpplementvm. Brixie 1485 Bl. 246 og De claris selectisque plurimis mulieribus. Ferrarie 1487 Bl. 133 verso—134 verso.

sættelse af Boccaccios Novelle og opfatter den tydelig nok som en historisk Beretning, idet han begge Steder slutter med en Bemærkning om, at man ikke véd, paa hvilket Tidspunkt denne Begivenhed fandt Sted. Senere hen (1524) har den franske Digter Jean Bouchet, som ogsaa eftersporede en historisk Melusine (Danske Folkebøger VII, S. XXIX) tidsfæstet Griseldis til ca. Aar 1020[1]), og til omtrent samme Resultat kommer Historikeren Antoine Noguier[2]), idet han henlægger Begivenheden til Begyndelsen af det 11. Aarhundrede.

Nogensomhelst Hjemmel for disse Paastande meddeles af gode Grunde ikke, hvad der dog ikke forhindrer flere senere Forfattere i at bygge derpaa[3]). Derimod er det i nyere Tid ad arkivalsk Vej forsøgt at identificere Fortællingens Figurer med historiske Personer. En af Boccaccios Landsmænd Carlo E. Patrucco[4]) har dannet en Teori, der gaar

1) Jean Bouchet: Les Annales d'Acquitaine. (4. éd.) Paris 1537 Bl. 50 recto.

2) Antoine Noguier: Histoire Tolosaine. Toulose 1556 S. 167.

3) Domenico Maria Manni: Istoria del Decamerone. Firenze 1742 S. 603. — Delfino Muletti: Memorie storico-diplomatiche appartenenti alla città ed ai marchesi di Saluzzo. I. Saluzzo 1829 S. 74 ff.; den hos Muletti nævnte Forfatter Pietro Lesnanderio, der skal have skrevet om »Griseldis«, maa sikkert være Pierre Le Monnier de L'Esnaudière, hvis Skrift La louenge de mariage, et recueil des hystoires des bonnes vertueuses et illustres femmes. Paris 1523 ikke har været mig tilgængeligt.

4) C. E. Patrucco: La storia nella leggenda di Griselda. Sa-

ud paa, at en i folkelig Tradition almindelig udbredt Fortælling har faaet særlig Aktualitet i Saluzzo, foranlediget ved en paa dette Sted foregaaet Begivenhed, og derved er blevet lokaliseret her. Denne Sammensmeltning af Digt og Virkelighed skulde være foregaaet i det 13. Aarhundrede, hvorimod de Personer, det drejer sig om, skulde have levet i sidste Fjerdedel af det tolvte. Ad genealogisk Vej mener Patrucco, ialfald delvis, at have opsporet disse; blandt andet har han dokumenteret Eksistensen af en Valterius de Salucijs, hvori vi skulde genfinde Boccaccios Marchese Gualtieri. Men paa det afgørende Punkt svigter Forfatteren aldeles; thi der foreligger intetsomhelst oplyst om denne Persons Ægteskab; om Griseldis selv tier alle arkivalske Kilder, og den historiske Paavisning af forskellige af Bipersonerne, som Patrucco har forsøgt, virker absolut ikke overbevisende. Janiculus skulde saaledes være identisk med en Person ved Navn Johannes Gastaldus o. s. fr. Vi er her langt ude i Hypotesernes Overdrev og maa hævde, at med det Materiale, der hidtil er fremdraget, kan der ikke naas noget Resultat ad den historiske Vej.

luzzo 1901; jeg kender kun denne Bog fra G. Widmanns Referat og Recension deraf i: Literaturblatt für germanische und romanische Philologie. XXVI. Lpz. 1905 Sp. 124—126; i samme Tidsskrift XXIV 1903 S. 117—119 anmelder samme Recensent et Værk, der ligeledes har været mig utilgængeligt, nemlig Luigi Savorini: La leggenda di Griselda. I. Teramo 1901.

Vender vi os nu til de litterære Kildepaavisninger, da møder der os et broget Skue. Parallellise-rings-Fanatikerne har her, som saa ofte ellers, givet deres Fantasi frie Tøjler og præsteret det utrolige. Saaledes holdt, for at nævne et enkelt Eksempel, Angelo de Gubernatis paa Orientalistkongressen i Hamburg 1902 et Foredrag: Sacountalâ et Griselda. Ifølge det kortfattede Referat, som har været mig tilgængeligt, af det aabenbart meget vidtsvævende Foredrag[1]), er det absolut ikke lykkedes ham at paavise nogensomhelst Forbindelse her. Lige saa lidt fører han noget Bevis for sin Paastand om, at det russiske Folkeeventyr »Hyrdens Datter«[2]) ikke kan være afledet af Decameron. Og hermed falder hans Slutningsresultat: at Boccaccio skulde have øst af en byzantinsk Kilde, hvorfra Eventyret da ogsaa skulde stamme, ganske til Jorden.

Dette være blot anført som et enkelt Eksempel. Mange af de komparative Forsøg, der er gjort, kan man ganske roligt lade ligge. Som oftest er de fantastiske »Resultater« naaet ad den ikke usædvanlige Vej, at alle karakteristiske Træk bortelimineres, hvorved Typen bliver saa almindeliggjort, at den kan være kongruent med omtrent hvad det skal være. Alt dette er knap Omtale, endsige en

1) Verhandlungen des XIII. internationalen Orientalisten-Kongresses Hamburg 1902. Leiden 1904 Sektion II A pag. 21—24.
2) Se herom Köhler-Bolte S. 543—545.

Gennemgang værd, og vi holder os derfor til nogle ganske faa Paralleller, der, skønt ikke ligefrem haandgribelige, dog kan tages alvorligt.

Men det, der bliver Tale om, er endda ikke fuldstændige Paralleller til hele Historien fra først til sidst; det er kun et Par enkelte af de i »Griseldis« anvendte Træk, som synes at kunne paavises i Litteratur, der er ældre end Boccaccio[1]). Og saa maa det endda understreges, at den for »Griseldis« særlig karakteristiske Pointe, nemlig at det hele kun sker paa Skrømt som en Prøve, Ægtemanden stiller Hustruen paa, genfindes ikke andetsteds.

Det første Værk, vi maa nævne, er »Le lai del Fraisne« af Marie de France, et Digt, der sandsynligvis stammer fra tredie Fjerdedel af det 12. Aarhundrede[2]). Flere Forfattere har ment, at dette Digt ligefrem laa til Grund for »Griseldis«[3]), Svend Grundtvig »betragter dem som to forskellige Ud-

1) Allerede i: Ducatiana ou remarques de feu M. Le Duchat sur divers sujets. II. Amst. 1738 S. 394 gøres der opmærksom paa Ligheden mellem Griseldis og et Kapitel i det franske Værk: Le Parement et le Triomphe des Dames d'honneur, en Lighed, der, ogsaa senere, er blevet forklaret som et Afhængighedsforhold, hvori Boccaccio indtog den sekundære Plads; Faktum er imidlertid, at denne franske »Kilde« i Virkeligheden er et Aarhundrede yngre end Decameron, idet Forfatteren er Olivier de la Marche, som levede 1426—1502.

2) Die Lais der Marie de France hrsg. von Karl Warnke. (Bibliotheca Normannica III.) Halle 1885 S. XLIII.

3) Se saaledes B. Roquefort i hans Udgave af Poésies de Ma-

viklinger af ét og samme Grundemne«[1]), hvorimod Reinhold Köhler betragter Ligheden som tilfældig[2]). Det er ialfald givet, at første Halvdel af »Lai del Fraisne« intetsomhelst har tilfælles med Handlingen i »Griseldis«. Ligheden viser sig først henimod Slutningen, da Elskerinden af ukendt Byrd, Fraisne, som Ridderen har forstødt paa sine Vasallers Forlangende, med rørende Taalmodighed modtager den Brud, som skal indtage hendes Plads ved den Elskedes Side. Resten af Handlingen er forskellig fra »Griseldis«: Det viser sig, at Fraisne i Virkeligheden er af ædel Byrd, idet det opdages, at hun er Brudens Søster; det hele ender i Herlighed og Glæde med at Fraisne tages til Naade igen. Men der er i det nævnte to Motiver, der minder stærkt om »Griseldis«: 1) Forstødelsen, der sker med den samme Motivering, som Valther foregiver over for Griseldis, nemlig at Vasallerne forlanger, han skal tage sig en jævnbyrdig Gemalinde, og 2) den Forskudtes Deltagelse i Bryllupsforberedelserne og hendes Modtagelse af Bruden. Hvis disse to Motiver optraadte hver for sig, vilde man maaske ikke være saa tilbøjelig til at hævde Forbindelsen med »Griseldis«; men

rie de France. I. Paris 1820 S. 167—169, og A. Duval i: Histoire littéraire de la France. XIX. Paris 1838 S. 798—799.

1) Danmarks gamle Folkeviser. V. 1877—90 S. 11.

2) Köhlers Noter i Warnkes ovf. anførte Udgave af Marie de France S. LXI—LXII, cf. Köhler-Bolte S. 533.

netop den Omstændighed, at de findes i Kombination, lader os formode, at Ligheden ikke er helt tilfældig, selv om man vel næppe tør fastslaa, at der nødvendigvis maa have fundet en Paavirkning Sted.

Vender vi os nu fra den europæiske Litteratur til den orientalske, kan vi først nævne en Parallel, som for Læsere, der kun kender »Griseldis« fra den nedertyske, danske eller svenske Folkebog, maaske kunde komme til at faa en uberettiget Betydning. Det er et i nyere Tid optegnet indisk Eventyr om Prins Aisab[1]). Denne sværger, idet han indgaar Ægteskab, at fødes der ham Børn og de giver sig til at græde, da vil han dræbe dem, og hvis Hustruen græder over deres Død, vil han gøre det samme ved hende. Hans to første Hustruer lider denne Skæbne. Den tredie Hustru er mere taalmodig, skønt hendes første Søn dør en naturlig Død og den anden dræbes af Faderen. Ved guddommelig Indgriben belønnes Moderens Taalmodighed med, at Børnene kaldes til Live igen.

Naar man nu læser i den danske Tekst: »Oc som han fick at høre Barnit græd, kom hannem ith underligt stycke i sindet«, saa kunde man maaske være tilbøjelig til at spore en fælles Grundtanke, muligvis af gammel indisk Oprindelse, som

1) Indian fairy tales collected and translated by Maive Stokes. Calcutta 1879 S. 252—253.

dels havde holdt sig i folkelig Tradition i Hjemlandet, og dels ad underlige Veje var naaet til Boccaccio; men denne Hypotese mister ganske sit Holdepunkt, naar man ser efter hos Boccaccio og opdager, at han slet ikke har noget svarende til dette Træk, men at det hele skyldes en tysk Oversætters snurrige Misforstaaelse, for hvilken der nedenfor er gjort nærmere Rede i Kommentaren til 96, 14-15. Og naar Ligheden svigter paa dette Punkt, da bliver der næppe noget tilbage, der betinger et Afhængighedsforhold.

Mere bemærkelsesværdig er den Lighed, man har fundet mellem et Træk i »Griseldis« og en jødisk »Konge-Lignelse«, der findes i den fra det 12. Aarhundrede stammende Kommentar til 4. Mosebog, Midrasch Bemidbar Rabba[1]). Da Landau i sin Gengivelse[2]) udelader en enkelt Passus, gengives den her i fuldstændig Oversættelse:

En Konge saa en forældreløs Pige og vilde tage hende til Hustru. Han lod hende opfordre, men hun sagde: Jeg er ikke værdig at blive Kongens Gemalinde. Han gentog sin Opfordring syv Gange, men hun gik ikke ind derpaa; tilsidst ægtede

1) Midrasch Bemidbar Rabba, Parascha XXI, 15 (ad Num. cap. XXVI, v. 18). Se Aug. Wünsche: Bibliotheca Rabbinica. Der Midrasch Bemidbar Rabba. Lpz. 1885 S. 515.

2) op. cit. pag. 157. Landaus Kapitelangivelse er urigtig og gaar igen hos senere Forfattere; jeg skylder Hr. Professor, fhv. Overrabbiner D. Simonsen Tak for Verifikationen.

hun ham dog. Efter nogen Tids Forløb blev Kongen vred paa hende og vilde skilles fra hende. Da sagde hun: Det er ikke mig, der har villet ægte Dig, men det er Dig, der har villet have mig. Da Du nu har besluttet at ville skilles fra mig og tage en anden, saa gør i det mindste ikke imod hende, hvad Du har gjort imod mig.

Slutningsrepliken her er jo ganske identisk med Griseldis' sidste Ord til Valther, før denne kaster Masken. Og selv om der i Konge-Lignelsen ikke er tillagt Kvinden en saa overdreven Ydmyghed, at hun helt kan afholde sig fra enhver Bebrejdelse (»det er ikke mig, der har villet ægte Dig«), saa er dog det Træk, at den Forstødte beder for sin Efterfølgerske, saa usædvanligt og karakteristisk, at Ligheden med »Griseldis« næppe kan anses for helt tilfældig.

Nu er det selvfølgelig ikke Meningen her at ville hævde, at Boccaccio har haft Kendskab til rabbinsk Litteratur. Man maa vel snarere tænke sig, at Trækket har haft Udbredelse i almindelig Folketradition, og at Boccaccio har truffet det i italiensk Lokalisering. At han har faaet Ideen til sin »Griseldis« fra en Historie, der har verseret i folkelig Overlevering, kan man maaske have Ret til at formode efter en Passus i Petrarcas nedenfor aftrykte Brev til ham. Thi paa anden Maade kan det næppe forstaas, naar Petrarca skriver, at Boc-

caccio maatte have syntes godt om Historien, eftersom han optog den i sit Værk (se ndf. S. XLVII).

Som et Vidnesbyrd om Stoffets internationale Tilværelse i Tiden før Boccaccio betragter Svend Grundtvig den danske Folkevise om »Den taalmodige Kvinde«[1]). I meget knap Form fortælles det heri, at Hr. Peder forlokker liden Kirsten og fører hende som Elskerinde hjem til sig. Hun føder ham en Datter, som han Dagen efter sender bort til sin Søster i fremmed Land, og beder hende opfostre Barnet som sit eget, uden at Moder og Datter ser noget til hinanden. Efter 12 Aars Forløb meddeler Hr. Peder pludselig liden Kirsten, at han agter at gifte sig med en Ridder-Datter fra Sverige. Hun sørger derover, men beder Gud glæde ham dermed. Paa Bryllupsdagen rider hun den unge Brud imøde, byder hende velkommen, giver hende sine Smykker og siger til hende:

Mig tiøckis, i er en iomfru rig,
Christ giffue, hand darer icke eder som mig!

Endelig om Aftenen aabenbarer Hr. Peder Hemmeligheden: den unge Pige er i Virkeligheden deres Datter, og det Bryllup, der skal fejres, er imellem Hr. Peder og liden Kirsten selv, der derved bliver hans lovformelige Hustru.

1) Danmarks gamle Folkeviser udg. af Svend Grundtvig. V. Kbh. 1877—1890 S. 9—12.

Denne Vise kendes kun fra en Opskrift, som findes i Vibeke Bilds Kvarthaandskrift fra Begyndelsen af det 17. Aarhundrede[1]). At den jo er betydelig ældre, er uden for al Tvivl; men naar Svend Grundtvig mener, at den næppe er yngre end Aar 1200, gaar han sikkert for langt tilbage i Tiden. Man vil ikke kunne benægte Muligheden af, at den danske Vise er direkte eller indirekte inspireret af Boccaccio og altsaa tidligst kan sættes til Slutningen af det 14. Aarhundrede.

Men selv om dette Vidnesbyrd saaledes svigter, har vi dog, som ovenfor paavist, tilstrækkelig Grund til at tro paa Tilstedeværelsen af en Folkeoverlevering, hvorfra Boccaccio har hentet sit Stof; men noget nærmere Kendskab til denne Overlevering har vi ikke. Vi ved intet om, i hvilken Form Fortællingen har cirkuleret paa og før hans Tid, eller hvormeget han har omredigeret den. I Virkeligheden lykkes det os ikke at komme bag om Decamerons »Griselda«.

Som bekendt er Rammen omkring Decameron jo den, at ti unge Mennesker, syv Damer og tre Ynglinge, fordrevet af Pesten i Firenze 1348 flygter ud paa Landet, og som Tidsfordriv underholder hverandre i ti Dage ved hver at fortælle en Historie daglig. De hundrede Fortællinger om-

1) Thotts Manuskript-Samling Nr. 1513. 4to. (Kgl. Bibl. Kbh..).

handler for en stor Del Elskovseventyr, og for den almindelige Bevidsthed er det gerne det lascive Element, der præger Decameron. Men der findes jo ogsaa Fortællinger deri, hvor Frivoliteten er trængt tilbage, og hvor det er Skildringen af Trofasthed i Kærlighed eller Venskab, der dominerer. En saadan er netop den Novelle, hvormed Boccaccio har lagt Slutstenen paa sit Arbejde, den tiende Dags tiende Historie om Griseldis eller, som hun hedder i den italienske Original, Griselda.

Dog ser vi, at Boccaccio selv ikke har taget Historien særlig højtideligt eller alvorligt. Knap er den tilende, før han lader den unge Mand, der har fortalt den, tilføje en ikke helt anstændig Bemærkning, om hvad han synes, den forjagne Griselda skulde have gjort, og det er sikkert Boccaccios egen Betragtningsmaade, der her kommer frem; for ham har den barbariske Behandling af Kvinden været lovlig grov, og den moralsk-opbyggelige Side har ikke interesseret ham i højere Grad. Der var derimod en anden, hvis Hjerte blev dybt grebet deraf, da han fik Decameron at læse, nemlig Boccaccios Ven Petrarca. Saa mærkeligt det lyder, har denne, ialfald efter eget Udsagn, først lært Decameron at kende en Snes Aar efter Affattelsen, og i 1374 sender han Boccaccio det ovenfor nævnte Brev, som i Petrarca-Udgaverne bærer Overskriften: De obedientia ac fide uxoria

mythologia. Dets Hovedindhold er en latinsk Oversættelse af Decamerons »Griselda«, men til denne Oversættelse er der knyttet nogle indledende og afsluttende Bemærkninger (muligvis at opfatte som flere selvstændige Breve), der giver vigtige og karakteristiske Bidrag til Novellens ældste Historie, og som vi derfor her gengiver i dansk Oversættelse[1]):

Din Bog [Decameron], *som Du har ladet fremkomme paa vort Modersmaal, antagelig i sin Tid da Du var et ungt Menneske, har jeg fundet i min Besiddelse uden at vide, hvorfra eller hvorledes den er kommet. Sandt at sige har jeg ikke læst den, thi, i Betragtning af, at den er skrevet paa Prosa for et større Publikum, var den meget stor, jeg selv har haft temmelig travlt, Tidsforholdene har været vanskelige og, som Du ved, prægede af Krigsuro paa alle Leder og Kanter; og selv om jeg ikke ønsker at tage Del deri, kan jeg dog ikke andet end komme i Sindsbevægelse, naar*

1) Brevets latinske Tekst (Epistolæ seniles, lib. XVII, ep. III) findes (foruden i alle Petrarca-Udgaverne) optrykt i Originals and Analogues of Chaucer's Canterbury Tales. (Chaucer Society, 2. series VII.) London 1872, reprinted 1887. S. 151—172. Begyndelsen og Slutningen er gengivet paa Engelsk i James Harvey Robinson: Petrarch. New York & London 1898 S. 191—196 og 53—55. Angaaende Tilblivelsen og den urigtige Datering 1373 se The nineteenth century. XXXIX. London 1896. S. 999 ff. og Modern language notes. XII. Baltimore 1897 S. 1 ff.

Staten rystes. Og hvad blev saa Følgen? At jeg har løbet den igennem og paa en travl Vandrers Vis set mig om hist og her uden at standse.

Jeg har nok mærket, at Bogen er blevet flaaet af nogle Køtere, og at Du har slaaet fra Dig og forsvaret den udmærket. Det har ikke forbavset mig, thi baade kender jeg Din Aands Styrke og véd desuden af Erfaring, at Menneskene paa een Gang er hovne og træge, og alt hvad de ikke selv har Vilje, Forstand eller Evne til, det dadler de hos andre. Paa dette ene Punkt viser de Lærdom og Skarpsindighed, selv om de ellers er ganske maabende.

Selv den flygtige Gennemlæsning har været mig en Fornøjelse, og hvis der forekom noget af lidt for frivol Karakter, fandt det bestandig sin Undskyldning i den Alder, Du var i, da Du skrev det, i Din ejendommelige Stil, tillige i selve Emnets lettere Karakter og Dit Publikums Overfladiskhed. Det gør nemlig en stor Forskel, for hvem man skriver, og den varierende Tone, der findes mellem Folk, undskylder den varierende Tone i Litteraturen.

Iblandt det meget, der visselig er spøgefuldt og letfærdigt, har jeg ogsaa faaet fat paa noget, der vidner om Fromhed og Alvor, noget, hvorom jeg dog ikke tør udtale nogen bestemt Dom, da jeg intetsteds grundigt har fordybet mig deri. Men det gik mig, som det formodentlig plejer at gaa

Folk, der læser rask paa denne Manér: jeg undersøgte Bogens Begyndelse og Slutning noget omhyggeligere end det øvrige. I Bogens Begyndelse har Du givet en fortrinlig og storslaaet klagende Skildring af vort Fædrelands Skæbne under den strenge Pest, der for vor Generation har været en enestaaende sørgelig og ulykkelig Oplevelse.

Men i Bogens Slutning har Du til allersidst anbragt en Historie, der er højst forskellig fra mange af de foregaaende og i den Grad har behaget og optaget mig, at jeg under de mange Bekymringer, der næsten fik mig til at glemme mig selv, har ønsket at indprente den i min Erindring, saaledes at jeg baade selv kunde glæde mig ved at repetere den, naar som helst jeg vilde, og desuden var i Stand til at genfortælle den i fortrolig Vennekreds, hvis det kunde træffe sig. Og da det Tilfælde indtraf kort Tid efter, og jeg havde mærket Tilhørernes Taknemmelighed, faldt det mig pludselig ind, medens jeg sad og talte, at muligvis ogsaa Folk, der ikke var i Stand til at læse vort Sprog, kunde have Glæde af en saa rørende Historie, naar baade jeg selv altid havde fundet Behag i den, da jeg hørte den for mange Aar siden, og tillige Du, som jeg kunde forstaa, havde syntes saa godt om den, at Du fandt den værdig til at vinde Udbredelse ved din Pen og at faa Plads i Slutningen af Værket, hvor den

retoriske Kunst kræver anbragt et eller andet mere vægtigt.

Da derfor en Dag forskellige Tanker som sædvanlig rev og sled i mig, og jeg saa at sige blev vred baade paa dem og paa mig selv, saa sagde jeg for en Stund alt Farvel, greb Pennen og begyndte at nedskrive den omtalte Historie i det Haab, at Du sikkert vilde blive glad over, at jeg af mig selv gav mig til at oversætte Dig. Og det som jeg næppe havde gjort for nogensomhelst anden, det drev Kærligheden til Dig og Din Historie mig til, dog saaledes, at jeg ikke glemte det Citat af Horats' Ars poetica[1]*:*

Ej skal Ord for Ord som Tolk du gengive slavisk.

Jeg har fremstillet Din Historie med mine egne Ord, ja, rundt omkring gjort nogle smaa Forandringer eller Tilføjelser, hvad jeg troede kunde ske saaledes, at Du ikke blot fandt Dig deri, men ogsaa billigede det.

Skønt Din Fortælling baade har været rost og efterspurgt af mange, har jeg ment, at den ikke burde tilegnes nogen anden end Dig selv. Du maa dømme om, hvorvidt jeg ved at ændre dens Skikkelse har skæmmet eller forskønnet den; thi dèr hvor den er opstaaet, did vender den tilbage, til en Dommer, til et Hjem og ad en Vej, den kender, saa at ikke blot Du, men hvemsom-

1) v. 133—134.

helst der læser dette, véd, at til Dig og ikke til mig skal der aflægges Regnskab for Dine Sager.

Enhver som spørger mig, om dette er sandt — ɔ: om det er en historisk Beretning eller en Fortælling, jeg her har skrevet, — vil jeg svare med Crispus' Ord[1]): »*Man maa henholde sig til Forfatteren*« *ɔ: min Giovanni. Efter at have forudskikket disse Bemærkninger begynder jeg.*

Herefter følger saa Petrarcas latinske Bearbejdelse, hvortil han dernæst endnu knytter nogle Bemærkninger:

Min Mening med nu at give en Bearbejdelse af denne Historie var at tilskynde vor Tids Kvinder til at efterligne, ikke saa meget denne Hustrus Taalmodighed, der knap synes til at efterligne, som hendes Bestandighed, saa at hvad hun ofrede sin Mand, det skal de have Mod til at ofre Gud, som, ifølge Apostelen Jacob[2])*, ikke fristes af det Onde, men heller ikke frister nogen. Dog sætter han os ofte paa Prøve og underkaster os mange alvorlige Tugtelser, ikke for at lære vort Sindelag at kende, som han jo kendte, før vi blev skabt, men for at vor Skrøbelighed kan blive os selv aabenbar og tydeliggjort. Som Mænd af bestandig Karakter vil jeg særlig regne alle dem, som uden Knurren for deres Guds*

1) Sallustii bellum Jugurthae cap. XVII.

2) Jacobs Brev. I, 13.

Skyld kan lide det samme, som denne lille Kvinde af Bondeæt har lidt for sin jordiske Ægtefælle.

Min Kærlighed til Dig drev mig til, at jeg som gammel Mand skrev, hvad jeg som ung næppe havde skrevet, hvad enten det var Sandhed eller Digt. Men det maa nu være Digt og ikke Historie, alene af den Grund, at det er noget, Du har skrevet, skønt jeg, da jeg forudsaa dette, i Fortalen har sagt, at man maa henholde sig til Forfatteren ɔ: til Dig.

Jeg skal nu sige Dig, hvorledes det er gaaet mig med denne Historie, eller Fortælling, som jeg hellere vil kalde den. Den første, der læste den, var en af vore fælles Venner fra Padua, en højtbegavet og meget indsigtsfuld Mand. Før han var kommet halvvejs, maatte han holde op i et Anfald af Graad; lidt efter, da han atter havde taget fat for med Selvbeherskelse at fuldende Læsningen, ja, saa blev Læsningen for anden Gang afbrudt paa samme Maade af Hulken. Han tilstod derfor, at det kunde ikke nytte noget med ham, og gav Fortællingen til en af sine Fæller, en ret lærd Mand, for at han skulde læse den. Hvorledes andre vil udlægge dette Tilfælde, kan jeg ikke sige bestemt, jeg har udlagt det paa bedste Maade, og jeg har set, at Manden havde det blødeste Sind. Thi i Sandhed jeg kender overhovedet ingen, der er mere menneskelig. Da jeg saa ham

læse under Graad, faldt Satirikerens Ord mig ind[1]):

— — Naturen jo tilstaar selv, at den gav det
blødeste Hjerte til Menneskets Slægt, som den
givet har Taarer,
denne den ædleste Del af vor Følelse — —.

Nogen Tid efter hørte vor anden Ven fra Verona (vi har jo Venner fælles ligesom alt andet), hvad der var hændet den første under Læsningen, og han ønskede saa ogsaa at læse Fortællingen. Jeg føjede ham, denne begavede og venlige Mand, han læste den hele og standsede ikke nogetsteds, ejheller rynkede han Panden, ejheller kvaltes hans Røst, og der kom hverken Taarer eller Hulken frem. Og tilsidst sagde han: »Jeg vilde ogsaa have grædt, thi der var Grund nok til at græde over de rørende Ting og Ordene, der passede dertil, og jeg er ikke haardhjertet; men jeg troede og troer, det hele er Digt. Thi hvis det var sandt, hvor findes da en Romerinde eller en Kvinde af nogen anden Nation, der kunde staa Maal med denne Griseldis? Hvor, maa jeg spørge, er der saa stor en Kærlighed til Ægtefællen, hvor er der en saa enestaaende Taalmodighed og Bestandighed?« Herpaa svarede jeg saa ingenting for ikke at dreje Sagen fra Spøg og venlig

1) Juvenal. Sat. XV, v. 131—133. L. O. Kjærs Oversættelse.

Samtales festlige Sødme hen til skarp Ordstrid. Men Svaret vilde have været let at give: der er Folk, som troer, at alt det, der er vanskeligt for dem selv, er umuligt, idet de maaler alting med deres eget Maal for at anbringe sig selv paa Førstepladsen, medens der dog nok kunde være og ogsaa er meget, som i Virkeligheden er let, skønt det for Mængden synes umuligt. Thi hvem er der f. Eks., som ikke betragter i vort eget Lands Historie Curius, Mucius og Decierne som opdigtede Personer, og af den fremmede Historie: Kodros og de Philenske Brødre, eller fordi Talen er om Kvinder: Portia, Hipsicratea eller Alceste, paa samme Maade. Og dog er det sande Historier. Jeg kan virkelig ikke indse, hvad den, som kan ofre sit Liv for en anden, ikke skulde kunne ofre og taale.

Resten af Brevet er fyldt med Klager over de usikre Samfærdselsforhold, der umuliggør ordentlig Korrespondance og derfor hos Petrarca har fremkaldt Beslutningen om ikke mere at skrive Breve, nu da han er en gammel Mand; og derfor slutter han med disse Ord: *Farvel min Ven, farvel Breve. Monti Euganei, 8. Juni 1374.*

Som Petrarca selv pointerer, er det ikke nogen slavisk Oversættelse af Boccaccios Tekst, han har foretaget. Sammenligner man de to Tekster, ses det, at Petrarcas Version er endel fyldigere. Thi

medens Boccaccio har fortalt Historien med den ham egne Lethed og Ynde, har det været Petrarca magtpaaliggende nærmere at præcisere dens Idé, uddybe Karakteristiken af Hovedpersonerne og give udførligere Motiveringer og Forklaringer; og dette medfører selvfølgelig noget større Vidtløftighed, skønt han hele Tiden nøje følger Gangen i Boccaccios Novelle. Direkte Tale bliver derfor mere fremherskende hos Petrarca; Replikerne bliver længere, og det lykkes ham saaledes at give Læseren et endnu stærkere Indtryk af Griseldis' Taalmodighed og Ydmyghed. Samtidig er det ham magtpaaliggende at gøre hendes Ægtemand lidt mindre grusom og hjerteløs, idet han lader ham motivere og undskylde sine Skridt over for Hustruen noget mere, lader ham udtale Beklagelser og i det hele mildner hans Optræden; og ved Udeladelse af et Par Smaatræk undgaas hans to stødende Afslag paa Hoffolkenes Forbønner om, at Griseldis ikke skal gaa fra Slottet i det blotte Linned, og senere om, at hun ikke skal tvinges til at være til Stede ved Brylluppet i sine Pjalter. Endelig er det værd at nævne, at det er Petrarca, der har ændret det Navn, som Boccaccio havde givet sin Heltinde, Griselda, til det Navn, hvorunder hun er blevet særlig bekendt: Griseldis.

Naar Griseldis er blevet en saa overordentlig populær Skikkelse, skyldes det ikke mindst Petrarca. Ligefra Chaucer, der i sin »Clerk's Tale«

leverede, hvad man kunde kalde en versificeret Oversættelse af den latinske Tekst, og ned igennem Tiderne er det sikkert i langt højere Grad Petrarca end Boccaccio, som de talrige Digtere, der har behandlet Sujettet, er blevet inspireret af, hvad enten det nu er sket gennem den latinske Tekst eller gennem de Oversættelser, hvori denne som Folkebog i de følgende fem Aarhundreder florerede i Alverdens Lande.

Paa Højtysk blev Petrarcas »Griseldis« oversat første Gang af Heinrich Stainhoewel, en af de tidligste Renaissanceskikkelser inden for den tyske Litteratur. Han var født i Württemberg 1412 og døde som Stadslæge i Ulm 1482 eller 1483[1]). Det er væsentlig i Egenskab af Oversætter, at han har gjort sig bekendt: foruden »Griseldis« har han bl. a. omplantet »Kong Apollonius« til Tysk[2]), og hans berømteste Arbejde er en Æsop-Oversættelse. Derimod er det med Urette, naar man har identificeret ham med Pseudonymen Arigo, der har foretaget den første tyske Oversættelse af Decameron[3]). Stainhoewels Oversættelse af Petrarcas »Griseldis« kendes i Haandskrift fra 1468 og ud-

1) Nærmere om ham se: Philipp Strauch: Zur Lebensgeschichte Steinhöwels (Vierteljahrschrift für Litteraturgeschichte. VI. Weimar 1893 S. 277—290).

2) Se Danske Folkebøger. III. 1917 S. XX.

3) Se herom ndf. i Indledningen til »En Doctors Datter«.

kom første Gang i Augsburg 1471[1]), en Udgave, der efterfulgtes af en Række Optryk. I 1473 blev den optaget som Tillæg i hans Oversættelse af Boccaccio: De claris mulieribus, der blev trykt i Ulm[2]). Dette Tillæg knyttedes til det forudgaaende Værk ved en kort Indledning, hvoraf vi faar Beviset for, at det er Stainhoewel, der har oversat »Griseldis«[3]). Denne Indledning gik, løsrevet fra sin Sammenhæng med det foregaaende, over i de senere, særskilt trykte Udgaver af den højtyske Griseldis-Oversættelse, forplantedes videre til den nedertyske Oversættelse for herfra endelig i lidt ændret Form at gaa over i den danske Folkebog[4]).

Ikke længe efter de højtyske Udgavers Fremkomst tryktes der i Lübeck en nedertysk Oversættelse, som ikke bærer noget Aarstal, men antagelig stammer fra 1480erne. Denne Oversættelse blev i 1502 optrykt i Hamburg[5]), og utvivlsomt er det efter denne Udgave, at den danske Oversættelse er foretaget[6]).

1) Proctor Nr. 1528.

2) Se Boccaccio: De claris mulieribus, deutsch übers. von Stainhoewel. Hrsg. von Karl Drescher. Tübingen 1895.

3) Sml. Anzeiger für deutsches Alterthum. XIV. Berlin 1888 S. 249-250.

4) Se ndf. Kommentaren til 82, 9-10.

5) Om disse nedertyske Tryk se ndf. S. 188-189.

6) Et meget betegnende Eksempel paa den nøje Overensstemmelse mellem den nedertyske og den danske Tekst ses ne-

I Bibliografien bag i nærværende Bind kan vi anføre fire Griseldis-Udgaver paa Dansk fra det 16. Aarhundrede. Betegnende er det for Datidens Bogproduktionsforhold, at de tre af dem er udkommet i Nordtyskland. De to ældste er trykt i Hamburg, den første i Aaret 1528. Denne er imidlertid forsvunden og kendes kun fra Peder Terpagers Notat[1]), men det er ikke udelukket, at vi i det Haandskrift-Fragment, der findes i den saakaldte Codex Grensholmensis i Linköping Stiftsbibliotek[2]), har at gøre med en Afskrift af dette første danske Hamburger-Tryk. I Forbindelse med Historien om »En Doctors Datter af Bononia« blev »Griseldis« senere optrykt i Hamburg; denne Udgave er formodentlig trykt sidst i 1550erne, men noget bestemt Aarstal har vi ikke, da de Fragmenter, der her og i Sverige er bevaret, tilsammen ikke udgør noget komplet Eksemplar af Bogen og hverken har Titel eller Slutning[3]). Den ældste komplette Udgave er trykt i Lübeck 1592 og følger det bevarede, defekte Hamburger-Tryk meget nøje baade i Ordformer, Ortografi, ja endog i meningsforstyrrende Interpunktion og vitterlige Fejl. Det

denfor i Komment. til 96, 14—15. Men mærkelig nok er der et Sted, hvor den danske Tekst i et enkelt Ord staar den højtyske nærmere end den nedertyske, se Kommentaren til 95, 16.

1) Se Bibliografien bag i nærværende Bind S. 233—34.

2) Se Haandskriftbeskrivelsen bag i nærv. Bind S. 230 ff.

3) Se Bibliografien S. 234—235.

er dette Lübecker-Tryk, der er lagt til Grund for nærværende Udgave.

Om den danske Oversætters Forhold i Enkeltheder til den nedertyske Tekst gives der Oplysning nedenfor i Kommentaren. Her skal det blot i al Almindelighed siges, at han er temmelig bundet af sit Forlæg; kun enkelte Steder er han lidt udførligere i Udtrykket, og han har kun tilladt sig nogle ganske faa, uvæsentlige Tilføjelser. Derimod har han gjort sig skyldig i adskillige Misforstaaelser, der viser, at han enten ikke har været helt fortrolig med det nedertyske Sprog, eller ogsaa, at Arbejdet er gaaet lidt for rask fra Haanden.

Allerede i 1597 udkom »Griseldis« igen paa Dansk, men i denne Udgave, der blev trykt i København af Lorentz Benedicht og altsaa er den første i Danmark trykte Udgave, er Historien om »En Doctors Datter« ikke medtaget, og, som det vil ses af Variantapparatet ndf. S. 168—174, indeholder Griseldis-Teksten en Del, ganske vist mindre væsentlige, Særvarianter. At det ikke er Udgaven 1592, der har ligget til Grund for denne Benedichtske Udgave, ses af, at en Sætning, der er udfaldet i førstnævnte Udgave, findes i sidstnævnte overensstemmende med det paagældende Sted i det danske Hamburger-Tryk[1]). Vi finder ogsaa mellem Udgaven 1597 og det nævnte Linköping-

1) Se ndf. Varianterne til 99, 5.

Haandskrift nogle Overensstemmelser, som staar i Modsætning til Hamburger-Trykket og Udgaven 1592[1]), og som ogsaa kunde tyde paa, at Haandskriftet er en Afskrift efter et Tryk, maaske netop efter det forsvundne Tryk fra 1528. Da Haandskriftet er ufuldendt, kan det selvfølgelig ikke have ligget til Grund for Udgaven 1597.

De to Udgaver fra det 17. Aarhundrede slutter sig nærmere til Udgaven 1592 end til Udgaven 1597 og indeholder ogsaa begge Historierne. Om Folkebogens senere Skæbne i Danmark faar man et Indtryk gennem Bibliografien.

Antagelig er det fra Folkebogen, at de to danske Folkeeventyr om »Den taalmodige Kvinde« stammer. De er indbyrdes afvigende og er begge optegnet i nyere Tid, det ene paa Sjælland af Jeanina Stampe[2]), det andet i Jylland af Tang Kristensen[3]). I det sidstnævnte er Griseldis-Navnet bevaret i den fordrejede Form *Gret Sælle*. Det sjællandske Eventyr er hos Köhler-Bolte (S. 540 ff.) i tysk Oversættelse sammenstillet med det tyske, russiske og islandske Griseldis-Folkeeventyr.

Og det kan tilføjes, at paa Island har »Griseldis« ikke blot været kendt som Folkeeventyr, men

1) Se saaledes især Varianterne til 99, 23—24.

2) Trykt i Svend Grundtvig: Gamle danske Minder i Folkemunde. Ny Samling. Kbh. 1857 S. 167—170.

3) Evald Tang Kristensen: Jyske Folkeminder. XIII. Aarhus 1897 S. 1 ff.

er desuden behandlet af flere Digtere i Rímur; hertil kommer nogle selvstændige prosaiske Bearbejdelser og endelig to forskellige Oversættelser af den danske Folkebog. De islandske Tekster er i 1914 udgivet af Halldór Hermannsson[1]), i hvis fortræffelige, udførlige Indledning til Udgaven der er gjort nøje Rede for alt, hvad der angaar »Griseldis« i den islandske Litteratur.

1) The story of Griselda in Iceland. Ed. by Halldór Hermannsson. (Islandica VII.) Ithaca, New York 1914.

EN DOCTORS DATTER

HISTORIEN om »En Doctors Datter af Bononia«, der som Folkebog er knyttet til »Griseldis«, har, uden at have fulgt den samme Vej, dog det samme Udspring, nemlig Boccaccios Decameron. Den findes heri som den tredie Dags niende Fortælling og kaldes i Almindelighed efter Heltindens Navn: Giletta af Narbonne. Fortællingens Kærne er hos Boccaccio følgende:

Grev Beltramo af Rossiglione (Roussillon) tvinges mod sin Vilje ind i Ægteskab med den borgerlig fødte Giletta, der med sin Lægekunst har helbredet hans Lensherre, Kongen af Frankrig. I Vrede over den paatvungne Mesalliance forlader han hende, endnu før han har opfyldt en Brudgoms Forpligtelser, og lader hende senere paa hendes Forespørgsel vide, at han ikke vil vende tilbage, før hun paa sin Finger bærer hans Ring, der er ham særlig dyrebar, og paa sin Arm et Barn, som han er Fader til. Efter at have modtaget dette Svar rejser hun efter ham uden hans Vidende og opdager, at der nu er en anden Kvinde, som er blevet Genstand for hans Efterstræbelser. Til denne Kvinde og hendes Moder slutter hun sig, og med deres Hjælp lykkes det hende at faa ham til, først at give Ringen fra sig, og dernæst at træde i Forhold til hende, idet hun, uden at han i Mørket kan se det, indtager Elskerindens Plads. Da hun

føler sig frugtsommelig, afbryder hun Forbindelsen med ham. Men efter at have født to Sønner, træder hun senere frem for ham, og, da hun nu har opfyldt begge hans Betingelser, bliver han nødt til at anerkende hende som sin retmæssige Hustru.

At henføre denne Novelle til Sakuntala-Typen: den forladte Brud, der genkendes ved Ringen, er ganske vildledende[1]). Ej heller den Sammenligning, man anstiller med Terentius' »Hecyra«, er frugtbar; Gangen i dette Stykke er højst forskellig fra Novellen, og at Boccaccio har modtaget Paavirkning herfra, er der saa meget mindre Grund til at antage, som der er andre langt mere nærstaaende Forbilleder, han har kunnet have for Øje og blive paavirket af.

Naar vi til Belysning af dette Spørgsmaal analyserer Novellen, da er der to Motiver, vi deri finder forbundne. For det første et ældgammelt Skæmte-Motiv af mere almindelig Karakter: Manden, der staar i Forhold til sin egen Hustru i den Tro, at hun er en anden. Og dernæst Motivet: Den listige Kvinde, der opfylder de af Manden stillede, tilsyneladende umulige Betingelser for

1) Se saaledes de ovf. S. XXXII—XXXIII anførte Værker af Landau og Lee, henholdsvis S. 146 og S. 101. — Den hos disse Forfattere nævnte skotske Folkevise »Bothwell«, som stilles i Rapport til Boccaccio, hører derimod, efter det hos Landau refererede Indhold at dømme, absolut til Sakuntala-Typen.

hendes Indtrædelse i de ægteskabelige Rettigheder. Da Sammenhængen mellem disse to Motiver er saa nøje, vilde man maaske indvende, at der i Virkeligheden kun er Tale om eet Motiv, som vi her vilkaarligt har skaaret over; men man kan i Litteraturen paavise det første, mere almindelige Motiv i selvstændig Form, foruden at det senere bruges som Led i det andet Motivs mere indviklede Intrige.

I den indiske Digter Dandins berømte Roman »De ti Prinsers Eventyr«, Daçakumâracaritam, som er skrevet paa Sanskrit i det sjette Aarhundrede e. Kr., findes i 6. Kapitel Fortællingen om Ratnavatī, ogsaa kaldet Nimbavatī, en Fortælling som her kort skal refereres[1]):

Ratnavatī har vakt sin Mand Balabhadras Had, saa at han intet med hende vil have at skaffe. For at vinde ham tilbage benytter hun sig af en List. Af Udseende ligner hun meget sin Veninde, en ung Pige Kanakavatī, som bor ved Siden af, og hun indtager, iført den mest straalende Pragt, hendes Plads paa Nabohusets flade Tag. Ved en snild Manøvre faar hun Balabhadras Opmærksomhed henledt paa sig, og han bliver saa forelsket, at han bortfører hende til en fremmed By, hvor han lever sammen med hende i den Tro, at hun er Kanakavatī. Her rygtes det imidlertid, at han har gjort sig

1) Dandins Daçakumâracaritam. Übersetzt von Johann Jakob Meyer. Lpz. (1902) S. 306.

skyldig i Kvinderov, og for at hans Formue ikke skal blive konfiskeret som Straf derfor, aabenbarer hun Sagens Sammenhæng; hendes Fader hidkaldes for at bevise hendes Identitet, hvorpaa de alle tre vender tilbage til Hjemmet, og Ægteparret fortsætter Samlivet i Fryd og Glæde.

En noget lignende Fortælling kender vi fra den middelalderlige tyske Litteratur i Digtet »Daz Bloch«, der skriver sig fra første Halvdel af det 13. Aarhundrede og tillægges den sydtyske Epiker »der Stricker« [1]). At Manden ikke kender sin egen Kone, har Digteren her søgt at gøre noget mindre usandsynligt ved, at det bildes ham ind, hun er død. En udstafferet Blok (hvoraf Digtet har faaet Navn) bliver begravet i hendes Sted, medens hun i Virkeligheden kun er flygtet for at undgaa det Had, som Manden, uvist af hvilken Grund, altid forfølger hende med. Hendes Gudmoder, som er den, der har sat Intrigen i Scene, tager det Løfte af den lykkelige Enkemand, at han, ifald han vil indgaa nyt Ægteskab, kun vil vælge efter hendes Raad. Hun fører ham efter nogen Tids Forløb sammen med hans egen Kone, som hun imidlertid har plejet godt og klædt saa smukt, at Manden ikke kender hende. Hun vinder nu hans Kærlighed fuldstændigt og giver sig tilsidst til Kende for ham.

1) Findes udgivet i: Erzählungen und Schwänke hrsg. von Hans Lambel. 2. Aufl. (= Deutsche Classiker des Mittelalters. Begründet von Franz Pfeiffer. XII.) Lpz. 1883 S. 103—129.

Et Aarhundrede senere finder vi det samme Motiv i en anden Variation hos den spanske Historieskriver Ramon Muntaner (f. ca. 1260, † ca. 1330), der i sine sidste Leveaar skrev en Krønike paa Katalansk om den aragonske Kong Iacme I's og hans Efterfølgeres Bedrifter, omfattende Aarene 1207—1327. I 1. Bogs Kapitel 3—6 fortæller han som en Begivenhed, der henføres til 1207—08[1]):

Kong Pere af Aragonien forsømmer sin Hustru, da han har fattet Elskov til en anden smuk Dame i Byen. Paa Foranledning af Byens Raad, der frygter Kongehusets Uddøen, bliver han indbudt til at besøge sin tilbedte paa Betingelse af, at der ikke maa brænde Lys i Kammeret. Dronningen kan saaledes indtage Elskerindens Plads under Raadets Kontrol, og Arvefølgen bliver sikret ved Fødselen af en Søn.

Her nærmer Motivet sig stærkere til den Boccaccio'ske Form, men endnu ser vi intet til det andet Motiv: Manden der stiller Hustruen de tilsyneladende uopfyldelige Betingelser. Og dog var disse to Motiver allerede kombinerede ikke blot før Boccaccio, men efter al Sandsynlighed ogsaa førend Muntaner skrev sin Krønike.

Første Gang denne Kombination kan paavises,

1) Chronik des edlen En Ramon Muntaner. Hrsg. von Karl Lanz. (= Bibliothek des litterarischen Vereins. VIII.) Stuttgart 1844 S. 6—11. I tysk Oversættelse: Chronik des edlen En Ramon Muntaner. Übers. von K. Fr. W. Lanz. I. Lpz. 1842 S. 8—14.

er her i Norden i den islandske Sagalitteratur. Med det franske middelalderlige Digt »les quatre fils Aimon« som Hovedkilde blev der paa Island digtet en Eventyrsaga, som opnaaede stor Popularitet, Mágus-saga. I Begyndelsen af denne findes et Afsnit, der er uden organisk Forbindelse med Hovedhandlingen, og som heller ikke har samme Oprindelse. Dette Afsnit optager i Sagaens ældre, mere kortfattede Redaktion de fire første Kapitler [1]):

Kejser Jatmund af Saxland indgaar Ægteskab med Kongedatteren Ermengað. Ved Bryllupsfestlighederne, hvor Bruden har trukket en tynd Hinde hen over Ansigtet, saa at hendes Skønhed fordunkles, krænker hun sin Brudgom ved en Opgave, hun stiller ham, og som han forøvrigt løser. For at hævne sig undgaar han alt ægteskabeligt Samkvem med hende og drager bort paa Togt i tre Aar. Forinden kræver han af hende, at hun inden hans Tilbagekomst skal tilvejebringe tre Kostbarheder: en Falk, en Hest og et Sværd, som kan maale sig med hans egne, der betragtes som uforlignelige; desuden skal hun kunne præsentere ham en Søn, som han er Fader og hun Moder til. Kort efter hans Afrejse drager hun af Sted med et Følge. Forklædt som Mand og under Navn af Jarl Íring møder hun sin Ægtefælle, uden at han kender hende, og staar

1) Fornsögur Suðrlanda. Utg. af Gustaf Cederschiöld. Lund 1884 S. 1—7 og Indledningen S. LXXXVI ff.

ham bi i Striden. Til Tak herfor afstaar Kejseren Jarl Íring den halve Ejendomsret til de tre Kostbarheder. Men senere vinder Íring dem helt fra ham i Skaktavl, som de spiller efter Kejserens Opfordring. Næste Dag opdager Kejseren, at Jarlen med hele sit Følge er rejst, kun eet Telt er blevet tilbage, og i dette finder Kejseren en skøn, sovende Kvinde, som han antager for Jarlens Hustru. Fortrydelig som han er over Tabet af sine Kostbarheder, benytter han Lejligheden til at »gøre Jarlen Skam«. Derpaa sejler Íring bort. Dronningen vender nu tilbage til Hjemmet og føder her en Søn, og da Kejseren efter de tre Aars Fraværelse kommer hjem, kan hun baade vise ham de tre Klenodier og Sønnen, som Faderen dog først ikke vil vedkende sig. Men da Dronningen tager Hinden bort fra Ansigtet og spørger Kejseren, om han ikke genkender Kvinden fra Jarl Írings Telt, ender alt paa bedste Maade.

I Sagaens senere, noget udførligere Redaktion [1]) hedder Kongen af Saxland Hlöðver (Lódóvíkus), hans Hustru Ermenga. Ved Bryllupper fæster hun Hinden over Ansigtet ved Hjælp af

1) Denne Redaktion af Sagaen, hvori det refererede Afsnit optager Kapitel 4—12, er først udgivet af Gunnlaugur Þórðarson: Bragða-Mágus saga. Kph. 1858, senere af Páll Eggert Ólason: Mágus saga. Reykiavík 1916. — Det er sikkert fra denne Saga-Redaktion, at Emnet er hentet til den norske Folkevise »Kong Kristian og hans dronning«, se M. B. Landstad: Norske Folkeviser. Chria. 1853 S. 585 ff.

Limvand. Mandens Betingelser er forøget med den, at hun skal bygge en Hal ligesaa prægtig som hendes Faders. Da hun efter at have bygget en saadan rejser efter Kongen, spiller hun ikke blot Rollen som Jarl Íring (i nogle Haandskrifter: Hirting), men desuden som en Kongedatter, der er taget til Fange af Jarlen, og som Kongen køber af denne for sine tre Kostbarheder.

Ialfald den ældste af disse Redaktioner er ældre end Boccaccio; den ansættes i Almindelighed til Begyndelsen af det 14. Aarhundrede. Men naturligvis er det ikke herfra, at han har lært Stoffet at kende. Man maa derimod tænke sig, at Mágus-Sagaens Forfatter og Boccaccio har haft et fælles, nu tabt Forbillede. Den almindelige Antagelse gaar ud paa, at dette maa søges i Frankrig, og Opmærksomheden har da samlet sig om Romanen »Comte d'Artois« [1]:

Greven af Artois drager bort paa Eventyr i Vrede over, at hans Hustru ingen Arvinger skænker ham, og sværger ikke at ville vende tilbage, før hun har opfyldt de umulige Betingelser: at være bleven svanger ved ham uden hans Vidende, at have faaet ham til at give sig hans bedste Hest

1) Le livre du très chevalereux Comte d'Artois et de sa femme, fille du comte de Boulogne. Publ. par J. Barrois. Paris 1837. Denne sjældne Udgave har ikke været mig tilgængelig, men et udførligt Referat findes i Charles Louandre: Chefs d'œuvre des conteurs français. Paris 1873 S. 111—121.

og hans skønneste Diamant, uden at han véd, det er hende, der har faaet dem. Hun rejser efter ham og træffer ham endelig i Spanien, hvor hun i Mandsdragt og under Navn af Philipot træder i hans Tjeneste og vinder hans Fortrolighed. Han betror hende saaledes, at han har forelsket sig i Kongen af Castiliens Datter, og han lover, at han vil give Philipot en hvilken som helst Belønning for at skaffe sig denne Dames Gunst. Med Bistand af Kongedatterens »gouverneresse« arrangeres det, at Greven bliver indladt til Stævnemøde; men uden at han mærker det, lægger hans egen Hustru sig i Sengen i Stedet for Kongedatteren, hvilket gentager sig adskillige Nætter. Som Belønning udbeder nu Philipot sig Grevens Diamant, faar baade den og senere tillige hans Hest til Brug for en Pilgrimsfærd og drager bort. Som Kvinde vender hun derpaa tilbage til Arras, hvor hun føder en Søn, og har saaledes opfyldt alle Betingelser.

I den Skikkelse, hvori vi nu kender denne Fortælling, er den ganske vist betydelig yngre end Mágus-saga og kan tidligst være affattet omtrent samtidigt med Decameron [1]); men den bevarede Prosa-Roman, som vi her har refereret, gaar tilbage til en nu tabt, versificeret Roman af samme Navn

1) Se Marcus Landau: Die Quellen des Dekameron. 2. Aufl. Stuttgart 1884 S. 145. Georges Doutrepont: La littérature française à la cour des ducs de Bourgogne (= Bibliothèque du XV. siècle. VIII). Paris 1909 S. 58-59.

fra det 13. Aarhundrede[1]), hvorfra den senere Tekst rimeligvis, foruden ved Prosaformen, hovedsagelig har adskilt sig ved den Tilknytning, den har faaet til historiske Personer fra det 14. Aarhundredes Midte. Ellers kan man nok gaa ud fra, at Indholdet i Vers-Romanen har været det samme, og fra denne kunde man da antage, at baade Mágus-Sagaens Forfatter og Boccaccio har hentet deres Stof.

Hermed synes Forskningen i Almindelighed at have slaaet sig til Ro, og Sandsynligheden for, at vi her har Boccaccios Kilde, skal heller ikke bestrides. Men dog er der et Punkt, det endnu er værd at fremdrage, og som muligvis kunde tyde paa, at det ikke er i den versificerede »Comte d'Artois«, at det Enkeltmotiv, vi kender fra Dandin (og senere fra Der Stricker og Muntaner), første Gang er brugt som Led i den nævnte Motivkombination. Men det Materiale, der skal bruges til Belysning heraf, bestaar af Tekster, som er optegnede i nyere Tid, og de Bemærkninger, her skal fremsættes, bliver da ogsaa af rent hypotetisk Karakter.

Vort Udgangspunkt er en Folkenovelle, som i 1862-63 er blevet optegnet blandt Tarantschi, Ili-Tatarer i den sydøstlige Del af Kirgiser-Steppen,

1) Gustav Gröber: Grundriss der Romanischen Philologie. II, 1. Strassburg 1902 S. 774.

af W. Radloff[1]), fra hvis overordentlig betydningsfulde Samlerværk der ofte er interessante Paralleller baade til orientalsk og europæisk Stof at hente[2]). Indholdet af Novellen, der bærer Titelen »Den kloge Vezir-Datter«, er følgende:

En Hersker ønsker at ægte sin Vezirs smukke Datter, paa hvis Klogskab han har set forbløffende Prøver. Som Medgift betinger hun sig bl. a., at der skal bringes hende et sorgfrit Menneske, og skønt det trods tre Aars Anstrengelser ikke lykkes Herskeren at finde et saadant, kommer Ægteskabet dog i Stand. Men endnu før Herskeren har hvilet hos sin Brud, tager han Afsked med hende for i ikke mindre end ni Aar at drage paa Jagt, men giver hende forinden en forseglet, tom Kasse, som han befaler hende at fylde med Guld og Sølv uden at aabne den; dernæst giver han hende en Hoppe, som hun skal sørge for føder en Hest, der ligner hans sorte Ridehest, og endelig skal hun med ham selv som Fader føde en Søn, som til sin Tid skal kunne ride ham i Møde paa Hesten. Kort efter Herskerens Afrejse forklæder Hustruen sig som Mand, drager af Sted med et stort Følge og slaar sine Telte op i Nærheden af Herskerens Opholdssted. Hun udgiver sig for en fremmed Fyrstesøn,

1) Proben der Volkslitteratur der nördlichen türkischen Stämme gesammelt und übersetzt von W. Radloff. VI: Der Dialect der Tarantschi. St. Petersburg 1886 S. 191—198.

2) Se saaledes f. Eks. Danske Folkebøger. VII. 1918 S. X.

de besøger hinanden i deres Telte, og paa Herskerens Opfordring giver de sig til at spille Dam. I Spillet vinder Fyrstesønnen Herskerens opsadlede Hest og hans Signet, fylder om Natten Kassen med Guld og Sølv og forsegler den igen, lader Hoppen bedække af Herskerens Hest, og giver næste Morgen Hesten og Signetet tilbage. Om Aftenen fortsættes Spillet, men denne Gang foreslaar Fyrstesønnen, at de skal spille om en Pige, han lader sig besejre i Spillet og lover at sende Herskeren en skøn Slavinde. Mandsdragten ombyttes med en Slavindeklædning, Hustruen sover den Nat hos Herskeren, uden at han kender hende, hun drager bort næste Morgen med sit Følge og vender tilbage til Hjemmet. Hun føder en Søn, Hoppen foler, og da de ni Aar er gaaet, modtages Herskeren ved sin Hjemkomst saaledes, som han havde forlangt.

Det interessante for os ved denne Fortælling er den nære Lighed med den ovenfor refererede Episode af Mágus-Sagaens ældre Redaktion. De indledende Begivenheder er forskellige, men har dog det tilfælles, at Bruden stiller Brudgommen en Opgave, før der bliver Tale om det omvendte. Foruden den almindelige Lighed i Hovedhandlingen maa de særlige Overensstemmelser bemærkes, at Hustruen i Forklædning spiller Brætspil med Manden, i begge Tilfælde sker det paa den sidstes Opfordring, i begge Tilfælde er det bl. a. dennes Hest,

Spillet gælder, og i begge Tilfælde afgøres Mellemværendet under et Ophold i Teltlejre.

Ligheden i disse specielle Træk synes saa stor, at den næppe kan antages at være helt tilfældig, og det mærkelige er, at disse Fællestræk i den tatariske Fortælling og den nordiske Saga, hvis Optegnelsestid udviser en Difference paa 5-600 Aar, peger uden om alle de andre tidligere nævnte Versioner af Temaet tilbage til en gammel fælles Kilde, og denne kan selvfølgelig godt være ældre end den poetiske »Comte d'Artois«, naar man tager i Betragtning, hvor nær op ad denne Mágus-saga er i Alder.

Men hvor skal denne Fælleskilde søges? Der er ikke Tvivl om, at store Dele af det Materiale, Radloff har optegnet blandt de nordtyrkiske Stammer, er importeret arabisk Gods, ligesom Tyrkerne jo i det hele lige op til den nyere Tid litterært set har levet paa Laan fra Araberne. Muligvis kan da ogsaa Oprindelsen i dette Tilfælde søges hos Araberne, men disse har igen faaet meget Stof baade fra Europa og fra Indien. Fra Indien kunde Stoffet maaske ogsaa være kommet direkte til Tatarerne. I nyere Tid (1879) har M. Stokes i Calcutta af en Hindus Mund optegnet en Fortælling[1]), der er af lignende Type som hele den øvrige Cyklus, vi har beskæftiget os med. Det eneste for os bemærkelses-

1) Indian Fairy Tales, collected and translated by Maive Stokes. Calcutta 1879 S. 216—223: The clever wife.

værdige ved den er en svag Lighed med den yngre Redaktion af Mágus-saga, idet Manden forlanger af Hustruen, at hun foruden at føde ham en Søn ogsaa skal bygge ham et Brøndhus inden hans Tilbagekomst. Men rent bortset fra Detaillerne, er den blotte Tilstedeværelse af denne Fortælling i Indien af Interesse. Selvfølgelig kan den skrive sig fra den Indflydelse vestfra, der vitterlig har fundet Sted i Indien, men den kan ogsaa have sin Rod i gammel-indisk Tradition.

Dog, naar man kun har Holdepunkter af saa moderne Dato som Radloffs og Stokes' Optegnelser, bliver det ret ørkesløst at drøfte alle disse Muligheder. Men før vi forlader Emnet, er der endnu et Moment at pege paa, som har Betydning for Belysningen af »Giletta«s Genesis.

Til at sætte Handlingen i Gang benytter Boccaccio et Træk, som de hidtil nævnte Versioner ikke har, nemlig Mesalliancen. Denne kommer i Stand paa den Maade, at Grev Beltramo tvinges ind i Ægteskabet paa Befaling af sin Lensherre, Kongen af Frankrig, som er blevet helbredet for Sygdom af den lægekyndige Giletta, der længe har elsket Beltramo og nu som Belønning af Kongen udbeder sig ham til Mand.

Den kvindelige Læge, i eller uden Forklædning, er jo en ikke ukendt Eventyr-Figur. Selvfølgelig behøver der ingen Sammenhæng at være mellem alle de Eventyr eller Fortællinger, hvori hun op-

træder, og der er derfor heller ingen Grund til at dvæle ved den Lighed, man med Hensyn hertil har fundet mellem Boccaccio og Somadeva [1]). Men een Parallel af denne Art vil vi ikke helt forbigaa i Tavshed; det er den islandske Mírmans-saga fra anden Fjerdedel af det 14. Aarhundrede [2]). Heri fortælles om den sicilianske Kongedatter Cecilia, at hun i Italien helbreder Jarlesønnen Mírman for Spedalskhed og derved vinder ham til Ægtefælle; da han senere rejser bort for at besøge sin Fosterfader Kong Hlöðver i Saxland og glemmer hende, drager hun efter ham, forklædt som Mand under Navn af Jarl Íring, slutter sig til hans Fjender, besejrer ham i Tvekamp, tager ham til Fange og fører ham hjem til Sicilien igen.

Man vil maaske anse denne Saga for bygget over Reminiscenser fra Mágus-saga (Navnet Hlöðver, Konge i Saxland; den som Mand forklædte Hustru, der under Navn af Jarl Íring rejser efter og træffer sin bortdragne Ægtemand) og altsaa betragte Tilføjelsen af Motivet med den lægekyndige Kvinde som tilfældig; men var det utænkeligt, at Sammenhængen mellem Mágus-saga og Mírmans-saga skyldes et fælles, formodentlig fransk

1) Nemlig i Fortællingen om Kirtisenå; se The Kathá Sarit Ságara. Transl. by C. H. Tawnly. I. Calcutta 1880, Cap. XXIX, S. 260--267.

2) Riddarasögur hrsg. von Eugen Kölbing. Strassburg 1872 S. XLII ff., 137 ff., 218.

Udgangspunkt, hvori saa det Motiv, som »Giletta« og Mírmans-saga har fælles, forefandtes? Dette vilde rigtignok forudsætte, at Mírmans-Sagaens Forfatter har forholdt sig meget frit over for sit Forbillede, og saa længe denne Sagas Kildeforhold ikke foreligger oplyste [1]), kan det hele kun blive Formodninger og Hypoteser.

I kort Résumé kan vi da sige, at noget endeligt Resultat drister vi os ikke til at fastslaa. Men forudsat, at den ældre »Comte de Artois« i Indhold ikke afviger fra den yngre, taler Sandsynligheden for, at der forud for den førstnævnte et eller andet Sted har eksisteret en Urkilde, hvortil ogsaa baade Mágus-saga og den tatariske Fortælling kan føres tilbage; og skulde Mírmans-saga muligvis være sideordnet med og ikke blot afledet af Mágus-saga, da kan det tænkes, at Boccaccios Novelle gaar direkte tilbage til Urkilden, eller ialfald uden om »Comte d'Artois«.

Efter Boccaccio, men tildels uafhængigt af ham og med nærmere Tilknytning til de tidligere Versioner, finder vi talrige Gange »Giletta«-Motivet benyttet baade i folkelig Tradition og i Kunstdigt-

1) Adolf Zinzows Afhandling: *Zur Mirmannsage* (Programm des kgl. Bismarck-Gymnasiums in Pyritz. Pyritz 1892 S. 9—16) har ikke været mig tilgængelig, saa at jeg ikke ved, om Forholdet deri har været gjort til Genstand for Undersøgelse.

ning[1]). Vi har ovenfor nævnt de asiatiske Paralleller fra Folkedigtningen, men lignende findes ogsaa fra Ægypten, Spanien og Italien. Af de litterære Digtninge er den berømteste Shakespeares »All's well that ends well«; dette Stykke hviler udelukkende paa Boccaccio[2]).

Det samme gælder vor Folkebog. Medens »Griseldis« allerede ved Petrarcas Bearbejdelse skiltes ud fra sin Samhørighed med Decameron og i denne sin nye Skikkelse kom til at føre en selvstændig Tilværelse, følger »Giletta« Decamerons Vej ind i Tyskland, førend Novellen bliver Folkebog.

Omkring Aar 1460 blev Decameron oversat paa Tysk. Oversætteren tilkendegav sig kun med sit Fornavn Arigo (ↄ: Heinrich), og Jacob Grimm[3]) ansaa denne for identisk med den Petrarcaske »Griseldis'« tidligere nævnte Oversætter Heinrich

1) Se Johannes Boltes Litteratur-Henvisninger i hans Udgave af R. Köhler: Kleinere Schriften. II. Berlin 1900 S. 650—651; sml. Landaus og Lees ovf. anførte Arbejder.

2) Shakespeares Kendskab til Boccaccios Novelle skyldes William Painters Oversættelse deraf i The Palace of Pleasure 1566—67 (ed. by Joseph Jacobs. I. London 1890 S. 171—179 og lxxiii). — Om Shakespeares Laaneforhold har Heinrich von Hagen skrevet en Dissertation: Ueber die altfranzösische Vorstufe des Shakespeare'schen Lustspieles »Ende gut alles gut«. Halle 1879, hvis Resultater imidlertid med Rette er blevet bestridt af Gaston Paris i Romania. VIII. Paris 1879 S. 636.

3) Jac. & Wilh. Grimm: Deutsches Wörterbuch. I. Lpz. 1854 Sp. LXXXVIII.

Stainhoewel (se ovf. S. LIV). Under dennes Navn blev Oversættelsen ogsaa udgivet i nyere Tid[1]), men der opstod efterhaanden Tvivl om Rigtigheden af Grimms Antagelse, og en grundig syntaktisk Undersøgelse af H. Wunderlich[2]) gav til Resultat, at Stainhoewel ikke kunde være Manden, dertil var der for stor Forskel mellem Decameron og de Oversættelser, der med Sikkerhed kan tillægges ham. Gennem yderligere sproglige Undersøgelser paaviste K. Drescher[3]), at Oversætteren maatte være af frankisk-bayersk Afstamning, og han henledte Opmærksomheden paa en Nürnberger-Præst Heinrich Leubing fra Nordhausen, ellers kendt for sin politisk-diplomatiske Virksomhed. At Arbejdet skyldes ham, er dog endnu ikke endelig fastslaaet; nogen Vished for, hvem der skjuler sig under Pseudonymet Arigo, har vi ikke[4]).

1) Decameron von Heinrich Steinhöwel hrsg. von Adelbert von Keller (= Bibliotek des litterarischen Vereins. Bd. LI). Stuttgart 1860.

2) Hermann Wunderlich: Steinhöwel und das Dekameron, i: Archiv für das Studium der neueren Sprachen. Bd. 83. Braunschweig 1890 S. 167—210 og Bd. 84 1890 S. 241—290.

3) Karl Drescher: Arigo, der Übersetzer des Decamerone (= Quellen und Forschungen LXXXVI). Strassburg 1900, hvori ogsaa sammenfattes Resultaterne af Forfatterens tidligere udgivne Afhandlinger om samme Emne.

4) Se saaledes Paul Joachimsohns Anmeldelse af Dreschers ovennævnte Bog, i: Deutsche Litteraturzeitung 1901. Lpz. Sp. 1888—1890. — Se yderligere den i J. Hartmann: Das Verhältnis H. Sachs zur sogenannten Steinhöwelschen Dekameronüber-

Arigos Decameron-Oversættelse blev første Gang trykt i Ulm vistnok 1473[1]) og opnaaede i det følgende Aarhundrede et i Forhold til Bogens Omfang anseligt Antal Oplag[2]). Hvornaar »Giletta« første Gang er udkommet særskilt som tysk Folkebog, véd vi derimod ikke med Bestemthed. Det tidligste Vidnesbyrd derom findes i Bern og bestaar af de syv første Blade af en Udgave, der maa være trykt ca. 1519 i Strassburg[3]). Efter Titelen at dømme er denne et Aftryk efter Arigos Decameron, men om denne Redaktion yderligere er blevet optrykt særskilt, savner vi Underretning om. De andre, senere Udgaver af den tyske Folkebog leverer os Teksten i en bearbejdet Form, og det er denne, der har Interesse for os, thi det er den samme Redaktion, vi finder i den danske Folkebog.

Naar vi betragter denne Tekstredaktions Forhold til Decameron, opdager vi flere Forandringer i Kompositionen. Medens Boccaccio lader det første Bekendtskab mellem Giletta og Beltramo

setzung (= Acta Germanica. Neue Reihe. Heft II). Berlin 1912 S. 1 nævnte Litteratur.

1) Catalogue of books printed in the XV. century, now in the British Museum. II. London 1912 S. 520—521.

2) Udgaverne anføres af Johannes Bolte i hans Udgave af Martin Montanus: Schwankbücher (= Bibliothek des litterarischen Vereins in Stuttgart. CCXVII). Tübingen 1899 S. XIII Note 4.

3) Formodentlig af Bogtrykkeren Johannes Knoblouch, se Charles Schmidt: Répertoire bibliographique Strasbourgeois. VII. Strasbourg 1895 S. 57—58 Nr. 192.

komme i Stand ved, at hendes Fader er Læge hos hans Fader, begynder Folkebogen med, at den unge Mand paa Studierejse opholder sig i Huset hos den unge Piges Fader i Bononia, og at der indledes et Kærlighedsforhold i Tugt og Ære mellem dem, hvorimod vi hos Boccaccio intet hører om Beltramos Følelser for Giletta. I Folkebogsteksten sendes der Bud til Bononia om Lægeraad, og da Doktor-Datterens anses for det bedste, bliver hun hentet, ganske modsat Boccaccios Fremstilling, hvor Kongen har opgivet og afslaaet al Lægehjælp som unyttig og kun ugerne underkaster sig Behandling, da den unge Pige indfinder sig paa eget Initiativ. Den udførlige Forhandling hos Boccaccio mellem Kongen og Giletta før Kurens Begyndelse er ogsaa ganske bortfaldet, og man hører derfor ikke, at Giletta tilbyder at lade sig brænde, hvis Forsøget ikke lykkes inden en Uges Forløb, ej heller at Kongen i Forvejen lover hende et godt Parti som Belønning. I Skildringen af Kongen spores en lille Nuance: i Folkebogen finder han ikke, som hos Boccaccio, hendes Fordring for ubeskeden, men han forlener hende oven i Købet med hele Normandiet.

Hovedforskellen er dog, at i Folkebogens Tekst er et af de væsentligste Træk ganske udeladt eller glemt, idet den unge Ægtemand som Betingelse for sin Tilbagevenden kun forlanger at se sin egen Ring paa Hustruens Finger, men ikke, at hun skal

faa et Barn med ham. At dette er et stort Minus for Folkebogen, behøver ikke nærmere Paavisning. Desuden gaar Læseren af Folkebogen Glip af den Skildring, Boccaccio giver af den florentinske Adelsdame, i hvis Datter Beltramo forelsker sig: den fine Dame i de fattige Kaar, som vel ønsker at forbedre sin egen og sin Datters Stilling, men absolut ikke paa Bekostning af Æren, og som kun med Møje kan nødes til at modtage nogen Belønning for sin Bistand. Det er en hel lille Karakteristik med faa Streger, som Boccaccio her giver, og som er gaaet tabt ved en haard Haands Omredigering.

Endelig kan det nævnes, at Folkebogen overhovedet ikke nævner den kvindelige Hovedperson Giletta ved Navn; ej heller nævnes hendes Faders Navn Gerardo, eller hendes Svigerfaders Isnardo. Til Gengæld er den franske Konge blevet kaldt Ludwig, et Navn Boccaccio slet ikke har. Beltramo, som Navnet endnu hedder hos Arigo, er blevet forandret til Bertram, og Nerbona (Narbonne) er blevet fordrejet til Bononia (se Kommentaren til 119,6 bag i nærværende Udgave S. 202).

I denne Redaktion finder vi Teksten første Gang trykt i Fortællingsamlingen »Schertz mit der Warheyt« Franckf. a. M. 1550[1]); i Optrykket af denne

1) Se om denne Bog A. L. Stiefel: Über das Schwankbuch Schertz mit der Warheyt«, i: Archiv für das Studium der neue-

Bog fra 1563, som har været mig tilgængeligt (Eksemplar i Kgl. Bibl. Kbh.), findes Fortællingen Bl. 37 v—40 v med Overskriften: »Von gezwungner liebe, Wie eines Doctors Tochter einen Grauen wider seinen willen zur ehe erwarb, Vnd wol gerieth«. Desuden foreligger Fortællingen optrykt ialfald to Gange i Forbindelse med Stainhoewels »Griseldis«-Oversættelse; begge disse Udgaver er trykt i Strassburg af Jacob Frölich, den ene udateret[1]), den anden fra 1554[2]). Begge disse er ordrette Optryk af Teksten i »Schertz mit der Warheyt« 1550.

Den omredigerede Tekst maa imidlertid ogsaa have foreligget før »Schertz mit der Warheyt«, og paa dette Punkt kan den danske Folkebog for een Gangs Skyld give et Bidrag til den tyske Folkebogs Historie. Thi en Sammenligning af denne tyske Tekstredaktion fra 1550 med den danske, der først kendes fra ca. 1558, viser, at den sidstnævnte forudsætter en tysk Tekst, ganske vist af samme Redaktion som den nævnte, men noget udførligere. Thi den bevarede tyske Tekst viser en konsekvent gennemført Kortfattethed i Udtrykket i Forhold til den danske, og det paa en saadan

ren Sprachen. 95. Bd. Braunschweig 1895 S. 55—106, specielt S. 87.

1) Eksemplar i Landes-Bibliothek i Darmstadt, se Centralblatt für Bibliothekswesen. X. Lpz. 1893 S. 441.

2) Titelen anføres bag i nærværende Udgave S. 190.

Maade, at Forholdet absolut ikke ene kan tilskrives en mulig Hang til Pleonasme hos den danske Oversætter.

Skønt jeg ikke har set det ovenfor nævnte, i Bern opbevarede Fragment af den tyske Udgave fra ca. 1519, er der dog ikke Tvivl om, at i denne staar vi ikke over for den senere Redaktion, alene af den Grund, at i Titelen, som holder sig meget nøje til Boccaccios Novelle-Overskrift i Arigos Oversættelse, nævnes Heltinden ved Navn. Men der maa altsaa have eksisteret en anden, aabenbart nu tabt Udgave fra før 1550 (eller maaske flere), hvori man har haft den omredigerede Tekst, som saa er blevet optaget i »Schertz mit der Warheyt« og herved er blevet Genstand for en stilistisk Sammentrækning af samme Art som den, der er blevet »Griseldis«-Teksten til Del i denne Samling.

Denne (om man vil »mellemste«) tyske Tekstform, som altsaa indtil videre maa betragtes som tabt, kan vi saaledes kun danne os en Forestilling om gennem den danske Folkebog, men herved maa det bemærkes, at dennes Oversætter har gjort sig skyldig i en slem Uagtsomhedsfejl.

Baade hos Boccaccio, Arigo og i den senere tyske Folkebogstekst hedder det, at Greven, uden endnu at have haft ægteskabeligt Samkvem med sin Brud, rejser i Forvejen under Foregivende af at ville berede alt til hendes Modtagelse i Hjemmet, medens han i Virkeligheden begiver sig til Florens. Her

har den danske Oversætter ganske forvansket Teksten, idet han lader Brylluppet fuldbyrde og Parret rejse hjem, og først derefter lader han Greven forlade Hustruen. At hele Fortællingens Pointe har mistet noget af sin Styrke ved denne Misforstaaelse, siger sig selv. Ud over dette er der med Hensyn til Realiteter ingen Afvigelser at bemærke mellem den tyske og den danske Tekst.

Efter tysk Eksempel er den danske Oversættelse af denne Folkebog blevet knyttet til »Griseldis«. Den første Fællesudgave paa Dansk af disse to Historier er trykt ca. 1558 i Hamburg af Johan Wickradt der Jüngere (se Bibliografien Nr. 2). Men medens »Griseldis« allerede tidligere (1528) forelaa trykt i en Separatudgave, er den nævnte Fællesudgave, saa vidt vides, editio princeps af Historien om »En Doctors Datter«. Den optryktes i Lübeck 1592 (Bibliografien Nr. 3), men er ikke medtaget i Benedichts »Griseldis«-Udgave 1597, hvorimod den senere hen i det 17. Aarhundrede trykkes paany som Tillæg til »Griseldis« 1665 og 1697. Men hermed forsvinder den for stedse som Folkebog; »Griseldis« trykkes nu altid alene, naar lige undtages i de rent litterære Udgaver af Rahbek og Elberling (Bibliografien Nr. 17 og 23).

Men i Sverige, hvorhen Fortællingen kom fra Danmark, fulgtes »Grefwinnan af Rosilien« tro-

ligt med »Grisilla« helt op i det 19. Aarhundrede[1]). Paa Island har ialfald i det 18. Aarhundrede det samme været Tilfældet; i et Haandskrift fra denne Tid i British Museum findes de to Fortællinger sammen[2]). Desuden haves Historien om »En Doctors Datter« paa Islandsk i et Haandskrift fra Slutningen af det 17. Aarhundrede[3]).

1) P. O. Bäckström: Svenska folkböcker. I. Sth. (1845) S. 293 ff.

2) H. L. D. Ward: Catalogue of romances in the department of manuscripts in the British Museum. I. London 1883 S. 864.

3) ibid. pag. 842.

HELENA

Trykt efter Udgaven Kbh. 1677, se modstaaende Titelblad.

En Underlig oc dog meget Skiøn Historie/ Om den Tolmodige Helena af Constantinopel/ en Kongis Daatter / som i langsommelig tid lidde stor Armod / Sorg oc Bedrøffvelse: Thi der hun var ved 16 Aar / motte hun rømme sin Faders Gaard / fordi hendis egen Fader vilde tage hende til Ecte:

Meget lystig / dog en part steds Bedrøffvelig nock at Læse. Hvor udi mand kand rættelig see Lyckens Ustadige Løb / etc.

Prentet i Kiøbenhaffn / Aar 1677.

CAP. I.

Hvorledis Dronningen aff Constantinopel fødde en Daatter / som bleff kaldet Helena oc hendis Fader Konningen / effter Helenæ Moders Død / vilde Troloffve sin egen Daatter Helena til sin Hustru.

5

EFter Christi Fødsel / der mand streff 1080. Var der en Pawe udi Rom ved Naffn Clementz / denne haffde en Søster hvilcken var Dronning til Constantinopel / som den tid var megit fremmelig Siuglig / oc før tiden kom at hun skulde føde / skickede hendis Herre Bud til Paven / hvad Barnet skulde heede: Da sende Paven Bud igien / at der som det blef et Drengebarn skulde det hede Clementz: Men dersom det blef et Pigebarn / Helena: Der nu tiden kom / da føde hun et Pjgebarn / hvilcket de lode kalde Helena / hun vorte op i stor Dyd / Fromhed oc Gudfryctighed / disligest var hun saa deylig derhos / at mand ingensteds fant hendis Lige: Oc der Helena nu var femten Aar Gammel / Døde hendis Moder. Der nu Kongen en ‖ tidlang var uden Hustru / sende hand Bud i alle Land / om en anden til sin Gemaal

igien ſom kunde være ſaa deylig ſom He-
lena var/hvilcken hand ingenſteds fant.
Paa det ſidſte blef hand optend aff ſkam-
melig Begiæring oc Lyſt til ſin egen Daat-
5 ter/dog til Ecte at tage. Hvilcket hand paa
det ſidſte gaff hende tilkiende. Hvoraff He-
lena bleff ſaare Bedrøffvet/falt paa ſine
Knæ for ſin Fader med grædende Øyen
oc ſagde: O Fader betencker eder bedre om
10 i denne Sag/thi mand finder andre Qvin-
der vel ſom J kand eder med trolofve/at
J der for icke behøfver mig der til at bruge/
til beggis voris Siæls fortabelſe. Da ſva-
rede Faderen/at hand paa ſaadan Snack
15 intet actede/Hand ſkulde trolofve hende/
ihvo det var med eller imod/Da ſvarede
den arme bedrøfvede Helena/det ſkal J
vide Fader/at jeg meget heller vil dø nu/
end jeg det ſamtycke ſkal. Paa ſamme Tid
20 haffde Hedningene belagt den Stad Rom/
oc Paven ſende Bud til ſin Svoger fornefn-
de Konning om Hielp oc Biſtand/hvor hen
hand oc Reyſte med ſin gandſke Armada
oc Krigsmact/oc Paven bad hannem vel-
25 kommen.

Oc Kongen ſagde til Paven: Jeg er hid
kommen Erværdige Fader/om at hielpe
eder i denne Strid/oc naar ſtriden er ende/
A 3 r begierer jeg ‖ en Bøn af Eder/at J den vilde

mig bevilge oc ſamtycke oc derſom ſaa ey
ſkeer/vil jeg drage nu hiem igien med min
Krigsmact. Der Paven det hørde/tilſag-
de hand hannem hans Bøn/at ſkulle Con-
ſenteris oc bevilgis/Thi hand haffde icke 5
tenckt/at Kongen ſkulde ſaadant eller no-
get Uredeligt begiære/da bleff Kongen
glad/drog ſaa iblant Fienderne/ſom haff-
de belagt Staden/ſlog ſaa Mandelige oc
vredelig iblandt dennem/at de gafve Fluc- 10
ten/oc blefve meſte parten ihielſlagene.
Da kom Kongen igien ind i Rom med ſtor
Triumph oc Sejrvinding/oc hand gick til
Paven/ſagde hannem at hand vilde nu
drage hiem igien/at hand nu vilde holde 15
det hand tilforn haffde loffvet. Paven ſag-
de: Begiær oc det ſkal giffvis dig. Da ſva-
rede Kongen: Saa begiærer jeg Loff/at ta-
ge til Ecte min Daatter oc Eders Syſters-
Daatter Helena. Der Paven det hørde/ſva- 20
rede hand: Kiere Svoger/begiærer noget
andet/oc det ſkal ſkee eder/thi dette er imod
Guds oc alle Chriſtlig Ræt. Da ſagde Kon-
gen: J haffver loffvet mig det at J ſkulle
min Villie Conſentere/oc jeg vil heller in- 25
tet andet hafve/oc derſom J det icke giøre
vil/ſkal jeg Ødelegge oc forderffve Rom in-
den ſtacket Tid/oc ſkal ligevel haffve
min Villie.| A 3 v

CAP. II.

Hvorledis en Engel Aabenbarede sig for Paven/der hand giorde sin Bøn oc Offring for Alteret.

DEr Paven haffde nu hørt sin Svogers Ord/bad Paven hannem at giffve Respit til om anden Dagen / Effter hand haffde sit Offer oc Bøn udrettet. Om anden Dagen der nu Paven vilde giøre sin bøn/ bad hand Gud om at hand vilde Aabenbare hannem/hvad Svar hand sin Svoger paa sin Begiering skulde giffve. Gud Bønhørde hannem/oc der kom en Engel som haffde præsenteret oc lagdt et Breff paa Alteret/lydende at hand sin Svogers Villie Consentere/samtycke oc effterlade skulde/dog skulde hans Svoger icke bruge nogen sin Villie med Helena sin Daatter/som hand meente. Der Paven Clemens dette Læßde/blef hand glad/oc Effter Offret gaff hand Konning Antonio beseglede Breffve/ til ydermeere Confirmatz oc Stadfestning. Der aff blef Kongen Hiertelig glad/oc drog nu hiem oc vilde Ecte sin Daatter/oc som hand meente at alting var nu klart. Der nu Helena fornam/at hendis Fader hiem kom/er hun hannem imodgangen. Oc der Faderen saa hende/tog hand hende i Faun/

oc || Kyste hende paa sin Mund/oc sagde: A 4 r
Min Daatter! du est den eniste som jeg af
Hiertet hafver kier/aff alle Quinder paa
Jorden/oc jeg skal haffve dig til min Hu-
stru/thi Paven haffver mig det alt bevil- 5
get. Da svarede Helena: Jeg troer icke at
Paven haffver nogen Mact til at Consen-
tere eller bevilge nogen de Ting/som er
imod Guds Low oc Bud. Oc derfor førend
jeg eders Begiering skal indgaa/skal jeg 10
lade mig skeere det ene Ledemod fra det an-
det/oc effter disse mange Ord dennem vare
imellem/bad hand hende gaa hen at hvi-
le sig/oc befoel mand skulde alting Koste-
lig tilberede til om Morgen/meente der 15
med at hans Forsæt skulde gaa
for sig.

CAP. III.

Hvorledis Helena gick udi hendis Kammer heel Mißtrøstige oc bange/oc 20 Græd besklelig oc vred sine hvide oc smaa Subtilige Hænder.

DEr Helena nu sin Faders Villie haf-
de forstaaet/er hun indgaaen udi sit
Kammer/hvor hun giorde stor ynckelige 25
Klagemaal/græd oc vred sine Hænder/da
kom til hende hendis Kammer Jomfru
Clarisse oc Trøstede hende/men hun vilde

intet høre | der aff / men gick hen i Kamme-
ret hvor et Sverd hende / fick Clariſſe det/
oc med bedrøffvelige Ord ſagde: Tag dette
Sverd oc Døde mig der med/eller jeg ſkal
tage det ſelff oc mig der med myrde/thi jeg
er ſaare bange. Clariſſe blef meget bedrøff-
vet her aff/oc ſagde: Græder icke Naadigſte
Førſtinde/jeg ſkal giffve Eder gode Raad/
hvorledis J ſkal undkomme eders Fader.
Vi ville ſtrax oc ret nu gaa ned forborgen
til Stranden/at hyre en Skipper/ſom ſkal
føre Eder i Fremmede Land/oc ſaaledis
maa J undkomme hannem.

CAP. IV.

Hvorledis Helena undkom fra ſin Fader om Natten med et Skib.

HElena der hun nu haffde forſtaad de
gode Raad/ſom hendis Kammer Jom-
fru hende giffvet haffde/vilde hun icke
lenger tøffve/men haffde taget en Gyl-
dene Kiortel paa ſig/oc fick Clariſſe et
lidet Skrin med Guld oc Ædelſteene/oc
ere ſaa baade gangne om Nattetide neder
til Stranden/oc oppvacte der en Skipper/
til hvilcken Helena ſagde: Stat haſtelig op
oc føre mig udi et andet Landſkab/hvor
hen du vilt/er mig lige got/ Oc der hand
det hørde/blef hand forfærdet/thi hand |

hende tilforn ſeet haffde/oc kiende hvem
hun var/ſagde derfor til hende: Naadige
Førſtinde/det tør jeg icke giøre/thi eders
Fader vil eder troloffve/oc derſom hand
fick det at vide/ſkulde hand mig derfor af-
liffve. Da ſvarede Helena: Min Ven/jeg
ſkal giffve dig ſaa meget Guld oc Penge/at
du ſkalt aldrig haffve behoff at fare hid
offver igien. Nu vel Naadige Førſtinde/
ſaa ſkal jeg da i Guds Naffn henføre Eder
derſom i Lyſter/Oc ſaaledis er Helena·
henreyſt fra Conſtantinopel med modige
oc Grædende Taare/oc Clariſſe tilbage
gaaen igien til ſin Herris Huus i ſit Kam-
mer igien med Banghed. Om Morgenen
ſende Kong Antonius Bud med ſin Kam-
mertiener til Helenæ Kammer eller Ge-
mack/oc ſkulde ſee til om hun var klæd oc
rede/thi hand forvactet hende/Kammer-
tieneren er kommen for Helenæ Senge-
kammer/hvor ingen hannem ſvarede/der
hand banckede/der hand det fornam/haff-
ver hand end haarder bancket paa/hvor aff
Clariſſe oppvognet/er kommen til Døren/
Oc hafver ſpurt hvem der banckede paa?
Kammertieneren ſvarede/det er jeg. Oc
min Herre lader ſpørge om min Frøicken
Helena: Thi hand ſtaar nu oc forvacter
hende. Da haffver Clariſſe hannem ind-

A 5 v ladt oc er gaaen til | Helenæ Seng/oc haffver fradraget Sparlagenet/Ligervijs som hun icke andet haffde vist/oc der hun icke fandt hende/da begyndte hun at græde oc
5 klage sig/sigendis: Ah hvor monne min Førstinde dog være? At jeg icke finder hende. Oc der Kammertieneren det saae/ er hand strax hengaaen til Kongen/oc haffver hannem det sagt oc
10 forkyndet.

CAP. V.

Hvorledis Kongen kom til Clarisse Helenæ Kammer Jomfru.

DEr nu Kammertieneren haffde berettet for Kongen/bleff hand heel Fortørnet/oc løb hen til Kammeret der fant hand Clarisse/oc spurde hvor hans Daatter var blefven/Clarisse svarede hannem: Naadige Herre/ jeg veed det icke. Da bød
20 Kongen/At mand skulde sette hende i Fengsel/oc sagde der hos: Saa fremt du mig icke siger hvor hun er bleffven/skal jeg lade dig Afliffve. Da bleff Clarisse forfærdet/oc
25 falt paa sine Knæ/oc sagde hannem/hvor alting var tilgaaet: Da blef Kongen Vred oc lod Clarisse opbrende/oc soer ved sin Krone/at hand aldrig skulde haffve nogen Ro/førend hand haffde fundet sin Daatter

igien/oc giorde alt sin Flode oc | Armada A 6 r
reede/om sin Daatter Helena at igien op-
søge/hvilcken hand icke fant/førend
22 Aar der effter/som J skulle
faa videre at høre. 5

CAP. VI.

Hvorledis Helena kom til Sluis i Land/oc hvorledis hun strax drog der fra til Søes igien/hvor samme Skib bleff taget aff Frjbytere. 10

DEn skiøne Helena er effter lang seylatz kommen til Sluis i Flanderen/Oc haffde vel betalet Skipperen/oc taget Or-lof af hannem/er gaaen til et Closter/der som Christne Nonder vare inde/oc der He- 15 lena kom nær til Closteret/begyndte alle Klockerne der udi at Ringe aff sig selff/ Hvor offver de Kloster Jomfruer sig saare forundrede/oc ginge alle ud ad see sig om/ Oc i det saae de en Kvinde komme fra Søe- 20 kanten gaaendis/hvilcken var Helena/oc ginge imod hende med Kaarß oc Fane hvilcket Helena meget forundrede/oc de undfangede hende herlige/oc sagde: Hun maatte være en Hellige Frue. Helena sva- 25 rede: Hun var icke saadan Ære oc Proceß værdig. Oc de bade hende at hun vilde være hos dennem/hvilcket hun oc lofvede

A 6 v dem/oc|bleff der en tidlang/indtil saa lenge at Konning Cantabri/en Regenter der i Landet/hafde spurt om saadant et deyligt Mennisķe/ sende sit Bud til Klosteret/at
5 hun skuld komme til hannem (thi hand vilde haffve hende til sin Bole) oc hves de det ey giorde/ vilde hand lade Klosteret opbrende. Oc der Helena fornam/at Klosteret skulde komme i nogen Skade for hendis
10 skyld/hafver hun strax taget Orlof af alle Nunderne/hvilcke vare saare bedrøfvede/ oc er hun gaaen til Søkanten/hvor hun hafver fundet et Skib med Kiøbmænd/ hvilcke hun for Guds skyld bad/at de hen-
15 de vilde med tage/hvilcket de gierne giorde. Men Gud bedrit/strax der de vare udkomne i Søen/komme dennem Frjbytter om Borde/oc ihielslog alle Folck der paa vare. Men der Helena som var forbor-
20 gen/kom forre/vilde de icke røre hende/Thi hun var saa Deylig/oc derfore tog den Capitein hende paa sit Skib for sin Bole/ oc tog hende strax i sine Arme/oc kyste hende for hendis røde Mund/men Helene
25 vilde gierne været der imod/men det kunde intet hielpe hende/Thi hand vilde strax tage hende med Vold. Der denne skiøne Helena dette saae oc fornam/falt hun for Capiteinen paa sine Knæ/bad han-

nem/at hun dog først ‖ maatte giøre sin A 7 r
Bøn/hvilcken hand hende oc
bevilgede.

CAP. VII.

Hvorledis Helena raabte til Gud oc giorde sin Bøn paa sine Knæ siddendis.

DA gick Helena hen for sig selff oc giorde sin Bøn saaledis: O Allmectige oc sandru Gud/du veedst for hvad Aarsag jeg er dragen fra min Fader/som er for den store Synds skyld/jeg icke vilde med hannem begaae/Men nu kand jeg icke hielpe mig uden din hielp oc Bistand/hvilcken jeg visselig tiltroer du mig sender i min Nød/oc see mig an med Barmhiertighed/at jeg maa blifve uskend/bevar mig O HErre fra disse onde Mennisker/at jeg maatte beholde min Ære/oc dig siden derfor loffve oc prise. Oc Gud haffver hørt hendis Bøn. Der er strax en stor Storm opkommen/oc slo Skibet fra hver andre/at de alle bleffve oc omkomme/uden Helena/ som bleff sidende paa et stycke Vrag/oc Gud giorde det saa/at hun kom i Land under Engeland/ved en statzelig Lystgaard/hvor Gud haffver hende hiulpet/oc haffver hun sæt sig der paa Landet halffdød/oc haffver hvilet sig der.‖ A 7 v

CAP. VIII.

Hvorledis Kong Henrick i Enge-Land med sine Edelmænd er uforvarendis gangen i Lysthaven / oc funde Helena

5 siddende der uden fore.

DEr nu Helena sad halff Død hos denne Lysthave oc Soff/kom Konning Henrick med sine Edelmænd/oc saae paa denne deylige Førstinde uforvarende/vacte hende selff op/oc sagde: Jomfru hvorledis er J kommen hid i denne sted/oc hvem haf-ver forderffvet Eders statzelige Klæder? Da svarede Helena: Herre/spørger mig ey meer nu/men giffver mig noget lidet Brød/eller mit Hierte mig slet beklemmer. Med det samme falt hun i Besvimmelse/ oc Kongen holt hendis Hoffvet i sit Skiød/ oc stack hende nogen Urter i Munden/saa hun kom noget til sig igien. Da spurde Kongen hende anden gang/hvorfor hendis Klæder vare saa slemmelig forderffvede? Da svarede Helena: Jeg var paa Søen med nogle Kiøbmænd/der bleffve vi tagne af Frjbytter/oc de vilde Voltage mig/hvor offver kom en stor Storm/slog Skibet i stycker/oc de druckneде alle som der vare paa/uden jeg allene som kom driffvende i to Dage ‖ oc Nætter til denne sted/ som J mig nu fundet haffve/paa det stycke

aff Skibet. Der Kongen det hørde/haffde hand stor Medynck offver hende/lod hende sætte paa en Ganger/oc lod føre hende til Byen/Thi ham skiød i Sinde som hand saae paa hendis Skick/at hun var aff ypperlig 5
Slect/Thi hun var Klæde med
Gyldene Klæder.

CAP. IX.

Hvorledis Konning Henrick aff Engeland Troloffvede den skiønne oc 10 Bedrøffvede Helena.

DEr nu Helena haffde været hos Kongen udi sin Gaard/Da formerckede hand saa vel som andre/hendis Dyd/oc Fromheds Sæder. Da er hand en gang ud- 15 gaaen at Spatzere/oc haffver hende med tagen udi sin Lystgaard/oc iblandt andet haffver hand hende adspurt/aff hvad Affkom oc Slect hun var/oc hvor fra hun var kommen/Da haffver hun faldet paa sine 20 Knæ oc haffver sagt: Herre fortørnis icke/ Thi jeg Neffner icke min Affkomst denne Tjd/men alleene maa J vide/at jeg haffver rømt mit Land/for min Faders skyld/ som vilde imod min Villie Troloffve sig 25 mig/‖ Oc er saaledis med Lyckens Vilkor A 8 v kommen i eders Land/oc Kongen tenckte endnu ved sig/denne maa vist være af Høy-

borne Slect oc affkomme/for de gyldene
Klædedract hun haffver diſligeſt hendis
deylige Anſict oc Skabning/oc haffver ſaa
opløſt hende fra Jorden igien/ſigende.
5 Min Jomfru/du eſt værd at være en Dron-
ning/derfor lofver jeg at trolofve dig/oc
ſkal giøre dig til Dronning ofver Enge-
land. Helena falt paa ſine Knæ igien oc
ſagde: Naadigſte Herre Konning/forme-
10 delſt eders ſtore Velgierning/var det icke
viſelig giort at tage den til Huſtru/oc at
giøre til Dronning/ſom J aldrig haffve
ſeet eller kient/icke heller veed J hvor fra
jeg er kommen/oc der til icke meer haffver
15 end de Klæder ſom jeg ſtaar udi. Da tog
Kongen hende ved Haanden/oc ſagde: Min
allerkieriſte Brud/jeg haffver nock da for
os baade. Oc der met er Kongen gaaen til
ſine Raad/Til hvilcke hand ſagde: Det er
20 min Villie/at J ſkulle beviſe denne Qvindis
Perſon ſaa megen Reverentz ſom J giøre
mig ſelf/thi jeg haffver mig foretaget at
giøre hende deelactig udi alt hvis ſom min
Krone tilhører. Da ſagde de Herrer alle-
25 ſammen: Herre/hvad eder behager det ty-
ckis os ocſaa got. Nu hafde fornefnde Kon-
B 1 r ning || en Moder ſom var paſſelig goed/Af
hvilcke mand endnu finder fleere/den ſam-
me tog Kongen ofver en Side/oc ſagde til

hannem: Du gallen oc rasende Mennisfe/
est du galen eller Affsindig/at du vilt Tro-
lofve denne/hvilcken hafver omkring lø-
bet all Verden/oc der som du Trolofver
hende/da skal jeg eder begge to saadan et 5
Bad berede/at J skulle eders Lefvendis
Dage tencke der paa (som hun ocsaa gior-
de) thi hun anstillede saadan et Forrederj
at baade hun oc fleere blefve omkomne der-
fore/som J skulle her efter i Historien faa 10
at høre. Da sagde Kongen til sin Moder:
Giører oc siger ickun der til hvad eder ly-
ster/jeg skal dog Trolofve hende/hvad hel-
ler det er eder med eller imod/oc er gangen
fra sin Moder/befalendis at mand alting 15
skulle færdig giøre/som der til kunde tiene/
oc lod omhenge alle sine Pallatzer med
kostelige Zirat oc Gyldenstycker/som en
Herre oc Konge tilbehørde/oc strax nog-
le Dage der efter/haffver hand Trolofvet 20
den skiøne Helena/hvilcket Bryllup varede
med stor Herlighed udi 20 Dage/oc der eff-
ter er hver Herre dragen hiem igien/som
var bøden til samme Bryllup/oc Kongens
Moder er ocsaa dragen hiem igien til hen- 25
dis Pallatz Dofveren dersom hun bode.
Kongen oc He-‖lena bleff til Londen igien/ B 1 v
oc Lefvede udi stor Fryd oc Kierlighed
med hver andre/to Aar lang/oc hun bleff

Fructsommelig med to Drenge-Børn/som
her effter lidde megen Armod/formedelst
det store Svig oc Forrederj/som Kongens
Moder giorde imod Helena udi hendis
5 Herris Fraværelse/som J her eff-
ter skulle faa at høre.

CAP. X.

Hvorledis Pawen af Rom sende
Bud ofver all Christenheden om Hielp
10 imod Tyrckerne/dissligeste sende hand til
Konning Henrich af Engeland/
hvilcken der ocsaa did
hendrog.

DAa den Tid er kommen den Mæctig
15 Kong aff Armenien/ved Nafn Bru-
tor/oc haffver belagt den Stad Rom: Der
nu Paven aff Rom fornam denne Belej-
ring/sende hand sine Bud allesteds ud om
Bistand/oc iblant andre til Kong Henrich
20 af Engeland/oc der hand disse Tidende haf-
de hørt/da giorde hand sig rede med sin
gandske Krigßmact/oc drog til Rom: Oc
sætte hand udi sin sted en Regenter som
skulde hans Rige forestaa som var en Her-
25 tug aff Coclestre/oc der hand drog bort/da
lod hand giøre tre Signeter/allesammens
B 2 r lige ens/det ene‖beholt hand self/det andet
gaf hand Helenæ/det tredie fick hand den
samme forn: Hertug oc befalede hand han-

nem alle sine Lande oc Riger/til hand kom
igien: Thi hand vilde ingen andre af sit
Raad der til betro/oc hafver saa endelig
sig bered/oc hafver sagt Helenæ gode Nat:
Dernest den Hertug oc alle andre Herrer/ 5
oc hafver bedet dennem hafve flittig
indseende til Riget/oc er der med
bortreyst.

CAP. XI.

Hvorledis den Gamle Dronning 10
som var Kong Henrichs Moder/stal
det ene Signete fra Helena/som hendis
Herre hafde faaet hende/oc lod
giøre et andet der effter.

DEr nu Konning Henrich var dragen 15
til Rom/da kom den gamle Dronning
ofte i hendis Søns Gaard/at besøge He-
lena/thi hun var megit Fructsommelig.
Oc det hende sig paa en tid at forn: Gamle
Dronning hafde siddet hos Helenam/oc 20
hun hafver haft sit Hofvit i den gamlis
Skiød oc er blefven Sofvendis der ofver/
da haffver den gamle Satanas taget He-
lenæ Indsegel af hendis Barm/der som
hun det hafde forvared/oc der Helena op- 25
vognede/tog den gammel forlof/oc gick
hiem/oc lod hente sin Guld-‖Smid/som B 2 v
giorde hende et Indsegel ligt effter som det

andet var/det hun haffde taget fra Helena.
Oc der hand det giort haffde/stack hun
ham selff ihiel/oc kaste hannem i en Graff/
oc da er hun gaaen tilbage igien/oc haffver
5 stucket det udi Helenes Barm/at hun
det icke viste.

CAP. XII.

Hvorledis Helena fødde to Sønner/oc hvorledis hun blef forraad aff 10 den Gamle Dronning/hvilcken skref Kong Henrich til/at hun var i Barselseng med to Unge Hunde.

DEr nu hendis Tid var kommen/Oc
15 Naturen haffde fuldendet sit Verck/
fødde Helena to Unge Sønner/hvor ved at
Hertugen var megit blid/oc sagde til den
Gamle Dronning/at hand vilde skriffve
sin Herre dette til/oc hafver sendt et Bud
20 aff sted: Men den gamle Dronning hafver
samme Bud fortøfvet paa hendis Slot/thi
hand maatte den samme Vey hen. Oc der
Budet kom/blef hand ført til den gam-
le Dronning/hvilcken tracterede hannem
25 paa det allerbeste/at hand bleff drucken oc
falt i Søffn. Da tog den gamle den Budicke
dersom Brefvet var udi/for uden hans Vid-
B 3 r skab/oc tog det ud ‖ at Læse det/hvor udi
stod at Helena var i Barselseng med to

Unge Sønner/hvilcket Bref hun tog oc kaste
paa Ilden / oc skref it andet at Helena var
mißfeilet/at hun hafde Fød to Forskrecke-
lige Hunde/oc hafver hannem der hos til-
skrefvet/at hand skulde giffve tilkiende til- 5
bage igien/om de skulle Dræbe dennem el-
ler icke / oc hafver siden tilseiglet Brefvet/
med det Segel/hun hafver ladet giort effter
Helenæ Segel/oc hafver lagt samme Breff
igien udi Budet sin Bysse. Oc der Budet nu 10
opvognede igien/er hand dragen til Rom/
oc viste intet af / hvad hannem var veder-
faret/oc hafver den gamle Dronning ladet
tage vare paa / naar nogen enten reyßde
fra eller til Rom da vilde hun hafve det at 15
vide: Thi hun sagde sig megit at lengis/
førend hun bekom nogen Tidende fra hin-
dis Søn. Der nu Budet kom til Rom til
Kong Henrich/haffver hand faait hannem
Brefvet oc Læste det/oc der hand nu haf- 20
de Læst dette Forrederj / er hand blefven
Skamrød i sit Ansict/oc hafver gifvet dette
Paven tilkiende / hvor ofver hannem stor-
lig forundrede / oc hafver spurt Kongen/
af hvad Qvalitet hun var/oc hvor hun var 25
fra kommen: Da fortelde Kongen hannem
Altingest / hvorledis hand haffde fundet | B 3 v
hende udi sit Land/oc at hun var Landflyc-
tig aff sit eget Land/for hendis Fader vilde

haffve hende til ſin Huſtru/oc ſiden hvor-
ledis hand ſelff haffde taget hende til ſin
Huſtru / imod ſin Moders Villie/oc meere
viſte hand icke hvad Land eller hvor hun
var fra kommen. Da blef Pave Clementz
underlig ved ſig ſelf / oc ſagde til Kongen:
Efter Eders Ord Kong Henrich / da tyckis
mig det er mjn Syſter-Daatter J hafve til
Ecte. Thi min Frencke er oc ſaa uddragen af
Landet/for det ſamme ſkyld at hendis Fa-
der vilde tage hende til Ecte/oc ingen veed
hvor hun er bleffven / hvor aff Kongen
bleff noget Trøſtet: Men hafde dog ſtor
Banghed af de onde Tidende hand hafde
bekommet / dog Paven Trøſtede hannem
det beſte hand kunde/oc ſagde: Gifver Eder
til freds/det er kand ſkee/icke ſaa ſom Eder
er tilſkreffvet/oc det hafver uden Tvil no-
gen giort ſom vilde forføre Eder paa He-
lena/hvilcket er mueligt at eders egen Mo-
der giort hafver: Thi ſom mig tyckis da er
det Qvindis Skrift. Da ſvarede Kongen:
Det er icke ſaa / thi dette Bref var Beſeglet
med det Jndſegel/ſom jeg min Helenæ
gaff / der jeg drog bort / oc den Hertug aff
Cocleſtre. Da ſagde Paven: End om nogen
hafver ladet det ud-‖grafve efter det ſam-
me/derfor ſkrifver tilbage igien/at de hen-
dis Lifs Fruct forvare / indtil J ſelf hiem-

komme: Oc jeg skal sende et af mine Bud der hen/at hand ingensteds skal bliffve forholden paa Vejen/oc Kongen hafver giort som Paven befalede hannem. Der nu Budet var kommen der som den gam- 5
le Dronning holt Huus/hvor hans Vey fremfalt/da hafver hun haft forspejdere ude derom/hvilcke hafve ført hannem for Dronningen/hvilcken hannem paa det al-
lerbeste Tracterede/giorde hannem Dru- 10
cken/at hand blef hart Sofvendis. Da tog hun fra hannem det Breff som Kongen hafde skrefvet/oc Læste det: Hvilcket der hun hafde det Læst/kaste hun det paa Il-
den/oc hafver først bedet hendis Capellan/ 15
at hand skulde et andet Breff der effter skrifve/hvorfor hun lofvede hannem stor Skenck oc Gafve/oc hun skref til den samme Hertug/som hafde Helenam oc alt Rjgit i Forvaring/at hand skulde lade for- 20
brende Helena/uden nogen Forhaling/ med hendis tvende Sønner/strax naar hand hafde Læst Brefvet/da hafver den gamle Satanas beseglet samme Bref med det Falske Indsegel/oc lagde det der ind 25
igien/som hun det andet hafde udtaget/ som var af et lidet Skrin. Da gick hun til‖ B 4 v
forn: Capellan/oc haffver befalet hannem/at skriffve endnu otte Breffve/lige-

som det første / oc lod skriffve sidst i Breff-
vene / at hand uden all Forhaling skulde
lade brende Helena med sine to Sønner /
Oc dersom de icke vare brende naar hand
5 hiemkom / da skulde hand nyde den samme
Ret / oc all hans Slect udi det tiende Led.
Saa er samme Bud der fra dragen / oc til
Helenam / hvor hand oc fandt den Hertug
af Clesire / som hand fick oc saa sit Bref / da
10 hafver hand Læst det / sagde Budet det:
Hvem hafver faaet Eder dette Bref? Hand
svarede: Kong Henrich. Da sagde Hertu-
gen: Du liuffver / Thi Kongen hans Herre
hafver aldrig tenckt paa saadanne Ord /
15 som der staar udi / oc hand lod sette Budet
i Fengsel / oc meente at vilde faa Sandhed
aff hannem at vide. Oc der nu Budet var
afdragen fra den Gamle Dronning / da
hafver hun siddet saa lenge hos hendis Ca-
20 pellan / til alle otte Breffve vare skrefne /
oc hafver siden formyrdet hannem / oc
kaste hannem igiennem et Vindue i en
dyb Graff / paa det hendis Forrederj skulle
blifve skiult / oc hafver til sig ladet kalde
25 otte fremmede Mænd / oc hafver lofvet
hver af dem ti Marck Guld / at hver aff dem
B 5 r skulle bære it Breff til Hertugen / oc ‖ sige
hannem / at de vare komne fra Kong Hen-
rich / hvilcke hand haffde ladet effter sig i

Rom/hvilcke hende det ſoer ved alle Hel-
gene at fuldkomme/oc ere ſiden hver Dag
to aff dennem komne til Hertugen/med
Breffve/indtil hand dem alle otte bekom.
Der nu Hertugen alle diſſe otte Brefve be- 5
kom/viſte hand aldrig hvad hand ſkulde
giøre/men hand ſende Bud til den Gamle
Dronning/oc ſagde til hende: Seer her diſſe
Breffve/jeg tør icke lade vor Unge Dron-
ning ſee dennem. Da ſagde den Gamle For- 10
rederſke: Hvorfore/Hun ſkal dennem dog
engang haffve at ſee/jeg ſkal viſe hende
dennem/oc er ſaa gangen ind i Kamme-
ret til Helenam/oc haffver Læſt Kongens
Breffve for hende. Der hun nu haffde diſſe 15
Breffve offverſeet oc Læſt/da haffver hun
ſuckende ſagt: O HErre Gud/hvor mon det
komme til/at den ſtore Kierlighed hand
hafde til mig/der hand drog bort/er nu ſaa
ſnart forandret til Had oc Vrede/oc jeg dog 20
intet haffver giort hannem imod/icke hel-
ler mine ſmaa Unge Børn. Der Hertugen
oc Maria ſom var Hertugens Syſter Daat-
ter/dette Klagemaal hørde/da Græde de
bitterligen/oc alle de Fruer der omſtode/ 25
men den Gamle Dronning Trøſtede den-
nem alle/dog aff et || Avindsfuld Hierte. B 5 v
Oc der denne var hos Helena/kom der end-
nu et Bref/ſom endda ſtrengere var/end

de andre to / oc da gick den gamle Dronning til Helenæ Seng / ſætte ſig der oc ſagde: Min Daatter / være ved it frit Mod / dig ſkal intet ſkade ſaa lenge jeg Leſver / alt ſkulde jeg før voſve mit egit Liv der fore. Hvor ved Helena bleſ nogit Trøſtig. Oc om Morgenen kom der end it Breſ / oc effter Middag et andet / hvilcke vare jo lenger jo verre lydendis. Da ſagde Hertugen til den gamle Dronning / hvad ſkulle vi giøre her til? Da ſagde den gamle Satanas: De Breſve min Søn hidſender / ere jo lenger jo ſtrengere / jeg tager mig ingen Beſvering til i denne Sag / thi jeg frycter ſtorlig for hans Vrede. Om anden Dagen ere de to ſidſte Breſve komne hvilcke vare Allerſtrengiſt: Saa er den gamle Dronning Rejſt hiem til hindis Huus igien / oc ſagde ſig / icke at torde ſtaa ſin Søns Beſalning lenger imod. Hvor af Hertugen bleſ ſaare forſkrecket / thi hand fryctet at giorde hand Kongens Beſalning icke / da bleſ hand ſtraffet baade paa Liff oc Gods / oc det andet forſkreckede hannem / at hand ocſaa ſkulde lade omkomme Dronningen oc hendis to Børn. Da ſagde Hertugens Raad / det var bedre at et Menniſke Døde / end at J / Eders gandſke Huus / oc der til med vel hundrede eller fleere ſkulde Døe oc omkomme.

CAP. XIII.

Hvorledis Maria Hertugens Søster Daatter bleff Brendt udi Helenæ sted.

DEr nu disse Raads-Herrer hafde dette 5
sagt til Hertugen/ gick hand ind til
Helena/ oc Læste det sidste Bref for hende
med grædende Taare/ oc sagde: Gud gifve
at jeg aldrig var fød/ saa skulde jeg icke hel-
ler fuldkomme denne ynckelige Gierning/ 10
som Kongen mig hafver tilskrefvit. Da
sagde Helena: Græder icke/ er det min Her-
ris Villie at jeg maa endelig dø/ saa vil jeg
oc vel gierne lade mig brende: Men det
fortryder mig oc giør mig Hiertelig ont/ 15
at disse mine to smaa Børn skulle lide det
samme/ oc de dog aldrig hafver giort nogit
ont/ hvor med de kunde fortiene det: Ah/
maatte jeg engang tale med min Herre
førend jeg Døde/ da ville jeg ti gang heller 20
Dø/ men Gud bedret det kand icke skee. Da
sagde Hertugen: Jeg maa hafve et lidet
Tegn af Eder førend J døer/ paa det min
Herre skal icke sige/ at jeg hafver ladet ‖ B 6 v
brende en anden i Eders sted. Da racte 25
hun hannem sin Haand/ paa hvilcken sad
en Guldring/ oc hand kallede en aff sine
Tiennere/ som hug hendis Haand af/ oc
hun sagde: Tag der min Haand med Rin-

gen/hvilcken Ring hand gaff mig/der hand Troloffvede mig/oc lad hannem ſee den/ ved hvilcken hand kand ſee den ſtore ynckelig Gierning mig nu vederfaris. Men den gemeene Mand til Londen vilde ſlaget Hertugen ihiel/thi de hafde Helena inderlig kier/for hendis mangfoldige Dyders ſkyld/ Der Hertugen dette ſaae/da ledde hand hende op igien/oc tenckte at hand vilde lade hende brende om anden Dagen tillig/før end nogen viſte der af. Saaledis er Helena den heele Nat blefven hos Hertugen med ſine to Sønner: Oc der blef holden ſtor Sorg oc Bedrøffvelſe aff alle de der vare/beſynderlig aff Maria Hertugens Syſter-Daatter/hvilcken meente ſig ſelff at bliffve Affinding: Oc ſagde/at ſaa fremt de brende Dronningen/da vilde hun oc ſaa ſelf omkomme ſig/oc falt paa ſine Knæ for Hertugen/oc ſagde: Kiere Morbroder/ tilſteder at jeg maa blifve brent/oc lader Dronning Helena lefve. Hand ſvarede: Det kand icke ſkee. Da ſagde hun: kiere Morbroder/J kand giøre to Børn af klede oc|| andet tingeſt/dem vilde jeg tage med mig/ naar jeg gaar til Jlden/ved hvilcken jeg ſkal forløſe min Dronning oc Frue. Thi det er bedre at jeg døer allene/end at vi fire ſkulde døe oc omkomme/oc nu kand du

giøre hvilcket dig lyſter. Oc Helena falt
udi Beſvimelſe for hendis Føder: Oc Ma-
ria raabte/Morbroder/leder Dronningen
hen der ſom hun kand være fri fra Nøden/
oc brender mig/thi jeg vil døe for hende. 5
Da ſvarede Hertugen: (Thi hand ynckedis
ofver Helena) Efterdi at J vil døe for hen-
de/ſaa ſkal jeg giøre efter eders Raad/oc
lod hugge hendis ene Arm aff/ſom hand
forvarede/oc hand bant Helenæ Haand 10
igien til en af hendis ſmaa Børn/oc ledde
hende ned til Stranden/oc ſkaffede hende
en Baad/med tre Brød oc nogen Vin/oc
lod hende ſaa hendriffve/oc Maria blef
brent udi hendis ſted/om Morgenen for 15
Dagen/ſaa at ingen viſte andet end det var
Helena ſom blef brent. Nu er Helena dref-
ven i Søen af Vejr oc Vind/oc er ſaa lenge
omfaren at hun er kommen til Brjtanien/
derſom en ſtor Skow var/hvor hun er oc 20
gaaen i Land met ſine to Sønner af Baa-
den/hvilcken Baad paa den tredie Dag kom
af ſig ſelff tilbage igien til London/der ſom
hun var affaren. Der Helena nu var‖ B 7 v
kommen til Land/begyndte hun ynckelig 25
at klage ſig med grædende Taare oc ſag-
de: Den allertrofaſteſte Maria/Hertugens
Syſter-Daatter/hafver forløſt mig fra Dø-
den/oc er ſelf Død for mig/hvilcket maa vel

giøre mig ont/thi jeg dog nu maa omkom-
mis/af diſſe vilde Diur/endog hun hafver
mig af Menniſkens Hænder forløſt/oc der-
ſom jeg nu ſelff kand undgaa Døden/hvem
ſkal forſørge dog mine ſmaa Børn? Hvem
ſkal forſørge mig min Nødtørft? Oc jeg
hafver icke heller meere end en Haand/ at
regiere mig ſelf med/oc ſtrax af Bedrøfvel-
ſen er falden i en ſvar Søffn. Da kom der
en Ulf oc en Løwe/ſom tog hver ſit Barn
bort/endog at de lenge refvis om at hver
vilde hafve dem begge to. Dette ſaae en
Eremit ſom boede i Skoven/oc løb til diſſe
Diur/oc vilde taget Børnene fra dennem/
da løb Ulfven bort oc lod ſit Barn ligge/
men Løven drog det andet Barn i ſin Hule.
Da tog Eremiten det ene Barn/oc er ſiden
bortgaaen derſom Løwens Hule var/oc
vactede paa naar Løwen var ude efter ſin
Føde/oc det en Tid at Løwen var langt ude
i Skowen/hafver Eremiten fundit det an-
det Barn i Løwens Hul/oc bar det hiem
til det andet/oc kallede det ene Leo oc det
andet Arm/for der var Helenæ Arm‖bun-
den ved det/ſaaledis haffver den Eremit
ved Naffn Felix Opfød diſſe Unge
Børn 16 Aar.

CAP. XIV.

Hvorledis Helena kom til den Stad i Britanien ved Nafn Nantes / som Skibs-Folck hende hen hiulpe for Guds skyld. 5

DEr Helena opvognede / vare hendis Børn borte / hvad Klagemaal hun hafver da haft / gifver jeg hver Moder at betencke / som hafve deris Børn kier af Hiertet: Hun hafver sagt oc klaget med stor 10 Graad / Ah mig Arme / hvor er mine Børn blefne? O HErre Gud / hvi haffver de vilde Diur icke ocsaa ædet mig op / som haffver omkommit mine Børn / thi jeg veed vel / at ingen Mennisk hafver tagit dennem fra 15 mig. Derfor hafver hun staait op half fortviflet / oc saae intet uden den bare Søe oc Himmel / paa den ene side / oc den vilde Skow paa den anden side. Paa det sidste hafver hun seet et Skib med Kiøbmænd / 20 da hafver hun raabt høyt / at de for Guds skyld vilde hende medtage / hvilcket de oc giort hafve / oc de spurde hende hvorfor hun var saa Bedrøfvet? Oc hun fortelde dennem / Hvorledis hun haffde mist ‖ sine B 8 v Børn / hvor ofver de hafde stor medynck med hende / er paa det sidste kommen i Britanien i en Stad Nantes / der er hun fra dennem atskilt / oc hafver dennem storlig

betacket / oc der hun kom i Staden / er hun
omkring gangen at bede om Almisse udi
Guds Naffn / oc paa det sidste er hun kom-
men til en Qvindis Huus / som Herber-
5 gerede de Fattige for halffparten aff det
dem bleff giffvet i Guds Naffn / hvor He-
lena hafver været 6 Aar / men siden drog
hun derfra / hen paa en Sted.

Midlertid hafver Kong Henrich begiæ-
10 ret Forlof af Paven / at reyse hiem / som
hand ocsaa giorde / oc Kong Antonius af
Constantinopel paa samme tid var udfa-
ren / at søge sin Daatter Helenam / med stor
Krigßmact / som paa det sidste er kommen
15 til Sluis i Flanderen / Der gick Antonius
Helenæ Fader op til Land ved it Kloster / oc
spurde der effter sin Daatter? Abbedinden
svarede at hun haffde der værit en liden
Tid / oc sagde / hvorfor hun var bortdra-
20 gen / oc intet andet viste af hende at sige:
Hvorfore Kongen var saare bedrøfvet /
oc soer der paa / at hand aldrig skul-
de hvile førend hand hafde
fundet hende / oc foer
25 derfra oc til Skibs
C 1 r igien. ‖

CAP. XV.

Hvorledis Kong Henrich aff Engeland kom hiem til ſit Rige igien/oc hans Moder bad hannem være velkommen.

NU er Kong Henrich aff Engeland kommen til Bononien/oc ſende Bud til den Hertug/at hand var forhaanden/oc vilde komme til Londen/oc med ſamme Bud lod hand ocſaa hilſe Helena/hvilcken hand offver alting Elſkte oc haffde kier. Da ſvarede Hertugen: Hvorfor haffver hand da ladet mig brende hende/effterdi hand haffver hende ſaa kier/diſligeſte hendes to Børn? Da ſagde Kongens Bud eller Legat: O du allerfalſkeſte Forræder/hafver du ſaa forbrent den allerſkiønniſte Eddelſte oc mildeſte Dronning Helena/ſaa drag din Vey førend Kongen kommer/Thi hand ſkulde icke taget ald Verden for hende/oc hafver det icke ſaa kiert/ſom hand hende haffver. Der Hertugen dette hørde/tenckte hand ſtrax at Helena var Forraad/oc Græd bitterlige. Oc ſtrax kom Kongen til Londen/oc Hertugen tog ſaare blidelig imod hannem/oc Kongen ſpurde hvor Leffver Helena/oc Maria Eders Syſter-Daatter? da ſvarede hand: De Lefver vel. Da ‖ ſagde Kongen: Loffvet maa Gud være/ſom mig

saa lenge spart hafver/at jeg maa see hende en gang igien/oc tale med hende. Da kom den gamle Dronning hans Moder/oc bad hendis Søn være velkommen/med stor Be-
5 drøfvelse/hvor ved sig Kongen megit forundrede/oc sagde: Kier Moder/værer icke Sorgefuld/thi vi ere alle komne sunde oc karske hiem igien/oc hans Moder sagde: Ah min Søn/jeg hafver Aarsag til/at væ-
10 re Bedrøfvet/thi den Mordere den Hertug af Coclestre hafver ladet forbrænde den allerkieriste/som jeg hafde i Verden/det er Helena/met hendis tvende Sønner. Hvad Kongen hafver tenckt ved disse Ord/gifver
15 jeg en hver at betencke/oc hand der ved blef Vred/megit bange oc mißtrøstig/oc vilde strax slaget Hertugen ihiel/hvort af Hertugen blef forstrecket/oc sagde: Naadige Herre/det som jeg hafver giort/hafver i
20 self befalet at giøre. Da sagde Kongen: Det Liuger du din falske Forræder/du stref mig til/at hun hafde fød to Unge Hunde/ oc det hafver været to Drengebørn. Der nu Hertugen hørde om disse to Unge Hun-
25 de/tenckte hand ocsaa/at Forrædere det giort hafde oc meente sig fremdelis bedre/ at vilde undskylde sig for Kongen/men den
C 2 r gamle Dron-‖ning sagde til sin Søn: Kiere Søn/hafde I haft Helena saa kier/som I

siger: Da skulde J vel strax Heffne saadant paa den/som hafver ladet brende hende med hendis to Børn. Da adspurde Kongen sin Hertug/hvorledis hand saa torde underſtaae sig saadant at giøre? Hertugen 5 svarde: Naadige Herre/J hafver mig det befalet met nj Breffve/som ere met Eders ypperste Signet beseglede/hvilcke jeg begierer/at legge i Rette/da svarede Kongen: Kand du det for Retten fri giøre/da 10 vil jeg met dig den Sag forskone/dog ey anden udvey der met at tage/oc Kongen gick paa Pallatzet. Der den gamle Dronning ocsaa kom/oc spurde/hvi hand ey lod Afliffve den/hvilcken haffde ladet brende 15 hans Børn. J den samme Tid kom der it fremmet Bud til Kong Henrich/oc sagde: Naadige Herre/her er uden for Staden min Herre/Kongen aff Constantinopel/oc er begierende/at hand maa bekomme nogen 20 Losament i Eders Stad/for sig oc sine Folck/ oc alt betale. Da opstod Kong Henrich/oc red hannem imod met sine Herrer/oc spurde hannem hvem hand var/oc hvor hand vilde Rejse? Kong Antonius sagde/at 25 hand søgte effter sin Daatter/den skiønne Helena. Strax svarede Kong Hen-‖rich: C 2v Jeg er ocsaa Bedrøfvet/for en som heder Helena/hvilcken en aff mine Hertuger

haffver ladet forbrænde/ med to smaa
Børn/hvilcket jeg hannem inden en stacket
Tid skal betale. Der Kong Antonius dette
hørde/forandrede sig i hannem hans Blod/
5 oc spurde hvorfra hun var kommen/oc aff
hvad Lande? Da fortælde Kong Henrich
hannem hvorledis hand haffde fundet hen-
de ved sin Lystgaard/oc at hun var fra sin
Fader Landflyctig blefven/for hand vilde
10 haffve hende til Ecte. Der Kong Antonius
det hørde/bleff hand forstrecket/begyndte
at raabe/oc sagde: O min Allerkieriste He-
lena/est du nu Død/nu maa det ocsaa koste
mit Liff. Ved disse Ord bleff K: Henrich oc-
15 saa saare mißtrøstig/at ingen viste hvil-
cken mand først skulle Trøste/oc er saa
indreden til Londen.

CAP. XVI.

Hvorledis Kong Henrich holt Raad
20 Oc Hertugen sig undskyldede.

DEr nu disse tvende Konninger vare
indkomne i Staden/bleff der holdet
Raad/oc Hertugen fremkom udi Rette
med disse nj Sendebud/oc hver aff dennem
C 3 r sit Breff udi Haande/som de hafde‖ført til/
thi hand haffde sæt dem alle i Fengsel til
den Tid. Da antvordede Hertugen Kongen
alle ni Breffvene at Læse/hver for sig/oc

viſte hannem ſit Indſegel/hvor ofver Kongen ſig ſtorligen forundrede/oc lod dennem alle ſverge/ hvem ſom haffde faaet dem de Breffve/oc hvor fra de vare komne met dennem. Det Bud ſom var fra Rom/ſoer/at 5
Pawen haffde faaet hannem ſamme Breff. Da ſagde Kong Henrich met vred Hu/at Pawen haffde forraad hannem/oc ſoer at Heffne det igien/oc der effter bad mand de andre otte/ſom Breffvene haffde frem- 10
ført/at ſverge/hvor aff de ſiu ſoer falſkelig/ men den ottende ſagde: Naadige Herre Konning/jeg veed icke ſelff hvad Død J mig met ville lønne enten henge eller lade brende mig: Men dog at forløſe min Siel 15
naar jeg ſkal Døe/ſkal jeg bekiende Sandhed. Der nu den gamle Dronning dette hørde/at hand Sandhed vilde ſige/er hun gaaen til ſin Søn/oc hafver ſagt: Ville J icke endnu heffne Eder paa denne Hertug/ 20
mig undrer ſtorlig/hvorfor i hannem icke omkomme. Der Hertugen dette hørde/gick hand til Kongen/oc ſagde: Naadige Herre/der J drog af Eders Land/da ſtillede J alt Riget oc Regimentet i mine Hænder/ 25
hvilcket jeg end-‖nu hafver/indtil i det ſelf C 3 v
igien til eder annammer/derfor hafver jeg endnu Mact/at ſlaa min Haand paa eders Moder/ſom en der hafver god ret der

til / oc skal lade forvare hende for det før-
ste indtil jeg veed hvem der haffver været
Aarsage til dette Forrederi. Da blef den
gamle Dronning sæt i Taase/Oc forn: Bud
5 soer / at den gamle Droning hafde faaet
hannem Brefvet/oc hafver ført det til Her-
tugen oc hand icke viste af/at der var nogit
Forrederi under. Derfor bad Kong Anto-
nius / at dette Bud / oc det Bud fra Rom
10 maatte være frj/for de hafde bekient Sand-
hed/oc de andre sin at strafis. Da bad Kong
Antonius / at hannem maatte blifve for-
lofvet at tale met den gamle Dronning all-
eene/hvilcket hannem bleff tilsted/oc hand
15 bleff der hen ført af forn: Hertug af Cocle-
stre/oc Kong Antonius sagde til hende:
Naadige Frue/i skal vide at jeg nu vil Reyse
hiem til mit Land igien / oc er det Eders
Villie/da vil jeg tage eder met mig/oc giøre
20 Eder til en Dronning ofver alt mit Konge-
rige / thi jeg Elsker Eder ofver alle Qvin-
der / derfor siger mig / om J ville reisse met
mig eller icke. Der den gamle Dronning
det hørde/sagde hun: Her Konning/er det
25 Eders Villie/ at Trolofve mig/da skal jeg
C 4 r inden ‖ fire Maaneder gaar til ende / hem-
melig lade omkomme min Søn / oc giøre
Eder til Konge ofver alt Engeland. Hvor
aff Kong Antonius svarlig forstrecket sig/

dog loed som hand intet lod sig det ved komme/oc der de lenge haffde snacket tilsammen/bad hun hannem at hand vilde giffve sig hans Lifgiortel/oc hun vilde giffve hannem sit Belte igien/hvilcket oc 5 paa baade sider skeede/oc der hun gaf hannem hendis Belte/da følgede hendis Pung med/oc der Kongen haffde faaet Pungen/ da begynte hun først at tencke paa det falske indsegel hun haffde ladet giøre/hvilcket 10 var i Pungen. Da bad hun Konning Antonius/at hand vilde gifve hende Pungen igien/hvilcket hand hende benectede/oc løb udaff Kammeret med Pungen/oc slog Dørren til for hende. Der efter lod hand Pun- 15 gen op hvor udi hand fandt det falske Indsegel/som hun haffde tilforn ladet giøre. Oc da gick Kong Antonius til Kong Henrich hendis Søn/oc lod hannem see den Ring/oc der Kongen saae den forundrede 20 hand storligen der paa/oc gick til Hertugen/oc tilspurde hannem sigendis: Hvor hafver du giort af Helenæ Signete? Da svarede Hertugen/at hand haffde forvaret det. Da bleff Kong Henrich‖underlig/sag- C 4v de ved sig selff: Jeg lod ickun giøre tre Indsegle/der jeg drog bort/oc nu finder jeg fire. Sandelig svarede Kong Antonius: Da er visselig Eders Moders Indsegel falskt/det

jeg haffver fundet udi hendis Pung/der-
for lader hende komme hid/at vi kunde
spørge hende ad/hvor hun er kommen der-
til/hvilcke ocsaa skeede. Oc der hun kom
ind for begge Kongerne/lod hendis Søn
K: Henrich hente de falske Bud/oc sagde til
sin Moder: At hun saa skulde berede sig til
Døden/thi baade hun oc hendis falske Bud
skulde brendis. Der den Gamle Dronning
hørde/at hun skulde bliffve brent/Skriff-
tede hun Aabenbarlig for alle Herrerne/
Oc sagde alting hvorledis det var tilgaa-
en/oc at hun haffde Formyrd Guldsmiden/
som udgroff Signetet: Item/den som skreff
Brefvene/oc all den gandske Handel ud.
Dereffter blef hun Dømt til Ild med de fal-
ske Brefdragere/oc bleffve saa tilsammen
forbrende. Der hun nu var forbrent/da
gick Hertugen aff Coclestre til begge Kon-
gerne/oc sagde dennem: At Helena endnu
vel var i Liffve med begge hendis Børn/
men hand viste icke hvor de vare/thi hand
hafde ladet sæt hende alleene met Børnene
udi en Baad/hvor de ere til Søes ‖ dreffne
paa Guds Naade/oc Maria min Søster-
Daatter/er brent udi hendis Sted. Dette
altsammen sagde Hertugen til Kongerne:
Der Kongerne dette hørde/da sore de baa-
de to en Eed/at de aldrig skulle skillis ad/

oc at de icke skulle komme til deris Lande igien/førend de hafde fundit Helenam. Oc Kong Henrich lod Kongeriget udi samme Hertugens Haand igien/som det før haffde/ocsaa ere begge disse to mæc- 5
tige Konger bortreyste.

CAP. XVII.

Nu efterfølger hvorledis Helenæ tvende Sønner ere afskilte fra den Eremit/oc komme udi Beyeren. 10

DAa en Tid da disse to Børn haffde nu 16. Aar været hos den Eremit/som tilforn er omtalet for i Historien/da gick Eremiten i Skowen met dennem/oc sagde: Kiere Børn/her er den Platz/paa hvilcken 15 jeg for 16: Aar siden haffver fundet eder/ oc løst eder fra Døden/fra de grume vilde Diur. Da svarede de hannem: Vi meente at I vare vor rette Fader? Ney sandelig sagde hand: Jeg hafver sagt eder der om 20 all Sandhed. Da sagde Børnene/da giff os Forlof/saa ville vi gaa alle Land igiennem/om vi kunde finde‖hannem: Oc haff- C 5 v ver saa fra Eremiten taget forloff/hvor ofver hand blef saare Bedrøfvet. Oc der 25 de nu en tidlang hafde gaaet i Skoffven/ komme de til Søesiden/oc funde der et Skib liggende/oc begierede Skipperen de motte

fare ofver/oc Skipperen ſpurde dem hvem
de vare/oc hvor de vare fra komne? De ſva-
rede/at de icke viſte hvor de haffde hiemme/
megit mindre hvem deris Forældre vare/
5 men vi hafve udi ſexten Aar været her i
Skoven hos den Eremit/ved Naffn Felix.
Oc denne Skipper ſtatzelig opklæde diſſe
to Unge Drenge/oc gaf dem der til med
Penninge at fortære. Oc de ere dog dragne
10 fra hannem/oc ere begge komne til Alma-
nien/hvor der bode en Dronning/udi en
Stad hed Bavires/hvor de ere henkomne.
Oc der hun ſaae dennem/yndede hun dem
vel/oc hun lod giffve dennem Mad/oc den
15 eene Broder Leo Aad ſaa megit/at alle
forundrede ſig der paa mens hans Broder
Arm/Aad intet uden tørt Brød oc Kry-
der/ſom hand bar med ſig/hvorfor at
Dronningen ſpurde Arm ad/hvor aff hand
20 Lefvede/men hand intet fick Mad? hand
ſvarede: Jeg hafver udi ſexten Aar intet
andet fortæret end Brød oc Kryder/hos
en Eremit ſom os hafver opfød/oc fortæl-
C 6 r de Dronnin-‖gen all Leyligheden om den-
25 nem/hvilcket hende ſtorligen forundrede/
oc hun beholt dennem hos ſig en tidlang:
Der effter ere de formedelſt Krig oc anden
Leylighed rejſt fra hende/Thi andre om-
liggende Herrer haffde hende ſamme Tid

bekriget/oc de ere dragne der fra/oc paa Veyen haffve de vundet samme Dronning et heel Slot oc By til Haande igien/hvorfor de haffde aff Capiteinen bekommet meget Sølff oc Penning/oc gick saa der fra til 5 Skibs/oc kom i Normandia i Franckerige/ hvor de gafve alle deris Penninge bort for Guds skyld/at de slet intet beholt igien/oc der alle deris Penge vare borte/kom der en Mand til dennem/hvilcken dennem me- 10 get bad/vel mange gange/at de skulle giff- ve hannem en Almisse for JEsu skyld. Oc Leo svarede/ vi haffve dog slet intet. Da sagde den gammel Mand: Giffver mig dog noget for Christi Passion skyld. Der Leo 15 hørde denne Arme Mand sig saa beklage/ da haffver Leo skaaret et stycke af sin Kiortel/oc giffvet hannem/oc hand er strax forsvundet for dennem.‖ C 6 v

CAP. XVIII.

Hvorledis disse to Brødre komme til den Stad Amiens udi Franckerige/ hvor de oc ere bleffne Døbte.

DEr effter komme de udi forn: Stad udi 25 Amiens/udi hvilcken samme Tid var en Biscop aff Tours/hvilcken oc er en mæc- tig Stad i Franckerige/hvor forn: Biscop

ocſaa holt Hof/ oc ſamme forn: unge Brø-
dre ginge til Biſcopens Gaard/oc bade/at
mand vilde Døbe dennem. Oc Biſcoppen
ſpurde dennem hvem de vare/oc hvor de
5 hafde hiemme? Oc de fortælde all deris
Lycke oc Ulycke om Altingeſt; Oc ſaa bleff-
ve de Døbte/oc Biſcoppen lod kalde Arm
ved Nafn Brixius/ Oc Leo ved Nafn Mar-
tinus. Oc Biſcoppen aff Tours ſom nu kal-
10 dis Trier/beholt dennem begge hos ſig/oc
giorde Martinus til ſin Skaffer/ſom ocſaa
ſkulde udſkaffe Almiſſe til fattige Folck:
Oc Brixius giorde hand til en Sanger oc
Geiſtlig Perſon: Oc Martinus gaf megit
15 til de Arme/der Helena nu hafde boed 16
Aar til Nantes i Britanien ſom før er ſagt/
da kom hun ocſaa til Tour hvor hendis
begge Sønner vare/ Oc de gaffve hende
offte Almiſſe for Biſcoppens Hoff/ men de
20 viſte icke at den Qvinde met den ene Haand
C 7r var ‖ deris Moder/ icke heller tenckte hun
der paa at hun der ſkulde faa Almiſſe af
hendis Børns Hænder: Oc hver gang He-
lena ſaae paa dennem der de gafve hende
25 Almiſſe/ oc de ſaa paa hende igien/ da
forvandledis deris Blod i hver andre/ſom
de ſelff ſiden bekiendte (der de rørde ved
hver andre med deris Hænder/der at hun
tog dem i Haand oc tackede dennem/naar

de gafve hende noget) hvilcket dennem storligen forundrede.

CAP. XIX.

Hvorledis Kong Antonius oc Kong Henrich komme effter deris lange Reſſe til Tours/hvor Konning Henrich fant ſine to Sønner.

Tilforne haffver her værit omtalet/ hvorledis at Kong Henrich oc Kong Antonius ere bortdragne at ſøge Helenam igien/ſaa hafver de efter lange Reyſer komne til forn: Stad Tours/oc hafver ſent Bud til Biſcoppen/om de maatte der Herbergere/hvilcket Biſcoppen gierne Conſenterede oc bevilgede/oc da giorde Biſcoppen ſig rede med ſine Herrer oc Hofgeſinde/ iblant hvilcke vare de to unge Brødre/ imod forn: Konninger/oc omfangede dennem herligen/oc førde dennem med ſig i Staden/oc de haffde‖mange Ord met hver andre paa Veyen/oc paa det ſidſte fortælde Kong Henrich for Biſcoppen/at de ſøgte hans Dronning oc Unge Børn. Som de ſaa ſnackede med hver andre/ſaae Kong Henrich to Unge Menniſker/hvilcke rede altid for Biſcoppen/oc ſpurde hannem ad/ hvor fra hand dennem bekommet hafde/da ſvarede Biſcoppen/de ere komne af Heden-

ske Lande/oc jeg hafver selff kiøbt dennem.
Oc forn: Herrer ere alle komne i Biscop-
pens Gaard/hvor mange fattige Folck
stode efter Almisse/iblant hvilcke ocsaa
5 var den Bedrøfvede Helena. Oc der hun
nu saae sin Fader oc sin egen Herre/kiende
hun dem vel/men hendis Børn kiende hun
intet/Oc sagde ved sig selff: Ah jeg Elen-
dige/jeg maa vel være Bedrøfvit oc ban-
10 ge/sagde hun ved sig self/naar jeg Anseer
disse to Unge Konger/min Fader oc min
Mand/hvilcke intet andet søge efter end
min Død oc forderfvelse/hvilcket jeg aldrig
hafver forskylt. Oc hun er bortgangen/
15 befryctendis sig at de skulde hafve kient
hende. Oc der Herrerne nu vare sette til
Bords/da haffde Martinus været i Køcke-
net/oc gifver all Spißen bort til fattige
Folck/som Herrerne skulde hafve haft/for
20 hvilcket Kocken forklagede hannem for sin
Herre/oc sagde/hvorledis hand hafde gef-
C 8r vet Ma-‖den bort/som hand hafde bereed
for Herrerne. Da kallede Biscoppen han-
nem for sig oc spurde om det var sømme-
25 ligt at gifve Skalcke oc andre Folck paa
Gaaden det beste/førend at Herrerne først
vare fornøyede der af. Ja Herre svarede
Martinus/mand skal for alle andre først
fornøye vor HErre oc Gud der af/oc icke

naar i eller andre hafve taget det beste der aff for Eder: Thi hafde i det altsammen maatte opædet/da haffde de intet faaet/ er det beqvemmeligst/at gifve Gud første part/oc siden i andre Herrer det andet. Der 5 Biscoppen dette hørde/viste hand intet der til at svare hannem. Der Martinus nu saa talede/kom en af Køeckenet løbende oc sagde: Herre/lad Herrerne sidde til Bords/ naar i ville/thi Køckenet er blefven saa 10 fuld af alle slags kostelige Spise/at vi neppelig vide at forvare det. Der Biscoppen det hørde/forundrede hand sig endda meere/Oc sagde til Martinus (en aff Helenæ Sønner): Martine du tiener mig/Men jeg 15 maatte vel tiene dig/oc hand befoel hannem i sin Hoff/at hand der effter maatte giøre hvad hannem lystede. Oc Martinus/ disligeste Brixius/de tvende Brødre/tiente for de Herrer til Bords. Oc Konning Hen- 20 rich aff Engeland kunde aldrig haffve sine‖ C 8 v Øyen aff disse to unge Personer/men saae altid skarpelig paa dem/oc bleff paa det sidste var en liden Budicke som hengde om hans Hals/hvilcken var aff Guld/hvor 25 udi hand haffde liggendis hans Moders Haand/oc K: Henrich spurde hannem hvad hand dog haffde udi det samme Tingeste? Hand svarede Kongen/at det kom

hannem lidet ved hvad der udi var. Da
bad K: Henrich oc Biscoppen med de an-
dre Herrer/at hand dog vilde lade hannem
see den/hvilcket hand ocsaa giorde/dog
5 hand maatte Lofve/at faa hannem det
igien. Da tog Brixius sin Moders Haand
der af/oc lod Kongen see/hvilcken strax
kiende den Ring/som hand hende giffvet
haffde. Oc raabte med høy røst: Ah Gud/
10 det er min udvaldigste oc Allerkieriste
Helenæ Haand Oc Eders Kong Antonij
Daatters. Da løb Kong Henrich til dem
begge to/oc tog dem begge i sine Arme/met
grædende Taare/kyste dennem oc sagde:
15 O mine allerkieriste Børn baade to. Der
nu Martinus oc Brixius det hørde/kand
hver tencke hvad Hiertens Glæde de hafve
haft/at de saa funde deris Fader: Men de
vare Bedrøfvede/at de icke viste hvor deris
20 Moder var. Kong Antonius var ocsaa me-
D 1 r get Glad/at hand der for sine Øyen | saae
sin Daatters Børn. Oc der Maltid var off-
verstaaet/spurde Brixius sin Fader/hvis
Haand hand meente det var? Kong Hen-
25 rich sagde: Det er eders Moders Haand/
oc fortælde dem saa all Leylighed hvor
det med dennem var tilgaaet. Hvor aff
Brixius bleff saare bedrøffvet/oc vilde
haffve heffnt sig paa Hertugen af Cocle-

ſtre/derfor ſagde de hannem alle at Hertu-
gen haffde ingen Skyld. Da bleff hand no-
get bedre tilfreds/ Oc Kong Henrich hans
Fader gaff hannem et Breff/at hand ſkul-
de drage til Engeland / til Hertugen / ſom
foreſtoed Landet/oc fick Hannem tre Sølff-
Indſegle/ſom hand ſkulde Offverantvorde
hannem / at hand ſkulde giøre et Kaarß
der aff til Guds Ære i Kircken: Oc Kon-
ning Henrich / oc Kong Antonius vilde
drage til Jeruſalem. Der nu Biſcoppen
fornam/at Brixius ſkulde drage til Enge-
land/ſagde hand til Herrerne: Mine Her-
rer/J ville nu til Jeruſalem/ hvilcket var
megit farligt for diſſe Unge Børn/derfore
lader dennem bliffve hos mig paa Even-
tyr/om eder udi midlertid kom nogen Ska-
de til/at jeg da med dennem Eder hielpe
kunde/med voris Folck/hvilcket Kongerne
vel ſamtyckte: Hvor offver hand ſtorlig
forblider ſig. Oc dereffter tog Herrerne
alle ‖ Forlof fra Biſkoppen/oc tackede han- D 1 v
nem ſtorlig. Der alt Folcket var borte/tog
Brixius Forlof aff ſin Broder Martinus/
oc aff Biſkoppen/oc er dragen til Enge-
land/oc fick Biſkoppen ſin Moders Haand
til at forvare. Der Brixius nu var kom-
men til Engeland/kom hand paa det ſidſte i
det Pallatz/ſom Hertugen var inde/Helſede

hannem oc fick hannem sin Faders Breff. Oc der hand haffde læst Breffvet/raabte hand med høy Røst: Min Herrer/seer her eders rette Herre/vor Naadige Kongis Henrici Søn/oc bad Hertugen hannem om Naade oc Forladelse/for det som hand haffde giort hans Moder Helenæ oc hannem: Hvilcket Brixius goedvilligen forlod. Oc hand antvorde Hertugen de tre Sejgel/ som hans Fader fick hannem/oc sagde hannem/at hand skulde lade giøre et Korß der aff. Oc de tre Seigel vare Kong Henrichs/ Helenæ oc den gamle Dronnings/som tilforn er omtalet. Men det Indsegel/som Kongens Moder haffde ladet giøre/kunde intet smelte: Men Hertugen lagde meere til/oc lod giøre et stort Kors der aff udi Kircken/hvilcket siden giorde store Jertegen. Der nu Brixius haffde været en tidlang i Engeland/vilde Hertugen ofverantvorde Riget til Brixius/men hand vilde intet annamme det/Thi hand vilde tilbage igien til sin Broder/oc Hertugen Reyßde med hannem/at vilde see hans Broder: Oc der de komme der/lod Brixius Hertugen see sin Moders Haand/hvilcken Hertugen vel kiende/thi den var uden Raadenhed/ligesom den var nyes afhuggen. Oc der Hertugen haffde været der en tid-

lang/tog hand Forloff aff Biscoppen oc
de to Brødre/oc drog hiem til Engeland
igien/foruden all Skade oc
Farlighed.

CAP. XX.

Hvorledis Helena drog fra den Stad Tours/oc til Rom.

DEr den skiønne Helena haffde en tid-
lang været til Trier/da hørde hun sige
hvorledis at hendis Fader Kong Anto- 10
nius/oc hendis Mand Kong Henrich vare
ihielslagne af Tyrckerne/oc vare begrafne
udi Rom. Da drog hun strax til Rom/men
der hun kom udi Lombardien/blef hun no-
get Siug/oc gick i en Stad ved Naffn Graf- 15
fes udi it Closter/der som Fruer oc Edle
Jomfruer vare inde/oc boede for billig
Skat. Oc der Helena der en tidlang haff-
de værit/bleff hun smuck til pas igien/
ved Guds Hielp/oc den || store flittighed/ D 2 v
som den ypperste Frue hende altid beviste/
hvilcken haffde ocsaa været en Dronning
ved Naffn Plaisante/Thi de offte pleyede
at klage/oc fortælle hver anden deris
Ulycke oc onde Skebne/som den- 25
nem i deris Tid var hendet
oc vederfaret.

CAP. XXI.

Hvorledis Helena kom udi Pawens (ſom var hendis Farbroders) Gaard/ oc hvor hun talede med hannem.

5 DEr effter er Helena alt hemmelig dra-
gen aff Staden oc Cloſteret/foruden
Plaiſantes Vidſkab. Thi Kongen til ſam-
me Stad haffde faaet hemmelig Kierlig-
hed til Helena/oc er dragen til Rom/oc
10 gaaen til Pavens Pallatz/hvor hand oc
ſamme Tid kom vandrende. Oc der Helena
ſaae Paven/falt hun paa ſine Knæ/oc bad
om en Almiſſe. Der Paven nu ſaae/at hun
ickun hafde en Haand/tenckte hand ſtrax
15 paa Helena/oc raabte hende til ſig/oc ſpur-
de hende hemmelig hvor hun hafde hiem-
me/oc hvorledis hun hafde miſt den ene
Haand. Herre ſagde hun/jeg hafver hiem-
me i den Stad Tours oc hafver miſt min
20 Haand iblant Røfvere/ſom mig vilde tage
med Vold/oc der jeg icke vilde ſamtycke
D 3 r med ‖ dennem/ſloge de effter mig/meente
at ville ſlaa mig ihiel/i det hug de denne
Haand aff mig. Da raabte jeg ſaa høyt/at
25 der komme Folck oc hiulpe mig fra Døden.
Da ſpurde Paven hende videre ad/om hun
haffde icke hørt ſige om en Qvinde/ſom hed
Helena af Conſtantinopel/hvilcken haffde

icke heller meere end en Haand: Ja Herre sagde hun/hun hafver boed i min Moders Huus udi tj Aar/ud i den Stad Tours/men hun er dragen der fra/for den skyld at hun der saae hendis Mand oc Fader/som søgte effter hende/at de vilde hende lade brende/ hvilcket hun aldrig hafver fortient/som hun mig self ofte hafver fortældt. Da sagde Paven: Min Daatter/formedelst den Kierlighed jeg haffver til Helena/min Broders Daatter/som jeg nu haffver spurt dig om/ skal jeg underholde dig i min Pallatz all din Lifs tid. Herre sagde Helena/ jeg begierer intet andet da af eder end at jeg maa haffve min værelse under Trappen paa Eders Palatz/oc Leffve aff de Leffninger/Alleeniste tørr Brød/som er til offvers af Eders Bord/naar J haffver giort Maaltid. Min Daatter/sagde Paven: Hvad du begiere/det skal skee dig. Oc Helena tog noget Høe/oc giorde der sin Seng under samme Trappe/oc ‖ hver gang Paven gick op eller ned/gick hand til hende/oc talede med hende/thi hand saae/at hun var et Gudfryctigt Mennisfke/men Gud bedre det haffde hand kient hende/ hand haffde bevist hende støre Ære oc Reverentze.

CAP. XXII.

Hvorledis Martinus en af Helenæ Sønner i den Stad Tours falt ned aff en Trappe.

5 MArtinus et aff Helenis Børn/en yd-
myg oc Gudfryctig Person/som hand
en gang om Natten skulde følge Biskop-
pen/der det Ringede til Ottesang. Da be-
gaff det sig/at hand gick en gang noget ha-
10 stig/saa haffde den onde Aand/ (som er ald
Dyds oc Fromheds Hadere) strøed Erter
paa Trappen/oc den gang hand skulde gaa
ned/falt hand offven ned/at hand lenge laa
Maalløs: Oc der hand kom til sig selff
15 igien/sagde hand: O HErre JEsu jeg ta-
cker dig/at du endnu hafver bevaret mig
til din Tieniste. Oc er paa det sidste gaaen
til Sengs igien/oc sagde: O HErre jeg ta-
cker dig/at du tilsender mig noget Kors
20 (paa det/jeg kunde kiende mig self) thi det
er it ringe Kors imod det du haffver lid for
D 4 r mig/oc er saa falden i en Søfn. Oc‖ han-
nem tyckte i Søfn/at der kom for hans Seng
St: Agnes med en Salvebysse/oc Maria
25 Magdalena/oc Jomfru Maria kom oc lod
Salvebyssen op/oc smurde hannem der
med/oc hand bleff tilpas/oc hand tog Sal-
vebyssen fra dennem i sin Haand/oc Ma-
ria spurde hannem/hvi hand det giorde?

Hand ſvarede: Om hannem meere ſkulde tilkomme/da kunde hand læge det/da bleff Qvinderne leendis oc forſvunde/oc der Martinus opvognede/fand hand en Salvebyſſe udi ſin Haand. 5

CAP. XXIII.

Hvorledis Kong Antonius oc Kong Henrich forløſte den Stad Rom/ſom var Belejgret aff Tørckerne.

DEr nu diſſe Konger aff Conſtantinopel 10 oc Engeland haffde lenge søgt effter Helena/oc haffde giort mangen Krig udi lang Tid/oc haffde giort mangen Stad Chriſten/oc haffde vundet Jeruſalem oc alt Landet oc den Stad Aſcalon der ſom de 15 endnu vare udi/imidlertid kom Kong Hurtam den Tyrckiſke Konge/oc belagde Rom/ hvorfore at Paven ſtreff om Biſtand til diſſe to Konger/Kong Antonius oc Kong Henrich/at de ſkulde komme med deris 20 Mact/oc hielpe‖hannem/oc iblant andet D 4 v ſtref Pawen/at hand hafde en Qvinde hos ſig/ſom hafde boed hos Helena tj Aar. Der diſſe tvende Herrer det hørde/blefve de gandſke glade (ſom hver kand tencke ved 25 ſig) oc de opbrød oc henrycte med deris gandſke Krigßher/oc ginge til Skibs/oc Seylede til Rom. Oc der diſſe to Konger

komme med deris Krigfolck/sloge de saa forfærdelig paa de Tørckere/at de negsten bleffve slagne: Oc Kong Hurtam flyde hemmelig som en forbistret Hund/oc ban-
5 det sine Affguder/at de i Nøden icke haffde hiulpet hannem. Oc der Striden var fuld-endt/kom de med Paven i Staden/oc de Herrer hafde stor Forlengelse/at de maat-te see den Qvinde som haffde talt med He-
10 lena/men der Helena formerckte/at hen-dis Mand oc Fader vare der komne/saa drog hun hemmelig bort igien til Graffes/dersom hun tilforn haffde været hos den Dronning Plaisante/oc bleff der i Closte-
15 ret igien/indtil Graffes bleff belagt aff den samme Konning Hurtam/som haff-de tilforn belagt Rom: Men førend at Helena drog fra Rom/da skreff hun it Breff saa liudende: Jeg Helena/som haff-
20 ver her hafft min Værelse under denne Trappe/som er min Farbroders. Jeg til-
D 5r biuder min Fader Kong Antonius aff ‖ Constantinopel/oc til min Mand Kong Henrich aff Engeland min Helsen: Hvil-
25 cke mig allesteds hafve søgt til at for-derffve/oc til at bringe mig om Halsen/til en skendelig Død hvilcke jeg min Dage aldrig haffver forskyldt imod den ene el-ler den anden/men den Dag J tæncker/

ſkal I mig icke opfinde ſaa ſnarlige: Far vel.

Oc hun beſeglede Brefvet/oc lagde det bag en Steen under Trappen/oc hun gick der fra. Der nu diſſe Konger vare komne 5 til Pallatzet/ledde Paven dem til Trappen/derſom Helena pleyede at holde til/ men Helena var borte/hvilcket gaff Paven ſtor Under/oc hand lod en af ſine Tiennere gaae under Trappen/thi hand meente hun 10 haffde forſtucket ſig i en Vraa/oc bleffven Soffvendis/oc hand fandt Breffvet der liggendis oc fick Paven det: Men hand aff Miſtancke ey vilde bryde det op/icke heller Kong Antonius/men hendis Mand brød 15 det op/oc Læſte dette forſtrefne her offven for ſtaar/at de alle hørde det: Men der Paven hørde/at det var hans egen Broders Daatter/ſom haffde værit ſiu Aar hos hannem/oc icke vilde lade ſig tilkiende/da 20 blef hand gandſke bedrøffvet/oc de andre Herrer med hannem. Oc ſom de ved tre | D 5 v Ugers Tid hafde hvilet ſig hos Paven/da vilde de hafve Forloff af Paven/dog hand vilde ey giffve dennem Forloff/men bad 25 dennem kierligen/at de vilde dog førſt tvinge den Kong Hurtam: Thi naar i drage bort (ſagde Paven) da ſkulle hand vel giøre mig verre paa ny igien/hvilcket

de ocſaa bevilgede hannem/oc droge met
begge deris Krigsſʒmact for den Stad
Graffes/hvor den Tørckiſke Kong holt til/
oc var i ſamme Stad ſom Helena var i det
5 Kloſter/hos den Dronning Plaiſante. Oc
diſſe begge Konger belejgrede ſamme Stad
ſaa hart/at der mange omkomme oc bleff-
ve ſlagne/oc den Kong af Skotland blef
ynckelig omkommen aff den Tyrckiſke Kong
10 Hurtam. Men forn: Hurtam fick betaling
der fore igien/thi for hans Guds Beſpot-
telſe imod Kongen af Skotland ved Nafn
Amaries hvilcken Hurtam hengde lefven-
de paa et Kors/ at hand ſtyrte ocſaa lef-
15 vende ned/ſom hand ſtod/oc beſpottet den
anden/oc ſlog Halſen ſønder/Staden blef
ocſaa paa det ſidſte vundet af begge Kon-
gerne/Kong Antonius Helenæ Fader oc
af K: Henrich hendis Mand/oc alle de Tør-
20 ckere ſom icke vilde lade ſig Døbe oc omven-
de i Staden blefve alle ihielſlagne/men de
ſom omvende ſig/beholte Lifvet/da blef
D 6 r Kongerne vi-‖ſte udi det Kloſter ſom til-
forn er omtalt (hvor Helena hafde været
25 i) af en omvend Tyrck/oc Kongen gick ind
til den Dronning Plaiſante/oc ſpurde hen-
de/om hun icke viſte hvor Helena var?
Da ſvarede hun/hvorledis hun tilforne i
forleden Tid haffde ligget hos hende i ſin

Siugdom/oc hun siden drog til Rom hvor
hun var siu Aar: Men der hun hørde at
Rom skulde bliffve belagt/foer hun der fra
igien/oc kom hid igien/nu stacket siden/oc
for samme Aarsag er hun ocsaa dragen 5
der fra/men hvor hun er hendraget veed
jeg icke/formedelst hvilcket at baade Kon-
gerne bliffve gandske mißtrøstige oc ban-
ge/at de icke engang skulde faa at vide hvor
hun var af bleffven/oc de gaffve Dronning 10
Plaisante det heele Kongerige de hafde
vundet for Helenæ skyld/oc effter at disse
to Christne Konger hafde verit siu Uger i
denne Stad Plaisante/som hafde Nafn af
Dronningen/toge de forlof af Dronnin- 15
gen/oc ginge til Skibs oc segledе saa lenge
til de komme til Sluis i Flanderen/hvilcke
den tid vare Hedninger/oc de to Christne
Konger vunde Staden sloge ihiel alle de
som ey vil lade sig Døbe/oc droge saa vi- 20
dere fort oc komme for Brug i Flanderen/
men Kongen der af ved Naffn Mordian
kom med saa stor Mact imod de Christne| D 6 v
Oc Kong Henrich aff Engeland bleff fan-
gen aff Hedningene oc ført ind i Staden/da 25
var Kong Antonius saare bedrøffvet/oc
sende nu Bud til Bispen aff Tours/oc lod
ham vide/at Kong Henrich var fangen.
Der nu Bispen det hørde/forsamlede hand

15000. Mand/oc kom for Staden der Kongen var fangen udi/oc hand førde met sig baade Kong Henrichs Sønner/Brixius oc Martinus/oc der de komme uden for Staden/bleffve de meget herlige omfangede aff Kong Antonius/oc der de en liden tid haffde hvilet sig/bestormede de Staden/men kunde intet synderligt udrette den Dag/oc midlertid/meden Kong Henrich laa i Fengsel/kom en Engel til ham i Fengselet/oc sagde: Henrich gif dig tilfreds/ Bispen af Tours er kommen med dine to Sønner/at hielpe Kong Antonius/oc de skulle forløse dig/oc du skalt finde din Førstinde Dronning Helena i den Stad Tours: Men du skalt tilforn lide megen Gienvordighed af Hedningene/oc saa er Engelen forsvunden. Hvor offver Kong Henrich var gandske lætsindig. Om anden Dagen stormede de Christne paa Staden igien/ oc vunde den/oc sloge alle de Tyrcker ihiel som vilde icke lade sig Døbe/Kong Moriamt lod strax Kong Henrich ud af Fengselet/ [D 7 r] | oc de bleffve forligte/oc samme Morian lod sig Døbe/oc mange andre Tyrcker/oc hans Nafn blef kaldet Morandin. Oc disse to Konger deris Folck bleffve en tid lang i den Stad Brug/oc drog siden derfra til Skotland.

CAP. XXIV.

Hvorledis de Christne Konger vunde Skotland oc giorde dennem Christne.,

DEr disse forneffnde Christne Førster 5
haffde værit en tidlang i Flanderen/
tog de Orloff aff Kong Moriant/oc ginge
til Skibs/oc seglede til Skotland/der regierede
Amaris Broder offver/som her tilforn
er omtalt/oc Broderen ved Naffn 10
Gamas/var oc en Hedning eller Tyrck/oc
hand haffde en Syster/ved Naffn Lucennie/som
vilde gierne haffve været Christnet/oc
torde icke Aabenbare det for sin
Broder. Oc der de Christne Førster kom i 15
Land/sloge de deris Lager for den Stad
Narbone/der som denne Kong Gamas udi
boede/Oc der Kongen saae dette Christen
Folck for sin Stad beredde hand sig ocsaa
med sine Folck/oc kom udaff Staden/oc 20
offverfalt de Christne/at der blef mange
Folck paa begge sider/oc Brixius ‖ hug den D 7 v
Kong Gamas sin Haand af/oc vel haffde
slaget hannem ihiel/haffde icke været
den store mæctige hob Hedninger/De kom 25
hannem til Hielp. Oc Brixius blef fangen
disligeste Bispen af Tours. Der Kong Antonius
dette saae/fortrød det hannem/oc

meente at vilde hafve frid dennem: Men
hand kom saa dybt iblant de mange Tør-
cker/at hand bleff fangen met/hvilcket
Kong Henrich oc Martinus svarlig for-
5 trød/der de det saae/men de ligevel intet
kunde hielpe hver andre. Der nu Konning
Gamas haffde ladet heele sine Saar igien/
oc var kommen i sin Pallatz igien/saa lod
hand for sig komme Kongen Antonius/
10 dißligeste Biscoppen oc Brixius/oc soer der
paa/at hand skulle heffne sig paa dennem/
oc skulle lade dem alle tre faa den skiende-
ligste Død/som hand kunde optæncke/for
den skyld/at Brixius haffde hans Haand
15 afhugget i Krigen. Der nu hans Syster
Lucennie dette hørde/sagde hun til sin
Broder Kong Gamas: Kiere Broder/
dersom J skiønt ihielslaaer disse slemme
Christne/hvad got kunde vi haffve der aff?
20 Sandelig slet intet/derfor vil jeg raade
eder/at beholde dem hos eder altid fang-
ne paa Eventyr/om de Christne bekom
D 8r nogen aff vore ypperste Herrer/saa ‖ kun-
de J løse dem ud igien med disse/foruden
25 Guld oc Penge: Men slaar J dem ihiel/
oc J eller nogen af eders Førster bliffver
fangen/kand skee saa snart i Dag som i
Morgen/da faar i den samme Dom/der-
for betencker eder vel her udi. (Men Lu-

cennie haffde den Unge Herre Brixius meere i Hiertet end de Ord hun snackede med hendis Broder.) Der Broderen fornam hendis snack tycktis hand det got hun sagde / betackede sin Syster oc sagde: Da beder jeg dig / at du vilt lade sette dennem i Fengselet igien / oc haf self Nøgelen dertil / thi jeg betroer ingen dertil / uden dig. Saa hafver Lucennie sæt de Christne i Fængselet igien / oc hafver self forvaret Laasen oc Nøglen.

CAP. XXV.

Hvorledis den skiønne Lucennie haffver bragt de Christne Førster den heele Stad ud i Hænderne om Nattetider.

DEr nu de Christne Førster vare udi Fængselet indsætte igien / saa gick Lucennie til Kongen hendis Broder / oc giorde Maltid / oc holt sig Lystig oc tede hannem Venlige Siun / oc der Maaltid var giort / gick Kongen til Sengs at Soffve. Lucennia lod oc saa som hun ‖ vilde til Sengs (qvandvis) Men hun gick til Fengselet / oc lod det op / oc sagde: Jeg beder Eder mine Herrer / at J ville fortælle mig den Manering af Eders Tro / thi jeg meere troer paa Eders Gud end jeg tør lade nogen vi-

de. Der Bispen dette hørde / Prædickede
hand en skiøn Prædicken om Christo oc om
den Christelige Tro / hvilcket hun haffde
stor Behag udi / oc sagde: O Herre / Eders
5 Tro behager mig vel / derfor vilde jeg vel
gierne hafft en Christen Mand til Ecte / oc
heldst en af Eder / efftersdi vi paa alle sider
aff Førstelig Stamme ere komne som jeg
fornemmer. Bispen svarede: Jeg vilde
10 gierne haft eder / haffde den Geistlig Stadt
mig det icke forbødet. Kong Antonius sva-
rede: Min Jomfru / jeg haffde eder vel
gierne / men mit Haar oc Skæg er alt for
graa for eder / da sagde den skiøne Lucen-
15 nie: Min Herre / er den Unge Person oc for-
loffvet (det var det hun lette effter) hand
er den mig best behager / hannem begierer
jeg at Trolofve / oc jeg er den eeniste der
alles eders Liff kand frelse. Da forandre-
20 dis Brixius udi sit Ansict oc sagde: hvad
Konning Antonius oc Biscoppen de vilde
giøre / det vilde oc hand oc. Da sagde Kong
Antonius: Saa begierer jeg / at du tager
E 1r hende til Hustru / oc jeg skal ‖ giffve eder
25 mit Kongerjge Constantinopel effter min
Død. Aff hvilcke Ord Brixius var saare
glad / oc de loffvede hver andre Ecteskabs
Baand for Biscoppen at de skulde hver an-
dre Troloffve. Oc da ledde Lucennie alle

de tre Førster i sit Kammer / der giorde dè deris Festens-Øell. Oc strax effter Maaltid ledde Lucennie disse tre Førster i sin Broders Rust-Kammer / oc lod dennem tage hver sit det stateligste Harnisk oc Verie: 5
Oc siden til Stalden / hvor de bekom de beste Heste / der sette sig hver paa sin Hest med Lucennie. Oc der de komme til Portene / sloge de Vacten ihiel / der de Soffve / toge Nøglene oc lode op. Oc Brixius reed strax 10
med den skiønne Lucennie til sin Faders Paulun / oc hand sagde til Vecterne: Hvor er Konning Henrich min Fader? Oc Vecterne aff hans Faders Telt saae / at Brixius hafde en Ung Jomfru i Selskab med sig / 15
ere strax løbne i Kongens Paulun / oc sagde: Naadige Herre / Eders Søn Brixius er her. Oc strax er hand gangen til sin Fader / oc hafver fortæld hvorledis det er tilgaaen / med Kong Antonio oc Bispen af 20
Tours / oc hvorledis at de ere blefne frelste formedelst den skiønne Lucennie / oc sagde fremdelis: Herꝛ Fader / Kong Antonius oc Biscoppen holde den ene ‖ Port aaben / oc E 1 v
tøffve effter eder / at J derfor strax komme 25
med eders Folck. Hvorfore Konning Henrich bleff saare Glad / oc drog strax ind i Staden med ald sin Mact / Der de bleff indlucte / stucke de strax Jld paa Husene / hvor

aff Tørcken bleff forfærdet/oc de løbe strax
paa Porten oc Murene paa Staden / at
thielslaa de Christne / Men det hialp dem
intet/thi de Christne vare dem alt forsterck
5 bleffven/oc sloge til Døde alt hvad for Fo-
de kom / undtagen de som lode sig Døbe/
dem lode de Leffve. Oc der Kong Gamas
det hørde / oc saa den heele Stad at være i
Brand stuk / raabte hand ad sin Syster / da
10 var hun borte/da løb hand paa Muren for
Pallatzet / Oc sprang for Mißtrøstighed
i Søen/oc Drucknet sig selff. Saaledis vun-
de de Christne denne Stad. Men Ilden
bleff saa stor / at de hafde nocksom at redde
15 Godtzet som mand kunde bekomme/oc Før-
sterne rede til deris Pauluner igien/hvor
de alle paa Ottedags tid hvilede/ oc der
høylig betackede Lucennie aff Hiertet / for
hendis Godhiertighed hun bevist haffde/
20 oc der bleff hun Troloffvet af Bispen/dog
Brixius vilde icke haffve Bryllup/før hand
haffde fundet sin Moder Helenam. Oc de
Christne vunde det heele Skotland/oc om-
E 2r ven-‖de dem/oc giorde dem Christne. Der-
25 nest der de haffde forsiunet Skotland med
Præster/som det sig burde/ginge de alle til
Skibs / oc komme paa det sidste til Tours/
hvor de med stor Triumph bleffve omfang-
ne af alle Folck/hvilcke dreff stor Herlighed

med Instrumenter/Skiuden oc Torneren/
for de saa vel vare komne tilbage igien/aff
deris Fienders Hænder/oc haffde saa
mange Landskab omvent til
den Christen Tro. 5

CAP. XXVI.

Hvorledis Helena bleff nu igien funden til Tours/formedelst en Konning Henrichs Drabant eller Hoffgesind.

DEr nu disse Herrer en tid lang haffde 10
værit til Tours/hvor Helena nu ocsaa
var/Saa begaff det sig/at hun skulde gaae
ud til Vand/oc vaske Linklæder i det sam-
me kom uforvarende en af Kongens Hoff-
sinder ridende paa en Hest/oc vilde vande 15
sin Hest i samme Vand/oc saae nøye paa
hende/thi hand formerckte/at hun hafde
ickun en Haand/oc tenckte hand strax/at
det maatte jo være Helena/thi hand tiente
Kong Henrich der de bleff sammen Tro- 20
loffvede: Hand reed til hende/oc kiende
hende strax/dog hand lod ‖ sig icke mercke/ E 2 v
men hand sagde til hende: Qvinde/Gud
giffve eder en god Dag/siger mig dog hvor
er eders Vonning? Thi mig tyckis/at jeg 25
tilforne haffver seet eder/oc det haffver
været lang Vey her fra. Der Helena det
hørde/gick hun strax tiendis fra hannem/

oc ſvarede hannem ſlet intet / oc vende ſig
fra hannem. Der Kongens Tiennere dette
ſaae / merckede hand hvad Gade hun gick
hen udi / dog gick hand icke effter hende / paa
5 det hun ey ſkulde mercke hannem det aff.
Oc ſamme Tienner reed ſtrax til Konning
Henrich / ſagde hannem at hand haffde
ſeet Helenam. Hvor aff Kongen var me-
git blid / Oc hand loffvede ſamme Tiennere
10 Hundrede Marck Guld / derſom hand
kunde finde Helena.

CAP. XXVII.

Hvorledis en Engel Aabenbarede ſig for den Eremit Felix / oc bad hannem / 15 at hand ſkulde giøre ſig rede / oc gaa til den Stad Tours / oc ſige Kong Henrich Beſked om de to Børn ſom hand haffde opfød paa 16. Aars Tid.

DEr Helena er nu bleffven ſeet til Tours /
20 kom der en Engel til Felix Den Eremit /
oc ſagde til hannem: Gud befaler dig / at
E 3 r du ſkalt gaa til Tours / ‖ der ſkal du finde de
to Unge Drenge ſom du 16 Aar haffver op-
ſød / oc fortæl Kongen deris Fader / hvad
25 du veedſt om dennem / oc Engelen ſkildis
fra hannem. Oc Eremiten er kommen med
ſtor Arbeyd til Staden / ſom hannem var
befalet / oc der hand nu var kommen til
Slottet / da banckede hand paa Portten / oc

der Porteneren saae hannem gaae til Bi-
skopens Pallatz / spurde Porteneren han-
nem hvort hand vilde hen? Jeg vil/sagde
hand/gaae til Herrerne udi Salen. Der est
du ret skicket til sagde Porteneren: Oc slog 5
hannem med en stor Kiep i hans Hoffvet
et Hull / at hand falt baglendis neder af
Trappen. Da sette hand sig nedenfor Trap-
pen / oc holt saa sit Hoffvet imellem sine
Hænder / aff stor Pine / oc alle smaa Børn 10
oc gemeen Folck samlede sig om denne fat-
tige gamle Eremit: Thi hand var saare
fremmed til at see/oc hans Klæder vare aff
Løff oc Græs tilsammenføyede. Da kom
Martinus en aff Helenæ Sønner som Ere- 15
miten hafde opfød/oc vilde gaae op til Sa-
len ad Trappen/ oc saae denne forsamling
der oc tenckte/at hand vilde ocsaa hengaae/
oc besee hvad der var / oc da kiende hand
strax den Eremit/som sad oc var alt ofver- 20
bløt/oc tog hannem i sine Ar-‖me/oc kyste E 3 v
hannem sigendis: Været velkommen min
udkaaren Fader/Eremitten saae paa Mar-
tinus igien/oc kiende hannem strax/oc sag-
de: Hvor gaar det min udkaaren Søn Le- 25
on? Oc hvor gaar det din Broder Arm?
Da svarede Leon: Min kiere Fader / vi ere
alt Døbte / Oc jeg heder Martinus/oc min
Broder Brixius/oc da tog Martinus Ere-

miten om Ermed/Oc lede hannem op ad Trappen/Oc den Portener kom ham imod/ som hafde slaget hannem/oc Martinus heffnede sig paa Porteneren igien/slog
5 hannem hart/oc sagde: Du skalt icke meere slaa fattige Folck/som dig giør intet/oc kom der i Salen/der som hans Broder Brixius var/hannem raabte hand til/oc sagde: Min Broder/see her er Eremiten vor Fa-
10 der. Da løb Brixius til den udkaarne Fader/Kyste hannem ofte. Da ginge de alle tre for Bordet/der som alle Herrerne sade hos hver andre/oc Brøderne sagde til Kong Henrich deris Fader: Seer her Fader/det
15 er den Eremit/som haffver forløst vort unge Liff fra de grumme Bester i Skowen/ oc siden haffver os opfød udi 16 Aar. Der Kong Henrich dette hørde/tog hand venlig imod hannem/tog hannem ved sin Erme/
E 4 r oc sætte hannem hos sig til ‖ Bords: Men Kong Henrich vilde gierne giort hannem med allehaande ting til gode/hvad der fremkom/dog vilde Eremiten alleeniste intet andet fortære/end af hvis Kryder oc
25 Rødder/som hand haffde selff taget med sig. Oc Eremiten fortælde Kong Henrick/alt det som hannem om de to Unge Børn bevist var/fra det første oc til de skildis ad/oc tog siden Forloff/oc Rejste hiem igien/der med

befoel hand dennem Gud. Oc Martinus/ disligeste Brixius/effter at hand dennem med sin Bøn Guds Velsignelse befalet haffde/skildis de ocsaa ad. Oc Eremiten kom aff Guds Forsiun i en kort tid hiem til 5
sin Cluse/hvor hand oc er hensoffvet i Gud.

CAP. XXVIII.

Hvorledis Kong Henrichs Tiener fant Helena udi en Fattig Qvindis Huus 10 til Tours/hvor hand oc effter hende leete.

DEr nu Kongens Hofftiener haffde hørt/at Kong Henrich haffde loffvet hannem 100 Marck Guld/om hand kunde 15 forskafe det saa/at Helena kunde bliffve funden/saa er samme Tienner hengaaen i samme Stræde/dersom hand saae/at Helena‖var indgangen/oc hand spurde E 4 v alle effter en Qvinde/som haffde ickun en 20 Haand/oc hand bleff vist ind i Huuset/dersom hun var inde. Oc strax der hand kom ind/spurde hand Vertinden i Huset effter den Qvinde med den ene Haand/som var til Huse hos hende. Oc Vertinden sagde 25 Ney derfore/at der ingen Qvinde var i Huset/som haffde ickun en Haand/oc kiende hinde ey heller: Thi at Helena haffde bedet

hinde/at hun ey ſkulde røbe hinde/oc ſkul-
de ingen ſige aff hvor hun var. Der denne
Perſon hørde/at Qvinden førde Løgn for
ſig om Helena/ſagde hand: Der ſom du icke
ret nu ſiger mig/hvor du haffver giemt
hende/da ſkal mine Naadige Herrer lade
Fængſle dig/oc du ſkalt ſtraffis paa Lifvet.
Qvinden ſagde haardelig Ney/at der var
ingen i Huſet. Da rycte Tieneren ſit Sverd
ud/oc ſætte det paa hendis Bryſt/oc ſagde:
Ret nu ſkalt du Døe/ſiger du mig icke/hvor
du hafver ſæt hende hen/Thi jeg veed hun
er her i Huſet. Da ſagde Qvinden/jeg kand
det nu icke lenger døllie. Oc hand kom der
ind/oc fant hende der ſiddende/oc hand
haffver hilſet hende/effter hendis høye Aff-
komſt/ſom det ſig burde oc hun bad han-
nem for Guds ſkyld/at hand ſkulde icke
Aabenbare hende/thi hun || ſagde/at hen-
dis Fader oc Mand intet andet vilde hende/
end at de ſøgte effter/at bringe hende om
Halſen/oc til en ſkammelig Død. Da ſva-
rede Budet: Naadige Dronning/der tør J
aldrig tæncke paa/thi de hafve Eder der til
inderlige kier/følger nu ſtrax effter: Thi
alle de Herrer ere der nu forſamlede/oc der
kand J finde Eders Mand/Fader oc begge
eders Børn/oc de lengis inderlige at ſee
eder. Der Helena hørde Neffne ſine Børn/

at hun nu skulde finde dem igien/forgiette
hun ald sin Genvordighed/som hun dertil
lid haffde/Thi hun meente/de haffde været
Døde: Oc hun er gangen med Kongens
Hofftienner i Bispens Pallatz/dersom baa-
de hendis Fader/Mand oc Børn vare/oc de
andre Herrer. Oc strax Konning Henrich
som var hendis Mand saae hende/raabte
hand med høy Røst til sine Børn oc sag-
de: Børn/see her er Eders Moder/oc min
Dronning/som er Konning Antonij Daat-
ter: Der effter løb Konning Henrich til
hende/tog hende venlig i sin Faffn/oc med
grædende Taare kyste hende megit ven-
ligen oc kierligen/oc hand græd aff stor
Glæde/at hand haffde fundet hende igien/
som jeg gifver hver at betencke, som saa ‖ E 5 v
mister sin Allerkieriste/oc synderlig at
hand faar hende igien.

Der effter er Konning Antonius hendis
Fader kommen med Knæfald/oc haffver
hende kyst/der med haffver baade Herrerne
bedet hende om Forladelse/for alt hvis de
hende haffde imod brut/med yymyge Bøn-
ner oc Knæfald/haffde hende Venligen
Kyst/Oc taget hende i Faffn. Da haffver
hun med grædende Taare dennem gierne
det Forlat/ Oc haffde de ladet hende af-
legge de gamle Klæder/oc ladet hende

iføre hendis Keyserlig Klædebon/hvilcket hende vel sømmede. Oc da er hendis begge Sønner kommen/oc nedfaldet for hende/ hvilcke hun begge haffver Hiertelig med
5 Grædende Øyen tagit i Fafn/Kyste dennem/oc tryckt dennem til sit Bryst/oc der efter holt en stor Herredag/med all Herlighed oc Glæde som det sig behørde. Hvem kand beskrifve den store Herlighed oc Glæ-
10 de/de af hver andre hafde/baade Leendis oc Grædendis/naar de hver andre ansaae/ men jeg giffver Læseren det videre
E 6 r at betencke.‖

CAP. XXIX.

15 **Hvorledis en Engel Aabenbarede sig for Kong Henrich udi en Siun/at Martinus skulde sette sin Moders Haand til Armen igien/oc den skulle bliffve fast siddendis/ oc hvorledis Brixius fick den skiønne
20 Lucennie til sin Dronning/oc hvorledis Alting gick der effter med disse forneffnde Herrer.**

OM Natten effter at Helena var nu
25 igien funden/da aabenbarede sig ocsaa en Engel for Kong Henrich/oc sagde hannem saaledis: Kong Henrich/befaler eders Søn Martinus/oc siger hannem/at hand setter sin Moders Haand i Morgen

til hendis Arm igien/oc da skal den bliffve
fast ved igien / saa er Engelen forsvunden.
Om Morgenen tilig/stod Kong Henrich
op/gick til sin Søn Martinus/sagde han-
nem/at Engelen haffde forkyndet hannem 5
at du min Søn/(sagde hand) skalt fly din
Moder til pas igien med hendis Haand.
Der Martinus hørde dette/bleff hand
gandske glad/oc haffver saa taget sin Mo-
ders Haand/oc paakaldede Gud/ at hand 10
vilde hielpe sig i det fortagne med sin Mo-
der. Ocsaa der med sætte den til Armen
igien/at den bleff fast ved siddendis/af
Guds Allmæctighed/for hvilcken in-|gen E 6 v
ting er umuelig. For hvilcken Bønhøring 15
de alle prisede Gud/ for sin store Naade:
Oc Brixius tog til Ecte den skiønne Lucen-
nie med stor Triumph oc Herlighed / hvil-
cken Høytid varede i Tive Dage/oc der den-
ne Fæst hafde ende/da rejste de til Rom/at 20
besøge Paven/Helenæ Farbroder. Der ef-
ter hafver Konning Antonius/disligeste
Kong Henrich/sampt Helena/oc begge de-
ris Børn taget Forlof af Bispen til Tours/
oc haffde storligen betacket hannem / for 25
alt beviste Reverentz oc Ære/som dennem
hos hannem vederfaret var/oc ere der fra
dragne til Rom / oc paa Veyen ere de kom-
ne til Dronning Plaisante/om hvilcken

tilforn udi Historien er omtalet/haffve
taget hende med sig til Rom/hvor de alle-
sammen ere statzelig oc megit herligen
omfangede aff Pave Clemens. Oc de vare
5 alle en Tidlang hos Pawen udi stor Lyst
oc Glæde. Oc der nu alting haffde ende/Da
er Kong Antonius dragen der fra/oc til sit
eget Kongerige Constantinopel/ oc Bri-
xius oc den skiønne Lucennie Reysde med
10 dennem. Oc der de nu nogen Tid haffde der
værit/da Døde Kong Antonius: Oc Bri-
xius blef Konge udi hans sted igien/oc
Lefde saa med den skiønne Lucennie udi
E 7r alt Lyst oc Glæde lang tid i Regimentet/‖
15 oc de ere baade to ocsaa hensoffvede: Thi
der hand Døde/da Sørgede hun sig samme
Dag ihiel for hannem/oc bleffve begge
Begraffne i en Graff/Kong Henrich er
bleffven til Rom hos Paven/oc haffver
20 skicket sin anden Søn Martinus til Enge-
land oc Skotland/oc hand hafver til Ecte
taget den Dronning Plaisante/ oc haffver
siden Regieret udi Engeland oc Skotland
en lang tid/oc de Afflede Børn sammen/
25 hvilcke effter deris Død finge Regimentet
igien. Der nu Kong Henrich oc den skiønne
Helena behagede at bliffve hos Pawe Cle-
mentz/leffde de der hver Dag i stor Kier-
lighed oc Hiertens Glæde/som hver kand

tencke/dog de Afflede ingen Børn siden: Oc siden effter at Døden er en ende paa alting/ da haffver hand ocsaa giort ende paa disse to Kierlige Hierter/ som vel gierne haffde lenger Leffvet tilhobe: Thi den skiønne Helena maatte først bucke der fore/ oc siden Kongen self/ oc bleffve begrafne paa samme Dage til Rom. Saa haffver derfore nu denne Historie ende/ effterdi Døden vilde icke tilstede/ at meere maatte være skrefvit om dennem/ fordi hand tog dennem saa hastelig bort. Hvor udi mand kand retteligen see Lyckens Hiul/ hvorledis det omkringløber/ som det hafver sig tildraget her udi Historien ‖ med den Deylige Konge-Daatter Helena/ Thi var hun i Ære som en Konge-Daatter burde/ der effter lide hun stor Genvordighed/ som i denne Historie er nocksom forklaret/ oc formedelst sin store Taalmodighed i sin Bedrøffvelse/ haffver Gud hende underlig hiulpet igien til rette/ at hun er kommen til sin Herre oc Kong Henrich/ til sine Børn/ der hun allermest Elendighed haffde lid/ oc haffver saa Leffvet sit Liff i Verden/ med sin Naadige Herre/ udi Glæde oc god Behagelighed for Gud/ at de tilsammen er faren her fra til Evig Ro/ Hvor hen at komme unde os alle Gud Fader Amen.

5 10 E 7v 20 25

GRISELDIS

Trykt efter Udgaven Lübeck 1592, se det faksimilerede Titelblad paa modstaaende Side.

Griseldis.

Tuende deylige oc Nyttelige Historier at læse.

Den Første om Griseldis. Den Anden om en Docters Daatter aff Bononia / Aff huilcke Historier alle ærlige Quinder maa begribe gode lærdom / oc besynderlige at haffue gaat taalmodighed.

Her begyndis

en meget ſubtilig oc lyſtelig
Hiſtorie aff en ærlig Quinde / ſom
hed Griſeldis / Aff hueſſ tolmodighed /
ingen kand fuldkommeligen ſige el- 5
ler ſcriffue / Aff huilcken Hiſtoria
alle gode Quinder maa tage
god lærdom.

Efterdi at mange Hiſtorier om
Quindfolck ere beſcreffne / J huilcke 10
mand oc finder mange merckelige
ting / ſom Quindfolck met ſtor ſnildhed oc
viſſdom haffue begaaed / Saa tyckis mig oc
nytteligt vere / at mand icke forglemmer
den tolmodige Griſeldis / Aff hues Hiſto- 15
rie mange gode Quinder maa tage ſtor oc
nytteligt lærdom. Hennes Hiſtorie ſcreff
Franciſcus Patrarcha / dog icke aff førſte /
Men drog henne vd aff Bocatij Valſke
Bøger / oc ſette henne paa Latine. Siden 20
er hun vddragen aff Latinen oc ſæt paa
Tydſke. Men ieg wbeneffnde fick i ſindet / | A 2 v
at drage henne vd aff Tydſken oc ſette hen-
ne paa Danſke / ſagen er / Fordi at mueligt
er / at ſodanne ſtycker ſom ſamme Hiſtorier 25
inde holder / Det kunde end nu ſkee / At go-

de Quinder de kunde haffue henne til gode
trøſt/oc til ith gaat exempel oc en nyttelig
lerdom.

Huorledis Her Volters Raad oc
5 Ridderſkaff rodde hannem / at hand
ſkulde faa ſig en Huſtru.

WDi Valland i Solſſens nedgang/det
er Veſten wdi Landit/ligger it meg=
tigt høyt Bierg/ſom heder ‖ Veſaus/Det
A 3r Bierges høyhed recker op i Skyerne/det er
ædeligt aff ſin egen nature. Aff det Bierg
wdi Solſſens opgang/det er Øſten ved

Bierget/vdspringer en Kilde/Aff huilcken
Kilde mange andre smaa Vand løbe/oc
stillis at mangfoldelig saa vnderlig/at
Poëten Virgilius han beraaber samme
Kilde for en Konning oc Herre offuer Van- 5
dit. Hun løber megit sterck mit igennem
det Land som heder Liguria/oc der nest
igennem Emiliam oc Flamminiam/Hun
strecker sig til Fenedien/oc løber i mange
andre Vand vdi det store Haff/Det største 10
Land hoss Biergit/er megit lystigt oc fruct-
sommeligt. Der ligge oc mange mectige
Stæder oc Torp omkring det Bierg/Vnder
Biergit ligger en Stad som heder Saluitz/
den Stad bygde de mere oc giorde hannem 15
fastere end de andre Stæder/oc det giorde
de for Margreffuens induaaning/Han
vaar en megtigere Herre end de andre/oc
hed Her Volter/hand haffde mact oc Re-
gemente offuer alt Landet/han vaar en 20
vng Mand aff alder/men Gammil aff
seeder/Tuct oc Vissdom Eddel i alle hans
gerninger oc løstig/Han lod sig altingist
oc vel nøge met ‖ den deel han haffde/oc A 3 v
icke sigede eller Gerede effter nogen stor 25
forfengelig rigdom/Han øffuede sig oc
megit i Jact oc Vild/saa at hand der met
megit oc tidt forsømde sit gaffn oc mange
sine sager/Icke tenckte hand nogen tid der

til/at hand vilde binde ſig met Ecteſkaffs
baand/oc der fore vaar hans Vnderſaatte
megit bedrøffuede/De ginge met beraad
hu til Her Volter/vduolde en ſom beſt kun-
de tale/oc beſt vaar hørdt oc betroed hoſſ
Herren/han holt alle deris ord oc ſagde:
Allerkieriſte Herre/din mangfoldige god-
hed haffuer lenge betuinget dine Vnder-
ſaatte at de icke vilde tale dig til/men nu
ſkal min røſt giffue dine ørne til kende/
det tiende Folckis vilge oc begere/Icke for-
di at jeg holder mig bedre/eller viſere end
de andre/men fordi at du mange velger-
ninger haffuer giort mig oc beuiſt/yder-
mere end de andre/Effterdi at alle dine
gerninger haffuer verit oſſ behagelige oc
befalder oſſ end nu vel i alle maade/ſaa vel/
at wi regne oſſ ſielff ſalige aff din gode Re-
gimente dog er ith (om wi maa bede dig
der om) aff huilckit oſſ tyckes wi vilde bliſ-
fue de alſom ſaligeſte offuer alle Land-
A 4 r ſkaff/Det er/at du vilde ſnarligen tage|
dig fore vdi dit ſind oc faa dig en ecte Hu-
ſtru/Icke aleniſte ſtrax at frige/men ſnar-
ligen at gøre Brøllup/oc plege Ecteſkaffs
ſtadt/Helſt fordi at tiden forløber ſig
ſnart/Vel eſt du vdi dine vnge aar/Alli-
geuel ſkalt du dig formode at alderen kom-
mer tiendis oc hemeligen/ſtiel din Vng-

dom fra dig / Oc skalt du vide / at døden
gester saa snart den vnge som den Gamle/
fordi at ingen er fri for hannem/men alle
Menniske skulle dø / Saa vist som det er at
hand kommer / saa wuist er oc stunden/ 5
naar han skal komme / Wi bede dig ydmy-
geligen / hør dit Folckis bøn / oc tro off til
at beskicke dig en Brud / Wi ville skicke dig
den som dig skal vere verd baade aff Slect
oc Byrd oc deylighed/aff huilcken wi skulle 10
alle haabis at fange god trøst / Ach Herre/
Løff dit Folck aff deris bekumring/at du icke
døer off fra for wden Arffuing/at dit Folck
motte faa dette Hoffuit som de aff alt deris
hierte begere at haffue. 15

Huorledis Her Volter hand sua-
rede sit Raad oc sine gode Mend.| A 4 v

DEnne vise nyttelige Bøn oc begering
beuegede Her Volters sind / at hand
saa suarede oc sagde: Kære Venner/i tuin- 20
ge mig til det som aldrig kom vdi min
tancke/Helst fordi at jeg haffde vduold mig
en wbehindrit Frihed/huilcken der sielden
findes vdi Ecteskaff / Mit Folckis oc mine
vndersaattis vilie oc begere vil ieg gøre 25
mig gantske behagelig oc veluillig/oc an-
see eders store tro / loffue oc visdom / Dog
saa/den forsyning som i ville tage eder til

at ſkaffue mig en Brud/henne vil ieg tage
paa mig ſielff/Fordi/at en quindes fremb-
de vilie/gør tidt oc offte wløcſalighed
B 1 r mellem Børnene oc Faderen/Jeg ved vel‖
5 at all den godhed ſom wdi Menniſken er/
er alſammen aff Gud/til hannem ſetter
ieg all min vilie oc all min trøſt/Hand for
ſin ſtore mildhed føger mig vel til hues
mig nytteligeſt er baade til liff oc ſiel/Nu
10 effterdi/at effter eders vilie oc begere ſkal
oc vil faa mig en Huſtru/da vil ieg oc at i
ſkulle loffue mig oc holde/hues ieg nu be-
gerer aff eder igen/Huilcken ſom ieg nu
vdual mig til min Brud/at i oc ville holde

henne for øyen / vdi heder / ære oc i verdighed som eder bør at holde eders Fru / Oc at ingen aff eder skal nogen tid foruide mig huem ieg tager til min Brud oc giør mig framdelis vnder giffuen for min Ecte Hu- 5
stru at leffue oc dø met / vere sig enten en Keysere Daatter eller en Hyrde Daatter / da vil ieg at hun skal vere eders veldige Frue / Dette loffuede hannem det menige Folck met stor vilie / Siden lod Her Volter 10
berobe den hederlige dag / paa huilcken høytyden skulle staa oc Brølluppit skulde giøris / Dette behagede huer Mand vel / oc der met skildis de at paa den tijd / Men Her Volter lod oc strax berede al den del som 15
behørde oc behøffuede til saadant it Brøllup oc Verdskaff.| B 1 v

Huorledis Her Volter reed vd imod sin Brud met mange Herrer / Ridder / Suenne / Fruer / oc Jomffruer / Oc 20
ingen viste huem Bruden vaar.

IcKe langt fra Palatzit vaar ith lidet Torp / i huilckit ingen bode wden fattige Folck. Iblant dem bode en mand den alsom fattigeste / Hand heed Janiculus. 25
Hand haffde en Daatter hun hed Griseldis / hun vaar gantske deylig skafft paa sit Legoms vegne / Hun vaar oc faffuer oc tuc-

tig aff hennes hierte / aff hennes seder / oc
aff hennes dygder / at ingen anden Jom-
ffru kunde offuertræde henne. Hun vaar
B 2 r met lidel næring opfød vdi stor ar-‖mod/
5 wskyldig i al velløst / ei viste at sige aff
nogre gode dage. Men i hendes Jomfru-
lige hierte vaar hun Mandelig nock / oc
opsatsk i sin armod / der met opholt hun sin
fattige gamble Fader. Om dagen gick hun
10 i marcken / oc voctede sin Faders Faar /
hun hadde sin Raack oc Teen hoss sig / met
huilcke hun fordreff dagen oc tiden / Om
Afftenen sanckede hun Vrter oc andet hues
hund kunde faa at bære met sig hiem til

ſin Fader. Hun laa om natten paa fuld
haard en Seng. Al den deel ſom ith gaat
Baarn til hørde/det fuldkommede hun
altſammen hoſſ ſin fattige gamble Fader.
Naar ſom her Volter reed vd at ſpadtzere/ 5
da tit oc offte ſaa hand kierlig paa den
Jomffrue/Icke met nogen vbeſkickelige
tancker eller begering/men aleniſte at
hand bekende hendis ſeder/tuct oc legoms
deylige ſkabning met hendis høuiſke leff- 10
net/hues hand icke meenligen kunde ſee
paa nogre andre Jomffruer. Hand fick oc
vdi ſindit/at effter di hand ſkulde faa ſig
en Brud/da vilde hand oc faa ſig hende
oc ingen anden paa Jorden. Nu lackede 15
det faſt at Dagen oc tiden ſom Brølluppit
ſkulde ſtaa/oc ingen viſte naar Bruden B 2 v
ſkulde komme eller‖huem hun vaar. Huer
mand vndrede ſtorligen her paa/men Her
Volter lod alt vnder dis gøre Guldringe/ 20
Krone/kaaſtelige Belter/oc dyrebare Klæ-
der/met alt andet ſom en mectig Brud be-
hørde at haffue/effter den vext ſom Griſel-
dis haffde. Som nu den forſcreffne oc for-
ſette dag vaar kommen/paa huilcken høy- 25
tiden eller Brølluppit ſkulde ſtaa oc ingen
hørde eller viſte end da aff nogen Brud at
ſige/da forundrede ſig Folcket end mere.
Alting vaar koſtelig bereed/baade huſſ oc

Boerd met dyrebare Klenodie. Herren be-
rede sig at ride imod sin Brud met en stor
skare Riddere / Suenne / Fruer oc Jom-
fruer / Alting vaar Griseldis i alle maade
5 wuiderligt/huad hende skulde offuer gaa.
Hun beredde sin Faders Huss det beste hun
kunde / oc bad sig loff vd aff sin Fader at
hun som andre Jomffruer motte vdgaa
oc see sin Herris Brud komme. Som hun
10 vaar vdgaaed til en Kilde langet fra Hu-
sit effter en Spand vand / oc hastede saare
til bage igien. Da kom ridende Her Vol-
ter/oc møtte hende met sit Brøllups Folck/
han neffnede hende ved sit naffn / sagde/
15 Griseldis / huor er din Fader. Hun beuiste
B 3 r sig erligen / suarede hannem ‖ met alsom-
størst ydmyghed oc sagde. Min Fader er
hiemme vdi vort Huss / Her Volter sagde.
Sig hannem at han kommer vd til mig/
20 Som hand vd kom/tog Her Volter hannem
ved sin haand / oc drog hannem offuer en
side fra Folckit/talede til hannem hemme-
lige / oc sagde / Janicule / Jeg haffuer dig
kier / jeg ved at du haffuer mig kier som en
25 tro Tienere oc Vndersaatte / Oc ved ieg vel
at huad mig behager det vilt du haffue
frem/dog vil ieg vide aff dig / endog ieg er
din Herre. Vilde ieg haffue din Daatter til
min Ecte Hustru / om du vilde haffue mig

til din Daatters Mand. Den fattige gamle
Mand forſtrack/ hand bleff ſaa forfærit at
hand i lang tijd icke kunde ſuare / Dog paa
det ſiſte met ſtor ſuck oc retzle ſuarede hand
til diſſe ord oc ſagde: Herre/aldrig ſkal ieg 5
andet ville end du vilt/oc dig behager/
Helſt fordi/du eſt min alder kæriſte Herre/
Her Volter ſagde / Da ville wi gaa ind i
Huſit/oc i din neruerelſe høre din Daat-
ters ord / Da ginge de bode tho ind i Huſit 10
allene / paa huilcket Folcket aldrig kunde
nock forundre ſig / oc funde den fattige
Jomffru inde fore ſig/| Hun gick oc pyntede B 3 v
Huſit til det beſte hun kunde/aff hues ar-
mod paa ferde vaar. Hun førfærede ſig 15
ſaare fattige pige aff ſodanne geſters til-
komme/Her Volter talede til hende oc ſag-
de/ Griſeldis/det behager din Fader / oc
mig/at du ſkalt bliffue min Ecte Huſtru/
Jeg hobes oc troer at det oc vel ſkal behage 20
dig/Men ith atſpør ieg dig / Om ſaa ſkede/
ſom ſnarligen vel ſkeer / vilt du oc met fri
vilie giffue mig din ſamtycke/oc gøre din
vilie lige met min vilie / ſaa at du icke no-
gen tid vilt ſige ney til det ieg vil haffue 25
frem / Oc huad ſom ieg vil haffue at ſkaffe
met dig eller andre at du icke vilt knurre
der imod/eller giffue mig nogre høfferdige
ord / men lade mig ſielff betemme ſom det

sig bør / Til sadanne vnderlige oc frem-
mede tale / suarede hun bluelig oc sagde.
Min alder kæriste Herre teg ved mig wuer-
dig til saadan ære/men er det din vilie oc
5 løcken vil forsørge mig: Da vil teg icke ale-
niste aldrig tale / men aldrig nogen tijd
tencke det dig skal vere imod. Aldrig skalt
du oc nogen ting begere aff mig (vilde du
end bede mig gaa i døden) som mig skal
10 kunde vere for suart. Her Volter
B 4 r sagde. Det er nock sagt. ‖

Her faa i nu at høre / huorledis Her
Volter troloffuede Griseldis met en Ring/
oc sagde Folckit at hun skulde vere
15 deris Frue. Oc at de skulde gøre hende
heder oc ære / oc vere hende lydige
som det sig byrde.

HEr met tog Her Volter Griseldis ved
sin haand / hand ledde hende vd for alt
20 Folckit / lod dem alle see hende oc sagde.
Denne er mine Brud / Denne skal vere eders
Frue / Hende skulle i gøre heder oc ære.
Hende skulle i haffue kær. Haffue i mig
kær / da holder hende for øyen / for den al-
25 som ærligste oc beste. Men paa det / at hun
B 4 v icke skulle føre sin gamble løcke vdi det ‖ ny
Palatz / Da bød Her Volter / at de skulle føre
hende aff alle sine gamble klæder. Han lod
hende kostelige Klæde aff ny / fra Top oc

til Taa / Der vaar strax Fruer oc Jomfruer / som skiulte hende vnder deris Kaaber oc Kiortle / til saa lenge de haffde fuldkommit Herrens vilie / oc førde hende i saadane Dyrebare klæder / oc besætte hendis 5 fingre met skøne Ringe oc ædle Stene / at hun vel maatte kaldis aff Folckit en hiertens kære. Siden tog Her Volter i al Folckens neruerelse / oc obenbarligen troloffuede hende met en besynderlig Ring. Han 10 lod hende sætte paa en huid Gangere oc føre hende til sit Palatz met stor høytijd oc ære. Saa bleff den høytid haalden oc end met stort fæst / stor glæde / stor prijs oc ære.

Gud gaff ſin naade/at den fattige Pige/ſom
tilforn vaar opdragen i en fattig Hyrdes
huſſ/ved ſtor armod oc wſelhed/hun bleff
da ophøyit vdi en mectig Herres Palatz/
met ſtor vold oc velde/ſaa at huer mand
haffde hende kær/oc hulde hende ſaa ſtor-
lig for øyen/oc giørde hende ſaa ſtor ære
oc verdighed/at ingen Menniſke fuldkom-
melig kand der aff ſige. Hendes lempe/
tuct oc ſeder vaare ſaa faure/hun vaar
ſaa kærlig/lyſtig ‖ oc vijs/hun vaar ſaa
deylig oc ſaa koſtelig/Siger de ſom hende
ſaa/neppelig kunde kende at hun den Jani-
ckels Daater vaare/ſaa ſtor vaar den
ſmucke hendes gode leffnet oc ſæder/ſaa
megit ſøtighed vaar i hennes ord oc for-
ſtand/at hun da kunde drage huer mand
til hendis kierlighed/icke alene i deris
Land/men vdi alle omligendis Stæder/
vaar hennes naffn løfflig oc ærlig/ſaa at
mange Fruer oc Jomfruer oc Herremende
oc andre til henne kom/at de motte ſee hen-
nes ſeder/tuct oc herlighed. Saa frijet Her
Volter neerlig oc ydmygelig/men lyckelig
oc merckelig/oc vaar altid æret vdi ſit huſſ/
met ſtor fred leffde hand met ſine Vnder-
ſaate/oc de loffuede hans viſſhed/at hand
ſaa ſtor dygder vnder fattige kleder haffde
kent. Oc vaar hun icke aleniſte omhygge-

lig til det ſom til huſſit hørde/ men vdi
hendis Herris frauerelſe/ forſtande hun oc
foreſaa alle embede vdi Landit/ oc ſtillede
mange tuiſt oc tuedract blant Adelen/ oc
andre/ met hendis viſſhed oc kloge ord/ at 5
huer mand ſagde/ hende at vere ſendt fra
Himmelen til dem/ oc icke lenge der effter
bleff hun ſiuglig/ fordi bleff Folckit glad/
oc begerlig at forbie den tid at ‖ Barnet C 1 v
ſkulde fødis/ oc Gud gaff henne en ſaare 10
ſkøn Dotter (men hun haffde helder hafft
en Søn) der aff icke alene Her Volter hen-
dis Mand/ men ocſaa al det Folck i Landet
vaar glad oc ſom han fick at høre Barnit
græd/ kom hannem ith vnderligt ſtycke i 15
ſindet. Om det vaar loff verd eller ey/ ved
ieg icke/ Men ieg lader de viſſe der om ſige/
helſt fordi/ at endog han ſaa ſin Huſtru
haffue ſig kiære oc vere dygdelig/ ære fuld/
oc trofaſt i alle maade. Alligeuel vaar 20
hans ydderſte begere at forſøge oc friſte
hende io høgere oc mere. Han gick hemelig
i Kammerit til hende oc lod ſom han vaar
vreder/ han talede til hende megit aluor-
lig/ oc ſagde. Griſeldis/ Du vedſt vel huor- 25
ledis du eſt kommen i mit huſſ? Jeg troer
oc icke at du haffuer forgæt din fram-
gangne armod i huilcken du eſt opdragen/
endog at du eſt kommen til ſaa ſtor velde/

vold/oc mectighed. Du est mig kær nok/
men mine Edlinge haffue dig icke saa kær
besynderlig nu du begynder at faa børn.
Oc det kunde saa vel skee/ at du bliffue
5 arffuing til Landit. Det er dem icke at lide/
at de skulle bliffue vndergiffne en fattig
Bonde dotter. Jeg haffuer altid hafft fred
C 2 r oc god sam-‖dræct met mine vndersaatte
oc end nu haffuer. Saa vil det mig icke stæ-
10 dis at leffue effter min vilie met dit Barn.
Men gøre effter mit Folckis vilie/ oc gøre
den ting som mig gantske suar vil bliffue/
saa at aldrig nogen ting vaar mig saa
suar/dog vilde ieg icke saadant gøre wden
15 dit vidskaff. Der fore vil ieg at du skalt gif-
fue din vilie oc samtycke der til met tol-
modighed/oc for wden knur/som du loff-
uede mig før end ieg tog dig til min ecte
Hustru. Da Griseldis dette hørde/suarede
20 hun Her Volter met alsom størst tolmodig-
hed. Ey bleff rørt til nogen sorrig/ey til
Suck/ey graad/eller nogen foruandling oc
sagde. Du est min Herre/Jeg oc din Daat-
ter/wi ere dine/der fore gør aff dit egit
25 huad du vilt. Aldrig skal mig tyckis ilde
vere huess dig tyckis vel vere. Jeg beger in-
ted at haffue/derfore befrycter ieg mig icke
at miste nogit. Men dig aleniste haffuer
ieg sterckt fæst fast mit vdi mit hiærte/al-

7

drig skalt du oc nu eller nogen tid kunde tyckis der vdi/men ingen ting som dig er tacknemmelig / skal nogen tid vere mig forsuaar at samtycke eller fuldkomme. Aff saadane suar bleff Her Volter megit glad/ 5
enddog han lod sig icke mercke. Hand lod som han vaar|sorigfuld oc bedrøffuit/oc C 2 v
gick der met vd fra hende igen. Nogen føye stund der effter/sende han til hende en sin Tienere/huilcken han gantske vel betroede. 10
Han vnderuiste hannem sin vilie baade om Griseldis oc om Barnit. Dette samme bud kom til hende om natten oc sagde saa til hende. O Griseldis min kære Frue/ ieg beder dig ydmygelig / at du icke tager mig 15
til mystycke at ieg fuldkommer den deel som ieg er nød oc tuingder til at gøre/ Endog at det er mig imod oc icke met. Du aff din store vijssdom kant vel sielff besinde at Herrebud er høyt/endog at du til denne 20
dag sielff haffuer lidet forsøgt der aff. Min Herre haffuer strax befalit mig/at ieg skal anamme dit Barn fra dig. Som hand saa haffde sagt/stod han stille oc tiede quer/lod som hannem haffde verit giffuit i befal- 25
ning at forkomme hendes Barn. Det forstod oc Griseldis vel tilforn paa sin Herris egne ord/som nu fast ydermere/i det at budit kom saa effter Barnit om natte tide.

Alligenel kunde mand icke ſee hende der
fore enten ſucke eller græde eller i nogre
made giffue ſig. Dette haffde verit megit
hart for en Amme end ſige en legomlig
C 3 r Moder.‖Hun kyſte det for ſin mund/giorde
det hellige Korſens tegen paa Barnſens
bryſt oc anſigt. Siden fick hun det buddit
oc ſagde. Min kiere Søn/Gack nu bort oc
fuldkomme hueſſ min kære Herre haffuer
10 dig befallit. Dog begerer ieg en ting aff
dig/at du ſaa beſteller det/at vilde Diur oc
Fugle icke ſkulle fortære det arme ſperlem-
mede Barn/om du kant tencke det icke
er min Herre imod. Suenden anammede
15 Barnit oc bar det til Her Volter/vnder-
uiſte hannem fra førſte oc til ſiſte alle tale/
huorledis han talede til hende om Barnit/
oc huorledis hun antuorde hannem der
oppaa. Dette ynckede vel Her Volter vdi ſit
20 hierte/men hand lod icke fordi aff at friſte
oc forſøge ſin Huſtru. Hand bad Suenden
at han fuld vel ſkulde foruare Barnit ſom
han oc giorde. Hand ſuøbte det i reene kle-
der/oc lagde det pynttelige ned vdi en
25 Korff/ſætte ſig paa et tamt Aſen/oc før-
de Barnit til Bononien til Her Volters
Søſter/ſom vaar Greffuens Huſtru aff
Pauintz/at hun ſkulde ſamme Barn op-
føde/met ſaa ſtor flijd/ſom det haffde verit

hendes egen Daatter / oc holde hende frem vdi tucht/ære/oc verdighed som det sig burde. Effter den tijd gaff|| Her Volter inderlig acht paa Griseldis ansict oc paa hendes ord. Men aldrig kunde hand andit see eller formercke / end hun io altijd vaar vid ith sind met lige tiæniste / met lige vnderdanighed/met lige glædskaff/oc met lige kærlighed. Hun huercken sørgede eller suckede/ eller nogen tijd rørde ith blot ord om sin Daater siden hun ombar hende.

C 3 v
5
10

Huorledis Griseldis fick en vng Søn/Oc Her Volter fremdelis fristede hende saa ydderlig som tilforn/ oc dog icke fant hoss hende andit end tolmodighed.

15

THre aar der effter / gaff Gud sin naade at hun fødde en offuermaade deylig Søn til verden/huor aff Her|| Volter oc alle hans venner/oc det mene Folck offuer alt hans Land de finge en stor glæde/Thu aar effter hand vaar fødder oc affuant/fick atter Her Volter i sindit at fremdelis friste sin Hustru. Hand sagde til hende. Griseldis/du haffuer vel fornummit oc forfarit/ huorledis mit Folck bekumerer oc bedrøffuer sig / Fordi at ieg haffuer tagit dig til min Hustru / besynderligen nu du æst

C 4 r
20
25

Fruchtſommelig/oc alſommeſt nu du haff=
uer faaedt en Søn / deris knur oc mur kom=
mer mig tidt for øyen/de ſige ſaa. Naar
vort herſkaff Her Volter er døder/da maa
5 wi viſſelig formode oſſ Janiculus Dotter
Søn til en Herre offuer oſſ alle. At ſaadant
it eddelt Lanſkaff bliffuer vndergiffuet ſaa=
dan en Herre/der maa Gud forbarme ſig
offuer. Saadane tale gaa huer dag iblant
10 Folckit. Jeg vilde fuldgerne leffue met fred
oc god ſamdrect/nu kand ieg icke for den
ſtore wbegribelig ſorg ieg hemmelig haff=
uer der aff. Derfore er mig til ſindet/nu
at gøre ved vor ſøn ſom ieg tilforn haffuer

giort vid vor Daatter. Dette siger ieg til forn paa det at du icke siden skalt gremme dig/eller tage dig nogen sorg til der fore. Den gode tuctig Griseldis suarde sin‖Herre oc sagde. Jeg haffuer sagt/oc siger end nu/ ieg vil icke andit end du vilt. Jeg haffuer icke andit met dette Barn/wden aleniste at ieg vil vere forplichtig at røckte det/oc haffue arbeyd der met dig til vilie/Saa lenge som du vilt oc icke lenger. Du est beggis vor Herre. Wi høre dig til/du maat gøre aff dit egit huad dig selff tyckis/foruden mit vidskaff. Den tijd ieg gick fra mine gamble kleder aff min Faders Huss/oc kom i dit Huss/da gick ieg saa vel fra min egen vilie som fra mine gamble kleder/oc haffuer anammit igen din vilie oc dine kleder. Oc der fore i alle maade/huad som helst du vilt det vil oc ieg. Vaare det mueligt at ieg altid aff mig selff viste din vilie oc begere: Langt før end du skulde begere aff mig nogen vilie/da vilde ieg i alle maade gantske gerne fuldkomme din vilie. Nu ieg det icke saa veed/da vil ieg alligeuel effterfølge din vilie/vere sig huad det vere kan/intet vndertagit. Om du end vilde/at ieg skulde gaa i døden/da vilde ieg fuld gerne dø. Vor vilie skal aldrig nogen atskillie/huercken døden eller nogen anden

ting eller Creature ſom i Verden er til.
Her Volter forundrede ſig ſaare/han kun-
de oc aldrig | nock forundre ſig paa ſadan
en quindis ſtadighed. Han loed ſom han
vaar megit ſorgfuld oc bedrøffuit/gick fra
hende/kallede ſin forbeneffnde tro Tiænere
til ſig/oc ſagde til hannem: Gack til min
Høſtru/nu ligeruis ſom tilførn. Siden gick
hand ind til hende/han gaff ſig ſaare oc
megit ynckelig/at han ſkulde tuinges der
til aff ſin herre/ at gøre oc bedriffue ſaa-
dane ynckelige mord/han fald paa ſine
knæ for Griſeldis/bad hende gerne met
grædende taare/at hun ſaadant ſkulde gif-
fue hannem til for Guds ſkyld. Oc begere
at hun ſkulde antuorde hannem barnet.
Hun tog det deylige barn til ſig met et
wforuandelt anſict/men huad i hendes
hierte vaar/det ved icke ieg. Det Barn vaar
icke allene Moderen kiær/men alle andre
menniſke/ſom det at ſee finge. Hun ſignede
barnit met det hellige oc verdige Korſſens
tegen baade paa bryſt oc anſict/ligeruis
ſom hun tilforn giorde ved ſin daatter.
Hun ſaa paa barnit en liden ſtund/ſiden
bød hun det Suenden/oc ſagde. Min gode
ven/gack nu bort/giør oc fuldkomme hueſ
dig er i befalning giffuit. Dog nu ſom til-
forn begerer ieg en ting aff dig om ſaa maa

ſkee/at vilde diur oc Fogle ey ſkulle fortære
det edle blod/at du vilde det ſaa beſtelle.| D 1v
Der met anammede Suenden Barnit/oc
bar det til ſin Herre/met vnderuiſning paa
alle ſtycker. Her Volter forſkrack oc forfæ- 5
rede ſig. Haffde han icke i ſandhed viſt den
ſtore kiærlighed/ſom Moderen haffde til
Barnit/da haffde han tenckt der andit til/
at hun ſaa letferdelig antuorde ſit Barn
fra ſig til døden. Endog at al den del ſom 10
hun giorde/det giorde hun altſammen aff
den ſtore kærlighed hun haffde til ſin kiere
Herre/at hun i alle maade vilde effter-
fylge hans vilie. Jeg veed oc icke met huad
got ſkiel hand kunde gøre ſig vred paa hen- 15
de. Helſt fordi/at den ſom bud ſig ſelff til/
met frij vilie at gaa i døden/om det haffde
verit Herrens vilie/huor fore ſkulde hun
icke antuorde fra ſig hans egit Barn/effter
hans egen vilie. Skulde ieg døme der op- 20
paa/da viſte ieg vel huem ieg met god ræt
vilde døme til ſkylden. Her Volter loed
ſtrax Barnit komme til Bononien/til ſin
Søſter met ſtor varetect. Saadane friſtel-
ſer ſom Her Volter begick ved ſin egen 25
Høſtru/de haffde verit ſuare nock (oc alt
for ſuare) til den atſtadigeſte Mand i ver-
den haffde verit. Mange ere de ſom begyn-
de vel en ting/oc icke fuldkomme hende

D 2 r til | ende/for huilcken hun er begyndt/der
fore vilde Her Volter forsøge sin Høstru i
det yderste. Han kunde dog icke den ene tid
finde hende ved nogit andet sind/end hun
5 vaar den anden tid. Hun forøgte huer dag
sin ydmyghed/sin tolmodighed/oc sin tie-
nistafftighed imod hannem/Saa at huer-
cken han eller hun haffde sin egen vilie/
Men altijd vaar hans vilie hendes vilie/
10 oc altijd vaar hendes vilie hans vilie.
Iblant Landsens Edlinge voxte saa hem-
melige it ond rycte paa Her Volter/sam-
ledis iblant det mene folck dag fra dag io
meer oc meer: Huorledis han skulde haffue
15 ladit myred sine Børn/som en Tyranne oc
wchristelig Mand for sin Høstrues skyld/
fordi/at hun vaar en Bonde Dotter/oc fat-
tig/Heltz fordi/at mand icke fick børnene
at see/ingen viste helder huor de vaare i
20 verden. Saa giorde den gode Herre Her
Volter sig en wgunst aff sine vndersate/at
de som altid tilforn haffde holdit hannem
i stor ære oc verdighed met alsomstørst
kierlighed/de motte da mellem sig selff
25 huercken høre eller see hannem/Dette
viste vel Her Volter/dog vilde han
icke alligeuel offuer giffue at
friste sin Høstru. |

Huorledis Her Volter framdelis friſte Griſeldis/met Breff aff Rom/at han ſkulde faa ſig en anden Høſtru/ oc ſkillies ved hende.

D 2 v

SOm nu tolff aar vaare forledne/fra 5
den tid Her Volters Dotter vaar fød-
der/da vdſende hand nogre bued til Rom/
oc gaff dem ſaa fore. At naar de komme
fra Rom igen da ſkulde de lade ſom de haff-
de breff aff Pauen ſaa liudendis: At Her 10
Volters mectigheds oc Edelheds ſkyld/
haffde Pauen giffuit hannem loff at ſkilie
ſig ved ſin Høſtru/ſom vaar en bonde Dot-
ter/icke høybaaren nock til hannem at

D 3 r haffue/Oc at faa ſig en anden ſom han-|
nem vert ere/aff Slect oc Byrd oc Edel-
hed/paa det at deſſ bedre fred oc ſamdregt
ſkulde bliffue/mellem hannem oc hans
5 gode Mend/oc mene almue. Dette røchte
kom iblant det mene Folck/endog at de icke
fuldkommelig trode at ſaa ſkulde være. Da
dette røchte kom fore Griſeldis/ bleff hun
bedrøffuit/ſom mig tyckis. Dog ſette hun
10 ſig fore at lide met alſomſtørſt tolmodig-
hed/hueſſ løcken eller Gud vilde hende til-
føge. Hun vaar i alle maade wforſærit/
endog at det mangfoldelig vendis hijd oc
did vdi hendis hierte/Hun vilde met it frijt
15 mod offuergiffue al den vold oc velde ſom
hun vaar tilkommen. Her Volter ſcreff til
Bononien ſin Suoger/bad hannem kier-
ligen at han vilde ſielff perſonlig føre han-
nem ſine Børn hiem/Der aff bleff it men-
20 ligt røchte offuer alt Landit/Huorledis
Greffuen haffde giffuit Her Volter ſin Dot-
ter til ſin Ecte Høſtru. Greffuen giorde
Her Volters vilie/førde hannem baade
ſine Børn optuctede i al høuiſkhed oc vel
25 vdzirede i alle maade/met alſomdyrba-
riſte kleder oc klenod. Han førde baade Dot-
ter oc Søn til Saluitz met en ſtor apparat/
met Ridder oc Suenne/Fruer oc Jom-
D 3 v fruer/i ſaadanne ‖ manering ſom mand

pleyer at komme til en mechtig Herris Brøllup oc Verdskaff. Icke vilde Her Volter end da offuergiffue sin hordhed / Men tenckte til huor han ydermere / oc framdelis kunde friste oc forsøge sin Høstru. 5 Hand gick ind til hende oc sagde: Griseldis / ieg haffuer nu hafft vilie oc velløst nock met dig i Ecteskafft stad / Dog haffuer ieg seedt / forfarit / oc fornummit paa alle dine seder / at du fast offuer gaar din art oc ort- 10 sprung / aff huilcken du est kommen. Jeg acter oc vel / at mig bør icke at bliffue i slige stad / ved en Agermands Dotter. Mine gode Mend de tuinge mig der nu til / sameledis haffuer oc vor helligeste Fader Pauen 15 giffuit mig loff at ieg maa faa mig en anden Høstru oc skillies ved dig / Hun er nu paa veyen oc kommer snarligen. Der fore bliff du alligeuel ved it got mod / oc vige nu hende / at hun anammer din stad / velde / 20 vold / mact / oc mectighed. Tag oc met dig den samme Brudskat / som du førde hid met dig / oc holt dig fra denne ende hiem igen / til din Faders gamble Huss. Den dygdelige Griseldis hun suarede sin Herre oc sagde: 25 Herre / ieg haffuer vel altijd sielff vist / at til min ydmighed / oc ‖ til din mectighed D 4 r vaar ingen lignelse. Jeg haffuer oc aldrig regnit mig selff verdig at vere din tieniste

Quinde/end sig at vere din Høstru. Jeg er
oc i dit Huss/i huilckit du haffuer giort mig
til en Quinde/Gud skal vere mit vidniss-
byrd/at ieg dog altid haffuer regnit mig
wuerdig for din tieniste Quinde/der fore
tacker ieg/oc aldrig kan fuldtacke Gud oc
dig/at ieg saa lenge i dit Huss haffuer verit
holden i saa stor ære oc verdighed/yder-
mere end ieg nogen tijd kunde fortiene.
Thi er ieg nu altingest bered/at gaa til
min Faders Huss igen/leffue min alder/
oc samledis dø/der som ieg er meest oc best
beuand vdi min vngdom. Dog skal ieg hede
i meden ieg leffuer en fattig vidue/thi at
ieg haffuer verit saadan en Mands ærlige
Brud. Jeg vil oc icke dig wuitterligt gaa
aff dette Huss/vdi huilcket ieg haffuer hafft
stor macht oc ære/oc fordreffuit min tid.
Du beder mig/tage met mig min Brudskat
oc de gaffue som ieg førde til dig. Huad det
er ved ieg vel. Jeg haffuer icke forget/at
wden for min Faders dør bleff ieg ført aff
alle mine gamble palte/oc førde mig vdi
dine dyrebare klæder/oc bleff met stor ære
ført hijd til dit Palatz/‖Jeg haffde plat in-
gen anden gaffue wden aleneste troskaff oc
it nøgit legemme/Der fore vil ieg nu føre
mig aff denne Kiortel/oc tage paa mig i-
gen mine gamble Klæder/i huilcke du haff-

ner anammit mig til din tieniſte quinde. De andre klæder met ringe oc andre Kle-nodie ſom ieg haffuer brugit oc hafft til ære oc ſtadt/dem finder du alleſammen i kammerit. Jeg gick blot oc nøgen aff min 5 Faders Huſſ/did vil ieg oc gaa blot oc nø-gen igen. Et tyckis mig dog icke vere bør-ligt/at det liff ſom haffuer borit oc fød dine Børn til Verden/ſkal aldelis gaa blot for Folckit oc ſees aff huermand/Derfore (om 10 dig tyckis) beder ieg oc begerer aff dig/at du (for den Jomfrudom ſom ieg førde til dig) vilt vnde mig at beholde en blot ſerck/ met huilcken ieg kan oc maa betecke/oc ſkiule din arme tieneſte Quindes bare lege- 15 me/den ſom dog nogen tid haffuer verit din Ecte kære Høſtru. Her Volter kunde icke holde ſig lenger/men taarene løbe aff hans øyne ſaa bitterlig/at han neppeligen kun-de framføre deſſe ord oc ſagde. Jeg er til- 20 fredz/beholt den ene ſerck. Han vende ſig oc gick fra hende met grædende taare. Gri-ſeldis hun førde ſig aff alle klæderne i alt Folckens | neruerelſe/ beholt paa ſig alle- E 1 r niſte ſin blote ſerck/met huilcken hun kunde 25 betecke oc ſkiule ſin baare krop. Saa gick hun aff Palatzit obenhoffuit met baare føder/oc mange folck met hende/ſom yn-ckede ſaadant it løckens fald. Men ingen aff

dem alle kunde holde ſig aff graad / wden
aleniſte Griſeldis. Saa kom hun i ſaadane
ynckelig maade til ſin Faders Huſſ igen.
Hendis Fader haffde altid en kranck me-
5 ning / at Griſeldis ſkulde komme til ſaa
høyen ſtad / oc vaar fødder aff ſaa fattig
Folck / han tenckte altid ſaa ved ſig. Naar
ſom Herren bliffuer keed aff min Dotter /
oc begynder at hade hende / fordi at hun er
10 aff ydmyg Slect / ſaa ſkeer det viſſeligen / at
han driffuer hende fra ſig aff ſit Huſſ oc
Palatz ſom menligen er ſeduane iblant de
mectige. Som han nu hørde / oc fornam
det megle Folck komme til ſit Huſſ oc ſaa
15 ſin Dotter komme tiendis / oc ſaa got ſom
nøgen / da begynte han ſtrax at ſøge de
gamble reffne klæder / ſom hun tilforn haff-
de / før end hun bleff bort ført / dem haffde
han vel foruarit i ſin kiſte. Han gick ſin
20 Daatter imod / at hun motte faa nogit at
ſkiule ſig vdi. Men alt det Folck ſom hende
E 1 v følgde til ſin Faders Huſſ / de ſkildes fra ‖
hende met grædende taare. Stor yncke
vaare det at ſige der aff til fulde. Hun vaar
25 altingiſt vel til fredz at vere i ſin Faders
Huſſ / met ſtor tolmodighed / vdi ſtor fattig-
dom / oc alſomſtørſt ydmyghed / ſaa / at al-
drig nogit Menniſke kunde ſee eller mercke /
nogre ſorgfulde tegen paa hende / oc aldrig

hun nogen tid kierde ſig / at hun vaar ſaa kommen fra den ſtor vold oc velde / oc til alſomſtørſt armod oc treldom. Sammeledis tilforn / Jo mere hendes mact oc volde vorte / io mere forøgte ſig hendes ydmyghed. 5

Her maa i høre / Huorledis Her Volter begerede / at Griſeldis ſkulde vntfange hans Brudt met tuct oc ære. 10

GReffen aff Pawintz han vaar paa veyen / oc vaar huer dag ventendis / oc vaar it menligt røchte iblant Folckit /

om den ny Brud Her Volter ſkulde haffue.
Her Volter forfarede oc i ſandhed aff en
forridere/paa huilcken dag at Greffuen
ſkulde viſſeligen komme til Salutz. En dag
5 før end Greffuen kom/ſende han bud til
E 2 r Griſeldis at hun ſkulde komme. ‖ Hun kom
ſtrax met ſtor ydmyghed. Her Volter ſag-
de: Griſeldis/Jeg vilde gerne at den Jom-
ffru min Brud ſom morgen ſkal komme
10 hid/met Fruer oc Jomffruer/Riddere oc
Suenne oc alle andre ſom met hende kom-
me/ſkulde vel vndfaaes. Sammeledis oc
alle andre/ſom hid nu kommendis vorde
til den Høytid/at huer i ſin ſtæd ocſaa
15 ſkulde vel vndfaaes/met tuctelige ord/oc
alt andit hues der til hører: Vel haffuer
ieg Fruer oc eddele Quinder ſom der til
ere bequemme. Men alligeuel/endog du
haffuer onde oc reffne Kleder/vil ieg ſette
20 ſaadan befalning i dine hender/at du hel-
E 2 v ſer oc vndfanger Geſterne/oc ‖ ſette huer
effter ſin ſtadt. Helſt fordi/at mit ſind/min
Seduane/oc al min lempe vedſt du faſt
ydermere end nogen anden. Griſeldis ſua-
25 rede oc ſagde. Herre/ſaadant vil ieg icke
alene giøre/men inderlig begere/at ieg
dig til tieniſte ſaadant maa giøre. Oc i
meden min Siel er i mit legeme/da ſkalt du
aldrig finde mig fortraaden/at giøre dig

vilie oc tieneſte met alſomſtørſt ydmyg-
hed. Met ſaadane ord/ begynte ſtrax Gri-
ſeldis at beſkicke/oc berede alle de ſtycker
ſom hørde til ſenge/til bordene/oc til alt
andit hues hun viſte behoff ſkulde gøris til
ſaadan en Høytid. Hues hun oc icke ſielff
kunde aff ſtæd komme/det vnderuiſte hun
de andre met alſomſtørſt lempe/ſaa at al-
ting bleff beſkicket i gode maade. Hun be-
uiſte ſig i alle maade ſom en tro tieneſte
Quinde. Anden dagen der effter/kom Greff-
uen aff Pauintz met den vnge Herre/oc den
vnge Frøycken/ Paa deris dygd oc deylig-
hed forundrede ſig alt Folckit. Somme ſag-
de ſaa/Her Volter hand haffuer giort ſom
en viſſ Herre/at han ſaa haffuer ſkifft oc
bydt/Helſt fordi/at den vnge nykomne
Brud/hun er faſt yngere oc aff eddlere
Slect end den Gamble er/oc der til faar
han ſaa dey-|lig en vng Printz til Suoger-
ſkaff. J alle maade vaar alligeuel Griſel-
dis glad oc frij aff hiertit. Hun ey ſørgede/
ey græd/ey gremde ſig/ey ſkemmede ſig/
fordi at hun gick for Folckit i gamble reffne
Klæder/Men hun gick imod Jomffruen
met it blidt anſict oc ſagde. Min alſom-
keriſte naadige Frue/vere Gud oc mig vel-
kommen. Siden gick hun fra hende oc vnd-
fenge alt hendes Folck met god lempe oc

tuctelige ord/Huſit eller Saelen vaar ſaa
koſtelig vdſtafferit/at alle Geſterne deſſ
forundrede ſig/at ſaa ſtor tuct oc ære met
ſaa gode lempe/kunde nogen tid bo/for-
borgis/eller beſlutes vdi nogit Menniſke
ſaa ilde oc ſaa wſelig klædt. Offuer alt
vaar hendes ſtørſte begere/at høre den
vnge Herris/oc den vnge Frøyckis loff oc
ære/Altid vaare de oc hende ſielff vdi hier-
tit/den loff oc prijs hun gaff dem/kan
mand icke tilfulde aff ſige/maa vel ſke na-
turen ſkynde der faſt til. Som mand da
ſkulde ſettis til bordz/ſagde Her Volter til
Griſeldis met en høy røſte/loed ſom hand
vilde driffue ſin ſkempt i alle Geſternes
neruerelſe/Griſeldis/ſiger mig ſandin-
gen/Huad tyckis dig om min Brud/er hun
icke it deyligit Men-niſke. Ja Herre ſagde
Griſeldis/it deyligere Creature motte el-
ler kunde du aldrig opſøge vdi Verden.
Vden al tuiffuel ſkalt du leffue ſalig met
hende/oc aldrig fortyckit at du fickſt hende
til din Høſtru/huilckit du neppelig ſkulde
kunde giøre met mig eller nogen anden.
Gud den alſommechtigeſte ſkal vide/at ieg
ſaadant begere inderlig aff hu oc hierte oc
al min mact. En ting vil ieg dog begiere
aff dig/At du icke ſaa ſkarpelig ſtraffer
hende/ſom du haffuer kaſtigerit din førſte

Høſtru/Helſt fordi/at hun er vng oc megit
kræſelig opfødt/mig tyckis hun ſkal icke
fuldelig ſaadant kunde taale eller lide.
Den tid Her Volter da ſaa ſaadan ſin
Høſtrues wbegribelig ſtadighed/huilcken 5
han i ſaa mange maade wſkyldelig haffde
friſtit oc forſøgt/da bleff han betagen aff
barmhiertighed/oc kunde icke lenger lide
hendes modgang. Hand ſagde/Nu er ieg
viſſ oc i ſandhed forſtaar/at ingen mand i 10
Verden haffuer ſaa yderlig friſtit oc for-
ſøgt ſin Høſtru/oc fundit ſaa ſtor oc mec-
tig aſtadighed hoſſ hende ſom ieg haffuer
giordt. Der met tog han hende kærlig vdi
ſin faffn met wſielige tuchtig ord/aff hues 15
Griſeldis forſtrack oc forfæ-‖rede ſig/liger- E 4 r
uis ſom hun haffde værit opuecht aff en
ſuar oc vnderlig drøm/Oc ſagde Her Vol-
ter til hende/Griſeldis du æſt alene min
kære Høſtru/Aldrig haffuer ieg nogen an- 20
den hafft/aldrig vil ieg oc nogen anden
haffue. Denne Jomffru ſom du ment min
Brud er/det er din Dotter/oc denne vnge
Herre hendes Broder/det er din Søn/Al
den deel ſom ieg haffuer tagit fra dig/Søn/ 25
Dotter/Godz/Klenod/vold/oc velde/giff-
uer ieg dig nu altſammen igen. Jngen
ſkal oc kunde ſige i ſandhed andit/end hueſſ
ieg haffuer giort/det er alene giort oc ſkedt

i den mening/at ieg vilde friſte/forfare/oc
forſøge din ſtadighed/Jeg haffuer icke la-
dit døde dine Børn/Men ieg haffuer ladit
dem vel foruare oc erligen opføde. Den tid
5 den gode tolmodige Griſeldis oc hendes
Børn ſaadant hørde/da bleffue de paa alle
ſider aff ræt hiertens glæde ſaa foruand-
lede/at de i lang tid icke kunde komme til
ordz. Dog ſaa der effter met alſomſtørſt
10 kierlighed/vndfing Griſeldis ſine Børn
oc de hende igen/met klappen oc kyſſen oc
wtallige kierlige ord/Saa at alle Fruer
oc Jomffruer ſom i ſamme Høytid vaare/
E 4 v bleffue beuegit met ‖ dem i barmhiertig-
15 hed. Neppeligen vaar it Menniſke iblant
dem alle/ſom kunde holde ſig at taarene
icke runde aff hans øyne/for wbegribelig
hiertens glæde. Da bleff Griſeldis igen
foruijſt i ſin ſtad/oc alle ſine dyrbare kle-
20 der oc klenod/oc bleff ſaa den dag fordref-
fuen i ſaa ſtor glæde/at aff ſaadan en gladz
dag viſte ingen Menniſke tilforn aff at ſige.
Her Volter leffuede met ſin Høſtru/oc met
ſine Børn der effter i mange aar/i alſom-
25 ſtørſt kierlighed/oc met ſtor Gudfryctig-
hed. Sieden tog Her Volter førſt til ſig
ſin fattige gamble Suoger Janiculus ſom
vaar Griſeldis Fader/huilcken hand altid
tilforn haffde forſmaadt/paa det at han

deßbedre kunde fuldkomme sin vilie met
den gode Griseldis/saa at forsøge hende
som forscreffuit staar/Hannem holt han
i stor ære oc verdighed/Sin Daatter gaff
han Marggreffuen/men Sønnen han 5
bleff arffuing til Landit effter
Faderens død. Leffuede i man-
ge aar/oc regerede Lan-
dit gantske vel/met
stor vijßdom oc 10
snildhed.

En anden ſkiøn Hiſtoria om en Doctor vdi Læge kaanſtens Daatter/huorledis hun bleff troloffuit oc giffuit Greffue Bartram aff Roſilien imod hans vilie.

TJl Bononia vdi Valſkland vaar en Doctor i Læge kaanſten / huilcken ſom haffde en Daatter / den ſamme hun vaar megit ſkiøn oc æreful d/diſligeſte vaar hun ocſaa begaffuit met mange at ſkillige dygder / Der til met vaar hun ocſaa vel optuctet baade i gode ſæder oc bogelige Kaanſter oc Latiniſke tungemaal/at hun

vaar hendis Fader lige baade i vijsdom
oc forstand.| F 1 v

Det begaff sig/at der kom en vng Greffue til Bononia som vilde studere der
samme stedz/som hed Greffue Bartram aff 5
Rosilien/oc samme Greffue bestadigt sig
oc sine Tienere i kaast oc til Herbergs hoss
samme Doctor.

Der samme Greffue nu nogen tid haffde
verit der/da begaff det sig saa som tit oc 10
offte skeer/at samme Greffue Bartram
bleff opuect met stor kierlighed/saa at
hand finge stor vilie oc beger til samme
Docters Daatter/dog icke wden i ærlige
kierlighed oc beger/Oc sagde hand tit oc 15
offte til hendis Fader/Der som det vaar
Guds vilie/oc det vaar icke hans Fader
imod/da vilde hand naar Gud loed hannem komme til forstand oc bleff til mand/
ingen anden begere i verden til sin Ecte 20
Hustru/end samme hans Daatter/om det
vaar hans vilie. Hand skicket oc huld sig
ocsaa i alle gode dygder oc tuctige sæder/
at samme Jomfru finge ocsaa stor vilie oc
kierlighed til hannem igen. 25

Nogen tid der effter døde samme Greffuis Fader/oc hand bleff strax der effter kaldet aff Koning Lodeuig aff Franckerige/
at hand skulde komme til Paris oc vere| F 2 r

der i Koningens gaard iblant andre vnge
Førſter oc Greffuer/ ſaa lenge indtil hand
kunde bliffue ſaa gammel oc forſtendig til
at ſtyre oc regere ſelff ſit eget Land oc Vn-
5 derſaate.

Der hand nu kom i Kongens gaard/oc
bleff nu vaand ved Hoffueleffnet/da bleff
hans hu oc ſind ſnart omuent/ſaa at al
den vilie oc kierlighed ſom hand haffde til-
10 forn hafft til ſin Jomfru vdi Bononia/den
haffde hand al forglemt. Men hun kunde
dog icke ſaa ſnart offuergiffue eller for-
glemme ſamme kierlighed ſom hun haffde
til hannem aff ſit hu oc ſind/men ſaa tit oc
15 offte ſom hun tencte paa hannem/oc hans
ærlige omgengelſe oc kortuilige leffnet/da
ſucket hun ſaare aff hiertet/oc bad Gud in-
nerlige at hun maatte ſee hannem en gong
før end hun døde her aff verden.

20 Det begaff ſig nogle aar der effter at
hendis Fader hand døde/oc der vaar man-
ge fine erlige perſoner ſom vaar fød aff det
beſte oc fornemſte Slectinge/ſom vaar der
vdi Bononien/huilcke hende begerde at
25 haffue til deris ecte Huſtru/den ene effter
den anden/Men hun tackede dem alle oc
huer ſerdelis naar de gaffue hende deris
F 2v vi-|lie tilkiende/Fordi ſaa Greffue Bar-
tram vaar hende ſaa kier/oc laa ſaa hart i

hendis hu/ at hun ingen paa Jorden vilde haffue/den stund hun kunde spøre hannem i liffue. Oc saad hun saa en tidlang/oc hulde Huss met hendis Moder/Studerde ocsaa fremdelis i hendis Faders oc andre gode 5 Bøger/at hun bleff io lengre oc mere vijser oc forstendiger end nogen Doctor vdi Bononia/ icke alenisté i Læge Kaansten / men ocsaa i alle bogelige Kaanster / saa at ingen Doctor i Bononia vaar hendis lige. 10 Men huor som nogenstedz en ny eller wbekient siugdom begyntis eller forkom / da viste hun der grundelige oc beskedelige at tale om/oc giffue der baade raad oc lægedom imod. 15

Huorledis Kongen aff Franckerige bleff beslaffuen met en stor suar siugdom/ saa at ingen iblant al hans Doctores kunde raade hannem bode/wden aleniste samme Doctors Daatter aff Bononia 20 som giorde hannem met Guds naadis hielp / oc hendis Kaanst karsk oc sund igen.

DEt begaff sig paa en tid / at Kongen aff Franckerige bleff hastelige siug i 25 Paris/saa at ingen trøstede han-|nem til F 3 r liffuit / ja alle hans Doctores oc de Doctores som vaar i Paris tuilde storlige paa/at

hand skulde nogen tid bliffue til paſſ igen.
Dog i en gud haab oc mening bleff haſte-
lige bud vdſent til Bononiam aff hans
Raad til alle Doctores i Læge kaanſten/
5 thi i ſamme Stad vaar paa den tid det yp-
perſte ſtudium vdi Læge kaanſten/ oc de
lerdſte oc beromſte Doctores ſom vaar paa
den tid i den ganſke Verden.

Nu iblant alle Doctores ſom bleff beſøct
10 om raad i ſamme ſag/ da bleff ocſaa den-
ne Jomffru beuilliget/ at hun vilde oc-
ſaa dele dem paa Kongens vegne ſit gode
F 3 v raad‖met/ huor vdi hun loed ſig veluillige
finde/ oc paa det ſidſte iblant alle deris

raad/bleff hendis raad befunden det beſte/
for alle andre deris. Der dette bleff Kon-
gen haſtelige tilkiende giffuit/befol hand
ſtrax/at mand ſkulde ſkicke Heſte oc Vogen
effter hende wfortøgert/at hun kunde
komme til hannem met det ſnariſte. Al-
ligeuel at hun brugede icke almindelige
hendis kaanſt til huer mands behoff/da
kunde hun ingenlunde veyre eller necte
Kongen denne tieniſte. Hun bleff ocſaa
glad aff hiertet/at hun haffde bekommet
en redelig aarſage til at komme der hen/i
den haab oc mening/at hendis kiere Greff-
ue Bartram ſkulde en gang verdis til idet
mindſte/at tale eller ſee kierligen til hen-
de/oc hun bad oc Gud trolige/at dette
maatte vederfaris hende.

Der hun nu kom til Kongen oc hand ſaa
hende/forundrede hand ſig ſtorlige/baade
paa hendis dybe forſtand oc ſtore ſkiønhed/
ſom hun vaar begaffuit met. Der effter
loed hand kalle alle de Doctores ſom der
til ſtede vaare tilſammen/oc befoel dem/
at de ſkulde alle Arſtedie oc Lægdom ſom
hand ſkulde bruge/berede oc ordinere lige
ſom hun dem det forſcreffue oc befale-‖de/ F 4 r
det ene effter det andet. Endog at baade
Kongen oc alle Doctores haffde tilforn
ſtorlige tuilet paa hans liffs ſundhed: Saa

hialp dog Gud formedelſt hendis kaanſte oc forſtand / at hand bleff ſund oc vel til paſſe igen aff al hans ſiugdom oc gebreck.

Den tid Kongen vaar nu bleffuen ſmuck
5 til paſſe igen / formedelſt Guds naadis hielp oc hendis kaanſte oc flijt / Da raadſlog hand met ſit Raad / huorledis hand kunde rettelige beløne hende / for ſaadan hendis ſtore flijt / oc gode vilie / ſom hun
10 haffde beuiſt hannem i ſin ſiugdom / Der met betenckte hand ocſaa hendis erlige affkomſt oc tuctige ſæder / at hun vaar icke født aff gemeen eller ringe almues Folck / men en Høylerd Doctors Daatter / huilcken
15 Doctor vaar aff det ypperſte Slectinge ſom vaar paa den tid i Bononia / der faare vaar hun ocſaa vel en erlig gifftermaal verd / huor met hand gaff tilkiende / at hand viſte icke bedre at beløne hende hendis gode vilie
20 oc kaanſte / ſom hun haffde beteed hannem i hans ſuare ſiugdom.

Dette gaff hand hende til kiende / oc ſagde / hun ſkulde keſe ſig en erlig perſon vdi
F 4 v hans gantſke Land eller Rige / vere ſig an-‖
25 ten Hertog eller Greffue / til huilcken hendis hu oc ſind kunde falde / oc hende beſt behagede at leffue her paa Jorden met / den (ſoer hand ved ſin Kongelige Krone) vilde hand giffue hende til hendis Ecte Hoſbond.

Deſſligeſte ocſaa en Kongelige oc Erlige Brudſkat oc ſkencke der til.

Som denne Jomffru nu Kongens ſtore naade oc gunſt ſom hand bød hende til/ forſtod oc merckte / da betackede hun han- 5 nem ydmygelige met mange atſkillige oc vel beprydede ord oc tackſigelſe / oc bleff glad aff alt ſit hierte/oc ſagde: Allernaa- digſte Herre oc Konge / Effterdi at eders Kongelige Maieſtat vil vere mig ſaa naa- 10 dige/oc vil haffue mig forſeet i den hellige Ecteſkabs ſtadt/da ved ieg ingen paa Jor- den met dem ieg begere at leffue i denne ſtadt / wden aleniſte Greffue Bartram aff Roſilien. Der Kongen nu hørde hendis vi- 15 lie oc beger/da loed hand ſtrax kalde Greff- ue Bartram for ſig oc ſagde til hannem: Her Bartram Greffue til Roſilien / J ere nu kommen til eders mandelige alder oc forſtand/Thi eder giøres det behoff/at i nu 20 ſelff tager ved regimentet / oc regere eders Land oc Vnderſaate/Derfaare haffuer ieg‖ G 1 r loffuit eder denne ſkiøne oc forſtandige Jomfru til eders Ecte Huſtru/Thi ieg ved icke hendis lige anten i ſkiønhed/ vijſdom 25 eller forſtant i alle mit gantſke Land oc Rige / Jeg vil ocſaa der til giffue hende oc eder til en erlige Brudſkat oc Medegifft arfflig eder oc alle eders affkom det gantſke

Land Normandien/der til met vil ieg vere
eder en naadige Herre oc Konge. Derfaare
lader eder nu denne mine vilie oc Naade
behagelige sin.

5 Der Greffue Bartram hørde Kongen ta-
le desse ord/oc saa denne Jomfru staa hoss
Kongen/da kiende hand hende strax/oc
loed sig tycke at hun vaar icke neer hans
lige/thi hand vaar nogit hoffmodig i sit
10 sind/oc hun vaar icke født aff saa ypperlige
Slectinge som hand vaar/ Derfaare for-
actede hand hende/oc tencte ved sig selff/
der som hand end skulde giøre Kongens
vilie/oc tage hende til sin Ecte Hustru/saa
15 vilde hand dog alligeuel icke bliffue hoss
hende/ Fordi suarede hand Kongen strax
met saadan ord: Aller naadigste Herre oc
Konge/Eders Kongelige Maiestat er mec-
tig/oc haffuer at biude offuer mit liff oc
20 gods/oc alt det ieg eyer/dog haffde ieg for-
G 1 v hobet mig/at eders ‖ Naade skulde haffue
forseet mig met it andet Gifftermaal/end
at eders Naade vilde at ieg skulde tage en
Docters Daatter til min Hustru/Dog eff-
25 terdi at eders Naade vil det saa haffue/saa
giffuer ieg dette i eders Naades vilie/oc
der met samtyckte hand/at hun bleff han-
nem troloffuit oc giffuen til Ecte.

Den tid Greff Bartram haffde nu giff-

uit sin vilie her vdi/da loed Kongen met det alder første bestille alle tingest/paa det alderkaasteligste/som hørde til saadan Brøllup oc Herlighed/oc loed føre Brud oc Brudgom met stor Ere oc herlighed hen til Rosilien/der som Brølluppet skulde staa/oc beskaffede hende en Førstelige Frouentimmer baade met Fruer oc Jomfruer/met al Herlighed/ som der til høre.

Huorledis Greffue Bartram siden hand haffde hafft Bryllup/drog til de Florentiner / oc bleff deris Høffuitzmand/Men Greffinden bleff til Rosilien/ oc regerde Landet en tidlang.

DEr nu Greffue Bartram haffde hafft Bryllup / oc Kongens Folck vaar dragen hiem igen/Da drog ‖ hand hen til Florentz/thi de Florentiner førde Krig met deris Naboer samme tid/oc hand bleff deris øffuerste for alt deris Krigsfolck/som de brugede imod deris Fiender/Oc stickede hand sig saa Ritterlige oc ærlige imod deris Fiender/ocsaa desligeste imod alle dem som hand omgickis met/saa at de haffde stor vilie til hannem/oc hand haffde en ærlige besolding aff dem.

Der hand vaar nu bort dragen met sin Tienere oc Heste/oc hun formerckte hans

vilie imod sig / da behagede hende det ilde / fordi saa hun viste vel at hans vilie vaar icke god imod hende / som hand haffde ocsaa G 2 v tilforn giffuit tilkiende imod Kongen. ‖ 5 Saa bleff hun dog ærlig oc vel vntfangen aff alle hans Vndersaatte oc Adel / oc endog at hun vel forstod at hand haffde giffuit sig i tieniste til Florentz / saa gaff hun sig dog til fredz det beste hun kunde / oc tog sig 10 it gaat taalmodighed til / der til met idet hun saa nu / at der vaar wskickeligt Regiment i Landet / fordi saa huer haffde regerit som hand vilde selff efftterdi den rette Herre haffde icke selff verit i lang tid til-

stede / Saa tog hun sig dog faare / oc giorde
en god stick Regimente offuer det gantske
Land / huilcket den menige Mand saare vel
behagede. Der til met loed Kongen hende
ocsaa op det gantske Land Normandien / 5
som hand haffde giffuit hende met /
for en Brudskat.

Huorledis Greffinden hun stickede tho Ridder til Florentz til hendis Hosbond Greff Bartram / oc huad suar de førde hende til bage igen fra hannem.

EN tidlanck her effter stickede Greffinden tho aff hendis ypperste Hoffsinder
til sin Hosbond Greffue Bartram som
vaar i Florentz / oc loed giffue hannem til- 15
kiende / huorledis i hans Land vaar it gaat
stickeligt Regiment off- | uer al / oc loed hun G 3 r
hannem saa sige / met samme tho gode
Mend / der som hand vilde forlade sin Fa-
derlige arffue oc eyedom for hendis skyld / 20
da vilde hun meget helder vige aff samme
hans Land / end hand skulde bliffue Land-
flyctig for hendis skyld.

Der de nu komme til hannem / i Florentz /
oc gaff hannem hendis vilie oc mening til 25
kiende / Da antuorde hand dem / oc sagde /
Jeg haffuer her paa min Finger en gulde
Ring met en kaastelige eddel sten vdi / huil-

cken min Moder gaff mig i sit yderste/oc der saare haffuer ieg samme ting meget kier/oc skal aldri komme fra mig/den stund ieg leffuer/Der saare/saa nøde som ieg
G 3 v vil‖miste denne samme Ring/saa lidet maa hun vente mig til sig igen/wden hun bekommer samme Ring.

Den tid desse tho som hun haffde vdsent/hørde denne hans horde oc strenge
10 gensuar/droge de til bage igen oc gaffue Greffinden samme suar tilkiende/huor vdaff hun bleff saare bedrøffuit. Nogen tid der effter/loed hun de fornemste aff Adelen i Landet kalde til sammen/oc gaff

dem til kiende/at hun vilde icke at deris
Landzherre skulde for hendis skyld bliffue
Landflyctig/Men hun vilde helder vige
vdaff Landet/oc giffue sig ind i it Klaa-
ster/oc vere der saa lenge som hun leffuede/ 5
Oc bad dem alle at de vilde tage Landet
iforsuar/oc regere det saa som de vilde for-
suare naar deris Landzherre hendis kiere
Hosbond Greffue Bartram kom hiem igen.
Oc da hannem hendis afffkeed til kiende 10
giffue/Oc der met sagde hun dem altsam-
men gode nat/oc drog strax der effter
aff Landet.

Huorledis Greffinden drog til Flo-rentz/oc bleff stugele aff hendis Hosbond Greffue Bartram/huilcket hand icke viste/oc siden fødde i Florentz tho Sønner.‖ 15

G 4 r

SOm hun nu haffde saa antuordet Lan-
det fra sig/tog hun en Quinde oc hen- 20
dis tieniste pige til sig/Dessligeste ocsaa en
stor sum Guld oc Sølff/som hun haffde
samlet aff sit eget Land Normandien/oc
befalede dem alle Gud i Himmelen som
der bode i Landet/Huilcket huer mand be- 25
klagede oc bleffue sorgfuld aff. Der hun nu
vaar kommen aff Landet/gaff hun sig strax
paa veyen til Florens/oc der hun kom i
Byen/da løckede det saa vel for hende/at

hun kom i Herberg hoſſ en god from er=
lige Encke/Oc for ſamme Enckis dør redt
Greffue Bartram gerne huer dag en gong
G 4v frem/Men endog at‖hun kiende hannem
5 ſaare vel/ſaa ſpurde hun dog hendis Verd=
inde at/huad det vaar for en vnge Herre
der huer dag reedt fram for hendis dør/
hun antuorde hende/oc ſagde/Det er
Greffue Bartram aff Roſilien/oc er øff=
10 uerſte Høffuitzmand her vdi Byen/oc haff=
uer it gaat ryct oc yndeſte aff huer mand.
Vider gaff hun hende tilkiende/at i ſamme
gaade bode en erlige Quinde født aff Ade=
len/oc ſamme Quinde haffde en Daatter

ſom vaar erlig oc vel optucter / dog kunde
hun icke beraade hende iblant Adelen/for-
di ſaa hun vaar fattig dog erlig. Oc for
den ſamme Jomfru ſkyld oc vilie ſom hand
haffde til hende/reedt hand gerne huer dag 5
en gaang fram for ſamme dør/ſom Jom-
fruen oc hendis Moder bode.

Men Greffinden hult ſig nogen tid hem-
melige oc ſtille i ſit Herberg/dog føger hun
ſig met tiden til ſamme Encke oc giorde 10
kundſkab met hende oc hendis Daatter/oc
bød ſig venlig til imod dem ihues maade
hun dem tiene kunde da vilde hun det gier-
ne giøre/Der til met begaffuit hun hendis
Daatter met en erlige ſkencke oc Klenodie/ 15
oc der met finge hun aarſage til at forfare
huad vilie oc kierlighed Greffue Bartram | K 1 r
haffde til hendis Daatter / oc huorledis
hand tit oc offte reedt fram for hendis
dør for hendis Daatters ſkyld. Men i det 20
Greffinden ſamme Enckis oc hendis Daat-
ters fromhed oc erlighed formerckte / ſag-
de hun til hende / at hun ſkulde giffue ſig
til freds / oc vere ved it frijt mod/hendis
Daatter ſkulde vel bliffue forſeet / der ſom 25
hun vilde loffue hende at hun vilde vere
hende tru oc huld i hendis fornem/da vilde
hun giffue hende ſaa meget Guld oc Sølff/
det hendis Daatter vel ſkulde vere en erlig

Brudſkat. Der denne gode Quinde hørde deſſe ord oc tale/at hun vilde ſaa rigelige begaffue hendis Daatter/ſagde hun hende til/al den deel hun oc hendis Daatter kun-
5 de tiene hende paa erens vegne/det vilde de gerne giøre aff deris yderſte formue.

Som denne gode Quinde haffde nu ſaa loffuit oc tilſagt Greffinden ſit ydmige tieniſte/Da begynte Greffinden at fortelle
10 hende alle hendis leylighed/Oc huorledis hun vaar Greffue Bartrams ecte Huſtru/ endog at hand haffde forlat ſit Faderlige Arffue oc Land/aleniſte for den ſag ſkyld/ at hun vaar icke født aff ſaa ſtor ypperlige
R 1v Slectinge ſom hand vaar.‖

Der nu Greffinden haffde ſaa vnderuiſt hende oc giffuit hende alle hendis ſorg oc modgang til kiende/da giorde de deris an-ſlag met huer andre/Naar Greffuen ſende
20 bud effter hendis Daatter/ſom hand haff-de tilforn giord/da ſkulde hun ſende han-nem ſaadan ſuar igen: Der ſom hand vilde ſende hende den Gulde Ring ſom den kaaſte-lige eddel ſten ſad vdi/huilcken hand dag-
25 ligs haffde paa ſin Finger/da vilde hun tro at hand haffde hende kier/oc da vilde hun giøre hans vilie/oc lede hannem ind om afftenen i ſit Kemmerlin/oc der giøre hannem ſelſkab effter ſin vilie oc beger.

Som Greffuen finge saadan suar/ beradde hand sig icke lenge/ men sende strax samme Ring hen til Jomfruen/ oc Jomfruen antuorde strax samme vnge Greffinde den i foruaring. Men der nu tiden kom 5
som Jomfruen haffde besteet Greffuen/da ginge Greffinden hen ind i Jomfruens kammer/ oc lagde sig i hendis seng. Oc Greffuen kom oc haffde sin tidfordriff met hende/oc viste icke andet end det haffde ve- 10
rit Jomfruen/ Dette skede nu saa at Greffinden bleff paa det sidste siugele/huorfore hun tacket Gud innerlige. Siden skenckte‖ H 2r
hun samme Eddel quinde oc hendis Daatter tusind Ducater / der til met mange an- 15
dre skiøne Klenodie/ met saadan besked/ at hendis Daatter skulde nogen stund drage aff byen til hendis slecting / paa det hun kunde komme Greffuen aff veyen. Men Greffinden hun hulde sig hemelig 20
i sit Herberg.

Huorledis Greff Bartram drog hiem til Rosilien den tid Krigen bleff stillet/ oc fant gaat Regiment oc skick offuer al sit Land. 25

DEr de Florentiner nu haffdeført Krig en tidlanck / bleff de til sinds ‖ paa det H 2v
sidste/at de giorde fred met deris modstan-

dere/Oc saa bleff Greff Bartram esket hiem
til sit Land aff al sin Raad/Adel oc Vnder-
saate/hannem bleff ocsaa tilkiende giffuet/
huorledis hans Ecte Høstru vaar bort dra-
5 gen aff Landet/effterdi hand vilde ingen-
lunde bekiende hende for sin Ecte Høstru.

Der hand nu saa bleff esket/da tog hand
orloff aff de Florentiner/oc drog hiem til
sit Land/oc fant der gaat Regimente oc
10 skick offuer alt sit Land oc i Stæder/som
Greffinden der haffde beskicket før end hun
drog vd aff Landet/Hand fant ocsaa alle
hans Slaate oc Feste vel bygget oc besæt i
alle maade/huor for al hans Vndersaate/

eddel oc weddel gaff hende stoer loff oc
prijff i deris Landz Herris næruerelse/
endog at ingen viste huor hun vaar hen
kommen.

Dette finge Greffinden altsammen at 5
vide/dog lige vel hulde hun sig stille til
Florentz/indtil saa lenge Gud forløssde
hende/oc gaff hende thu deylige Dreng-
børn/aff huilcket hun bleff saare glad/oc
loffuit oc tacket Gud/oc fødde dem op met 10
stor flijt oc vartect. Nogen tid der effter/
giorde hun sig rede met sine Børn oc Pi-
ger/oc drog ‖ Rosilien noget nermer/dog K 3 r
wbekient i huor hun kom. Saa kom hun
til Mompelier/som hun kunde huer dag 15
haffue tidende fra oc til Rosilien.

Som nu Greff Bartram vaar kommen
til sit Land/oc gaff sig til rolighed/da bleff
hand elsket oc huldet i stor kierlighed aff
al sin Vndersaate/Eddel oc Weddel/hulde 20
oc skickede sig venlige oc vel imod huer
mand. Loed ocsaa paa en tid/vdrobe oc
forkynde it herligt stor Gestebud/som
hand vilde giøre al sin Ridderskap
oc Adel/Frouer oc Jomfruer/ 25
Oc loed dem alle kalde til
sig i sin Hoffuit stad
Rosilien.

Huorledis Greffinden met sin tho Sønner/som vaare nu it aar gammel/ kom til Rosilien oc bleff tagit til naade igen aff Greff Bartram/oc siden 5 aff gemene Vndersaate venlig oc met glede oc fryde vntfangen.

DEN tid Greffinden fornam at Greffuen haffde ladet vdrobe saadant it Gestebud/skickede hun sig ocsaa der til/oc 10 drog der hen til Rosilien met sine tho Sønner/som vaare nu fast it aar gammel/ oc begynte at gaa/oc vaare samme Børn H 3 v Greff Bartram saare lige/‖baade i ansictet oc paa alle deris lemmer. Den tid huer-

mand som vaar kalder did/vaar nu forsamlet paa Slaattet/da kom Greffinden ocsaa hen op/oc gick strax op paa Salen/ som den menige Ridderskap oc Adel vaare forsamlet/oc før end nogen mand bleff 5 hende var/da gick hun hen til det offuerste bord som Greff Bartram oc hans ypperste Raad oc Ridderskap sad ved/Oc som hun nu kom for bordet/Da fald hun for Greffuen ned paa knæ/oc haffde den Ring i sin 10 haand som Greffuen haffde nogen tid tilforn (som hand icke andet viste) giffuit oc sent den Enckis Daatter i ‖ Florentz/oc sagde hun til hannem: Aller naadigste Herre aff Rosilien/Jeg beder eders Naade/at 15 eders Naade vil verdis til at holde de lyffter oc foriettelse/som eders Naade loffde i eders gode Mendz næruerelse/den tid eders Naade vdsende samme Ring/oc benaade mig eders Ecte oc forsmaade Hustru/oc 20 disse eders tho Ecte oc naturlige Sønner for Guds skyld.

Aff denne tale bleff Greffuen oc hans Raad som saad til bordz/forferdede/dog anammede hand samme Ring til sig huil- 25 cken hand vel kiende/oc hun bleff strax kient aff dem alle met stor glæde/thi de bleffue alle sammen glade at deris naadige Fru vaar kommen til Landet igen met hendis

tho vnge Sønner/ oc huer mand ſagde met
ſandhed/at det vaar Greff Bartrams rette
naturlige ecte Sønner.

Den tid Greffinden haffde nu met man-
ge ord/vijt oc breet fortald Greffuen al-
le hendis elend oc modgang / deſſligeſte
huorledis det begaff ſig met den Ring i
Florentz / at hun fick den i den ſted den fat-
tige Enckis Daatter ſkulde hafft den / oc
huorledis hun bleff ſiugele i Jomfruens
ſted/oc ſom hun haffde ocſaa fortold han-‖
nem alt dette/da ſtod hand op / oc tog hen-
de i faffn oc hans tho Sønner/oc bad hende
at hun vilde forlade hannem dette altſam-
men/hand vilde effter denne dag vere hen-
de en naadige Herre i alle maade / oc elſke
hende aff ſit hierte. Der met bleff der ſtor
glæde oc fryd/ oc it ſtort Geſtebud hulden/
oc al hans Vnderſaate vaare alle ſammen
frølig oc glade at hun vaar kommet til
Landz igen / oc de leffde mange aar ſiden
met huer andre i Chriſtelige kierlighed oc
leffſalighed. Det vnde oſſ Gud vor
Himmelſke Fader alle / ved
vor HERRE Jhe-
ſum Chriſtum/
Amen.

*

Prentet i Lybeck hoss
Asswerus Krøger.
1592.

TEKSTKRITIK OG KOMMENTAR

HELENA.

UDGIVERENS TEKSTRETTELSER.

Udgaven Side 4, Linie 4 ſom] fom — Helena] Helenæ — 5,20 Stad'Rom] Stad/Rom — 6,11 Punktum mangler. — 7,13 og 16 oc] oe — 8,16 ſkulde gaa] ſkulde/aga — 8,21 beſkelig] beſkedelig — 9,1 der] Kustoden Bl. A 4ʳ nederst har: det — 9,16 Punktum mangler. — 10,21 ſvarede] fvarede — 11,7 Kammertieneren] Kammertieneret — 12,2 Flanderen] Fladeren — 15,2 med] mcd — 15,3-4 uforvarendis] uforvarcndis — 15,12 ſtatzelige] ſtatzellge — 15,21 ſlemmelig] ſl mmelig — 15,22 Helena] Hclenæ — 15,23 Kiøbmænd] Kiabmænd — 16,3 ſætte] fætte — en] cn — 16,15 Fromheds] Frdmheds — 16,26 Komma mgl. — 17,25 ſammen:] ſammen; — 18,7-8 giorde] giørde — 18,10 Hiſtorien] Hiſtorien — 18,12 ſiger] figer — 18,19 Herre oc] Herre oe — 18,21 hvilcket] hvicket — 18,26 Dofveren] Døfveren — 18,28 Lefvede] Lefvede — 19,11 Engeland] Engelaud — 19,22 Oc] Oe — 20,18 Punktum mangler. — 21,25 oc] oe — 21,29 Barſelſeng] Bar ſelſeng (Linieskifte) — 22,9 ſamme] famme — 22,24 oc] oe — 23,1 ſin] ſtn — 23,9 uddragen] udragen — 23,24 Helenæ] Helnæ — 24,27-28 til forn:] til-forn: (Sideskifte) — 24,28 haffver] haffvcr — 25,7 oc] oe — 25,20 Breffve] Breffven — 25,28 hannem] hannnem — 27,6 He-

lena] Helena — 27.19 Haer] Haeg — 27,24 lade] lade. — 27.25 Punktum mgl. — 28.24 la-der] lader — 28.25 en] den — 29.4 Punktum mgl. — 29.20 iagde] iagde — 29.21 maa] man — 29.29 Bulde] Bulde — 30.6 yndelis] yndelis — 30.18 Saen] Saen — 30.21 Sommer] Sommer — 30.27 Herrngens] Herrngens — 31.8 self med] selfmed — 31.8 Bedrøvelsen] Bedrøvelsen — 31.9 en] en — 31.22 oc har det] oc har der — 32.4 for] for — 32.16-17 fortrøstet] fortrøstet — 32.26 mødvnd] mødvnd — 33.1 er hun] er hun — 33.16 Kloster] Kloster — 33.23-24 hafde funder] haffdefundet — 34.16-17 iaa forbrent] iaaforbrent — 34.20 for hende] forhende — 35,7 Sorgefuld] Sorgefuld — 35.12 fom] fom — 35.17 thiel] thiel — 36.5 understaae] understaae — 36.26 hand] hand — 37.6 Kong] Kong — 37.9 Landflyctig] Landflyctig — 37.10 Der] Der — 37.20 undflyldede] undflyldede — 37.23 oc] oc — 37.25 fort] fort — 38.6 Pamen] Pamen — 38.9 oc] oc — 38.11 iner] iner — 38.19 oc] oc — 38.21-22 ike omkomme] ikeomkomme — 38,26 beilstet] beilstet — self] self — 39.6 hannem] hannem — 39.8 Forræderi] Forræderi — 39,9 det Bud] det Bud — 39.10 nære] nære — 39,15 fann:] fann: — 39.23 Drouning] Drouning — 39.29 forstredet] forstredet — 40.5 Belte igien] Belte igien — 40.24 fornaret] fornaret — 40,28 snarede] snarede — 40.28 Moders] Moders —

41,4 oc ſaa] oeſaa — 41,11 hun] hnn — 41,13 Formyrd] Formvrd — 41,20 ſagde] ſagde — endnu] endun — 42,2 Oc] oe — 42,8 Helenæ] Helena — 42,14 Kolon mgl. — 42,22 ſaa] faa — 42,27 Søeſiden] Søeſiden — 43,16 hans] haus — 43,20 Leſvede] Leſvede — 43,25 hvilcket hende] hvilckethende — 44,2 de vundet] de/vundet — 44,12 Oc] Oe — 44,13 haffve] haffde — 45,4 oc] øc — 45,7 oc Biſcoppen] oc Biſcopoen — 45,17 ocſaa] oeſaa — 46,1 noget] aoget — 46,11 ſaa] faa — 46,15 oc bevilgede] oe bevilgede — 46,28 ſvarede] ſvarede — 47,2-3 alle komne i Biſcoppens] allekomne Biſcppens — 47,14 Punktum mgl. — 47,15 befryctendis] befryetendis — 47,18 til fattige] tilfattige — 47,20 forklagede hannem for ſin] forklagedehannem forſin — 47,26 Herrerne] Herrcrne — 48,14 Martinus] Martinus. — 48,15 Kolon mgl. — tiener] tieuer — 48,18 hannem] haunem — 48,23 bleff] belff — 49,10 udvaldigſte] udvaldigſtc — 49,11 Helenæ] Helena — 49,14 kyſte] kyſie — 49,26 dem] dcm — 50,2 Skyld.] Skyld? — 50,10 Antonius] Antonins — 50,11 Biſcoppen] Btſcoppen — 50,14 Jeruſalem] Jeru-lem (Linieskifte) — 50,16 paa] yaa — 51,8 Brixius] Vrixius — 51,13 oc] oe — 51,14 Indſegel] Indſegcl — 52,2 oc] oe — 52,10-11 Antonius] Antonins — 52,19 ſmuck] ſmnck — 52,27 vederfaret] vederfarct — 53,9 er] cr — 53,16 hende hemmelig] hendehemmelig — 53,20-21

tage med] tagemed — 53,21-22 vilde samtycke med] vildesamtyckemed — 53,26 spurde] spurde — videre] viderc — 54,17 /Alleeniste] Alleeniste/ — 54,19 Maaltid.] Maaltid: — 54,28 oc] oe — 55,3 Sønner] Sønuer — 55,19 noget] nogct — 56,24 disse] diste — 56,27 Skibs/oc] Skibs/oe — 57,10-11 hendis] hcndis — 57,14-15 Closteret] Clostcret — 57,19 Breff] Brff — 58,3 Brefvet] Brrfvet — 58,12 Breffvet] Brffvet — 58,16 oc] oe — 58,18 var hans] varhans — 58,20 sig] fig — 59,15 hand] haud — 59,24 Helena] Heleua — 59,27 Helena] Heltna — 59,28 hvorledis hun] hvorledishun — 60,1 hvor] hvør — 60,4-5 oc for] oe for — 60,16 seglede] feglede — 60,20 oc] oe — 60,23 saa] faa — Christne] Christne — 61,4 Martinus] Martiuus — 61,6 Antonius] Anronius — 61,14 forløse] forlose — 61,17 oc] oe — 61,18 forsvunden] forfvunden — 61,23-24 Fengselet] Feugselet — 61,27 disse] dissc — 61,28 oc] oe — 62,5 Christne] Ehristne — 62,17 Narbone] Narbøne — 62,22 Brixius] Brixins — 63,15 afhugget] afhngget — 63,19 kunde] kundc — 63,23 ypperste] ypperste — 64,3 Punktum mgl. — 64,7 Fengselet] Fengselct — 64,9 Lucennie] Lueennie — 64,22-23 Lucennia] Lueennia — 64,25 oc] oe — 65,4 sagde] fagde — 65,9 svarede] fvarede — 65,18 oc] oe — 65,22 hand oc] hand oe — 65,23 at] ae — 66,10 Oc] Oe — 66,23 Fader] Fadcr — oc] oe — 66,25 komme] kommen — 67,11 for] sor — 67,13 Ilden]

Ilden — 67,16 til] tii — 67,27 til] tIl — 68,13 oc] oe — 69,2 Der] Dcr — 69,4 icke mgl., se Kommentaren. — 69,5 ey skulde] eyskulde — 69,14 den] dcn — 69,16 Stad] Srad — 69,19 nu] uu — 69,21 befaler] befalcr — 70,3 vil / sagde] vil sagde — 70,8-9 Trappen] Trappcn — 70,16 oc] oe — 70,21 kyste] kyste — 70,22 Været vel-kommen] Været/velkommen — 70,26 Oc] Oe — det] der — 71,1 Oc lede] Dc ledc — 71,3 hafde] hafde — 71,11 ofte] oftc — 71,16 Liff fra] Liff/fra — 71,28 første] førsle — 72,13 Hofftiener] Hofftienre — 72,23 Dertinden i] Dertinden/i — 73,2 sige] fige — 73,13 er] cr — 73,29 sine] fine — 75,7 Oc] Oe — 74,17 som saa] sam saa — 74,18 sin] fin — oc synderlig] oe synderlig — 75,10 de af] deaf — 75,15 Aabenbarede] Aabeu-barede — 75,28 siger] figer — 76,4 sin] fin — 76,6 Søn] Son — at] (at — (sagde] sagde — 76,9 oc] oe — 76,21 Helenæ] Helena — 76,26 oc] oe — 77,10 haffde] haffdr — 77,24 sammen] sammeu — 77,26 den skiønne] denskiønne — 78,10 være skrefvit] væreskrefvit — 78,15-16 Konge-Daatter] Konge-Dvatter — 78,18 Genvordighed] Gen-vorgighed — 78,28 Komma mgl.

KOMMENTAR.

Den franske Tekst, som citeres i det følgende, er: Le romant de la belle Heleine de Constantinoble, mere de Saint Martin de Tours en Tou-

raine, & de Saint Brice son frere. A Lyon, Par Benoist Rigaud. 1575, hvoraf et Eksemplar findes paa Det Kgl. Bibliotek. Udgaven synes at være en Sjældenhed, idet den ikke er anført i Baudriers ellers saa fuldstændige Bibliographie Lyonnaise (Lyon 1895 ff.). — Som omtalt i Indledningen er de gamle tyske Udgaver ikke draget frem i Dagens Lys. Fra Preussische Staatsbibliothek i Berlin har jeg faaet tilsendt som den ældste derværende Udgave: Eine anmüthige und lesenswürdige Historie von der geduldigen Helena . . . Köln s. a., formodentlig fra omkring Aar 1800. Paa et saa forholdsvis sent Tidspunkt foreligger den tyske Tekst jo i yderligere forkortet Skikkelse, og Udgaven har derfor ikke kunnet være af større Nytte til Belysning af den danske Tekst.

Udgaven Side 4, Linie 9-10: **Efter Christi Fødsel/der mand skreff 1080.** Den franske Tekst har: En l'an quatre vingts apres l'incarnation nostre Seigneur Iesus Christ. — I de senere danske Optryk forandres Aarstallet rent vilkaarligt, først til 1082, dernæst til 1032. — Den tyske Tekst har Aarstallet 1253.

4, 14: **Siuglig** = frugtsommelig.

8, 22: **Subtilige** = fine.

9, 2: **hende**, muligvis Trykfejl for **hengde**.

10, 11: **dersom** = dèr hen hvor; paa samme

Maade skal derſom mange Steder i det følgende (f. Eks. 18,26, 21,27, 30,20, 31,18 o. s. v.) forstaas som: dèr hvor eller: dèr hen hvor.

10,19 og 28: forvacte = vente paa.

11,2: Sparlagenet = Sengeomhænget.

12,7: Sluis og 12,12 (samt 33,15 og 60,17): Sluis i Flanderen; den franske Tekst har: Escluse.

12,19: ad, muligvis Trykfejl for at.

12,26: Proceß = Procession.

13,2: Konning Cantabri; den franske Tekst har Formerne: le Roy de Cantebron og: le Roy Cantebron.

14,23: bleffve oc; imellem disse to Ord er muligvis noget udfaldet, f. Eks.: kaſtet udi Søen. Udgaven 1703 har det ret meningsløse: bleve og omkommen.

16,22: Affkomſt = Herkomst.

17,1: affkomme = Affkomſt.

17,14: oc der til icke meer haffver; Subjektskifte, jeg maa underforstaas.

17,27: paſſelig = passende, taalelig, maadelig, ringe; adverbielt: lidet.

17,29: ofver en Side = til Side.

18,6-7: Bad = Skade, Ødelæggelse.

18,26: Dofveren; den franske Tekst har: Doures = Dover.

19,15-16: Brutor; den franske Tekst har: Butor.

20,24: Indſegel = Signet; i samme Betydning

findes Ordet ogsaa brugt 20,28, 23,24, 40,10-29 og 51,14. I Betydningen Segl findes Ordet anvendt 38,1. Sml. Kommentaren til 51,9 og 51,12.

21,16-17: hvor ved at Hertugen var megit blid; hertil findes intet tilsvarende i den franske Tekst, som kun har upersonligt: dont eut grand ioye.

23,12-13: hvor aff Kongen bleff noget Trøstet; den franske Tekst har: il n'eust pas esté si ioyeux qui luy eust donné la valeur de quatre royaumes.

23,19-20: forføre Eder paa Helena = sætte ondt for H. hos Eder.

25,9: Clestre; naar Coclestre her kaldes saaledes, maa det vel snarest opfattes som en Trykfejl.

25,10: sagde Budet det; her er muligvis en Fejl i den danske Tekst.

25,11: faaet = givet.

25,29: ladet effter sig; efterlade bruges her i Betydningen overdrage.

29,17: Affinding, maaske Trykfejl for affindig, men kan vel ogsaa opfattes substantivisk.

30,4: hen der som hun kand være fri fra Nøden; den tyske Tekst har: wo sie sicher ist vor dem Tode; den franske Tekst: menez madame à sauueté auant que ie meure.

32,3 og 32,27-28: Britanien; den franske Tekst har: Bretaigne.

32,3: som = hvor; sml. Kommentaren til 10,11.

33, 7: **6 Aar**; den franske Tekst har: seize ans, hvad der ogsaa bedre svarer til Tidsangivelsen i 31, 27.

33, 7-8 **men siden drog hun derfra/hen paa en Sted.** Motiveringen mangler i den danske Tekst; den franske Tekst har: mais s'estoient tous Sarrazins [ɔ: Hedninger], & pour ceste cause s'en partit elle, & en la fin s'en alla, comme vous orrez ci apres.

33, 9-26. Til Slutningen af dette Kapitel svarer to hele Kapitler i den franske Tekst: Comment le Roy Butor estoit venu pour assieger Rome & fut tué par le Roy Henry og: Comment le Roy Anthoyne conuertit le Roy Grambaut qui estoit Sarrazin & fut sainct depuis.

34, 7: **Bononien**; den franske Tekst har: qui reuenoit de Rome par Boulogne.

34, 19-21: **Thi hand skulde icke taget ald Verden for hende/oc hafver det icke saa kiert/som hand hende haffver.** Svarende hertil har den franske Tekst: Car tout l'auoir du monde ne te racheteroit pas (ɔ: Alverdens Gods og Guld vil ikke kunne fritage dig fra Straf).

34, 27-28: **da svarede hand: De Lefver vel.** Dette Svar fra Hertugens Side er noget umotiveret, naar man ikke faar den Forklaring med, som findes i den franske Tekst: mais il (ɔ: le conte) defendit que nul ne fust si hardi d'en faire mention, tant que le Roy seroit arriué sur

terre, de peur qu'il ne saillist en la mer. Sml. Kommentaren til 41, 18 ff.

36, 13: **Der den gamle Dronning ocsaa kom**; det vilde falde naturligere, om Sætningen begyndte med **hvor** med et forudgaaende Komma i Stedet for Punktum.

37, 4: **forandrede sig i hannem hans Blod**, slavisk Oversættelse af den franske Teksts Udtryk: tout le sang luy mua; cf. 45, 26.

37, 5: **oc spurde**, Anakoluti; **hand** maa underforstaas.

41, 4: **hvilcke** (ogsaa 57, 27), muligvis Trykfejl for **hvilcket**; dog har man ikke villet rette Formen her, eftersom Ordet tidligere ofte brugtes ubøjet, jf. nuværende Udtaleform »hvikke«.

41, 18 ff.: Naar Hertugen først meddeler, at Helena er i Live, efter at den gamle Dronning er brændt, er det fordi han frygtede for, at hun paa Grund af denne Oplysning skulde blive benaadet af Kongen. Denne Motivering, som der er gjort Rede for i den franske Tekst, er i den danske Oversættelse udeladt i Lighed med Motiveringen til Hertugens Fortielse ovf., se Kommentaren til 34, 27-28.

43, 1 ff. I den danske Tekst faar man ikke at vide, at den Skipper, der tager sig af Sønnerne, er den samme, som tidligere har sejlet for Helena, og derfor kan lede dem paa Sporet efter hende.

43, 11: **en Dronning**, i den franske Tekst anføres hendes Navn: Clariende.

43, 12: **udi en Stad hed Bavires**; den franske Tekst har: ils s'en allerent parmi Allemaigne, tant qu'ils vindrent à Bauiere.

43, 17: **Kryder** = Urter, pluralis af **krud**.

43, 20: **men** = medens, naar.

43, 24: **all Leyligheden** = hele Forholdet, alle Omstændighederne, sml. 43, 27-28: **Krig oc anden Leylighed** og 49, 25-27: **fortælde dem ſaa all Leylighed hvor det med dennem var tilgaaet**.

44, 2-3: **ſamme Dronning et heel Slot oc By**; i den franske Tekst nævnes Byens Navn: Boulogne; men der siges intet om, at Dronning Clariende herskede der.

44, 4: **hvorfor de haffde aff Capiteinen bekommet meget Sølff oc Penning**; med **Capiteinen** maa vel menes »le chastelain« i Boulogne; i den franske Tekst siges det imidlertid ikke, at han har givet dem nogen Belønning; muligvis tænkes der paa Skipperen (43, 7-9), men i saa Fald er Teksten ganske forvirret, idet det citerede hører til 44, 7 ff. som nærmere Forklaring.

44, 10-20. I den danske Tekst er Pointen udeladt, nl. at det er Kristus, der her aabenbarer sig; om denne Episodes Kilde henvises til Indledningen.

44, 26-27: **Amiens/udi hvilcken ſamme Tid var en Biſcop aff Tours**; som Forklaring tjener føl-

gende Citat af den franske Tekst: Or estoit l'Euesque d'Amiens malade, & estoit venu veoir l'Archeuesque de Tours en Touraine. Senere meddeles det: Lors s'en partit l'Archeuesque d'Amiens, & s'en retourna à Tours. Denne Oplysning mangler ganske i den danske Tekst, som derved er blevet uforstaaelig med Hensyn til Handlingens Skueplads.

45, 9-10: **Tours som nu kaldis Trier**; til denne mærkværdige geografiske Oplysning er der intet tilsvarende i den franske Tekst; sml. 52, 9.

45, 11: **Skaffer**: den franske Tekst har: bouteillier.

45, 13-14: **Sanger oc Geistlig Person**; den franske Tekst har: secretaire.

45, 26: **i hver andre**; den franske Tekst har: tout le sang luy (ɔ: Martin) mua. Sml. Kommentaren til 37, 4.

47, 18: **gifver**; muligvis Trykfejl for **gifvet**.

50, 16-17: **paa Eventyr/om** ɔ: med den Mulighed for Øje, at . . .; Eventyr nærmest = Hændelse. Sml. 63, 22.

50, 21: **forblider** sig = glæder sig; fra nedertysk: vorbliden.

50, 26: **fick** = gav.

51, 8 ff. I den danske Tekst er Historien om de tre Signeter noget ændret formodentlig af konfessionelle Grunde. I den franske Tekst er det nemlig ikke Hertugen, der forøger Sølvmængden,

men den formeres ved et Under. Ligeledes er der i den danske Tekst udeladt en Historie om det undergørende Krucifiks, som ved en bestemt Lejlighed giver sig til at tale.

51, 9: **Sejgel** og 51, 12: **Seigel**. Ordet har altsaa ligesom **Indsegel** været dobbelttydigt, se Kommentaren til 20, 24.

52, 9: **Trier**, vilde vel snarest være at opfatte som en Trykfejl for **Tours**, hvis man ikke havde haft Forklaringen i 45, 9-10.

52, 22-23: **en Dronning ved Naffn Plaisante**. I den franske Tekst faar man meddelt hele hendes Forhistorie, som imidlertid ganske er udeladt her.

53, 9: **oc er dragen til Rom**. Subjektet i Sætningen er selvfølgelig **Helena**; den foregaaende Sætning maa betragtes som et parentetisk Indskud.

55, 24: **St: Agnes**; den franske Tekst har: saincte Anne.

56, 15: **Ascalon**; den franske Tekst har: Escalogne.

57, 27: **hvilcke**, se Kommentaren ovf. til 41, 4.

58, 9: **Under** = Forundring.

59, 13: **Amaries**; den franske Tekst har: Aumarri.

60, 14-16: **denne Stad Plaisante/ som hafde Nafn af Dronningen**. I den franske Tekst fortælles det, hvorledes Kong Anthoine efter Erobringen om-

døber Graffes til Plaisance »au nom de Plaisance qui est Roine. Et aussi au nom du plaisir que Dieu nous demonstre«.

60, 21: **Brug** = Bruges.

60, 22: **Mordian**; den franske Tekst har: Morendin, cf. Komm. til 61, 26.

61, 5: **omfangede** = modtagne. Sml. 67, 28-29.

61, 19: **lætsindig** = let om Hjertet.

61, 26: **Morandin**; den franske Tekst har her: Morant de Riuiere.

62, 11: **Gamas**; den franske Tekst har: Gamaut.

62, 12-13: **Lucennie**; den franske Tekst har: Ludienne.

63, 22: **paa Eventyr**; se Kommentar til 50, 16-17.

64, 24: **qvandvis** = paa Skrømt.

64, 26-27: **Manering** = Manér.

65, 22: **oc hand oc.** Her er vel nok en Lapsus hos Oversætteren, eller muligvis en Trykfejl.

67, 28-29: **omfangne**, se Kommentaren til 61, 5.

69, 4-5: **paa det hun ey skulde mercke hannem det aff.** Den franske Tekst har en anden Forklaring: & le serviteur ne la pouuoit suiuir, car il estoit de l'autre costé de la riuiere, & ne pouuoit passer au travers. Car elle estoit trop parfonde. Mais il la suiuit de l'œil le plus auant qu'il la peut regarder.

70, 23 (og 71, 10): **udkaaren Fader**, en ulogisk Analogidannelse fra udkaaret Barn = Adoptivbarn.

77,21-22: hand hafver til Ecte taget den Dronning Plaisante; i den franske Tekst bliver Plaisance gift med Constant, som imidlertid slet ikke optræder i den danske Tekst; i den franske Tekst bliver Martin Biskop af Tours.

78,16: Thi var; mellem disse Ord synes der at mangle et først.

GRISELDIS OG EN DOCTORS DATTER.

UDGIVERENS TEKSTRETTELSER.

Udgaven Side 85 Linie 24 frige/men] frige men/
88,1 øyen] øeyn — 92,20 det] der — 92,23 ſamtycke]
ſmatycke — 93,14 oc] oe — 93,26 det] det/ — 93,27
Da] Do — 94,1 oc] oc/ — 94,8 kære] kare — 95,25
huſſ/] huſſ — 95,26 fred] fred/ — 95,29-96,1 omhyg-
gelig] omhyggeligt — 98,16 til myſtycke] tilmyſtycke
102,8 vere] vere/ — 103,24 giorde] gior de (Linie-
skifte) — 103,29 ſaa] ſa — 104,8 tenckt] tenckte saa-
ledes ogsaa i Udgave Nr. 2. — 105,28 friſte] friſke —
107,7 ſaa] faa — 107,13 vendis] vendis/ — 107,14-
15 frijt mod] frjtmod — 108,27 ingen] igen — 109,17
hafft] hafft/ — 111,4-5 mening] menign — 111,17
bort] børt — 114,1 og 114,8 alſomſtørſt] alſomſtorſt
— 115,14 høy røſte] høytørſte — 117,20-21 forderf-
fuen] forderffuen — 121,26 dem] den — 123,12 dele]
dele/ — 132,19 fra ſig/] /fra ſig — 133,2 ſamme]
ſomme — 133,7 dag] dog — 134,27 hende] hend —
— 135,1 hørde] horde — 136,4-5 Greffinde] Greff-
inden — 141,6 fortald] fortalde — 141,8 fick] flck —
141,8-9 den fattige] dem fattige.

VARIANTAPPARAT.

Rent ortografiske Varianter er ikke medtaget; til saadanne regnes ogsaa Vekslen mellem Formerne vdi og i, vdaff og aff.

VARIANTER I CODEX GRENSHOLMENSIS
(se Haandskriftbeskrivelsen bag i nærværende Bind)

Side 82, Linie 1-8 Overskriften mgl., Fortællingen har heller ingen Titel i Haandskriftet. — 82, 9 Efterdi] [E]ffther thett — 82, 14 nytteligt] nitteligh — 82, 16 Quinder mgl. — 82, 17 nytteligt] nitterligh — Historie] historier — screff] scriiff — 82, 22 findet] findt — 82, 23 Tydsken] tiiske — 82, 24 mueligt] mwgheligh — 82, 26 samme] sodanne — 83, 1 kunde mgl. — 83, 2 nyttelig] nitterligh — 83, 4 Volters] Walters saaledes overalt — 83, 8-9 megtigt] megtugh — 83, 9 Det] seff — 83, 10 høyhed] høgett — op] høger op — det] teff — 83, 11 nature] natwr — Bierg] bergett — 84, 1 vdspringer] opsprengghер — 84, 2 Vand] wattn saaledes overalt — løbe] løper — 84, 3 saa vnderlig mgl. — 84, 5-6 Vandit] wattnet — 84, 6 megit] møghen — mit] nidt — 84, 8 oc Flamminiam] ffennediam — 84, 9 Fenedien] ffenedÿ — 84, 10 store] støre — største] fførste — 84, 11 lystigt] løstigh — 84, 11-12 fructsommeligt] ffrwcktsomligt — 84, 12 ligge] liggher — 84, 14 Saluitz] salwtem — 84, 18 megtigere] mectughe — 84, 19 hed] hetther — haffde] haffwer — 84, 21 Mand] ffor — 84, 23 altingist] och alstinghet — 84, 25 stor] store — 84, 26 forfengelig] fforgengheligh — 84, 27 oc] mett — 84, 28 megit oc tidt] och møgett — 85, 1 at] effther att — 85, 2 fore vaar]

fføre ware — 85, 4-86, 12 mgl. — 86, 14 dette] thett alt] all — 86, 16-17 Kapiteloverskriften mgl. — 86, 18 nyttelige] nøttelig — 86, 21 kom] kome — 86, 22 fordi] ffor thett — 86, 23 wbehindrit] be-hi [. . . . .] Slutningen af Ordet bortskaaret — 86, 23 der] thett — 86, 24 Folckis] ffolk — 86, 27 eders] tierris — 86, 28 saa] sua — 87, 2 paa mgl. — 87, 4 Børnene] barnene — 87, 9 nytteligest] nittherligh — 87, 10 at effter] at iag efter — 87, 11 oc at] att — 87, 14 vdual] wttvaltt — 88, 3 foruide] ffør witte — 88, 7 Keysere] kieser — 88, 9 Dette] thett — 88, 11 hederlige] hederligh — 88, 12 høytyden] høgtiidt — 88, 14 skildis] skillis — de mgl. — 88, 16 saadant] sadan — 88, 22 fra Palatzit] fran platzitt — 88, 23 i mgl. — 88, 26 Griseldis] greseldis saaledes overalt — 88, 27 sit] sin — 88, 28 saffuer] ffagher — 89, 1 hierte] hiarte — 89, 3 offuertræde] øffwertrede — 89, 4 lidel] lidhen — 89, 5 al] alle — 89, 7 hierte] hiartte — 89, 7 Mandelig] nendeligh — 89, 10 marcken] marckenne mett — 89, 13 Vrter] ÿrtther — andet hues] annatt hwatt — 89, 14 at] och — 90, 2 haard] hardt — Seng] Sendt — 90, 4 altsammen] alt samal — fattige gamble] gamble kere — 90, 6 kierlig] lestiigh — 90, 7 wbesklickelige] vbeskleckeligh — 90, 8 tancker] tencke — 90, 9 bekende] bekanssede — seder mgl. — legoms] hennes legoms — 90, 10 skabning] skabelsse — 90, 10-11 leffnet] stidher — 90, 12 nogre andre Jomffruer] noghen andhen iomffrw — 90, 19 vndrede storligen her paa]

vndret ther paa — 90,20 dis] tess — 90,21 Krone] skønne kronne — kaastelige] kosteligh — dyrebare] dyreber saaledes overalt — 90,22 andet] annatt — mectig] mectuge — 90,25 huilcken] huilcke — 90,25-26 høytiden] høytiidt — 90,26 Brølluppit] brølop — 91,1 Klenodie] klenott — 91,1-2 berede] beradte — 91,2 imod] mod — 91,4-5 i alle maade wuiderligt] vuitterligh ÿ alle motte — 91,7 bad sig loff vd aff] badz orloff aff — 91,10 langet] langt — 91,13 sit] sin — 91,14 sagde] och sagde — 91,19 at mgl. — 91,20 vd kom] kom wtth — 91,22 fra] fran — 91,22-23 hemmelige] hemeligh — 91,27 frem] ffram — 92,2 forskrack] bleff fforsckrak — 92,3 paa] mett — 92,6 andet] annatt — 92,7 fordi] ffor — 92,8 ville] wiil — 92,9 neruerelse] naruarelsse — 92,10 de mgl. — 92,11 huilcket Folcket] huilke ffolck — 92,12 nock] aldra nock — 92,12-13 oc funde den fattige Jomffru inde fore sig mgl. — 92,14 til mgl. — 92,15 førfærede] fforfferede — 92,19 bliffue] were — 92,20 hobes oc troer] troer och hopes — 92,20 det oc vel skal] wel skal thett behage — 92,23-24 oc gøre din vilie lige met min vilie/ mgl. — 92,26 frem] ffram — 92,27 vilt] wiille — 92,28 nogre] noghen — 92,29 sielff] selffuer — 93,1 vnderlige] vnderligh — 93,2 bluelig] bliudeligh — 93,4 saadan] sadanne — 93,6 aldrig tale/men] aller talle/men och — 93,10 suart] suar — Volter mgl. — 93,11 nock] nogt — 93,12 Her faa i nu at høre/ mgl. — 93,14 at mgl. — 93,16 lydige] lidactiig — 93,17 byrde] burde —

93,20 Folckit] ffolcke — 93,21 Denne] thett — mine Brud] myn hostru — Denne skal vere] thet er — 93,25 ærligste] erligeste — 93,29 kostelige Klæde] kosteligh kledder — fra] fram — 94,3 Kiortle] kiorttler — 94,4 Herrens] sin — førde] ffører — 94,5 hendis] henne — 94,7-8 hiertens] hiartens — 94,8 al] alle — 95,2 fattig] ffatiige — 95,3 vfselhed] vslighett — 95,4 da mgl. — mectig] mectuge — 95,7-8 saa stor ære oc verdighed] och werdighett oc stor ere — 95,12-96,14 er i Haandskriftet en anden Oversættelse. Vi gengiver derfor her in extenso det Stykke der svarer til Teksten fra Punktum i 95,9 til Punktum i 96,16:

Hennes lempe, tuckt och sedher ware saa faure, hun war saa ker, liistugh och wiiss, hun war saa delig och kosteligh tzemirett, att the som henne haffde tiil fforn kentt, the trode icke fful[-]komeligh, att thett then fatige Janeculi dotter [war,] ycke alleneste hennes tuch och lempe, men och saa hennes naffn, snilhett och dighder spredde seg øffwer alle landskap, saa att mange quinner, etle och vuetle, komme tiitt och offte tiill henne att høre, see och fforfare hennes wiisdom och øffuerwectiighz delighett. Soo nederligh ffrigede then mectuge herre her Walter, leffuede y siitt huss mett stor kierlighett, ‖ och y hans landt ffeck han stor pag. 141 ffredh, tack och wiilge aff huer man, att han, saa mectugh som han war, lodt segh ffinde y saa stor ödmighett mett saa snilde och wiisse lempe, som y

nu haffue hørtt. Then gode Greseldis, hun och icke allenesste wiiste lempe att ffor sørge och besta stitt huff som en quindis parson tiil hørde, men hun och ÿ sin herres fframwerelsse stirde och regerde landett mett stor wiisdom. Hun offte betogh all vsamdre[ctig-]hett, som mellom tieris vnder satte war, bode ÿ blantt the ffriborne och ÿ blantt the meÿne ffolck. Huortt skall iag mere ther aff segge, hun haffde segh saa oprichtiigh modt alle, att huer man om thett ganske landt wÿseli[gh] trode, att Gud aff besinderligh nade haffde vttsentt och giif-fuitt them henne nedh aff hemelen them tiill trørsst och glede.|

pag. 142 Huorledis Greseldiis hwn ffeck en deligh vngh dotther, och huorledis her Walter ffreste henne møget ÿderligh och dogh intthett annett kunne fforffare aff henne en ødmighett och stoor tolmo-dighett.

[I]cke langt tiidt ther effther tha bleff Gresel-dis stugeligh. Ther aff bleff thett meene ffolckt glath, saa att huer man hopes och lengdz effther then tiidh, som hennes barn skulle fføddes. Hun ffeck en offuer motte deglighe datther, en dogh, haffde thett weret Gudz wÿlgie, tha hade [hun] møgett eller fføtt en drengh tiill werdhen. Her att war icke allene her Waltter gladt, men ther gledis wiitt alle the, som ÿ hans landt bode och bÿgdde. En dagh her Walter ffeck att hørre barnitt grette, kom hanum ett vnder[-]ligt stÿcke ÿ sindt.

96, 16 det] ther — 96, 18 endog] en dagh att — 96, 19 haffue] haffuer — kiære] ker — ære fuld] ereffulle — 96, 21 friste] fforffriste — 96, 24 talede] talle — 96, 26 mit] myn — 96, 29 kommen] nu kommen — 97, 3 børn] barn — 97, 4 det kunde saa vel skee] moxen kunne ske — 97, 6 vndergiffne] vndergiffuen — 97, 8 samdræct] samdregtiig — 97, 11 mit] myn — 97, 14 vilde] wiill — 97, 15 fore vil] fføre wiille — 97, 16 vilie oc samtycke] samtøck och wiilge — 97, 18 før end] ffor — 97, 23 er] och — 97, 24 fore] ffør — 97, 26 hueff] huett — 97, 27 icke] intthett — 97, 29 sterckt] sterckelig — fast mgl. — 98, 1-3 kunde tyckis der vdi / men ingen ting som dig er tacknemmelig / skal nogen tid oversprunget ved Haplografi — 98, 4 samtycke eller fuldkomme] ffuldbørde eller ffulkomme — Aff] att — 98, 17 tuingder] tongett — 98, 19 befinde] beffenne — 98, 21 sielff mgl. — 98, 22 strax] sterck — 98, 25 haffde verit] war — 98, 26 Barn mgl. — 98, 27 tilforn] tiil forne — 98, 28 som] och — 99, 2 nogre] noghen — 99, 4 Amme] manne — 99, 5 Hun kyste] Hun togh sitt barn tiill seg mett glede, saa och bekansfede thett inderlig en fføghe stundt, hun køffde — 99, 6 Korsens] kors — 99, 7 bryst] ha[lff?] — 99, 8 det buddit] buditt barnett — 99, 10 dig mgl. — 99, 11 saa besteller det] wiilt saa besteckiitt — vilde Diur] wiildiur — 99, 12 fortære] fforrette — 99, 13 tencke] tencke om — 99, 16 fra] fram — 99, 19 vel mgl. — 99, 20 hand mgl. — 99, 23 suøbte]

suepte — 99, 23-24 kleder] duge — 99, 25 et tamt] en tam — 99, 29 flijd] diigt — 100, 5 hand mgl. — 100, 6 end] end att — 100, 7-8 vnderdanighed] vnderdanlighett — 100, 13 fristede hende] ffreste henne. Resten af denne Kapitel-Overskrift mgl. — 100, 19 oc mgl. — 100, 22 oc affuant mgl. — 100, 23 fremdelis mgl. — 100, 27 at mgl. — 101, 1 nu mgl. — 101, 7 eddelt Canstaff bliffuer] ettle landt stall bliffue — 101, 9 gaa] gaar — 101, 14 gøre ved] gøuett — 102, 1 giort vid] giiffuett — 102, 3 nogen] ffor møghen — 102, 4 Den] Hÿn — tuctig] twctiige — 102, 9 haffue] haffuer — 102, 12 dit] thett — selff tyckis] tøckes stelffwer — 102, 13 fra] fran — 102, 13-14 mine] min — 102, 15 og 16 fra] fran — 102, 16 mine] mÿn eghen — 102, 17 haffuer anammit] anamatt — 102, 22 nogen vilie] att wiille — 102, 23 gerne . . .] Resten af Teksten mgl.

VARIANTER I HAMBURGER-UDGAVEN
(se Bibliografien Nr. 2).

Titelbladet mgl., se Bibliografien. — Udgaven Side 84 Linie 14 Saluitz] Salutz — 87, 6 alsammen] altsammen — 87, 7 min trøst] trøst — 88, 2 Fru] Frou — 88, 19 Ridder] Riddere — 91, 10 langet] langt — 92, 15 førfærede] forfærede — 93, 27 bød] bod — 95, 15 leffnet oc mgl. — 95, 20 løfflig] løfftig — 99, 5 Moder.] Moder/hun tog sit barn til sig met glæde/ saa oc bestuede der [!] inderlig en føffue stund. — 102, 3 nogen] for nogen — 102, 4 suarde] suarede —

103, 8 tilførn] tilforn — 104, 8 tendt] tendte se Udgiverens Tekstrettelser. — 105, 5 forøgte] forsøgte — 107, 5 mene] ment — 107, 27 Saluitz] Salutz — 111, 6 fødder] føddet — 113, 12 Sammeledis] Samledis — 115, 14 høy røste] høytrøste — 115, 18 deyligit] deylig — 115, 22 fortydit] fortrydit — 117, 19 dyrbare] dyrebare — 124, 25 lige] sig / — 124, 26 forscreffue] forscreffne — 127, 27 samtydte] samtyde — 128, 10 høre] hørde — 129, 11-12 Regiment] Regemente — 130, 17 Regiment] Regimente — 131, 6 hun] nu — 132, 7-8 forsuare] forsuar — 133, 13 født] fødr Resten af Teksten mgl.

Desuden kan det bemærkes, at Hamburger-Trykket meget ofte anvender Vokalen i, hvor Udgaven 1592 bruger y; disse Steder er ikke anførte blandt ovenstaaende Varianter.

VARIANTER I UDGAVEN 1597.

Angaaende Titelen se Bibliografien Nr. 4. — Udgaven Side 82 Linie 7 maa tage god lærdom] kunde tage it gaat Exempel — 82, 14 vere] at være — 82, 16 maa] kunde — 82, 17 nytteligt] nyttelig — 82, 22 wbeneffnde] wbeneffnd — findet] finde — 82, 25 Historier] Historie — 82, 26 skee] saa ske — 83, 1 de kunde] da — gode] god — 83, 8 Vesten] Vester — 83, 9 heder] kaldis — 83, 11 nature] Natur — 84, 3 vnderlig] vnderlige — 84, 4 han beraaber] vdraaber — 84, 10 vdi] oc vdi — 84, 14 Saluitz] Salutz — 84, 21 aff alder] for alder — 84, 23 altin-

gift] altingest vel befalde — 84, 25 Gerede] begerede — 84, 27 Vild] Vild at bede — 85, 7 mangfoldige] mangfoldig — 85, 8 betuinget] betynget — 85, 12 eller] vissere eller — 85, 14 mig mgl. — 85, 18 din] dit — 85, 19 dig] eder — 85, 21 alsom saligeste] altsomsaligste — 85, 22 og 85, 24-25 snarligen] snarlige — 85, 29 hemeligen] hemmelige — 86, 1 skalt du] du skalt — 86, 12 bekumring] bekymring — 86, 14 dette] det — 86, 18 vise] vise oc — 86, 25 vil ieg gøre] er — 86, 26 oc veluillig mgl. — ansee] vil ieg ansee — 87, 7 all] oc all — 87, 14 vdual] vduelier — 88, 1 heder/] hæder oc — 88, 9 loffuede] loffuede de — 88, 11 berobe] vdraabe — 88, 12 høytyden] Høytidene — 88, 16 behørde oc behøffuede] behoff giordis — 88, 27 deylig] deylige — 89, 4 lidel] liden — 89, 6 nogre] megen — 89, 8 opsatsk] duelige — 89, 11 hun mgl. — 90, 6 kierlig] kierligen — 90, 17 staa] staa paa — 90, 19 storligen] storlige — 90, 21 dyrebare] dyrabar — 90, 22-23 behørde] tilhørde — 90, 26 skulde] skulde strax — staa] strax staa paa — 90, 28 da forundrede] der faare vndrede — 91, 2 ride] Ride vd — 91, 8 Jomffruer] Piger — 91, 10 vdgaaed] vdgaaen — 91, 12-13 ridende Her Volter] Her Volter ridende — 91, 14 sagde] Oc sagde — 91, 16 suarede] oc suarede — 91, 16-17 alsomstørst] altsomstørste — 91, 20 vd kom] kom vd — 91, 24 jeg] Fordi ieg — 92, 4 retzle] redtzel — 92, 15 førfærede] forfærede — 92, 16-17 tilkomme] tilkommelse — 92, 22 du] du tilstede — 92, 28 nogre høfferdige]

nogen hofferdige — 93, 1 sadanne] saadan — 93, 1-2 fremmede] fremmed — 93, 2 bluelig] bluelige — 93, 12 faa] faar — 93, 17 byrde] burde — 93, 19 hand] Oc — 93, 21 Denne er mine Brud/Denne skal vere eders] Dette er min Hustru / dette er eders — 93, 26 løcke] lyck — 93, 29 hende] hende strax — 94, 1 Der vaar] thi der vaare — 94, 4 Herrens] deris Herris — 94, 8 kære] kiere Frue — 94, 12 føre] førde — høytijd] hæder — 94, 14 stort fæst/ mgl. — stor prijs oc] pryss oc stor — 95, 5 vold oc velde] hæder oc ære — 95, 6-7 storlig] storlige — 95, 8-9 fuld-kommelig] fuldkommelige — 95, 10 saa mgl. — 95, 11 saa mgl. (bis) — 95, 12 kostelig / Siger] skøn/sige — 95, 13 neppelig] at mand neppelige — 95, 13-14 Janickels] Janickel — 95, 14 vaare] vaar — 95, 14-15 den smucke mgl. — 95, 15 gode] godhed/— 95, 16 søtighed] sødtalende — i mgl. — oc] /met — 95, 17 kunde drage] offuergick — 95, 18 til] met — 95, 19 Land] Lande — 95, 20 løfflig] lofflig — 95, 21 Herremende] Herremend — 95, 23 herlighed] ær-lighed — frijet] fride — 95, 28 dygder] dygd — 95, 29-96, 1 omhyggelig] omhyggelige se Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 96, 2 forstande] forskickede — 96, 3 foresaa] forsaa — embede] Embeder — 96, 4 mange tuist] megen Krig — 96, 5 vijsshed] Visdom — 96, 13 al det Folck] alt Folcket — 96, 19 kiære] kier — 96, 24-25 aluorlig] aluorlige — 96, 27-28 framgangne] framgangen — 97, 1 vold mgl. — 97, 2 Edlinge] ædelinge — 97, 3 besynder-

lig] besynderlige — 97,4 det] moxen — saa vel mgl. — bliffue] bleffue — 97,6 fattig] fattige — 97,20 alsom størst] alsomstørste — 97,21 ey] eller — 97,23 oc] er se Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 97,25 ilde] det ilde at — 97,26 vere] at være — 97,29 fæst fast] fest sterck — 98,1-2 tyckis] slyckis — 98,2 men mgl. — 98,2-3 tacknemmelig] tacknemmeligt — 98,4 samtycke] fuldbyrde — 98,7 sorigfuld] sorgefuld — 98,9 til mgl. — sin] aff sine — 98,15 ydmygelig] ydmygelige — 98,17 tuingder] tuungen — 99,2 nogre] nogen — 99,3 Dette] (Dette — 99,5 Moder.] Moder) Hun tog sit Barn til sig met glæde / saa oc beskuede det inderlige en føye stund. — giorde] oc giorde — 99,9 fuldkomme] fuldkom — 99,11 besteller] beskicker — 99,13-14 icke er] er icke — 99,18 antuorde] suarede — 99,23-24 kleder] duge — 99,24 pynttelige] subtilige — 100,3-4 inderlig] inderlige — 100,7 tiæniste] tienistactighed — 100,8 oc met] oc — 100,14 ydderlig] yderlige — 100,20 mene] menige — 100,26 bekumerer oc bedrøffuer sig] bekymrer sig — 101,1 alsommest] altsommest — 101,3 tidt for øyen] til øre — 101,5 visselig] visselige — 101,8 der] det — 101,11 oc mgl. — 101,12 wbegribelig sorg] wbegribelige sorge — hemmelig] hemmelige — 102,1 ieg] ieg dig — 102,4 tuctig] tuctige — 102,4 suarde] suarede — 102,5 siger] siger det — 102,8 forplichtig] forplictid — 102,9 arbeyd] arbeyde — 102,11 Herre.] Herre oc — 102,13 vidskaff] venskab — 102,21 Langt] da

vilde ieg langt — begere] begere det — 102, 22 nogen vilie/da vilde ieg mgl. — 102, 29 døden] Døder — 103, 1 Creature] Creatur — 103, 5 sorgfuld] sorgefuld — 103, 8 tilførn] tilforne — Siden] Saa — 103, 10 ynckelig] ynckelige — 103, 11-12 saadane ynckelige] saadan en ynckelid — 103, 19 icke ieg] ieg icke — 103, 22 Korssens] Kaarssen — 103, 23 bryst] brystet — ansict] Ansictet — 103, 27 fuldkomme] fuldkom — 103, 28-29 tilforn] tilforne — 104, 2 saa bestelle] betage — 104, 9 letferdelig] letfærdelige — 104, 12 kiere mgl. — 104, 16 bud] bød — 104, 20-21 oppaa] paa — 104, 28 de] der — 104, 29 vel mgl. — hende] det — 105, 2 i] paa — 105, 6-7 tienistafftighed] tienistactighed — 105, 10 hans] som hans — 105, 12 ond] ont — 105, 13 mene] menige — dag fra dag] da fra dog — 105, 14 oc meer] oc mere — 105, 15 myred sine] myrde sine egne — Tyranne] Tyran — 105, 16 wchristelig] wchristen — 105, 21 en] selff — 105, 23 alsomstørst] altsomstørste — 105, 24 mellem] imellem — 105, 26 vel Her Volter] Her Volter vel — 106, 2 friste] fristede — 106, 7 nogre] nogen — 106, 10 At] At for — 106, 14 høybaaren] Høybaarne — 107, 2 vert ere] vaar værd — 107, 5 og 107, 6 mene] menige — 107, 7 Da] Der — 107, 8 fore] for — 107, 9 tyckis] tyckis hun maatte vel — 107, 10 alsomstørst] altsomstørste — 107, 14 Hun] oc hun — 107, 15 vold] Volde — 107, 17 sin] til sin — 107, 18 personlig] personlige — 107, 24 oc mgl. — 107, 25 vdzirede] smyckede — 107, 25-26

alſomdyrbariſte] altſomdyrebariſte — 107, 26 kle-nod] Clenodier — 107, 27 Saluitz] Salutz — 107, 29 ſaadanne] ſaadan — 108, 12-13 ſlige] ſlig — 108, 13 Agermands] Bondemands — 108, 14 der nu] nu der — 108, 15 helligeſte] helligſte — 108, 19 vige] vig — 108, 22 Brudſkat] Brudeſkat — 108, 23 ende] ſted — 108, 24 dygdelige] deylige — 108, 27 til mgl. (bis) — 109, 2 dit] det — 109, 6 tacker] tycker — 109, 10 altingeſt] vdi altingeſt — 109, 12 ſamledis] ſammeledis — 109, 13 hede] kaldis — 109, 16 wuit-terligt] wuitterlige — 109, 19 tage] at tage — Brud-ſkat] Brudeſkat — 110, 2-3 Klenodie] Clenodier — 110, 7-8 børligt] tilbørligt — 110, 12 Jomfrudom] Jomffrudom ſkyld — 110, 16 nogen] fordom — 110, 17 kære mgl. — icke] da icke — 110, 19 bitter-lig] bitterlige — neppeligen] neppelige — 111, 2-3 ſaadane ynckelig] ſaadan ynckelige — 111, 6 høyen] høy en — 111, 7 Folck] Slect — 111, 22 følgde] fulde — 111, 23 yncke] ynck — 111, 27 alſomſtørſt] alſom-ſtørſte — 112, 2 ſtor vold] ſtore Mact — 112, 4 til-forn] tilforne — volde] velde — 112, 13 iblant] vdi blant — 113, 1 Brud] Brud ſom — 113, 6 komme] komme til hannem — 113, 9 morgen] i Morgen — 113, 10 met mgl. — 113, 12 vndfaaes] vndfangis — 113, 13 andre de andre — vorde] vorder — 113, 14 den] denne — ocſaa mgl. — 113, 17 eddele] edelige — 113, 21 ſette] ſetter — 113, 22 ſtadt] ſtats — at] at du vedſt — 113, 23 vedſt du mgl. — 113, 26 inderlig] inderlige — 113, 27-28 i meden] men — 113, 28 min]

mine — 114, 8 alſomſtørſt] altſomſtørſte — 114, 10 i] oc i — 114, 18 eddlere] edeligere — 114, 19 til] til met — 114, 23 ſkemmede] ſkammede — 114, 28-29 vndſenge] vndſick — 115, 1 tuctelige] tuctige — 115, 4-5 forborgis] ſkiulis — 115, 9 oc mgl. — 115, 14 en høy røſte] it høyt ſtemme — 115, 19 Creature] Creatur — 115, 23 neppelig] neppelige — 115, 25 den mgl. — vide] videt — 115, 26 inderlig] inderlige — 115, 28 ſkarpelig] ſkarpelige — 115, 29 kaſtigerit] friſted — 116, 3 fuldelig ſaadant kunde] fuldelige kunde ſaadant — 116, 4 da ſaa] ſaa da — 116, 5 wbegribelig] wbegribelige — 116, 6 wſkyldelig] wſkyldelige — 116, 7 da mgl. — 116, 10 viſſ] viſſ paa — 116, 11 yderlig] yderlige — 116, 14 kærlig] kierligen — 116, 15 tuchtig] tuctige — aff hues] huor aff — 116, 17 opuecht] opuact — 116, 20 kære] kieriſte — 116, 23 Brud er] Brud at være — oc mgl. — 116, 24 Herre] Herre er — 116, 26 Klenod] Clenodie — vold] Mact — 116, 28 oc mgl. — 117, 9 ſaa mgl. — alſomſtørſt] altſomſtørſte — 117, 14 dem] den — 117, 17 af hans] ned aff deris — 117, 20 klenod] Clenodier — 117, 20-21 fordreffuen] fuldendet — 117, 21 gladz] glædis — 117, 24-25 alſomſtørſt] altſomſtørſte — 117, 25 met ſtor mgl. — 117, 26 Sieden] Da — 118, 7-11 Det sidste Punktum mgl.

Historien om En Doctors Datter er ikke optaget i denne Udgave.

VARIANTER I UDGAVERNE 1665 OG 1697.

Udgaven 1697 følger Udgaven 1665 meget nøje. De Varianter, der anføres nedenfor uden særlig Betegnelse, findes i begge Udgaver. Særvarianter betegnes med den paagældende Udgaves Aarstal.

Titlerne se Bibliografien Nr. 4 og 5. — Udgaven Side 82 Linie 2 meget ſubtilig oc lyſtelig] ſkøn — 82, 3 aff] om — 82, 4 hed] 1697: hede — 82, 5 ingen kand fuldkommeligen] mand kand icke nockſom — 82, 6 ſcriffue] 1697: beſkrive — Hiſtoria] Hiſtorie — 82, 14 vere] at være — 82, 17 nytteligt] 1665: nytte-lig — 82, 18 Patrarcha] Petrarcha — 82, 20 Latine] 1697: Latin — 82, 22 findet] finde — 82, 25 Hiſto-rier] Hiſtorie — 83, 1 de mgl. — gode] god — 83, 6 faa] tage — 83, 7 Solffens] Solens — 83, 8-9 meg-tigt] 1697: mectig — 83, 11 nature] Natur — 83, 12 Solffens] Solens — 84, 2-3 oc ſtillis at] atſtillis — 84, 10 Det ſtørſte] det førſte — 84, 12 ligge] ligger — 84, 14 ligger] der ligger — 84, 23 altin-giſt] altingeſt vel befalde — 84, 25 Gerede] trac-tede — 85, 14 mig oc beuiſt] oc beviiſt mig — 85, 2 vaar] 1697: vare — 85, 18 din] dit — 85, 19 ith] det — 85, 23 faa] tage — 85, 23-25 ſnarligen] 1665: ſnarlig — 85, 28 ſkalt du] du ſkalt — 86, 11 Ach] 1665: Ah — 86, 12 bekumring] bekymring — 86, 16-17 ſuarede] ſvaret — 86, 18 viſe] 1697: viſſe og — 86, 25 vnderſaattis] 1665: Vnderſaatters — 87, 4 mellem] imellem — 87, 6 alſammen] altſammen — 87, 11 faa] jeg tage — 87, 14 vdual] Vdveel — 88, 25

hed] hede — 89, 4 met lidel] oc met saare liden — 89, 5-6 ei viste at sige aff nogre gode dage] oc viste ey heller aff nogle gode Dage at sige — 89, 7 Mandelig] 1665: mandelige — 89, 8 opsatsk] opsat — 90, 1 sin] sin kiere — 90, 2 Seng.] Seng/at — gaat] god — 90, 4 sin] hendis — 90, 6 kierlig] venlig oc Kierlig — den] denne — 90, 12 nogre] nogle — 90, 13 faa] tage — 90, 22-23 behørde] 1697: tilhørde — 91, 1 Klenodie] Klenodier — 91, 8 som] met de — 91, 9 see] 1697: besee — 91, 11 saare] gantske saare — 91, 12-13 ridende Her Volter] Her Volter ridendis — 91, 16-17 alsomstørst] alsomstørste — 91, 20 kom] kom ud — 91, 17-18 hemmelige] hemmeligen — 91, 24 du] du oc — en] en min — 91, 26 du] du oc — 91, 27 endog] enddog at — 91, 28 Vilde ieg] Dersom jeg nu vilde — 91, 29 du] du da — 92, 3 lang] saa lang — icke] slet intet — 92, 4 retzle] Redsel — 92, 13 fore] for — 92, 14 hun] som hun — 92, 15 førfærede] forfærdede — 92, 16-17 tilkomme] Tilkommelse — 92, 22 oc] oc da — 92, 24 lige] gantske oc aldelis lige — 92, 28 nogre høfferdige] nogle hoffærdige — 93, 2 bluelig] blufærdelig — 93, 3 ved] kiender oc veed — 93, 6 aldrig] oc aldrig — 93, 7 det] det/som — 93, 9 som] 1697: om — 93, 17 byrde] burde — 93, 24 hende] hende oc — 94, 1-2 Jomfruer] Jomfruer tilstede — 94, 4 Herrens] deris Herris — 94, 5 Dyrebare] dyrebar — 94, 8 al] alt — 94, 11 hende sætte] 1697: sætte hende — 94, 12 føre] 1697: førde — 94, 13 Saa] Der efter — 94, 14 stort] stor — 95, 2 tilforn]

tilforne — i] oc opfød udi — 95,4 da] saa — 95,7 giørde] giorde — 95,12 Siger] (siger — 95,13 saa/ neppelig] saa) At mand neppelige (1697: neppelig) — 95,14 den] det — 95,20 løfflig] Lofflig — 95,21 Herremende] Herremænd — 95,26 met] oc met — 95,27 viſſhed] Viſzdom — 95,29-96,1 omhyggelig] omhygelige se Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 96,2 forstande] 1665: fore stode 1697: forstode — 96,3 foresaa] forsaa — 96,4 blant] iblant — 96,8 glad] meget glade — 96,9 begerlig] begærede — 96,15 græd] græde — vnderligt] underlig — 96,19 haffue] at haffve — vere] at være — 96,24-25 aluorlig] alvorligen — 97,3 besynderlig] besynderlige — 97,4 bliffue] bliffver — 97,8 samdræct] Samdrectighed — vndersaatte] Vndersaatter — 97,9-10 stædis] tilstedis — 97,10 dit] 1697: det — 97,12 snar] snart — 97,20 alsom størst] 1697: alsomstørste — 97,23 oc] er se Udgiverens Tekstrettelser ovf. — 97,24 der fore] 1697: derfor — dit] 1665: det — 97,29 sterckt fæst fast mit] fest hart — oc mgl. — 98,1-2 tyckis] 1665: slyckis 1697: sluckis — 98,9 sin] 1665: sine — 98,13 saa mgl. — 98,15 ydmygelig mgl. — 98,17 tuingder] tvungen — 98,18 at mgl. — 98,23 saa] det — 98,25 haffde verit] vaar — i mgl. — 98,28 som] oc — 99,2 nogre] nogle — 99,4 legomlig] naturlig — 99,6 Barnsens] 1665: Barnens 1697: Barnets — 99,9 fuldkomme] fuldkom — 99,13 icke] er icke — 99,14 anammede] tog — 99,15-16 vnderuiste] sagde — 99,16 oc mgl. — alle

tale mgl. -- 99,18 antuorde] svarede — 99,19 oppaa] paa — vel mgl. — 99,20 icke fordi] 1697: fordi icke — 99,24 pyntteligе] smuct — 99,29 haffde verit] vaar — 100,3-4 inderlig mgl. — 100,4 paa hendes mgl. — 100,5-6 kunde hand andit see eller formercke] saa eller formerckte hand andet — 100,7-8 met lige vnderdanighed] Vnderdanighed — 100,8 met lige glædskaff] Glædskaff — 100,9 Hun mgl. — 100,10 blot mgl. — vng mgl. — 100,13 fremdelis mgl. — 100,15 dog icke fant hoff hende andit] fant icke andet hos hende — 100,18 offuermaade mgl. — 100,19 til verden mgl. — 100,20 mene] menige — 100,22 effter] 1697: der efter — fødder] fød — 100, 22-23 atter Her Volter] Herr Volter atter — 100,23 findit] finde — 100,23-24 fremdelis friste sin Hustru] friste sin Hustru fremdelis — 100,26 bekumerer] 1697: bekymrer — 100,28 besynderligen] besynderlig — 101,1 alsommest] allermest — 101,3 øyen] Øren — 101,4 vort] vor — er døder] døer — 101,5 visselig] 1665: visselige — Janiculus] Janiculi — 101,9 Saadane] Saadan — gaa] gaar — 101,11 god samdrect] Ro — 101,12 hemmelig] 1665: hemmelige — 101,13 til] nu i — nu mgl. — 102,2 at mgl. — icke siden skalt] skalt icke siden — 102,4 tuctig] 1697: tuctige — 102,9 arbeyd] Umag — 102,11-12 du maat gøre aff dit egit huad dig selff tyckis/ mgl. i 1697. — 102,15 dit] 1697: det — 102,17 anammit igen] igien annammet — 102,18 der fore] 1697: derfor — 102,19 helst mgl. — 102,22 gantske mgl.

— 102, 24 saa mgl. — 102, 29 nogen anden] noget — 103, 1 ting eller Creature som i Verden er til] Creatur i all Verden — 103, 2-3 forundrede sig saare/han mgl. — 103, 3 oc mgl. — 103, 5 oc bedrøffuit mgl. — 103, 8 tilførn] tilforn — 103, 9 han] oc — 103, 9-10 oc megit mgl. — 103, 10 hand] 1697: hun — 103, 11-12 saadane ynckelige] saadant ynckeligt — 103, 14-15 skulde giffue hannem til] vilde tilgiffue hannem — 103, 15 begere] begæret — 103, 16 skulde] vilde — 103, 19 icke ieg] jeg icke — 103, 21 mennniske] Mennisker — at see singe] singe at see — 103, 22 det hellige oc verdige] den Hellige — 103, 23-24 — bryst oc ansict / ligeruis som] Ansict oc Bryst/ ligesom — 103, 26 bød hun det Suenden] fick hun Svenden det — 103, 27 fuldkomme] fuldkom — 103, 28 i befalning giffuit] befalet — 104, 3 anammede] tog — 104, 12 kiere mgl. — 104, 14 oc mgl. i 1697. — 104, 16 bud] bød — 104, 20-21 oppaa] paa — 104, 22 til skylden] skyldig — 104, 25 egen mgl. — 104, 26 suare] svar 1697: svart — oc] ja — 104, 27 for suare] 1697: forsvart — 104, 28 haffde verit] kunde være — 104, 28-29 ere de som begynde] begynder — 104, 29 fuldkomme hende] fuldkommer den — 105, 1 for huilcken hun] hvorfore det 1697: hvorfor det — 105, 1-2 der fore] derfor — 105, 5 huer dag mgl. — 105, 6-7 tienistafftighed] tienstactighed hver dag — 105, 9 vilie hendes] 1665: villie hans — 105, 10 vilie hans] 1665: vilie hendis — 105, 11 Edlinge] ædling — 105, 11-12 hemmelige]

hemmeligt — 105, 12-13 sammeledis] saa oc — 105, 13 mene] menige — 105, 15 myred] myrde — Tyranne] Tyran — 105, 22 altid mgl. — 105, 23 ære oc verdighed] act oc ære — 105, 24 mellem sig selff mgl. — 105, 25 Dette] det — 105, 26 vel Her Volter] hand vel — 105, 27 alligeuel offuer giffue] afflade — 106, 2 friste] fristede — 106, 3 faa] tage — 106, 4 ved] 1697: fra — 106, 5 vaare forledne] vaar forleden — 106, 6-7 fødder] fød — 106, 7 nogre] nogle — 106, 9-10 haffde] haffve — 106, 11 mectigheds oc Edelheds skyld] mectighed oc ædelhed — 106, 12 hannem loff] Forloff — 106, 13 vaar] er — 106, 14 høybaaren] 1665: høyborne—107, 1 at mgl.—107, 1-2 hannem vert ere] hans lige er — 107, 3 deß bedre mgl. — 107, 4 kunde] diß bedre kunde — mellem] imellem — 107, 5 og 107, 6 mene] menige — 107, 7 fuldkommelig mgl. — 107, 10 alsomstørst] 1697: alsomstørste — 107, 17-18 kierligen] gierne — 107, 20 Huorledis] at — 107, 24 optuctede] optuctet — 107, 25 vdzirede] udstaferede — 107, 26 klenod] Klenodier — 107, 27 apparat] ære — 107, 28 Ridder oc] 1697: Ridder / — 108, 4 tenckte] 1665: tæncke — til mgl. — 108, 4-5 oc framdelis mgl. — 108, 10-11 ortsprung] udsprung — 108, 12-13 slige] slig — 108, 14 der nu] nu der — 108, 14-15 sameledis] saa — 108, 15 helligeste] hellige — 108, 16 faa] tage — 108, 20 din] 1697: den — 108, 22 Brudstat] 1697: Brude-stat — 108, 23 fra denne ende] herfra — 108, 26 vel mgl. — 108, 29 selff mgl. — 109, 1 sig] sige — 109, 5 der fore] 1697:

derfor — 109, 10 er ieg] 1697: jeg er — 109, 12 sam-ledis] sammeledis — 109, 16 wuitterligt] Uvitterlig — 109, 18 macht oc ære] ære oc mact — for-dreffuit] fordræfven — 109, 19 Brudsklat] 1697: Brudesklat — 109, 20 gaffue] Gaffver — 109, 23 Palte] 1697: Palter — 110, 2-3 Klenodie] Kleno-dier — 110, 3 brugit] brugt — 110, 4 allesammen mgl. — 110, 7-8 børligt] tilbørligt — 110, 13 vilt] vilde — 110, 14 betecke / oc mgl. — 110, 19 bitterlig] saare — 110, 23 alle] 1665: all — 110, 26 betecke oc mgl. — 111, 1 aff] for — 111, 3 ynckelig] ynckelige — 111, 5 Griseldis] hun — 111, 6 høyen] høy — fød-der] fød — 111, 8 som mgl. — keed] nu keed — 111, 10 visseligen] visselig — 111, 12 menligen er seduane] sedvanligt er — 111, 14 det megle] meget — 111, 20-21 at hun motte faa nogit at skiule sig vdi] oc skiulte hende — 111, 21 det Folck] Folcket — 111, 22 følgde] fulde — 111, 23 yncke] ynck — 111, 24 vaare] vaar — der mgl. — til fulde mgl. — 111, 25 altin-gist mgl. — 111, 25-26 i sin Faders Huss] hos sin Fader — 111, 27 alsomstørst mgl. — 111, 28 see eller mgl. — 111, 29 nogre sorgfulde] noget sorg-fuld — 112, 1 hun mgl. — 112, 2 oc velde mgl. — 112, 3 oc treldom mgl. — 112, 3-4 Sammeledis] Saa oc — 112, 4 mere] større — 112, 4-5 oc volde voxte] vaar — 112, 5 forøgte] 1665: forsøgte — 112, 7 i] i nu — 112, 13 oc] ocsaa — 113, 3 at mgl. — 113, 4 Salutz] Salvitz — 113, 5 end mgl. — 113, 9 mor-gen] i Morgen — 113, 12 vndfaaes] undfangis —

113, 13 nu mgl. — vorde] vorder — 113, 14 den] denne — 113, 15 vndfaaes] undfangis — 113, 21 vndfanger] 1697: undfangede — 113, 22 at mgl. — 113, 23 fast mgl. — 113, 27 saadant] det — 113, 29 fortraaden] fortrøden — 114, 2-3 strax Griseldis] Griseldis strax — 114, 3 oc mgl. i 1697 — alle de stycker] alt det — 114, 5 skulde gøris] giordis — 114, 6 oc mgl. — 114, 7 vnderuiste] 1697: underste viste — 114, 8 alsomstørst] 1697: alsomstørste — 114, 11 der effter mgl. — 114, 22 frij] fro — 114, 23 gremde] gremede — skemmede] skammede — 115, 2 deß] 1697: de — 115, 4 gode] 1697: god — 115, 8 Frøyckis] Frøickens — 115, 11 tilfulde] fuldkommelig — vel mgl. — 115, 12 skynde] skyndede — der fast til] 1697: fast dertil — 115, 16 siger] 1665: sige 1697: sig — 115, 18 it deyligit] en (1697: et) deylig 115, 19 Creature] Creatur — 115, 19-20 motte eller mgl. — 115, 22 fortyckit] fortryde — 116, 4 saadan] saadant — 116, 8 icke] icke nu — 116, 11 yderlig] 1697: vnderlig — 116, 13-14 haffuer giordt] giort haffver — 116, 15 tuchtig] Tuctige — aff hues] hvor aff — 116, 17 opuecht] opvact — 116, 18-19 sagde Her Volter] Herr Volter sagde — 116, 23 denne] den — 116, 29 er] haffver jeg — oc stedt mgl. — 117, 9 alsomstørst] 1697: alsomstørste — 117, 10 vndsing] undsinge — 117, 17 vbegribelig] Ubegribelige — 117, 19 sine] hendis — 117, 20 klenod] Klenodier — den] en — 117, 21 gladz] 1697: glad — 117, 28-29 altid tilforn] tilforn altid —

118, 3 forſcreffuit] 1697: forſkrefne — 119, 1 Hiſtoria] Hiſtorie — 119, 6 Bononia] Bononien — 119, 8 ſom mgl. — den ſamme mgl. — 119, 9-10 diſligeſte vaar hun] hun vaar — 119, 13 Latiniſke] Latinſke — 120, 1 lige] lig — 120, 4 Bononia] Bononien — 120, 6-7 beſtadigt ſig oc] lagde ſig met — 120, 7 til Herbergs] Herberge — 120, 9 ſamme Greffue nu nogen tid haffde] hand haffde nu nogen tid — 120, 10 ſaa mgl. — 120, 11 Bartram mgl. — 120, 12 opuect] oppact — ſaa mgl. — 120, 13 finge] fick — 120, 15 oc beger mgl. — ſagde hand] 1697: hand ſagde — 120, 28 Koning] Kong — 121, 1 i Koningens] udi Kongens — 121, 2 indtil] til — 121, 3 forſtendig] forſtandig — 121, 4-5 Vnderſaatte] 1697: Underſaat — 121, 7 nu mgl. — 121, 8 ſaa mgl. — 121, 9 ſom mgl. — 121, 11 al] alt — 121, 14 ſit] ſin — 121, 21 hand mgl. — 121, 23 Slectinge] Slect — 121, 24 huilcke] ſom — 121, 28 ſaa mgl. — 122, 26 lengre] 1697: længer — viſſer] Viſſere — 122, 7 forſtendiger] 1665: Forſtandiger 1697: forſtandigere — 122, 9 alle] alle andre — at] at der vaar — 122, 10 i] udi gantſke — vaar] ſom kunde være — 122, 13 hun] ſamme Jomfru — grundelige oc beſkedelige] grundeligen oc beſkedeligen (1697: Beſkeden) — 122, 17 beſlaffuen met en ſtor] beſlagen (1697: ſlagen) aff en — 122, 18 ſaa mgl. — al] alle — 122, 19 raade hannem bode] hielpe hannem — 122, 20 Doctors Daatter] Jomfru — Bononia] 1697: Bononien — 122, 28 vaar] vaare — ſtorlige]

1697: storligen — 123,2 gud] got — 123,2-3 haftelige] 1697: haftelig — 123,3 Bononiam] Bononien — 123,7 beromste] berømste — 123,11 beuilliget] ombedet — 123,12-13 dele . . . met] metdeele — 123,13 veluillige] 1697: villigen — 124,5 wfortøgert] Ufortøffvit — 124,7 almindelige] 1697: almindelig — 124,8 til huer mands behoff] for hver mand — 124,9 veyre eller mgl. — 124,10 Kongen denne tieniste] det Kongen begærede — 124,11 bekommet] faaet — 124,12 aarsage] Aarsag — 124,13 haab oc mgl. — 124,14-15 idet mindste/ mgl. — 124, 15 kierligen] venligen — 124,16 oc Gud trolige] Gud troligen — 124,19 storlige] 1697: storligen — 124,21 som mgl. — 124,24-25 alle Arstedie oc Lægedom som hand skulde bruge / berede oc ordinere] berede oc ordinere Lægedom til hannem — 124,26 dem det forscreffue oc befalede] forskreff oc befalede dem — 124,7 Endog at] 1697: enddog — 124,28-29 haffde tilforn storlige tuilet] tilforn storlige tvilede — 125,1 kaanste] Konst — 125,3 passe] paß — oc gebreck mgl. — 125,5 passe] pas — 125,5-6 naadis hielp] Naade — 125,6 kaanste oc flijt] Konst — 125,8 rettelige mgl. — 125,12 tuctige] 1697: tuctig — 125,13 gemeen] gemene — 125,15 vaar] der vaar — Slectinge] Slect — 125,16 Bononia] Bononien — 125,17 en erlig] et ærligt — 125, 18-19 viste icke[icke viste — 125,20 kaanste] Konst — 125,23 kese] Vdvelge — 125,24-25 anten] 1665: end en — 125,27 her paa Jorden met] met her paa

Jorden — 125, 29 Hosbond] Huszbonde — 126, 1 Kongelige oc Erlige] Kongelig oc ærlig — 126, 2 Brudskat] 1697: Brudeskat — skencke] Skenck — 126, 10-11 naadige] Naadig — 126, 11 hellige] 1665: hellig — 126, 13 met dem ieg begere at leffue] som jeg begærer at leffve met — 126, 15 nu mgl. — 126, 16 beger] begære — 126, 26 alle] alt — 126, 28 erlige] ærlig — Brudskat] 1697: Brude-skat — Medegifft] Medgifft — 126, 29 arfflig] arffvelig — 127, 2 naadige] naadig — 127, 4 sin] være — 127, 10 ypperlige] ypperlig — 127, 11 Slectinge] Slect — 127, 17 saadan] saadanne — 127, 20 eyer] haffver — 127, 21-22 mig/at eders Naade skulde haffue forseet mig met mgl. i 1697. — 127, 22 end mgl. i 1697. — 128, 8 Frouentimmer] Fruentimmer — 128, 15 regerede] regærede — 128, 17 vaar] vaare — 128, 18 hand] Greffven — 128, 20 samme] den samme — 128, 23 Ritterlige] Ridderlig — ærlige] ærlig — 128, 24 ocsaa desligeste] disligeste ocsaa — 128, 28 vaar nu] nu vaar — sin] sine — 129, 1 ilde] saare ilde — 129, 5 vntfangen] 1697: undfanget — 129, 6 endog] enddog — 129, 7 forstod] viste oc forstod — 129, 10 it gaat] en god — 129, 11 hun] at hun — 129, 12 saa mgl. — 130, 7 Brudskat] 1697: Brude-skat — 130, 9 Hosbond] Huszbonde — 130, 10 Greff] Greffve — 130, 12 tidlanck her] stacket tid der — 130, 17 Regiment] Regimente — al] alt — 130, 18 saa] ocsaa — 130, 25 gaff] gaffve — 130, 26 antuorde] svarede — 130, 27 her] nu her — 130,

27-28 gulde Ring] Guldring — 130,28 kaastelige] kostelig] — 131,2 ting] Ring — 131,4 nøde] nødig — 131,7 bekommer] kand bekomme — 131,8 tho] to gode Mænd — 131,11-12 altsammen] alle — 132,15 stugele] 1665: stuglig — Hosbond] Hußbonde — 132,17 fødde] fødde hun — 132,19 haffde saa] 1665: saa hafde 1697: hafde — 132,20 tog] da tog — 132,24 Himmelen] Himmelen i Vold — 132,24-25 — som der bode i Landet/Huilcket huer mand] 1697: hvilcket hver Mand som boede der udi Lan-[det] — 132,25 der bode i] 1665: boede der udi — 132,26 sorgfuld] 1665: sorrigfuld 1697: sorrigfulde — 132,27 gaff] Da gaf — 132,29 løckede] lyckedis — 133,1 i] strax udi — from] oc from — 133,1-2 erlige] 1697: ærlig — 133,4 endog] enddog — 133,5 dog] dog alligevel — 133,6 vnge] ung — 133,7 der] Som — 133,8 antuorde hende] svarede hende strax der til — 133,9 er] hand er — 133,11 ryct] Rycte — 133,12 Vider] Videre — 133,13 erlige] 1697: ærlig — 133,14 oc mgl. i 1697. — 134,1 optucter] optuctet — 134,1-2 kunde hun icke beraade] at hun icke kunde berobe — 134,8-9 hemmelige] 1665: saa hemmelige 1697: saa hemmelig — 134,9 føger] føyede — 134,10 met tiden] undertiden — 134,12 til mgl. — 134,15 erlige skencke] ærlig Skenck — 134,16 aarsage] Aarsag — 134,19 hendis] fornefnde Enckis] — 134,21 Enckis] Qvindis — 134,23 skulde] skulde ickun — 134,25 forseet] forseet i fremtiden — 134,27 tru oc huld] huld oc tro — fornem] ærende —

134,29 det hendis Daatter vel skulde vere en] at det skulde vel være hendis Daatter en god — 135, 1 denne] 1665: den — 135,2 rigelige] 1697: rigelig — 135, 8 sit] sin — 135, 10 hendis] sin — huorledis] oc hvorledis — 135, 11 ecte] rætte Ecte — 135, 12 endog] enddog — forlat sit] nu forlat sin — 135, 13 den sag] denne Aarsag — 135, 15 Slectinge] Slect — 135, 17 alle] all — sorg] Sorrig — 135, 19 Naar] at naar — 135, 23 Gulde Ring] Guldring — 135, 24-25 dagligs] Daglige — 135, 27 lede] 1697: lade — 135, 28 Kemmerlin] Kammerlin — 136, 1-2 beradde] 1697: beraader — 136, 6 beskeet] beskedet — 136, 7 ginge] gick — 136, 12 stugele/huorfore] stuglige (1697: stuglig)/hvorfor — 136, 13 tacket] tackede — 136, 14 Eddel] ædle — 136, 15 tusind] tusinde — 136, 16 Klenodie] Klenodier — 136, 18 slecting] Slectinge — 136, 21 sit Herberg] 1697: Herberget — 136, 22 Greff] Greffve — 136, 24 gaat] god — 135, 25 al] alt — 136, 27 bleff] 1697: bleve — 137, 2 al sin] sit — 137, 6 Ecte mgl. — 137, 9 gaat] 1665: god — Regimente] Regiment — 137, 10 i mgl. i 1697. — 137, 11 der] det — 137, 14 maade] maader — huor for al] hvorfore alle — Vndersaate] Vndersaatter — 138, 2 Landz Herris] Landherris — 138, 3 endog] enddog — 138, 6 lige vel] alligevel — 138, 7 lenge] lenge at — 138, 8-9 Drengbørn] Drengebørn — 138, 10 loffuit oc tacket Gud] loffvede oc tackede Gud derfore — 138, 11 vartect] varetegt — 138, 15 Mompelier] Mompelien — 138, 20 al] alle —

hulde] hand hulde — 138, 22 Loed] Hand lod — 138, 24 al sin] alt sit — 138, 25 Frouer] Fruer — 139, 1 sin] sine — 139, 2 vaare] vaar — 139, 4 igen mgl. — 139, 4-6 oc siden . . .] Resten af Overskriften mgl. — 139, 9 oc mgl. i 1697. — 139, 11 gammel] 1697: gamle — 139, 13 ansictet] 1697: Ansict — 140, 1 kalder] kaldet — 140, 4 den] 1697: det — vaare] vaar — 140, 6 offuerste] øffverste — 140, 13-14 sagde hun] hun sagde — 140, 16-17 de lyffter] det Løfte — 140, 17 foriettelse] 1665: Forsættelse — 140, 20 Ecte oc] Ecte — 140, 24 forferdede] 1665: forfærede — 140, 28 Fru] Frue — 141, 2 Greff] Grefve — 141, 8 den sted] det sted at — 141, 10 huorledis] hvorledis at — stugele] stuglige — 141, 11 ocsaa] da — 141, 12 op] strax op — 141, 13 saffn] 1665: sin saffn/ — bad] hand bad — 141, 16 naadige] 1697: naadig — 141, 17 Der met] Siden der efter — stor] støre — 141, 19 oc al] saa at alle — 141, 20 frølig] 1665: Lystig 1697: lystige — kommet] kommen — 141, 21-22 de leffde mange aar siden met huer andre i Christelige] hun leffvede met sin kiere Herre Grefve Bartram i mange Aar der effter / udi en Christelig — 141, 23 leffsalighed] 1697: Lyksalighed.

KOMMENTAR.

Som omtalt i Indledningen er den danske »Griseldis« utvivlsomt en Oversættelse fra Nedertysk. Af den nedertyske Folkebog kendes to Udgaver:

De Historie van der duldicheit der vruwen Griseldis, trykt i Lübeck af den saakaldte »Melusine-Trykker«[1]) formodentlig i 1480erne (in folio)[2]), samt et Optryk heraf: Van der duldicheit der vrowen ghehetten Griseldis, trykt sammen med Folkebogen om Sigismunda i Hamburg 1502 (in 4to)[3]). Rimeligvis er det efter dette Tryk, at den danske »Griseldis« er oversat, hvad jo ogsaa stemmer godt med, at den første danske Udgave, vi kender Titelen paa, er kommet i samme By (1528). De nedertyske Citater i det følgende er imidlertid taget fra Lübecker-Udgaven, da Hamburger-Udgaven kun har været mig tilgængelig i et defekt Eksemplar, og de to Tryk, bortset fra ortografiske Varianter, stemmer overens. Den højtyske Tekst, der citeres i det følgende, er, hvor intet andet angives, den 1478 i Strassburg hos Heinrich Knoblochtzer trykte Udgave uden Titel[4]); thi af de højtyske Tekster, der har staaet til min Raadighed, er det denne, der kommer den nedertyske nærmest. Petrarcas latinske Tekst, som ogsaa lejlighedsvis citeres, findes i nyere Tid optrykt i Originals and Analogues of Chaucer's Canterbury Tales. (Chau-

1) Se Veröffentlichungen der Gesellschaft für Typenkunde, Tafel 827.

2) Hain 12,821. Det eneste kendte komplette Eksemplar findes i Det kgl. Bibliotek, Kbh.

3) Beskrevet af C. Molbech i Serapeum. I. Lpz. 1840. S. 209—211.

4) Hain 12,819.

cer Society, 2. series VII.) London 1872, reprinted 1887, S. 151—172, hvor man tillige finder Boccaccios italienske »Griselda« trykt som ledsagende Tekst.

Som omtalt i Indledningen til »En Doctors Datter« synes det tyske Forlæg til den danske Tekst af denne Folkebog at være ukendt. Den i det følgende citerede tyske Tekst er Udgaven: Zwo liebliche vnd nützliche Historien von gehorsam, standthafftigkeyt vnd gedult Erbarer, frommen Ehefrauwen gegen jhren Ehgemaheln, mengklich gut vnd nützlich zu lesen. Straszburg, bey Jacob Frölich, 1554 (Eksemplar i Preussische Staatsbibl. Berlin); men da Teksten heri er noget mere sammentrængt end den danske, tjener den ikke til at belyse denne saa godt i Enkeltheder.

Udgaven Side 82 Linie 3: aff, her i Betydningen: om.

82, 9-10: Efterdi at mange Historier om Quindsfolck ere bescreffne ..., nl. i Boccaccios Bog De claris mulieribus. Som omtalt i Indledningen er Afsnittet i nærv. Udg. 82, 1—83, 3 en fri Oversættelse af Heinrich Stainhoewels Forord til hans tyske Griseldis-Oversættelse, et Forord, hvorved denne Fortælling knyttes til hans Oversættelse af De claris mulieribus.

82, 17: nytteligt, muligvis Trykfejl for nyttelig.

82, 19: Valske = vælske ɔ: italienske, cf. 83, 7 og 119, 6.

83, 4: Volter. Den nedertyske Tekst har: Wolter,

den højtyske: Walther (Petrarca: Gualtherus, Boccaccio: Gualtieri). De senere danske Udgaver optager den højtyske Form.

83, 7: **Walland** = Vælskland ɔ: Italien, cf. 82, 19 og 119, 6.

83, 9: **Vesaus** er naturligvis ikke, som senere danske Udgaver retter Navnet til, Vesuv, men derimod Monte Viso i de kottiske Alper (Piemont), hvor Po-Floden har sit Udspring. Petrarca: Vesulus ex Appenini iugis.

84, 4-6: **Poëten Virgilius**. Det anførte Udtryk om Floden Po, som Talen her er om, findes hos Virgil i Georgica I, 482.

84, 8: **Emiliam oc Flamminiam**. Emilia er endnu Navnet paa et italiensk Landskab. Regio Aemilia sive Flaminia var de latinske Navne paa den tidligere Kirkestats-Provins Romagna.

84, 9: **Venedien** = Provinsen Venezia.

84, 14: **Saluitz**, rimeligvis Trykfejl for **Sallutz**, som ellers er den Form, der bruges i den danske Tekst og den nedertyske Udgave 1502; men Formen **Saluitz** genfindes 107, 27. Det italienske Navn Saluzzo, som Boccaccio har, bliver hos Petrarca til: Terra Salutiarum. Den højtyske og den ældste nedertyske Tekst har: Salucz.

84, 15-17: **bygde de mere oc giorde hannem fastere end de andre Stæder / oc det giorde de for Margreffuens indvaaning**, Misforstaaelse af den nedertyske Tekst, som har: de bouwet me vnde vestet

meer wen de anderen van der inwoninge des markgreuen ɔ: som man byggede og befæstede mere end Markgrevens andre Residenser.

84, 23: **løstig**, urigtig Oversættelse ved Fejllæsning af den nedertyske Tekst, som har: in allen dingen loflick; den højtyske Tekst har: in allen dingen übertreffenlich.

84, 23: **altingist**, herefter mangler sikkert Ordene **vel befalde**, som findes i de senere danske Udgaver 1597, 1665 og 1697.

84, 25: **figede eller Gerede** ɔ: attraaede eller begærede.

84, 26: **forfengelig**. Den nedertyske Tekst har: verghenckliċk.

85, 11: **tiende** ɔ: tavse.

85, 24: **frige** = fri, bejle.

85, 25-26: **Ectestkaffs stadt** ɔ: ægteskabelig Stand.

86, 13-14: **at dit Folck motte faa dette Hoffuet**, urigtig Oversættelse af den nedertyske Tekst, som har: vnde dyn volck bliue ane houet ɔ: (i Fortsættelse af det foregaaende:) og Dit Folk blive uden Hoved.

86, 22: **vduold**, urigtig Oversættelse af den nedertyske Tekst, som har: verurouwet ɔ: glædet mig ved.

86, 26-27: **ansee** ɔ: tage i Betragtning.

86, 27: **loffue** ɔ: Tillid, Troskab.

86, 28: **den forsyning**, nedertysk: de sorge ɔ: den Omsorg.

87, 1: **henne** sc. Omsorgen.

87, 2-3: **en quindes fremdde vilie**. Den højtyske Tekst har: nach fremden willen wyben ɔ: at tage til Ægte efter fremmedes Villie. Men den nedertyske Oversætter har maaske ikke været klar over Betydningen af Ordet wyben (tage til Ægte), og skriver: vromede willen des wiues ɔ: Kvindens fremmede Villie.

87, 8: **føger mig vel til hues** = tilføjer mig vel, hvad . . .

87, 10: **skal**. Subjektet **ieg** er udfaldet.

87, 12: **hues** = hvad, saaledes talrige Steder i det følgende.

88, 3: **foruide** = bebrejde.

88, 11: **berobe den hederlige dag** ɔ: bekendtgøre Festdagen.

88, 17: **Verdskaff** ɔ: Gæstebud, Fest.

88, 25: **Janiculus**. Hos Petrarca: Ianicola, hos Boccaccio: Giannucole.

89, 3: **offuertræde** ɔ: overgaa.

89, 8: **opsatsk** = opsætsig. Ordet giver ingen Mening her, og der findes heller intet svarende dertil i de tyske Tekster.

89, 8: **opholt**. Den nedertyske Tekst har: in vnsprekliker leue verquickede ɔ: oplivede i usigelig Kærlighed.

90, 2-3: **til hørde**; tilhøre i Betydningen: paaligge.

90, 4: **hoss** ɔ: overfor.

90, 9: bekende ɔ: bemærkede.

90, 11-12: hues hand icke meenligen kunde see paa nogre andre Jomffruer, urigtig Oversættelse af den nedertyske Tekst, som har: de deme gemeinen volke vnwitlick weren.

90, 20: vnder dis ɔ: imedens, imidlertid.

90, 22-23: behørde at haffue ɔ: tilkom.

90, 24-25: forscreffne oc forsette ɔ: førnævnte og fastsatte.

91, 5: wuiderligt ɔ: uvitterligt, ubekendt.

91, 21-22: offuer en Side ɔ: tilside.

92, 14: til maa opfattes betonet, hørende til pyntede.

92, 15: førfærede, muligvis Trykfejl for forfærede.

92, 28: høfferdige, muligvis Trykfejl for hofferdige.

92, 29: betemme ɔ: raade, afgøre.

93, 1: sadanne, muligvis Trykfejl for saadanne, men Formen findes ogsaa 103, 3.

93, 2: bluelig. Den nedertyske Tekst har: tzerende ɔ: skælvende.

93, 4-5: oc løcken vil forsørge mig. Den nedertyske Tekst har: vnde ys my dat ghelucke bescheert ɔ: er den Lykke mig beskaaret.

93, 6: aldrig tale. Den nedertyske Tekst har: nummer don ɔ: aldrig gøre.

93, 25: ærligste. Den nedertyske Tekst har: eerwerdigheste.

94, 6-8: at hun vel maatte kaldis aff Folckit en hiertens kære (i nærv. Udg. rettet fra kare). Den nedertyske Tekst har: dar se van deme volke in schonen hare mochte bekand werden ɔ: at hun af Folket kunde blive bekendt i sin Skønhed. Den nedertyske Tekst er imidlertid paa dette Sted forvansket; den højtyske Tekst har: das sie von dem volck jn schöni hart mocht erkennet werden ɔ: at Folket næppe kunde kende hende i hendes Skønhed.

94, 14: stort kan muligvis være Trykfejl for stor, men fæst kendes ogsaa som Neutrumsord.

95, 7: giørde, muligvis Trykfejl for giorde.

95, 9: lempe ɔ: Optræden.

95, 13: neppelig. Foran dette Ord synes udfaldet at mand; disse Ord mangler ogsaa i det danske Hamburger-Tryk, men er tilføjet i Udgaverne 1597 og flgd.

95, 14-15: den smucke hendes gode leffnet oc sæder. Den nedertyske Tekst har: de tzirheyt eres guden leuen des vnde seden ɔ: hendes gode Levneds og Sæders Skønhed.

95, 16: søtighed. Den nedertyske Tekst i Lübecker-Udgaven har: lusticheyt; om den nedertyske Hamburger-Udgave har en Variant her, kan jeg ikke sige, da der netop paa dette Sted er en Lakune i Eksemplaret. Spørgsmaalet har en vis Interesse, da den højtyske Tekst nemlig har: süssikeit.

95, 20: løfflig, muligvis Trykfejl for lofflig.

95, 23-25: Saa frijet Her Volter neerlig oc ydmygelig. Den nedertyske Tekst har: Also nedder vnde demodigen vriede W. ɔ: af saa ringe Stand tog W. sig en Hustru. De følgende Ord men lyckelig oc merckelig har den danske Oversætter tilføjet for egen Regning.

96,8: stuglig, se Kommentaren ovf. til 4, 14.

96,9: begerlig at forbie. Den nedertyske Tekst har: verbeiden begeerliken ɔ: ventede begærlig paa.

96, 14-15: oc som han fick at høre Barnit græd. Som allerede omtalt i Indledningen har der paa dette Sted indsneget sig en Misforstaaelse. Der staar hos Petrarca: cum iam ablactata esset infantula ɔ: da nu den lille Pige var vænt fra. Den højtyske Tekst oversætter ablactata esset ved: entwenet ward. Nu har imidlertid Ordet entwenen, der paa Middelhøjtysk kun betyder afvænne, paa Nedertysk tillige Betydningen: begynde at græde. Idet den nedertyske Oversætter nu tager Ordet i den sidstnævnte Betydning, skriver han: In deme als dat kind wenende wart, hvoraf den danske Tekst er en korrekt Gengivelse. Den svenske Tekst forholder sig paa samme Maade, se P. O. Bäckström: Svenska folkböcker. I. Sth. (1845.) S. 283.

96, 27-28: framgangne ɔ: forbigangne.

97, 2: Edlinge = Adelsmænd ɔ: Vasaller.

97, 4: **du**. Ordet **de** vilde passe bedre, men nogen egentlig Trykfejl er der næppe Tale om. Svarende til 97, 3 ff. har den nedertyske Tekst: besunderen nu du bearuet bist, vnde anheuest tho telende ɔ: især da du nu er indsat som Arving og har begyndt at føde Børn; men den højtyske Tekst har: besunder so du berhaft [frugtbar] bist vnd an hast gehebt ze kinden.

97, 5: **icke at lide** ɔ: ulideligt.

97, 9-10: **stædis** ɔ: tilstedes.

97, 15: **vidskaff** ɔ: Vidende.

98, 2-3: **tacknemmelig** ɔ: behagelig.

98, 10: **betroede** ɔ: havde Tillid til.

98, 15-16: **tager mig til myskycke** (Mistykke) = tager mig ilde op.

98, 20: **at Herrebud er høyt**, frit oversat efter den nedertyske Tekst, som har: wat der heren deenst doen mach. Det danske Udtryk er et fra Peder Laale kendt Ordsprog, se Östnordiska och latinska medeltidsordspråk. Utg. av Axel Kock och Carl af Petersens. I. Kbh. 1889—94 S. 58 Nr. 521, sml. II. Kbh. 1891—92 S. 216.

98, 24: **quer** = stille.

99, 3: **made**, muligvis Trykfejl for **maade**.

99, 7: **fick** ɔ: gav.

99, 11: **bestiller** ɔ: ordner, indretter.

99, 12-13: **sperlemmede**, ɔ: spædlemmede, spinkle.

99, 26: **Bononien** = Bologna.

99, 28: **Pauinß**. Petrarca har: de Panico (Panicius), Boccaccio: Panago.

100, 11: **ombar** ɔ: mistede.

100, 20: **det mene Folck** ɔ: Menigmand.

101, 3: **øyen**, rimeligvis Oversætter- eller Trykfejl for **øren**.

102, 13: **vidskaff**, se Kommentaren ovf. til 97, 15.

102, 17: **igen** ɔ: til Gengæld.

102, 19-26. Den her noget kluntet udtrykte Mening forstaas bedst af Petrarcas latinske Tekst: nempe quæ si futuræ tuæ voluntatis essem præscia, ante etiam quicquid id esset, et velle et cupere inciperem, quam tu velles; nunc animum tuum, quem prævenire non possum, libens sequor.

103, 3: **sadan**, se Kommentaren ovf. til 93, 1.

103, 8: **tilførn**, muligvis Trykfejl for **tilforn**.

103, 13: **gerne** ɔ: meget.

103, 14-15: **giffue hannem til** = tilgive ham.

103, 15: **begere**, muligvis Trykfejl for **begerede**.

104, 2: **bestelle**, se Kommentaren ovf. til 99, 11.

104, 14-22. Disse Linier er tilføjet paa egen Haand af den danske Oversætter.

104, 16: **bud** = bød.

104, 24: **varetect** ɔ: Omhu.

104, 26-27: **suare nock . . . til den atstadigeste Mand**. Den nedertyske Tekst har: deme alder strengesten Eemanne genoch. Parentesen er et Indskud af den danske Oversætter.

104, 28—105, 1: **Mange ere de som begynde v I**

en ting/oc icke fuldkomme hende til ende/for huilcken hun er begyndt. Misforstaaelse af den nedertyske Tekst, som har: men etlike sint wen se anheuen so konnen se nenen ende maken; altsaa lige den modsatte Tanke.

105, 7-10: saa at huercken han eller hun haffde sin egen vilie/Men altijd vaar hans vilie hendes vilie/oc altijd vaar hendes vilie hans vilie. Urigtig Oversættelse af den nedertyske Tekst, som har: also dat erer twier een ghemuete vnde wille was, vnde nicht eenes isliken synen eghen wille men allene des mannes, wente de vrouwe wolde nicht vor sick suluen anders wen de here eer man ɔ: saa at begge havde eet Sind og een Villie, og ikke hver sin egen Villie, men kun Mandens, da Kvinden selv ikke vilde andet end hendes Mand.

105, 13: det mene folck, se Kommentaren ovf. til 100, 20.

105, 15: myred, kunde muligvis være Trykfejl for myrde; men Participiumsformen her kunde maaske ogsaa forklares ved Assimilation med det foregaaende Participium ladit.

105, 21 vndersate, muligvis Trykfejl for vndersaate.

105, 10: At, herefter er muligvis udfaldet et for.

107, 5: mene almue, se Kommentaren ovf. til 100, 20.

107, 9: som mig tyckis ɔ: hvad jeg nok vil tro.

107, 19-20: menligt ɔ: almindeligt.

107, 27: **Saluitz**, se Kommentaren ovf. til 84, 14.

107, 29: **manering** = Manér.

108, 8: **Ecteskafft stadt**, se Kommentaren ovf. til 85, 25-26.

108, 10: **art** ɔ: Slægt.

108, 10-11: **ortsprung** ɔ: Oprindelse. Ordet her overført uændret fra Nedertysk.

108, 13: **stad**, se Kommentaren ovf. til 85, 25-26.

108, 22 og 109, 19: **Brudskat** ɔ: Medgift.

109, 11: **alder** = Alderdom.

109, 13: **beuand** = vant til.

109, 13-14: **en fattig vidue** (Enke). Den nedertyske Tekst har: eene eerwerdighe salighe wedewe, hvilket giver bedre Mening.

109, 16: **wuitterligt**. Den nedertyske Tekst har: vnwillichliken, hvilket giver bedre Mening.

109, 28—110, 1: **oc tage paa mig igen mine gamble Klæder/i huilcke du haffuer anammit mig til din tieniste quinde**. Urigtig Oversættelse af den nedertyske Tekst, som har: vnde nim wedder den rinck dar du dy my mede hest vertruwet ɔ: tag Din Trolovelsesring igen.

110, 27: **obenhoffuit** ɔ: barhovedet.

110, 28-29: **som yndede saadant it løckens fald**. Den nedertyske Tekst har: de dat luckerad beschuldigeden ɔ: gav Lykkens Hjul (Skæbnens Omskiftelighed) Skylden.

111, 12: **menligen** = i Almindelighed.

111, 14: **megle** = store.

112, 13: **menligt**, se Kommentaren ovf. til 107, 19-20.

113, 9: **morgen** Germanisme for **i morgen**.

113, 12 og 113, 15: **vndfaaes** = undfanges, modtages.

113, 22: **stadt** = Stand.

113, 29: **fortraaden** ɔ: uvillig.

114, 8: **lempe** betyder ikke blot som 95, 9 og 114, 29: Optræden, Adfærd, men ogsaa: god Optræden, eller som Videnskabernes Selskabs Ordbog definerer det: »god Maade at foretage sig noget paa«.

114, 28-29: **vndfenge** ɔ: modtog.

115, 2: **deff** ɔ: derover.

115, 5: **beslutes** ɔ: indesluttes.

115, 9-11: **Altid vaare de oc hende sielff vdi hiertet/den loff oc prijs hun gaff dem/kan man icke tilfulde aff sige**. Den nedertyske Tekst har: des wart se so seer vor ander dinge verurouwet dat se suluen eer lof alletyd vth sprach ɔ: hun glædede sig saa meget derover fremfor alt andet, saa at hun selv altid udtalte deres Lov.

115, 18: **deyligit**, muligvis Trykfejl for **deyligt**.

115, 22: **fortydcket** ɔ: fortryde det; det danske Hamburger-Tryk har ogsaa: **fortrydit**.

115, 29: **kastigerit** ɔ: tugtet.

116, 2: **kræselig** ɔ: forvænt.

117, 18-19 **igen foruijst i sin stad** ɔ: fik anvist sin tidligere Pragt.

117, 27: **Suoger** = Svigerfader.

119, 4-5: **Bartram aff Rostlien**, hos Boccaccio: Beltramo di Rossiglione ɔ: Roussillon.

119, 6: **Bononia** er ellers det latinske Navn paa Bologna, sml. Kommentaren ovf. til 99, 26. Her er Talen imidlertid om Narbonne (Boccaccio: Nerbona), hvis latinske Navne er: Narbo, Atacinorum civitas, Decumanorum Colonia.

119, 6: **Valsklund** = Italien, sml. 83, 7.

120, 6: **bestadigt** ɔ: tingede.

121, 16: **kortvillig** ɔ: lystig.

121, 23: **Slectinge** = Slægt.

122, 13: **beskedelige** ɔ: forstandig.

123, 2: **gud**, formodentlig Trykfejl for **god**; men det danske Hamburger-Tryk har: **Gud**.

123, 7: **beromste**, muligvis Trykfejl for **berømste** eller **berømteste**.

124, 5: **wfortøgert** = ufortøvet.

124, 9: **veyre** = vægre.

124, 24: **Arstedie** ɔ: Medicin.

125, 11-12: **affkomst** = Herkomst.

125, 15: **Slectinge**, se Kommentaren ovf. til 121, 23.

125, 20: **beteed** ɔ: vist.

125, 23: **kese** ɔ: vælge.

126, 2 og 126, 28: **Brudskat**, se Kommentaren ovf. til 108, 22.

126, 11: **forseet** ɔ: forsørget ved Giftermaal.

126, 12: **Ecteskabs stadt**, se Kommentaren ovf. til 85, 25-26.

127, 4: **sin**, Germanisme, der i Stedet for **være** er løbet Oversætteren i Pennen.

127, 11: **Slectinge**, se Kommentaren ovenfor til 121, 23.

127, 22: **forseet**, se Kommentaren ovenfor til 126, 11.

128, 7-8: **en Førstelige Frouentimmer**. Ordet, der ellers er Neutrum, betyder baade Kvindeværelse og Kvindeligt Følge.

130, 2: **stick**, efter dette Ord er muligvis udfaldet et **oc**.

130, 4-5: **loed . . . op** ɔ: afstod.

131, 2: **ting**, muligvis Trykfejl for **ring**.

132, 11-12: **altsammen**, formodentlig Trykfejl for **allesammen**.

132, 15: **siugele**, se Kommentaren ovf. til 4, 14.

133, 3: **gong**, muligvis Trykfejl for **gang**, men sml. 134, 6: **gaang**.

134, 1: **optucter**, muligvis Trykfejl for **optuctet**.

134, 1-2: **dog kunde hun icke beraade hende iblant Adelen**. Den tyske Tekst har: die sie von armut wegen in Adel nit zu uerheyraten hette.

134, 9: **føger** ɔ: slutter.

134, 11: **kundskab** ɔ: Bekendtskab.

134, 15: **en erlige skencke oc Klenodie**. Den tyske Tekst har: ein schön halsz geschmeid.

134, 25: **forseet**, se Kommentaren ovf. til 126, 11.

134, 27: **fornem** ɔ: Forehavende. Germanisme.

135, 1 **Brudskat**, se Kommentaren ovf. til 108, 22.

135, 8: sit muligvis Trykfejl for sin.

135, 10: leylighed ɔ: Forhold.

135, 13: Arffue oc Land. Den tyske Tekst har: Erbland.

135, 15: Slectinge, se Kommentaren ovf. til 121, 23.

135, 28: Kemmerlin ɔ: lille Kammer. Germanisme.

135, 29: sin ɔ: hans.

136, 1-2: beradde (Trykfejl for beraadde?) ɔ: betænkte.

136, 12: stugele, se Kommentaren ovf. til 4, 14.

136, 18: slecting, se Kommentaren ovf. til 121, 23.

137, 13: Feste ɔ: Borge.

138, 11: vartect, se Kommentaren ovf. til 104, 24.

138, 15: Mompelier = Montpellier. Boccaccio: Monpolier.

140, 1: kalder, muligvis Trykfejl for kaldet.

140, 6: offuerste, muligvis Trykfejl for øffuerste.

141, 10: stugele, se Kommentaren ovf. til 132, 15.

HAANDSKRIFT-BESKRIVELSE OG BIBLIOGRAFI

Nummereringen er kun foretaget af praktiske Hensyn og betegner blot Rækkefølgen (ved Tryk uden Aarstal den formentlige Rækkefølge) af de kendte Udgaver. Af Numrene kan der altsaa intet sluttes om Antallet af de Udgaver, der har eksisteret, lige saa lidt som Udgave Nr. 1 med Bestemthed kan regnes for editio princeps.

De med † mærkede Udgaver har ikke foreligget ved Bibliografiens Udarbejdelse.

HELENA.

† 1. Før 1665.

At der før 1665 har eksisteret en Udgave af »Helena«, ses af, at der i: Catalogus Librorum variorum Qvorum Auctio fiet in Ædibus Ramelianis Ad diem IX. Octobr. Anno 1665. Hafniæ, Bl. H 2 v som Nr. 979 blandt Oktaverne anføres: **Historia om den Taalmodige Helena.** Ellers kendes en saadan Udgave ikke.

2. København 1677. — Kgl. Bibl. Kbh.

Optrykt i dette Bind S. 3—78.

Titelbladet faksimileret S. 3. 8°. 39 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—E.

† 3. København 1684.

I Fortegnelse paa Obriste Friderich Felix von der Ostens Bøger. Kbh. 1763 anføres S. 54 som Nr. 40 blandt Oktaverne: **En skiøn Historie om den Taalmodige Helena, ib. (ↄ: Khvn.) 1684.** Den samme Udgave anføres i: Fortegnelse paa en stor Deel Bøger, som Justitz-Raad Peder Stavanger haver efterladt sig. Kbh. [1757] S. 144 som Nr. 736 blandt Oktaverne. Ellers kendes denne Udgave ikke.

4. U. St. 1703. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog meget | Skiøn Historie/ | Om den | Tolmodige Helena | af Constantinopel / en

Kongis Daat-|ter/som i langsommelig Tid lidde stor | Armod/Sorg og Bedrøvelse. Thi der hun var ved | 16 Aar/maatte hun rømme sin Faders Gaard/for-|di hendis egen Fader vilde tage hende til ægte:| Meget lystig/dog en part steds bedrøvelig nock at|læse. Hvor udi mand kand rettelig see Lyckens|ustadige Lob/2c. | [Kopi af Træsnittet paa Titelbladet af Udgave 2.] | [Røsgen.] | Prentet Aar 1703. 8°. 80 paginerede Sider inkl. Titelbl. S. 78: Et lidet Register paa hver Capitels Indhold udi denne Historie:.

† 5. U. St. 1710.

I Jochum Halling: De Danskes Bibliothek. 1726 (Thotts Ms. Saml. Nr. 1049 Fol.) anføres S. 78 i Afsnittet »Bøgger for Skjemt og Tiid-kort«: Den skjønne Helena. 1710, 8°. Ellers kendes denne Udgave ikke.

† 6. U. St. 1715.

Sammesteds som Udgave 5 anføres: Den taalmodig Helena. 1715. Ellers kendes denne Udgave ikke.

† 7. U. St. 1724.

I Fortegnelse paa endeel Bøger Justitzr. Niels Simonsen Munchs Arvinger tilhørende. Kbh. 1787 anføres S. 378 som Nr. 2541 blandt Oktaverne: (Historie) Om den taalmodige Helena. 1724. Denne Udgave nævnes ogsaa sammesteds som Udg. 5—6, men kendes ellers ikke.

8. København 1729. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog meget | Skiøn Historie | Om den | Taalmodige | Helena, | En Konge-Daatter af Constan- | tinopel, som i langsommelig Tiid lidte | stor Armod, Sorg og Bedrøvelse. | Thi der hun var ved 16 Aar, | maatte hun rømme sin Faders Gaard, fordi | hendes egen Fader vilde tage | hende til ægte: | Den er meget lystig, men derhos og bedrø- | velig at læse; og mand kand i den rette- | lig see Lykens u- stadige Lob. | [Røsgen, bestaaende af liggende S-Tegn.] | KJØBENHAVN, | Trykt udi H. K. M. pri- vileg. Bogtryk- | kerie, 1729. 8⁰. 72 paginerede Sider. — Teksten begynder S. 2 (Titelbladets Bagside). Bogen maa være trykt enten af Johannes Laverentzen, som døde i September 1729 (Stolpe: Dagspressen i Danmark. II. S. 271), eller af Jochum Wielandt, der samme Aar efterfulgte ham som Direktør for det kongelige Bogtrykkeri (Stolpe. III. S. 36). — I Sammenligning med Udg. 2 og 4 udviser Teksten i denne Udgave en Del stilistiske Ændringer; denne Redaktion ligger til Grund for de følgende Udgaver.

9. København 1734. — Kgl. Bibl. Kbh.

En Underlig og | dog meget | Skiøn Historie | Om dend | Taalmodige | Helena, | En Konge-Daatter af Constan- | tinopel, som i langsommelig Tiid lid- | te stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse; | Thi der hun var 16 Aar, maatte hun | rømme sin Faders Gaard,

fordi hen-|des egen Fader vilde tage hen-|de til ægte. | Den er meget lystig, men derhos og be-| drøvelig at læse; | Og mand kand | i den rettelig see Lykkens | u-stadige Lob. | [Røsgen.] | Kiøbenhavn, | Trykt udi H. Kongl. Maj. privilegerede | Bogtrykkerie, 1734. 8⁰. 32 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—D. — Teksten begynder paa Bagsiden af Titelbladet. — Bogtrykkerens Navn er Johan Jørgen Høpffner.

10. København 1754. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog|meget|Skiøn Historie|om den | Taalmodige | Helena, | En Konge-Daatter af Con-|stantinopel, som i langsommelig Tiid|lidte stor Armod, | Sorg og | Bedrøvelse; | Thi der hun var 16 Aar, maatte hun | rømme sin Faders Gaard, fordi hen-|des egen Fader vilde tage hende | til ægte. | Den er meget lystig, men derhos og be-| drøvelig at læse; Og man kand i den rettelig | see Lykkens u[-]stadige Lob. | [Røsgen.] | Kiøbenhavn, Trykt udi Hans Kongl. Maj.| privil. Bogtrykkerie, 1754. 8⁰. 24 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—C. — Teksten begynder paa Bagsiden af Titelbladet. — Bogtrykkerens Navn er Johan Jørgen Høpffner.

11. København 1757. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog |meget |Skiøn Historie|om den| Taalmodige| HELENA,| En Konge-Daatter

af Con-|stantinopel, som i langsommelig | Tiid lidte stor Armod, Sorg | og Bedrøvelse; | Thi der hun var 16 Aar, maatte hun | rømme sin Faders Gaard, fordi hen-|des egen Fader ville tage hen-de|til ægte. | Den er meget lystig, men derhos og bedrø-|velig at læse: Og man kand i den rettelig | see Lykkens ustadige Løb. | [Røsgen.] | Kiøbenhavn, trykt udi H. Kongl. Majests. | privil. Bogtrykkerie, 1757. 8⁰. 24 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—C. — Teksten begynder paa Bagsiden af Titelbladet. — Bogtrykkerens Navn er Johan Jørgen Høpffner. — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 10.

12. København 1763. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog | meget | Skiøn Historie, | om den | Taalmodige | Helena, | En Konge-Daatter af Con-|stantinopel, som i langsommelig | Tid lidte stor Armod, Sorg | og Bedrøvelse; | Thi der hun var 16 Aar, maatte hun | rømme sin Faders Gaard, fordi hen-|des egen Fader ville tage hen-|de til ægte. | Den er meget lystig, men derhos og | bedrø-velig at læse; Og man kand i den | rettelig see Lykkens ustadige Løb. | [En Streg]. | KJØBENHAVN, 1763. | Trykt udi H. K. M. priv. Bogtrykkerie. 8⁰. 24 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—C. — Teksten begynder paa Bagsiden af Titelbladet. — Bogtrykkerens Navn er Nicolai Christian Høpffner. — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 10—11.

13. Trykt i dette Aar. — Universitetsbiblioteket, Kbh.

En underlig og meget | Skiøn Historie, | om | den taalmodige | Helena, | en Konge-Daatter af Con- | stantinopel, | som langsommelig Tid | lidte | stor Armod, Sorg og Bedrøvelse; | thi | der hun var sexten Aar, | maatte hun romme sin Faders Gaard, | fordi hendes egen Fader | vilde tage hende til Ægte. | [En Streg.] | Den er meget lystig, men derhos og bedrøvelig | at læse; og man kand i den rettelig see | Lykkens ustadige Løb. | [En Streg.] | Trykt i dette Aar. 8⁰. 24 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—C. — Teksten begynder paa Bagsiden af Titelbladet.

14. Trykt i dette Aar. — Karen Brahes Bibliotek, Odense.

En underlig | og dog meget Skiøn | Historie | Om den | Taalmodige | Helena, | En Konge-Daatter af Constan- | tinopel, som i langsommelig Tiid | lidte stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse; | Thi der hun var Sexten Aar, maatte | hun romme sin Faders Gaard, fordi hendes | egen Fader ville tage hende til Ægte. | Den er meget lystig, men derhos og bedrøve- | lig at læse; Og man kand i den rettelig see | Lykkens ustadige Løb. | [Røsgen.] | Trykt i dette Aar. 8⁰. 48 paginerede Sider. — Teksten begynder S. (2) paa Bagsiden af Titelbladet.

15. Trykt i dette Aar. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig | og dog meget Skiøn | Historie | Om den | Taalmodige | Helena, | En Konge-Datter af Constanti- | nopel, som i langsommelig Tiid | lidte stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse; | Thi der hun var Sexten Aar, maatte | hun rømme sin Faders Gaard, fordi hendes | egen Fader ville tage hende til Ægte. | Den er meget lystig, men derhos og bedrøve- | lig at læse; Og man kand i den retteligen see | Lykkens ustadige Løb. | [Røsgen.] | Trykt i dette Aar. 8⁰. 48 paginerede Sider. — Teksten begynder S. (2) paa Bagsiden af Titelbladet. — S. 1—46 samme Side- og Liniefølge som Udg. 14.

16. København uden Aar. Efter 1770. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog | meget | Skiøn Historie | om den | taalmodige | Helena, | En Konge-Datter af Konstan- | tinopel, som i langsommelig Tid | lidte stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse; | Thi der hun var 16 Aar, maatte hun | rømme sin Faders Gaard, fordi hen- | des egen Fader vilde tage hende | til ægte. | Den er meget lystig, men derhos og | bedrøvelig at læse; og man kan i den | rettelig see Lykkens ustadige Løb. | [Røsgen.] | Trykt hos J. R. Thiele. 8⁰. 48 paginerede Sider. — Teksten begynder S. (2) paa Bagsiden af Titelbladet. — Bogen maa være trykt 1770 eller efter dette Aar, i hvilket Joh. Rud. Thiele begyndte sin Bogtrykker-

virksomhed under eget Navn, se C. Nyrop: Den danske Boghandels Historie. II. Kbh. 1870 S. 68 f.

17. København uden Aar. Efter 1770. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog | meget | Skiøn Historie | om den | taalmodige | Helena, | En Konge-Datter af Konstan- | tinopel, som i langsommelig Tid | leed stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse; Thi da hun var 16 Aar, maatte hun | rømme sin Faders Gaard, fordi hen- | des egen Fader vilde tage hende til Ægte. | Den er meget lystig, men derhos og bedrø- | velig at læse; og man kan i den rettelig see | Lyk- kens ustadige Løb. | [Røsgen.] | Trykt hos J. R. Thiele. 8°. 48 paginerede Sider. — Teksten begynder S. (2) paa Bagsiden af Titelbladet. — Denne Udgave er øjensynligt et Optryk af Udg. 16, men har kun hist og her samme Side- og Liniefølge. Angaaende Fastsættelsen af det omtrentlige Trykkeaar se ovf. under Udg. 16.

18. København 1781. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog | meget | Skiøn Historie, | om den | Taalmodige | Helena, | En Konge-Datter af Constan- | tinopel, som i langsommelig Tid | lidte stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse; | Thi der hun var 16 Aar, maatte hun | rømme sin Faders Gaard, fordi hen- | des egen Fader ville tage hen- | de til Ægte. | Den er meget lystig, men derhos og |

bedrøvelig at læse; Og man kan i den | rettelig see Lykkens ustadige Løb. | [En Streg.] | Kiøbenhavn, 1781. | Trykt hos H. J. Graae, boende i Knabroestræde No. 70. 8⁰. 28 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—D. — Teksten begynder paa Bagsiden af Titelbladet.

19. København 1784. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog | meget | Skiøn Historie, | om den | Taalmodige | Helena, | En Konge-Datter af Constan- | tinopel, som i langsommelig Tid | lidte stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse; | Thi der hun var 16 Aar, maatte hun | rømme sin Faders Gaard, fordi hen- | des egen Fader ville tage hende | til ægte. | Den er meget lystig, men derhos og | bedrøvelig at læse; Og man kan i den rettelig see Lykkens ustadige Løb. | [Røsgen.] | Kiøbenhavn, 1784. | Trykt hos H. J. Graae, boende i Knabroestræde No. 70. 8⁰. 56 paginerede Sider. Fra S. 27 samme Side- og Liniefølge som Udg. 18.

† 20. København 1785. — Kgl. Bibl. Kbh.

I Fortegnelse over endeel Bøger, Gottlieb Emanuel Venninghausens Fallitboe og Henrich Conrad Obenhausens Stervboe tilhørende. Kbh. 1796 anføres S. 21 som Nr. 434 blandt Oktaverne et Samlingsbind, hvori som Nr. 2 findes: Hist. om den taalmodige Helena. Kbh. 1785. Ellers kendes denne Udgave ikke.

21. København uden Aar. Mellem 1797 og 1808. — Universitetsbibl. Kbh.

En mærkværdig | Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang | Tid leed Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi, | kun sexten Aar gammel, maatte hun rømme sin | Faders Hof, da han af en utæmmet Vellyst | vilde ægte hende; men kom dog omsider | ved Uskyldighedens gode Sejer igjen | til kongelig Hæder og Værdighed. | [Vignet: En Dame med en Vifte.] | [En Streg.] | Kjøbenhavn. | Trykt og tilkjøbs i store Helliggejststræde No. 150 og 151. 8⁰. 48 paginerede Sider. S.(48) Overskrift: Hvor denne Historie kjøbes, faaes og følgende: [Fortegnelse over 57 forskellige Folkebøger o. l.] — Teksten er i denne Udgave undergaaet en stilistisk Gennemarbejdning. — Udgaven maa være trykt mellem 1797 og 1808 af Joh. Rud. Thiele. Denne købte nemlig i det førstnævnte Aar (ifølge C. Nyrop: Den danske Boghandels Historie. II. 1870 S. 69) Ejendommen Nr. 151 i St. Helliggejststræde til Udvidelse af sit Trykkeri, hvorimod 149 er hans Husnummer fra Aaret 1808 ifølge Københavns Vejviser.

22. Haderslev 1806. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | den taalmodige | Heleua [!], | en | Kongedatter | af Konstantinopel, | som lidte | stor Forfølgelse og Fattigdom, | fordi | hendes egen Fader vilde tage hende til Ægte, | men blev omsider |

Dronning i Engelland. | [En Streg.] | Meget fornøjelig, men derhos og bedrøvelig at læse, | og man kan deri ret see Lykkens ustadige Løb. | [En Dobbeltstreg.] | Haderslev, 1806. 8⁰. 48 paginerede Sider. Denne Udgave repræsenterer den ældre Tekstredaktion, som findes i Udg. 19 og foreg.; men de refererende Kapiteloverskrifter er slettet fra og med 2. Kapitel.

23. København uden Aar. Efter 1808. — Universitetsbibl. Kbh.

En mærkværdig | Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang | Tid leed Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi, kun | sexten Aar gammel, maatte hun rømme sin Fa-|ders Hof, da han af en utæmmet Vellyst vilde ægte | hende; men kom dog omsider ved Uskyldighedens | gode Sejer igjen til kongelig Hæder | og Værdighed. | [Samme Vignet som paa Titelbladet af Udg. 21.] | [En Streg.] | Kjøbenhavn. | Trykt og tilkjøbs i store Helliggejststræde No. 149. 8⁰. 48 paginerede Sider. — Samme Tekstredaktion som Udg. 21. — Til Hjælp ved Fastsættelse af Trykkeaaret tjener, at St. Helliggejststræde No. 149 første Gang nævnes som Joh. Rud. Thieles Adresse i Københavns Vejviser for 1808.

24. København, u. A. Defekt. — Kgl. Bibl. Kbh.

En mærkværdig | Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid |

leed Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi, kun sexten | Aar gammel, maatte hun rømme sin Faders Hof, | da han af en utæmmet Vellyst vilde ægte hende; | men kom dog omsider ved Uskyldighedens gode Sejer | igjen til kongelig Hæder og Værdighed. | [Samme Vignet som paa Titelbladet af Udg. 21 og 23.] | [En Streg.] | Kjøbenhavn. | [Resten af Titelbladet bortskaaret.] 8⁰. 48 paginerede Sider. — Teksten begynder S. (2) paa Titelbladets Bagside. — S. 44 Overskrift: Arie. [22 seksliniede Strofer, hvis Indhold er ganske uden Forbindelse med Folkebogens Tekst.] — Samme Tekstredaktion som Udg. 21 og 23. — Det eneste kendte Eksemplar af denne Udgave, som findes paa Kgl. Bibl. Kbh., er saa stærkt beskaaret, at ikke blot Titelbladet mangler det nederste Stykke, hvor formodentlig Bogtrykkerens Navn eller Adresse (sikkert Thiele i St. Helliggejststræde No. 149) har staaet; men ogsaa af selve Bogens Tekst er flere Steder en Linie gaaet tabt.

25. København, uden Aar. — Universitetsbibl. Kbh.

Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Constantinopel, som i lang | Tid leed Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi | sexten Aar gammel, maatte hun rømme sin | Faders Hof, da han af en utæmmet Vellyst | vilde ægte hende; men kom dog omsider, | ved Uskyldighedens gode Sejer, til | dronninglig

Hæder og Værdighed. | [Vignet: En dansende Kvindeskikkelse.] | [En Bølgelinie.] | Kiøbenhavn. 8⁰. 48 paginerede Sider. — Teksten begynder S. (2) paa Bagsiden af Titelbladet. — Samme Tekstredaktion som Udg. 21 og 23—24.

26. København, uden Aar. — Kgl. Bibl. Kbh.

En mærkværdig | Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang | Tid leed Armod, Sorg og Bedrøvelse thi, kun | sexten Aar gammel, maatte hun rømme sin Fa- | ders Hof, da han af en utæmmet Vellyst vilde | ægte hende; men kom dog omsider ved Uskyldig- | hedens gode Sejer igjen til kongelig Hæder | og Værdighed. | [Vignet: En grov Kopi af Figuren paa Titelbladet af Udg. 21 og 23—25.] | [En Slutstreg.] | Kjøben- havn. | Faaes tilkjøbs i lille Kongensgade No. 79. 8⁰. 40 paginerede Sider. Samme Tekstredaktion som Udg. 21 og 23—25.

26. København uden Aar. Mellem 1829 og 1835. — Kgl. Bibl. Kbh.

En mærkværdig | Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid | leed Armod, | Sorg og Bedrøvelse; thi, kun sexten | Aar gammel, maatte hun rømme sin Faders Hof, | da han af en utæmmet Vellyst vilde ægte hende, | men kom dog omsider ved Uskyldighedens gode Seir | igjen til kongelig Hæder og Værdighed, |

[Vignet: Marine-Trofæ.] | [En Slutstreg.] | Kjøbenhavn. | Faaes hos P. W. Tribler, Holmensgade No. 114. | Trykt hos S. A. Nissen. 8⁰. 48 paginerede Sider. — Teksten begynder S. (2) paa Bagsiden af Titelbladet. S. 43 Overskrift: Arie. (ɔ: de samme 22 seksliniede Strofer som bag i Nr. 24). — Samme Tekstredaktion som Udg. 21 og 23—26. — Til Hjælp ved Fastsættelse af Trykkeaaret tjener, at P. W. Tribler overtog Forretningen efter sin Moders (»Triblers Enke«) Død 1829 (se Carl Elberling: Oehlenschläger som Gadevise-Digter. Kbh. 1872 S. 26); Bogtrykkeren S. A. Nissen levede kun til 1835.

28. København uden Aar. Mellem 1848 og 1850. — Kgl. Bibl. Kbh.[1]

En mærkværdig | Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid | leed Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi, kun sexten | Aar gammel, maatte hun rømme sin Faders Hof, | da han af en utæmmet Vellyst vilde ægte hende, | men kom dog omsider ved Uskyldighedens gode Seir | igjen til kongelig Hæder og Værdighed. | [Vignet med Skibe og Søhandelsattributer.] | [En Dobbeltstreg.] | Kjøbenhavn. | Faaes i Bogtrykkeriet i Springgade Nr. 13. | Trykt hos F. Listoe. 8⁰. 39 paginerede Sider. — Teksten begynder S. (2) paa Bagsiden af Titelbladet. — Samme Tekstredaktion som i Udg. 21 og 23—27. — If. Kbh.s Vejviser var Springgade 13 F. Listoes Adresse 1848—50.

† 29. København før 1849.

I en Fortegnelse, der bærer Titelen »Jordans Forlagsartikler. Juni: 1849.« anføres S. 13 blandt de Bøger, der faas hos Thornby, Borgergade Nr. 2: En mærkværdig Historie om Helena, en Kongedatter af Konstantinopel. 12 Skill. Den samme Titel anføres i Ludvig Jordans Forlagskatalog 1851, 1853 (i hvilke to Kataloger Titelen imidlertid er sammenblandet med Historien om den skønne Magelone og Ridder Peder med Sølvnøglerne), 1855, 1858 og 1865. Samme Titel anføres i F. Fabricius: Dansk Bogfortegnelse for Aarene 1841—1858. Kbh. 1861 S. 68. Ellers kendes denne Udgave ikke.

30. København 1849. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog meget | skjøn Historie | om den | taalmodige | Helena, | en Kongedatter af Constantinopel, som i | langsommelig Tid leed stor Armod, Sorg | og Bedrøvelse, thi der hun var 16 Aar, | maatte hun rømme sin Faders Gaard, fordi | hendes egen Fader ville tage hende til ægte. | Den er meget lystig, men derhos og be- | drøvelig at læse; og man kan i den ret- | telig see Lykkens ustadige Lod. | [En Streg.] | Priis: 12 Skilling. | [En Dobbeltstreg.] | Kjøbenhavn. | Trykt hos og forlagt af Behrend's Enke. | 1849. 8⁰. 44 paginerede Sider. Samme Tekstredaktion som i Udg. 22, Udg. 19 og foreg.

31. Christiania 1849. — Tilhører Professor Torleiv Hannaas, Bergen.

En mærkværdig | Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid | leed Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi kun sexten | Aar gammel, maatte hun rømme sin Faders Hof, | da han af en utæmmet Vellyst vilde ægte hende, | men kom dog omsider ved Uskyldighedens Seir igjen | til kongelig Hæder og Værdighed. | [En Dobbeltstreg.] | Christiania 1849. | Forlagt af, og tilkjøbs hos N. W. Damm. 8⁰. 48 paginerede Sider. — Samme Tekstredaktion som Udg. 21 og 23—28.

32. København 1852. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog meget | skjøn Historie | om den | taalmodige | Helena, | en Kongedatter af Constantinopel, som i lang- | sommelig Tid leed stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse, thi der hun var 16 Aar maatte | hun rømme sin Faders Gaard, fordi hendes | egen Fader vilde tage hende tilægte. Den | er meget lystig, men derhos og bedrøvelig | at læse; og man kan i den rettelig see | Lykkens ustadige Lod. | [En Dobbeltstreg.] | Kjøbenhavu [!]. | Trykt hos og forlagt af Behrend's Enke. | 1852. 8⁰. 40 paginerede Sider. S. (39) Overskrift: Hos Bogtrykker Behrends Enke Aabenraa Nr. 231, i Kjøbenhavn, faaes gode Krigs- Morskabs- og Kjærlighedsviser, samt Historier. ... Af Historier forefindes: [Fortegnelse paa 31 Folkebøger o. l., hvor-

iblandt:] Den skjønne Helena, 12 ß. — Optryk af Udg. 30.

33. København 1856. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog meget | skjøn Historie | om den | taalmodige | Helena, | en Kongedatter af Constantinopel, som i lang- | sommelig Tid leed stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse, thi der hun var 16 Aar maatte | hun rømme sin Faders Gaard, fordi hendes | egen Fader vilde tage hende tilægte. Den | er meget lystig, men derhos og bedrøvelig at | læse; og man kan i den rettelig see Lykkens | ustadige Lod. | [En Streg.] | Kjøbenhavn 1856. | Forlagt af, samt trykt hos Behrends Enke. | Aabenraa Nr. 231. 8⁰. 38 paginerede Sider. — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 32.

34. København 1857. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog meget | skjøn Historie | om den | taalmodige | Helena, | en Kongedatter af Constantinopel, som i lang- | sommelig Tid leed stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse, thi der hun var 16 Aar maatte | hun rømme sin Faders Gaard, fordi hendes | egen Fader vilde tage hende tilægte. Den | er meget lystig, men derhos og bedrøvelig at | læse, og man kan i den rettelig see Lykkens | ustadige Lod. | [En Streg.] | Priis: 12 Skilling. | [En Bølgelinie.] | Kjøbenhavn 1857. | Forlagt af, samt trykt hos Behrends Enke, | Aabenraa Nr. 231. 8⁰. 40

paginerede Sider. S. (39): Overskrift: Bogtrykker Behrends Enkes Forlagshandel, Aabenraa Nr. 231 i Kjøbenhavn, . . . Af Historier forefindes: [Fortegnelse paa 28 Folkebøger o. l.] — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 32—33.

35. København 1858. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog meget | skjøn Historie | om den | taalmodige | Helena, | en Kongedatter af Constantinopel, som i lang- | sommelig Tid leed stor Armod, Sorg og | Bedrøvelse, thi der hun var 16 Aar maatte | hun rømme sin Faders Gaard, fordi hendes | egen Fader vilde tage hende tilægte. Den | er meget lystig, men derhos og bedrøvelig at | læse; og man kan i den rettelig see Lykkens | ustadige Lod. | [En Streg.] | Kjøbenhavn 1858. | Forlagt af, samt trykt hos Behrends Enke, | Aabenraa Nr. 231. 8°. 38 paginerede Sider. — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 32—34.

36. Christiania 1859. — Kgl. Bibl. Kbh.

En mærkværdig | Historie | om | Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid led | Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi, kun sexten Aar | gammel, maatte hun rømme sin Faders Hof, da han | af en utæmmet Vellyst vilde ægte hende; men kom dog | omsider ved Uskyldighedens gode Seir igjen til kongelig | Hæder og Værdighed. | (Nyt Oplag.) | [En Dobbeltstreg.] | Christiania 1859. |

Forlagt af og tilkjøbs hos N. W. Damm. Omslagstitel: Historie | om | Helena. | [Mellem to vandrette Streger:] Priis 8 [rettet med Blæk til: 12] ß. Omslagstitelen er omgivet af en dobbelt Randlinie. 8⁰. 48 paginerede Sider. Paa Omslagets 4. Side: Hos Bogbinder N. W. Damm faaes følgende Bøger til vedføiede Priser: [Fortegnelse over 20 forskellige Folkebøger o. l.] — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 31.

37. København 1861. — Kgl. Bibl. Kbh.

En underlig og dog meget skjøn | Historie | om | den taalmodige | Helena, | en Kongedatter af Constantinopel, som i langsomme- | lig Tid leed stor Armod, Sorg og Bedrøvelse; | thi da hun var 16 Aar, maatte hun rømme sin | Faders Gaard, fordi hendes egen Fader vilde tage | hende tilægte. Den er meget lystig, men derhos og | bedrøvelig at læse, og man kan i den rettelig see | Lykkens ustadige Lod. | [En Slutstreg.] | Kjøbenhavn 1861. | Forlagt af, samt trykt hos Behrends Enke, | Aabenraa Nr. 3, 1ste Sal. 8⁰. 38 paginerede Sider. — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 32—35.

38. København 1865. — Universitetsbibl. Kbh.

En mærkværdig og smuk Historie | om | den skjønne Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid | led stor Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi 16 Aar | gammel maatte hun flygte fra sit Hjem, fordi | hendes egen Fader vilde tage

hende tilægte; men | tilsidst kom hun ved sin store Dyd, Taalmodighed | og Uskyld til kongelig Hæder og Værdighed. | [Træsnit: Et elskende Par under et Træ.] | Priis: 12 Skilling. | Faaes i Jul. Strandbergs Boghandel, Holmensgade 18. 12⁰. 48 paginerede Sider. S. 47: Ende. S. (48) Overskrift: Hos Jul. Strandberg, Holmensgade 18, faaes: [Fortegnelse over forskellige Forlagsartikler]; nederst paa Siden under en Streg: Kjøbenhavn. Trykt hos Ernst Lund. — Teksten er i denne Udgave undergaaet en stilistisk Gennemarbejdning. — Ifølge Universitetsbibliotekets Katalog er denne Udgave antagelig trykt 1865.

39. København 1866. — Kgl. Bibl. Kbh.

En mærkværdig og smuk Historie | om | den skjønne Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid | led stor Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi 16 Aar | gammel maatte hun flygte fra sit Hjem, fordi hen- | des egen Fader vilde tage hende tilægte; men til- | sidst kom hun ved sin store Dyd, Taalmodighed og | Uskyld til kongelig Hæder og Værdighed. | [Samme Træsnit som paa Titelbladet af Udg. 38.] | Priis: 12 Stilliug [!] | Faaes i Jul. Strandbergs Boghandel, Holmensgade 18. 12⁰. 48 paginerede Sider. S. 47: Ende. S. (48) Overskrift: Hos Jul. Strandberg, Holmensgade 18, faaes endvidere: [Fortegnelse over forskellige Forlagsartikler]; nederst paa Siden under en Streg:

Kjøbenhavn. Jul. Strandbergs Forlag. Faaes i Bog- og Papirhandelen, Holmensgade 18 i Stuen. Trykt i Lund & Jensens Bogtrykkeri. — Næsten overalt samme Side- og Liniefølge som Udg. 38. — Ifølge Det kgl. Biblioteks Kataloger og J. Vahl: Dansk Bogfortegnelse for Aarene 1859—1868. Kbh. 1871 S. 59 er denne Udgave udkommet 1866.

† 40. Christiania 1869.

I Thorvald Boeck: Norsk Bogfortegnelse 1866—1872. Chria. 1877 anføres S. 80: En mærkværdig Historie om Helena, en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid led Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi, kun sexten Aar gammel, maatte hun rømme sin Faders Hof, da han af en utæmmet Vellyst vilde ægte hende; men hun kom dog omsider ved Uskyldighedens Seir igjen til kongelig Hæder og Værdighed. (Nyt Oplag.) Chra. 1869. l. 8. 48 S. N. W. Damm. 8 ß. — Ifølge velvillig Meddelelse fra Bibliotekar Hjalmar Pettersen findes denne Udgave ikke paa Universitetsbiblioteket i Kristiania, hvortil den lovbefalede Pligtaflevering af Tryksager først begyndte med Aaret 1882. — Sml. ovf. Udg. 31 og 36.

41. København 1871. — Kgl. Bibl. Kbh.

En mærkværdig og smuk Historie | om | Den skjønne Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel som i lang Tid led | stor Armod, Sorg og Bedrøvelse; | thi 16 Aar gammel | maatte hun flygte

fra sit Hjem, fordi hendes egen | Fader vilde tage hende tilægte; men tilsidst kom hun | ved sin store Dyd, Taalmodighed og Uskyld til konge- | lig Hæder og Værdighed. | [Samme Træsnit som paa Titelbladet af Udg. 38 og 39.] | Pris: 12 Skilling. | Jul. Strandbergs Forlag. | Faaes i Boghandelen, Holmensgade 18. 12⁰. 36 paginerede Sider. Nederst S. 36 under en Streg: Strandberg & Wennstrøms Bogtrykkeri. Brogade Nr. 14, 1. Sal. — Teksten er noget forkortet i Sammenligning med Udg. 38 og 39; saaledes er f. Eks. hele Kapitelinddelingen og alle Kapiteloverskrifterne bortfaldet. — Ifølge Det kgl. Biblioteks Kataloger er denne Udgave trykt 1871.

42. København 1872. — Kgl. Bibl. Kbh.

En mærkværdig og smuk Historie | om | Den skjønne Helena, | en Kongedatter af Konstantinopel, som i lang Tid led | stor Armod, Sorg og Bedrøvelse; thi 16 Aar gammel | maatte hun flygte fra sit Hjem, fordi hendes egen | Fader vilde tage hende tilægte; men tilsidst kom hun | ved sin store Dyd, Taalmodighed og Uskyld til konge- | lig Hæder og Værdighed. | [Samme Træsn. som paa Titelbl. af Udg. 38-39 og 41.] | Pris: 12 Skilling. | Kjøbenhavn. | Jul. Strandbergs Forlag og Tryk. | Faas i Boghandelen, Holmensgade 18. 12⁰. 36 paginerede Sider. — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 41. — Ifølge Det kgl. Biblioteks Kataloger og J. Vahl:

Dansk Bogfortegnelse for Aarene 1869—80. Kbh. 1881-82 S. 78 er denne Udgave trykt 1872.

43. København 1875. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historien | om | Den skjønne Helena, | en Kongedatter fra Konstantinopel, som i sit sextende | Aar maatte rømme sin Faders Hof, fordi han af umætte- | lig Vellyst vilde gifte sig med hende. I lang Tid led | hun Armod og Sorg, men hendes Uskyldighed seirede | tilsidst og hun døde elsket og begrædt af Alle i hele sin | kongelige Værdighed. | Udgivet af | R. Jensen. | [En Slutstreg.] | Kjøbenhavn. | Forlagt af Boghandler V. Pio. | Sally B. Salomons Tryk. | 1875. 8⁰. 24 paginerede Sider. S. 24: Ende. — Teksten er undergaaet en stilistisk Gennemarbejdning med ny Inddeling og nye Overskrifter over Afsnittene.

GRISELDIS
OG
EN DOCTORS DATTER

HAANDSKRIFTBESKRIVELSE.

Som omtalt i Indledningen er den ældste danske Griseldis-Tekst os overleveret i Haandskrift, men har formedelst sin Ufuldstændighed ikke kunnet lægges til Grund for nærværende Udgave. Denne Tekst findes i et Samlings-Haandskrift in 4to, kaldet *Codex Grensholmensis*, som tilhører Stiftsbiblioteket i Linköping, hvor det har Signaturen *Samlbd. 1 a.* Det er et Papirshaandskrift, hvis forskellige Dele stammer fra Slutningen af det 15. eller (for Størstedelens Vedkommende) fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede. Bindet er betrukket med Pergament, et Stykke af et middelalderligt latinsk Haandskrift, som efter Indbindingen er farvet grønt paa Ydersiden. Rygtitelen er Codex Grens-Holmens. i Forgyldning paa en rød Titelseddel; derunder findes Haandskriftets Signatur paa en paaklæbet Seddel. Bindet indeholder 85 Blade (ca. 19×13 cm.) med Paginering 1—169, samt desuden 5 indheftede Blade med en Indholdsfortegnelse, skrevet i nyere Tid, øjensynligt samtidig med, at Pagineringen er foretaget. Denne Indholdsfortegnelse findes aftrykt i George Stephens och J. A. Ahlstrand: S. Patricks-sagan (SFSS). Sth. 1844 S. XLVII—XLIX. De 11 første

Numre i denne Indholdsfortegnelse hører i Virkeligheden sammen, idet de udgør et Fragment af en dansk Bonde-Practica[1]), som optager S. 1—40 samt S. 123. Det mellemliggende, S. 41—122, der indeholder forskellige svenske Optegnelser af uensartet Karakter, skrevet af flere Hænder, er uden Forbindelse hermed og er kun af Uagtsomhed ved Haandskriftets Samling eller Indbinding blevet sat her ind imellem. Øverst paa S. 124, altsaa lige i Fortsættelse af den ufuldendte Bonde-Practica, begynder uden nogen Rubrik Samlingsbindets anden danske Tekst, »Griseldis«, som optager S. 124—149. Mellem S. 126 og S. 129 er en Lakune i Teksten, idet Bladet 127/128 er urigtigt placeret og i Virkeligheden hører til mellem S. 144 og 145.

Det bevarede Tekstindhold svarer til nærværende Udgave S. 82, 9—85, 3 og 86, 12—102, 33, hvor Skriveren pludselig har brudt af midt paa en Side, midt i en Linie, midt i en Sætning. Han har heller ikke nogensinde faaet udfyldt den Plads, han har sat af til Initialer i Kapitlernes Begyndelse.

Af Teksten er der tidligere givet en Prøve i C. J. Brandt: Gammeldansk Læsebog. I. Kbh. 1857 S. 317—320, bestaaende af det Stykke, der svarer til nærværende Udgave S. 88, 18—94, 13. — Haand-

1) En Prøve heraf »Af brænde vyns krafft och macht« er trykt i C. J. Brandt: Gammeldansk Læsebog. I. Kbh. 1857 S. 316 i det lille Afsnit »Hus- og Have-Råd«.

skriftets Varianter til nærværende Udgaves Tekst er meddelt ovf. S. 161—167; kun et enkelt Parti, nemlig S. 140—142 i Haandskriftet, svarende til nærv. Udg. S. 95, 9—96, 16, afviger saa stærkt fra den trykte Tekst, at det er meddelt her in extenso, se ovf. S. 164—165. Dette Stykke kan desuden tjene som sammenhængende Tekstprøve.

Bladene med Griseldis-Fragmentet indeholder 17—20 Linier pr. Side, skrevet med en Haand, der ellers ikke forekommer i Samlingshaandskriftet. Haanden synes at stamme fra Begyndelsen af det 16. Aarhundrede, dog er der næppe noget til Hinder for at antage, at disse Blade er skrevet saa sent, at Teksten kan være en Afskrift af den nu tabte Udgave fra 1528 (Bibliografien Nr. 1). At vi staar over for en Afskrift, synes utvivlsomt paa Grund af de Haplologier der flere Steder forefindes, hvorom se Variantapparatet. Afskriften er formodentlig foretaget i Sverige at dømme efter de talrige svenske Former, der forekommer: **iagh**, **annat**, **wiitt** (ved) o. s. v.

Angaaende Benyttelsen i den trykte Litteratur af Samlingshaandskriftets svenske Partier kan henvises til Robert Geete: Fornsvensk bibliografi (SFSS). Sth. 1903 S. 399.

BIBLIOGRAFI.

Heri er kun medtaget Folkebogs-Udgaver, altsaa ikke de danske Udgaver af Decameron, hvori Fortællingerne findes i Boccaccios oprindelige Affattelse.

† 1. Hamburg 1528.

Ribe-Præsten Peder Terpager (f. 1654, † 1738) anfører Bl. 36 r i sine haandskrevne, hidtil utrykte »Annotationes«, som findes i Kristiania Universitetsbiblioteks Manuskriptsamling (Ms. No. 77, 8⁰), blandt andre danske Palæotyper følgende Titel (Marginaltal 19):

En deglig historia oc nyttelig paa danske om en qvindhe som heed Griseldis, Aff huilken historia godæ oc dygdelige quindher mwæ tagæ oc begribæ möghen god lerdom, besynderlig at haffwe talmodighet. M.D.XXVIII.

Finis. Trwch til Hamborich dorch Jören Richolff aer ather Gwds bördh. M.D.XXVIII.

3 Ark. — fol. 24.

Noget Eksemplar af denne Udgave er, saavidt vides, ikke bevaret.

Angaaende Jürgen Richolffs Virksomhed som Bogtrykker i Hamburg i Aarene 1523—31 kan henvises til J. M. Lappenberg: Zur Geschichte der Buchdruckerkunst in Hamburg. Hamburg 1840

S. XXXV—XXXVII; her omtales det imidlertid ikke, at han ogsaa har trykt danske Bøger, og ifølge Peder Terpagers ovenfor anførte Annotationes véd vi, at han i 1528 foruden den danske Griseldis ogsaa har trykt en dansk Oversættelse af Folkebogen om Sigismunda og Guischardus, hvorom henvises til Bibliografien i Danske Folkebøger IX.

2. Hamburg. Mellem 1557 og 1559. (Fragmenter.) — Uppsala Universitets Bibliotek og Kgl. Bibl. Kbh.

I nærværende Udgave S. 167—168 meddelt som Variant til Udgave 3.

To Fragmenter, uden Titelblad, af et Tryk indeholdende Griseldis og Historien om en Doctors Datter. Et komplet Eksemplar maa have bestaaet af 8 à 9 upaginerede ottesidede Ark i Oktavformat, men de bevarede Fragmenter omfatter kun Arkene A—G, som endda alle er mere eller mindre defekte i Kanterne. De bevarede Arks Tekstindhold gaar til nærværende Udgave S. 133 Lin. 13.

Bl. A 2r Overskrift: Her begyndis en meget subtilig oc lystelig Historie aff en ærlig Quinde/Som hed Griseldis/Aff hues tolmodighed/ingen kand fuldkommeligen sige eller Scriffue/Aff huilcken Historia alle gode Quinder maa tage god lærdom. Bl. (F 2)r Overskrift: En anden skøn Historia om en

Doctor wdi Læge kaanstens Daatter/huor[-]ledis hun bleff troloffuit oc giffuit Greffue Bartram aff Rosil[-]lien imod hans vilie.

Da baade Titelbladet og Slutningen af Bogen mangler, bærer intet af Fragmenterne hverken Trykkested eller Trykkeaar; men ved nærmere typografisk Undersøgelse viser det sig, at Bogen ganske øjensynligt maa være trykt af Johann Wickradt der Jüngere, der virkede som Bogtrykker i Hamburg ialfald i Aarene 1557—1565. Om hans Virksomhed kan henvises til J. M. Lappenberg: Zur Geschichte der Buchdruckerkunst in Hamburg. Hamburg 1840 S. XLII; her omtales det imidlertid ikke, at Johann Wickradt ogsaa har trykt danske Bøger; og foruden Griseldis har han bl. a. trykt Peder Smid och Atzer bonde 1559 og Lycke-Bogen 1562. — Typografiske Kriterier i Fragmenterne gør det sandsynligst, at Bogen er trykt mellem 1557 og 1559.

Ark G fandtes fra gammel Tid i Det kgl. Bibliotek, Ark C—F blev for faa Aar siden skænket hertil af Advokat Ivar Morssing, Stocksund. De fandtes som Indlæg i Bindet til et Eksemplar af Messan och Handbook, trykt i Stockholm 1557. Iøvrigt kan henvises til Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen. V. Ups. & Sth. 1918 S. 261—262, hvor jeg har skrevet om denne Udgave uden at kende det i Uppsala Universitets Bibliotek opbevarede Fragment, der omfatter Bl. A 2 — F 1.

3. Lübeck 1592. — Kgl. Bibl. Kbh.

Optrykt i dette Bind S. 81—142.

Titelbladet faksimileret S. 81. 8°. 32 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—H. — Bl. A 2 r Overskrift: Her begyndis en meget subtilig oc lystelig Historie aff en ærlig Quinde/som hed Griseldis/ Aff hueff tolmodighed/ingen kand fuldkommeligen sige eller scriffue/Aff huilcken Historia alle gode Quinder maa tage god lærdom. — Bl. A 2 v: et Træsnit, reproduceret i dette Bind S. 83. — Bl. [A 4] v: Træsn., repr. S. 87. — Bl. B v og G 2 r: Træsn., repr. S. 89 og 129. — Bl. [B 4] r: Træsn., repr. S. 94. — Bl. [C 3] v: Træsn., repr. S. 101. — Bl. D 2 v: Træsn., repr. S. 106. — Bl. E 2 r: Træsn., repr. S. 112. — Bl. F r Overskrift: En anden skiøn Historia om en Doctor vdi Læge kaanstens Daatter/huorledis hun bleff troloffuit oc giffuit Greffue Bartram aff Rosilien imod hans vilie. Herunder et Træsnit, repr. S. 119. — Bl. F 3 r: Træsn., repr. S. 123. — Bl. G 3 r: Træsn., repr. S. 131. — Bl. [G 4] r: Træsn., repr. S. 133. — Bl. H 2 r: Træsn., repr. S. 137. — Bl. H 3 v: Træsn., repr. S. 139. — Bl. [H 4] v Kolofon: Prentet i Lybeck hoff Assweruus Krøger. 1592.

Af denne Udgave kendtes kun Eksemplarer uden Titelblad i Karen Brahes Bibliotek i Odense og i Kungl. Biblioteket i Stockholm indtil Aaret 1910, da Det kgl. Bibliotek i København fik et komplet Ekspl. skænket af Grosserer M. Philipsen, der havde købt det af Boghandler N. B. Kousgaard.

4. København 1597. — Kgl. Bibl. Kbh.

Griseldis. | En deylig Histo- | ria/ om en Quinde som hed | Griseldis/Aff huilcken gode oc dyde- | lige Quinder kunde tage Exempel oc Lær- | dom / at være tolmodige vdi | Modgang oc Fristel- | se Nytte- lig at | læse. | [Cul-de-lampe.] | Prentet i Kiøben- haffn/aff | Laurentz Benedicht. | 1597. 8⁰. 19 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—C. — Teksten begynder paa Titelbladets Bagside med følgende Overskrift: Her begyndis en megit suptilig oc lystelig Histori aff en Erlig Quinde som hed Griseldis/aff hues Tolmodighed/ingen kand fuldkommeligen sige/eller scriffue: Aff huilcken Historia alle gode Quinder kunde tage it gaat Exempel. Bl. C3 v Kolofon: Prentet i Kiøbenhaffn aff Laurentz Benedicht 1597. — I denne Udgave er Historien om en Doctors Datter af Bononia ikke optaget.

5. København 1665. — Universitetsbibl. Kbh.

Tvende Nyttelige oc skøne Historier: | Den første om | Griseldis. | Den anden om en | Docters Daatter | aff Bononia: | Af hvilcke Historier / alle ærlige Qvin- | der maa begribe gode Lærdom: Oc besyn- | derlige at haffve god Taal- | modighed. | [Træsnit forestillende en Dame og en Herre i en Stue; Træstokken er spaltet fra øverste til nederste Kant.] | [En Streg.] | Prentet i Kiøbenhaffn Aar 1665. 8⁰. 28 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A-D.

— Bl. A 2r Overskrift: Her begyndis en skøn Historie / om en ærlig Qvinde / som hed Griseldis: Aff hves Taalmodighed mand kand icke nocksom sige eller skriffve: Aff hvilcken Historie alle gode Qvinder maa tage god Lærdom. — Bl. [C 2]r: FINIS. — Bl. [C 2]v Overskrift: En anden skiøn Historie / Om en Doctor udi Lægekonstens Daatter / Hvorledis hun bleff trolofvet/oc giffvet Greffve Bartram aff Rosilien/imod hans Villie.

6. U. St. 1697. — Kgl. Bibl. Kbh.

Tvende nyttelige oc skiønne Historier/| Den Første om | Griseldis.| Den anden om en | Docters Daatter | Af Bononia: | Af hvilcke Historier / alle ærlige Qvin-| der maa begribe god Lærdom: og be-| synderlige at haffve god Taal-| modighed. | [Træsnit: En Herre overrækker en Dame et Brev.] | [Røsgen.] | Trygt [!] Aar 1697. 8°. 28 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—D. — Bl. A 2r Overskrift: Her begyndis en skiøn Historie om en Erlig Qvinde/som hede Griseldis: Af hvis Taalmodighed mand kand icke nocksom sige eller beskrive: Af hvilcken Historie alle gode Qvinder maa tage god Lærdom. — Bl. C 2r: FINIS. — Bl. C 2v Overskrift: En anden skiøn Historie / om en Doctor udi Læge-Konstens Daatter / hvorledis hun blef troloffvet / oc gifvet Grefven Bartram af Rosilien / imod hans Villie. — I det hele samme Side- og Liniefølge som Udg. 5.

†7. U. St. 1709.

I Fortegnelse paa endeel Bøger, Justitzr. Niels Simonsen Munchs Arvinger tilhørende. Kbh. 1787 anføres S. 378 som Nr. 2532 blandt Oktaverne: Tvende Historier om Grisseldes og om en Doktors Datter af Bononia 1709. Ellers kendes denne Udgave ikke.

8. København 1733. — Kgl. Bibl. Kbh.

Tvende nyttelige og skiønne | Historier, | Den Første om | Griseldis, | Den anden om en | Docters Daatter | Af Bononia: | Af hvilke Historier, alle ærlige Qvinder | maa begribe god Lærdom: og besynderlige at | have god Taalmodighed. | [Træsnit: To musicerende Damer.] | [Røsgen.] | Kiøbenhavn, Trykt udi H. K. M. priv. Bogtr. 1733. 8⁰. 28 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—D. — Bl. A 2 r Overskrift: Her begyndes en skiøn Historie om en Erlig Qvinde, som hede Griseldes: Af hvis Taalmodighed mand kand ikke noksom sige eller beskrive: Af hvilken Historie alle gode Qvinder maa tage god Lærdom. — Bl. C 2 r: ENDE. — Bl. C 2 v Overskrift: En anden skiøn Historie, om en Doctor udi Læge-Konstens Daatter / hvorledis hun blev trolovet/og givet Bartram af Rosillien/ imod hans Villie. — Bogtrykkerens Navn er Johan Jørgen Høpffner, der i Aarene 1731—59 var Direktør for det kgl. Bogtrykkeri i København, se Stolpe: Dagspressen i Danmark. III. 109. 121.

9. København 1752. — Kgl. Bibl. Kbh.

Tvende Nyttige og Skiønne | Historier, | Den Første om | Griseldis, | Den Anden om en | Docters Daatter | af Bononia: | Af hvilke Historier, alle ærlige Qvinder maa | begribe god Lærdom, og besynderlig at have | god Taalmodighed. | [Samme Træsnit som paa Titelbladet af Udg. 8.] | Kiøbenhavn, Trykt udi H. K. M. priv. Bogtrykkerie, 1752. 8⁰. 24 upaginerede Blade, inkl. Titelbl., sign. A—C. — Bl. [A 1] ᵛ (Titelbladets Bagside) Overskrift: Her begyndes en skiøn Historie om en ærlig Qvinde, som hede Griseldis: Af hvis Taalmodighed mand kand ikke noksom sige eller beskrive: Af hvilken Historie alle gode Qvinder maa tage god Lærdom. — Bl. [B 8] ʳ: ENDE. — Bl. [B 8] ᵛ Overskrift: En anden skiøn Historie, om en Doctor udi Læge-Konstens Daatter, hvorledes hun blev trolovet, og givet Greven Bartram af Rosilien imod hans Villie. — Bogtrykkerens Navn er Johan Jørgen Høpffner.

10. Trykt i dette Aar. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | en fattig Bondedaatter, | navnlig | Griselde, | fra | en liden Bye i Valland, | som | Herr Marggrev Volter | tog til Ægte, | og | hvorledes hun af ham maatte udstaae | mange store og haarde Fristelser, | hvilke hun dog alle | med største Taalmodighed | overvandt. | [En Dobbeltstreg.] | Trykt i dette Aar. 8⁰. 24 paginerede Sider inkl. Titelbl. — I denne Udgave er Oversætterens Ind-

ledning udeladt, Fortællingen er inddelt i 14 Afsnit og nogle mindre Tekstændringer foretaget.

11. Trykt i dette Aar. — Universitetsbibl. Kbh.

Historie | om | en fattig Bondedaatter, | navnlig | Griselde, | fra | en liden Bye i Valland, | som | Herr Marggrev Volter | tog til Ægte, | og | hvorledes hun af ham maatte udstaae | mange store og haarde Fristelser | hvilke hun dog alle | med største Taalmodighed | overvandt. | [Røsgen.] | **Trykt i dette Aar.** 8°. 24 paginerede Sider inkl. Titelbl. — Samme Side- og Liniefølge som Udg. 10.

12. København uden Aar. Mellem 1797 og 1808. — Kgl. Bibl. Kbh.

En meget mærkværdig Historie | om | Gryselde, | en | fattig Bondepige, | født i en liden Landsbye i Italien, som Markgræve | Wolder tog tilægte; samt hvorledes han i | Ægtestanden paa det haardeste prøvede hendes | Dyd, men hvilket alt hun dog med | største Taalmodighed udholdt. | [Dobbeltvignet: To Brystbilleder af harniskklædte Mænd, hvert i sin ottekantede Ramme.] | [En Streg.] | **Kjøbenhavn. | Tilkjøbs i store Helliggejststræde No. 150 og 51.** 8°. 24 paginerede Sider inkl. Titelbl. — Teksten er i denne Udgave undergaaet en stilistisk Gennemarbejdning; desuden er Kapiteloverskrifterne bortfaldet. — Udgaven maa være trykt mellem 1797 og 1808 af Joh. Rud. Thiele. Denne købte nemlig i det førstnævnte Aar (ifølge

16

C. Nyrop: Den danske Boghandels Historie. II. 1870 S. 69) Ejendommen Nr. 151 i St. Helliggejststræde til Udvidelse af sit Trykkeri, hvorimod 149 er hans Husnummer fra Aaret 1808, ifølge Københavns Vejviser.

13. Haderslev 1799. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | en fattig Bondedatter, | Navnlig | Griselde, | fra | en liden Bye i Valland, | som | Herr Marggrev Volter | tog til Ægte, | og | hvorledes hun af ham maatte udstaae | mange store og haarde Fristelser, | hvilke hun dog alle | med største Taalmodighed | overvandt. | [En Streg.] | **Nye Oplag.** | [En Dobbeltstreg.] | **Haderslev, 1799.** 8⁰. 24 paginerede Sider. — S. 2 (Titelbladets Bagside) Overskrift: **Til Læseren.**, hvorefter følger Oversætterens Indledning. Selve Fortællingens Tekst begynder øverst S. 3. — Samme Tekstredaktion og S. 3-6 samme Side- og Liniefølge som Udg. 10-11.

14. København uden Aar. Efter 1808. — Preussische Staatsbibliothek, Berlin.

En mærkværdig | Historie | om | den skjønne og dydige | Gryselde, | en fattig Bondepige, | født i en liden Landsbye i Italien, som Markgræve | Wolder tog tilægte; samt hvorledes han i Æg- | teskabet paa det haardeste prøvede hendes Dyd, | hvilket alt hun dog med største Standhaftig- | hed og Taalmodighed udholdt. | [Samme Dobbeltvignet som paa Titelbladet af Udg. 12.] | [En Streg.] | **Kjøben-**

havn. | Tilkjøbs i store Helliggejststræde No. 149. 8⁰. 24 paginerede Sider inkl. Titelbl. — Teksten begynder S. 2 (Titelbladets Bagside). — Samme Tekstredaktion som Udg. 12. — Til Hjælp ved Fastsættelse af Trykkeaaret tjener, at Store Helliggejststræde No. 149 første Gang opføres i Kbhs. Vejviser som J. R. Thieles Adresse i Aargangen 1808.

15. København uden Aar. Begyndelsen af 19. Aarh. (Fragment.) — Kgl. Bibl. Kbh.

Fragment uden Titelblad af et Tryk in 8⁰. Et komplet Eksemplar maatte bestaa af 24 paginerede Sider, men S. 1—16 (Ark A) er gaaet tabt. S. 23 Overskrift: Hvor denne Historie kjøbes, faaes og følgende:; herefter følger en Fortegnelse over Folkebøger o. l., som ender nederst S. (24). — Den bevarede Del af Bogen svarer i Tekstindhold til nærværende Udgave S. 107, Lin. 16 — S. 118 Lin. 11. — Samme Tekstredaktion som Udg. 12 og 14, der begge er trykt i København hos J. R. Thiele; der er al Sandsynlighed for at denne Udgave er trykt sammesteds, formodentlig er den et Optryk af Udg. 14.

16. Haderslev 1819. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | en fattig Bondedatter, | Navnlig | Griselde, | fra | en liden Bye i Valland, | som | Herr Marggrev Volter | tog til Ægte, | og | hvorledes hun af ham maatte udstaae | mange store og haar-

de Fristelser, | hvilke hun dog alle | med største Taalmodighed | overvandt. | [En Dobbeltstreg.] | Haderslev, 1819. 8⁰. 24 paginerede Sider inkl. Titelbl. — S. 2 (Titelbladets Bagside) Overskrift: Til Læseren., hvorefter følger Oversætterens Indledning. Selve Fortællingens Tekst begynder øverst S. 3. — Optryk af Udg. 13.

17. København 1829. — Optaget i K. L. Rahbeks Morskabslæsning.

Dansk og Norsk Nationalværk eller Almindelig ældgammel Morskabslæsning. Paa ny udgivet og gjennemseet, samt forøget med historisk-litterariske Noticer af K. L. Rahbek, Etatsraad, Professor og Ridder af Dannebrog. Tredie Bind. Sluttet af Etatsraad Fr. Thaarup. Kjøbenhavn, 1830. Paa Hofboghandler Beekens Forlag, trykt hos B. Schlesinger. 8⁰. Dette Binds første Hefte som, ifølge Dansk Litteratur-Tidende for Aaret 1829 S. 852, udkom i December Maaned 1829 (Pris 6 Rbm.), begynder S. (1) med følgende Halvtitel: Griseldis, En deilig Historie om en Qvinde, som hed Griseldis, af hvilken gode og dydelige Qvinder kunde tage Exempel og Lærdom, at være taalmodige i Modgang og Fristelser. Nyttelig at læse. — S. (3) Overskrift: Her begynder en meget subtilig og lystig Historie af en ærlig Qvinde, som hed Griseldis, af hvis Taalmodighed ingen kan fuldkommeligen sige eller skrive. Af hvilken Histo-

rie alle gode Qvinder kunne tage et godt Exempel. Teksten ender S. 35. — S. 36 Overskrift: Noticer til det foregaaende. I disse, som ellers væsentligst er et Uddrag af R. Nyerup: Almindelig Morskabslæsning. 1816 S. 140—143, findes S. 39—53 indskudt et Udtog af Fr. Plums Oversættelse af Ludwig Heinrich von Nicolays Ballade Griselde (1792). Rahbeks Noticer ender S. 54 med Underskriften K. R. — Tekstredaktionen fra Udg. 9 og foregaaende er lagt til Grund, dog med stilistiske Smaarettelser.

18. København 1847. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | den fattige Bondepige | Griseldis, | som blev valgt til Ægtefælle af | Markgreve Walther; | hendes Prøvelser, Lidelser og tro Kjærlighed. | [Træsnit forestillende Griseldis og Tjeneren, der fører hendes lille Datter bort.] | See Side 15. | [En Streg.] | Priis: 8 Skilling. | [En Slutstreg.] | Kjøbenhavn, 1847. | Udgivet og forlagt af, samt trykt hos J. Behrend's Enke. 8⁰. 32 paginerede Sider inkl. Titelbl. — Selve Folkebogens Tekst optager S. 3—30. — S. 31 Overskrift: Den kjække Bondepige. (En sand Tildragelse.) Mel. Smilende Haab, Du elskte Barn, som svæver. En Vise bestaaende af 11 fireliniede Strofer, hvis Indhold er uden Forbindelse med Griseldis. — Denne Udgave indeholder en ny Tekstredaktion, forskellig fra de tidligere, med ny Kapitelinddeling og nye Kapiteloverskrifter; den er oversat efter G. O. Mar-

bachs tyske Bearbejdelse, Volksbücher. I. Lpz. 1838, i hvilket Bind S. 15 det Træsnit findes, hvorefter ovennævnte Titelbillede er en Kopi.

19. København 1848. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | den fattige Bondepige | Griseldis, | som blev valgt til Ægtefælle af | Markgreve Walther; | hendes Prøvelser, Lidelser og tro Kjærlighed. | [Samme Træsnit som paa Titelbladet af Udg. 18.] | See Side 15. | [En Streg.] | Priis: 8 Skilling. | [En savtakket Slutstreg.] | Kjøbenhavn 1848. | Forlagt af, samt trykt hos Behrends Enke. 8⁰. 32 paginerede Sider inkl. Titelbl. — Selve Folkebogens Tekst optager S. 3—30. — S. 31—32 samme Vise med samme Overskrift som i Udg. 18. — Samme Side- og Liniefølge som i Udg. 18.

20. København 1852. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | den fattige Bondepige | Griseldis, | som blev valgt til Ægtefælle af | Markgreve Walther; | hendes Prøvelser, Lidelser og tro Kjærlighed. | [Samme Træsnit som paa Titelbladet af Udg. 18 og 19.] | See Side 15. | [En Streg.] | Priis: 8 Skilling. | [En Dobbeltstreg.] | Kjøbenhavn 1852. | Udgivet og forlagt af, samt trykt hos Behrends Enke. 8⁰. 32 paginerede Sider inkl. Titelbl. — Selve Folkebogens Tekst optager S. 3—30. — S. 31—32 samme Vise med samme Overskrift som i Udg. 18 og 19. — Samme Side- og Liniefølge som i Udg. 18 og 19.

21. København 1855. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | den fattige Bondepige | Griseldis, | som blev valgt til Ægtefælle af | Markgreve Walther; | hendes Prøvelser, Lidelser og tro Kjærlighed. | [Samme Træsnit som paa Titelbladet af Udg. 18—20.] | See Side 15. | [En Dobbeltstreg.] | Kjøbenhavn 1855. | Udgivet og forlagt af, samt trykt hos Behrends Enke, | Aabenraa Nr. 231. | NB. Handlende faae Rabat. 8°. 32 paginerede Sider inkl. Titelbl. — Selve Folkebogens Tekst optager S. 3—30. — S. 31—32 samme Vise med samme Overskrift som i Udg. 18—20. — S. 3—28 og 31—32 samme Side- og Liniefølge som i Udg. 18—20.

22. København 1861. — Kgl. Bibl. Kbh.

Historie | om | den fattige Bondepige | Griseldis, | som blev valgt til Ægtefælle af | Markgreve Walther, | hendes Prøvelser, Lidelser og tro Kjærlighed. | [Samme Træsnit som paa Titelbladet af Udg. 18—21.] | See Side 15. | Priis: 8 Skilling. | [En Streg.] | Kjøbenhavn 1861. | Forlagt af, samt trykt hos Behrends Enke, | Aabenraa Nr. 3, 1ste Sal. 16°. 32 paginerede Sider inkl. Titelbl. — Selve Folkebogens Tekst optager S. 3—30. — S. 31—32 samme Vise med samme Overskrift som i Udg. 18—21. — Samme Side- og Liniefølge som i Udg. 21

23. København 1867. — Udg. af C. Elberling.

Tvende nyttelige og skjønne Historier, | den første om | Griseldis, | den anden om | en Doctors Dat-

ter af Bononia. | Af hvilke Historier alle ærlige Qvinder maae begribe god Lærdom, | og besynderlig at have god Taalmodighed. | [Træsnit: Kopi af Træsnit, anvendt flere Steder i Das Buch der Liebe. Franckf. a. M. 1587, bl. a. Bl. 29v.] | Forlagsbureauet i Kjøbenhavn. | (O. H. Delbanco. G. E. C. Gad. Gyldendalske Boghandel. C. C. Lose). | Thieles Bogtrykkeri. | 1867. 12°. 40 paginerede Sider inkl. Titelbl. S. 3 Overskrift: Her begyndes en meget subtilig og lystelig Historie om en ærlig Qvinde, som hed Griseldis, af hvis Taalmodighed Ingen kan fuldkommelig sige eller skrive; af hvilken Historie alle gode Qvinder kunne tage et godt Exempel. S. 27 Overskrift: En anden skjøn Historie om en Doctor udi Lægekonstens Datter, hvorledes hun blev trolovet og givet Grev Bartram af Rosilien imod hans Villie. — Omslagets Forside er ganske som Titelbladet, Omslagets 4. Side bærer følgende Titel: Danske Folkebøger paany udgivne af Carl Elberling. II. Griseldis og Doctorens Datter af Bononia. Forlagsbureauet i Kjøbenhavn. (O. H. Delbanco. G. E. C. Gad. Gyldendalske Boghandel. C. C. Lose.) Griseldis er det andet af de fire Hefter, der tilsammen udgør: Danske Folkebøger paany udgivne af Carl Elberling. Første Bind. Forlagsbureauet i Kjøbenhavn. (O. H. Delbanco. G. E. C. Gad. Gyldendalske Boghandel. C. C. Lose). Thieles Bogtrykkeri. 1867. Dette Fælles-

titelblad hører til et Præliminærark paa 7 Blade, hvoraf de 5 midterste, der er pagineret (III)—XII indeholder Udgiverens Forord, dateret: Kjøbenhavn, d. 29de October 1867. Paa Præliminærarkets sidste Blad findes Indholdsfortegnelse. Til dette Bind tryktes senere et ornamenteret Omslag: Danske Folkebøger. Paany udgivne af Carl Elberling. I. Keiser Karl Magnus's Krønike. II. Tvende nyttige og skjønne Historier om Griseldis etc. III. Fortunatus's Pung og hans Ønskehat. IV. En smuk, lystig Historie om Melusina. Forlagsbureauet i Kjøbenhavn.

Til Grund for Elberlings Udgave ligger Teksten i Udgave 4 og 5, dog med moderniseret Ortografi. Desuden er der i Udgiverens Forord (Præliminærarkets S. XI) anført endel Læsemaader fra Udgave 3, hvoraf det defekte Eksemplar fra Karen Brahes Bibliotek i Odense kom Udgiveren i Hænde, efter at Hefte II var udkommet.

24. København 1876. — Kgl. Bibl. Kbh.

En gammel smuk Historie om | Griseldis, | og den haarde Markgreve Valther. | Hvorledes den fattige Griseldis blev Fyrstinde, | underkastedes haarde Prøvelser, blev sine Børn | berøvet osv., men ved sin Dyd og Taalmod | atter vandt Lykken. | [Træsnit signeret CR.; herom se ndf.] | Pris: 25 Øre. | Kjøbenhavn. | Jul. Strandbergs Forlag og Tryk. | Faas i Boghandelen, Holmensgade 18.

12°. 36 paginerede Sider inkl. Titelbl. — S. (3) et Indledningsdigt paa 4 fireliniede Strofer, begyndende: Kan Noget kaldes Kvindedyd,. — Selve Folkebogens Tekst begynder øverst S. 4 uden Overskrift og ender S. 29. Teksten er helt omarbejdet i denne Udgave. — S. 30 Overskrift: Hildegard, Keiser Karl den Stores Hustru. [ɔ: Fortællingen om Hildegardis og Talandus se P. O. Bäckström: Svenska folkböcker. I. Sth. 1845 S. 264 ff.] Denne Fortælling optager Resten af Bogen. — Ifølge J. Vahl: Dansk Bogfortegnelse for Aarene 1869—80. Kbh. 1881-82. S. 78 er denne Udgave udkommet 1876.

Hr. Bibliotekar Carl Elberling har gjort mig opmærksom paa, at Træsnittet paa Titelbladet af denne Udgave oprindelig har været anvendt som Illustration til en Skildring af Hans Sachs' Ungdomsliv i: Læsning til Nytte og Fornøielse, red. og udg. af Fr. Frølund. 1841, hvor Billedet findes S. 167. For at Stokken kunde gaa ind paa det Strandbergske Tryks Formatbredde har det imidlertid været nødvendigt at skære ca. 1½ cm. af Kanten. Billedet forestiller Hans Sachs' lykkelige Medbejler, den vanskabte og frastødende Raadsherre Hr. Krebsblut von Wirbelrad, der, for at overrække sin Brud en stor Buket paa Bryllupsmorgenen, iført festligt Skrud, træder ind i Kammeret, hvor Bruden sidder smykket foran Spejlet.

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR)
KØBENHAVN
PAPIRET LEVERET AF DE FORENEDE PAPIRFABRIKKER
REPRODUKTIONERNE UDFØRTE I F. HENDRIKSENS
REPRODUKTIONSATELIER

OPLAG: 425 EXEMPLARER

OTTENDE BIND FÆRDIGTRYKT D. 29. NOVEMBER 1920.